

**MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT
OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ
BÜTÜNLEŞİK KORUNMASI;
KONYA ÖRNEĞİ
Yüksek Lisans Tezi
Fikret BADEMCİ
Eskişehir 2018**

**MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ
BÜTÜNLEŞİK KORUNMASI; KONYA ÖRNEĞİ**

Fikret BADEMCİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Mayıs 2018

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

Fikret BADEMCİ'nin “Mevleviliğin Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirasının Bütünleşik Korunması; Konya Örneği” başlıklı tezi 28/05/2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek “Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği”nin ilgili maddeleri uyarınca, Mimarlık Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı-Adı Soyadı-İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ

Üye : Prof. Dr. Nuray ÖZASLAN

Üye : Doç. Dr. Özlem KARAKUL TÜRK

Prof. Dr. Ersin YÜCEL

Enstitü Müdürü

ÖZET

MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ BÜTÜNLEŞİK KORUNMASI; KONYA ÖRNEĞİ

Fikret BADEMCİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Koruma Bilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mayıs 2018

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yapılı çevrelerin kültürel değerleri ile birlikte korunması gerektiği tartışmaları kültürel mirasın somut ve somut olmayan niteliklerinin bir arada kullanıldığı koruma yaklaşımlarını doğurmuştur. Koruma uzmanları, koruma çalışmalarında iki ögenin bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği konusunda uzlaşa sağlamışlardır. Bu tez, Mevlevilik tarikatının somut ve somut olmayan niteliklerinin bütünleşik korunmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Tarihsel süreçte Mevlevilik politik, sosyal, teknolojik vb. gelişmelerin etkisiyle değişime uğramıştır. Özellikle toplumların yaşam biçimlerindeki farklılaşma, teknolojinin insan hayatındaki aktif rolü ve tarikatlarla ilgili çıkartılan kanunlar Mevleviliğin değişim sürecinde büyük rol oynamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında çıkartılan kanunla Mevlevihaneler kapatılmış böylece tarikat, mekansal bağlamını yitirmiş bu da Mevlevihanelerde sözlü olarak aktarılan geleneklerde bozulmalara neden olmuştur. Mevlevihanelerin kapatılmasıyla Mevleviliğin ritüeli olan sema, ritüel için özel tasarlanmış olan ve Mevlevihaneler içinde bir mekan olan semahanelerden uzaklaşmış, özellikle 2000'li yıllardan itibaren dini özelliğinden çok kültürel özelliği öne çıkan bir pratik olarak modern yaşamdaki yerini almıştır.

Bu tezde UNESCO tarafından 2005 yılında “İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Kültürel Mirasının Başyapıtları Listesine” dahil edilen Mevlevilik ve sema ayininin somut olmayan niteliklerinin somut nitelikleriyle olan ilişkileri Konya’da yer alan özgün Mevlevihane yapılarının incelenmesi ve yapılan görüşmelerle halk, semazenler ve yöneticilerin konuyla ilgili görüşlerinin alınması yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında somut ve somut olmayan kültürel miras, Mevlevilik ve Mevlevihanelerle ilgili literatür ve arşiv çalışması yapılmış, Konya Mevlevihaneleri

zerinde gözlemler gerçekleştirilmiş, sema töreni izleyicileri, semazenler ve sema organizasyonunda görev alan yöneticilerle görüşmeler yapılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda, Mevleviliğin somut ve somut olmayan niteliklerinin birlikte korunmadığında geleneğin bozulabileceği düşüncesine varılarak niteliklerin birlikte korunması konusunda öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kültürel miras, Somut ve somut olmayan kültürel miras, Mevlevilik, Mevlevihane

ABSTRACT
THE INTEGRATED CONSERVATION OF THE TANGIBLE AND
INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE OF MEVLEVİLİK; KONYA
EXAMPLE

Fikret BADEMCİ
Department of Architecture
Programme in Architectural Conservation
Anadolu University, Graduate School of Science, May 2018
Supervisor: Assoc. Prof. Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ, Phd

Since the second half of the 20th century, the debates about the need to protect the built environments together with their cultural values have led to preservation approaches in which the tangible and intangible qualities of cultural heritage are conserved together. Preservation experts have agreed that preservation studies should consider these two items as a whole. In this thesis study, it is aimed to contribute to the integrated conservation of the tangible and intangible qualities of Mevlevism.

Through history, Mevlevism has change to a high extent under the influence of developments in political, social, technological, etc. developments. Particularly, the change in the lifestyles of the societies, the fact that technology plays a more active role in human life, and the laws concerning the sects play a big role in the process of change of Mevlevism. Mevlevi lodges are closed and Mevlevism lost its spatial context in accordance with the law that was published in the early years of establishment of the Republic of Turkey. This caused distortions in the traditions transmitted orally in the Mevlevi lodges. As a consequence of this, sema, the ritual of the Mevlevi order, has been transformed into a cultural practice rather than a religious one, which was moved away from the specially designed “semahane”s, especially since the year 2000.

In this thesis study, the relations between the tangible and intangible qualities of Mevlevism and sema ceremony, which was included in "The List of Spiritual and Healing Masterpieces Left in Humanity" by UNESCO in 2005, have been evaluated by analysing the interviews that were carried out with the public, academicians and whirling dervishes. In the scope of the study, literature survey and archive search on

tangible and intangible cultural heritage were realized. Moreover, Mevlevism, “Mevlevihane”s (historical lodges used by Mevlevi Dervishes) have been investigated and observations on Konya Mevlevi lodges were made. Additionally, interviews with the “sema” ceremony spectators, the “semazen”s (“sema” performers) and the managers of the sema organization were realized. As a result of the research, it has come to the conclusion that tradition may degenerate if the tangible and intangible qualities of Mevlevism are not conserved together. Therefore proposals on the integrated conservation of the tangible and the intangible qualities were developed.

Keywords: Cultural Heritage, Tangible and intangible cultural heritage, Mevlevism, Mevlevi lodges

TEŞEKKÜR SAYFASI

Akademik kariyerimin ilk basamağı olan yüksek lisans eğitimini tamamlamanın mutluluğu içerisindeyim.

Bugüne kadar verdikleri güven ve destekler için aileme,

Yüksek lisans hayatım boyunca yaptıkları katkılar dolayısıyla danışmanım Doç. Dr. Figen KIVILCIM ÇORAKBAŞ’a,

Tez jürisine katılımları ve yaptıkları katkılar dolayısıyla Prof. Dr. Nuray ÖZASLAN ve Doç. Dr. Özlem KARAKUL TÜRK’e,

Yüksek lisans eğitimimde önemli bir yere sahip olan, hiçbir konuda yardımını esirgemeyen, çevresini kavramaya çalışan bir çocuk edasıyla sorduğum her soruyu sabırla yanıtlayan Doç. Dr. Hicran Hanım HALAÇ’a,

Lisans ve yüksek lisans hayatım boyunca desteğini hiç esirgemeyen Arş. Gör. Metin KURUMAK’a,

Üzerimde emeği olan tüm hocalarıma,

Beni bu yolda yalnız bırakmayan dostlarıma sınır tanımaksızın şükranlarımı sunarım.

Fikret BADEMCİ

Mayıs, 2018

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

28/05/2018

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Fikret BADEMCİ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR SAYFASI.....	vii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xv
GÖRSELLER DİZİNİ	xvi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Araştırmanın Amacı	2
1.2.Araştırmanın Kapsamı	2
1.3.Araştırmanın Yöntemi.....	3
2.KÜLTÜREL MİRASIN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN NİTELİKLERİNİN BÜTÜNLEŞİK KORUNMASI.....	10
2.1.Kültürel Miras ve Gelişimi.....	10
2.2.Kültürel Mirasın Bütünleşik Korunmasına Dair Çalışmalar.....	13
3.MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASI.....	18
3.1.Mevleviliğin Kuruluşu, Gelişimi, Amaçları.....	18
3.2.Mevleviliğin Somut Olmayan Kültürel Nitelikleri.....	21
3.2.1.Adab-erkan	21
3.2.2.Sema ayini	25
3.2.3.Ayin müziği	32
3.3.Mevleviliğin Somut Kültürel Nitelikleri	35
3.3.1.Mevlevihaneler	35
3.3.1.1.Mevlana dergahı	39
3.3.1.2.Şems zaviyesi	47

3.3.1.3.Piri Mehmet Paşa zaviyesi	51
3.3.1.4.Ateşbaz zaviyesi	56
3.3.1.5.Cemel Ali Dede zaviyesi	60
3.3.1.6.Yeni yapılar içinde yer alan sema alanları.....	62
3.4.Mevleviliğin Kültürel Mirasını Tehdit Eden Unsurlar	66
4.MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ BÜTÜNCÜL KORUNMASINA YÖNELİK ANALİZLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	72
4.1.Mevleviliğin Somut Ve Somut Olmayan Kültürel Mirasının Bütüncül Yaklaşımına Yönelik Analizler.....	72
4.2.Literatür Taraması ve Yapıların İncelenmesinden Gelen Verilerin Değerlendirilmesi.....	87
4.3.Görüşmelerden Gelen Verilerin Değerlendirilmesi	89
4.3.1.Sema izleyicilerinin düşüncelerinin değerlendirilmesi	89
4.3.2.Yöneticilerin düşüncelerinin değerlendirilmesi.....	131
4.3.3.Semazenlerin düşüncelerinin değerlendirilmesi.....	136
4.3.4.Görüşmelerden gelen verilerin bütüncül değerlendirilmesi.....	141
4.4.Mevleviliğin Somut ve Somut Olmayan Mirasının İlişkisinin Yorumlanması.....	143
5.SONUÇ VE ÖNERİLER	146
KAYNAKÇA	150
EKLER.....	158
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 4.3.1.1. Katılımcıların cinsiyet özellikleri.....	90
Tablo 4.3.1.2. Katılımcıların uyruk özellikleri.....	91
Tablo 4.3.1.3. Katılımcıların yaş özellikleri.....	92
Tablo 4.3.1.4. Katılımcıların eğitim durumları.....	92
Tablo 4.3.1.5. Katılımcıların yaşadığı şehirler.....	94
Tablo 4.3.1.6. Katılımcıların izledikleri sema ayini sayılarının dağılımları.....	95
Tablo 4.3.1.7. Katılımcıların “Sema ayinine kaçınıcı gelişiniz?” sorusuna..... verdikleri cevapların dağılımı	96
Tablo 4.3.1.8. Katılımcıların “Kaç kere sema ayini izlediniz?” sorusuna..... verdikleri cevapların dağılımı	97
Tablo 4.3.1.9. Katılımcıların “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya..... özgü olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı	97
Tablo 4.3.1.10. “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu..... düşünüyor musunuz?” sorusuna Konya’da yaşayanların verdiği cevapların dağılımı	98
Tablo 4.3.1.11. “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu..... düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların görüşme yapılan mekanlara göre dağılımı	99
Tablo 4.3.1.12. “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu..... düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı	100

Tablo 4.3.1.13. “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu..... düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaş aralıklarına göre dağılımı	101
Tablo 4.3.1.14. “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu..... düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların sema ayini izleme sayılarına göre dağılımı	102
Tablo 4.3.1.15. Katılımcıların “Sizce sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı	104
Tablo 4.3.1.16. “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna Konya’da yaşayanların verdiği cevapların dağılımı	104
Tablo 4.3.1.17. “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna verilen cevapların görüşme yapılan mekanlara göre dağılımı	105
Tablo 4.3.1.18. “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı	106
Tablo 4.3.1.19. “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaş aralıklarına göre dağılımı	107
Tablo 4.3.1.20. “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı..... mıdır?” sorusuna verilen cevapların sema ayini izleme sayılarına göre dağılımı	108
Tablo 4.3.1.21. “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna verilen cevapların “Mevlevilik ve sema ayininin Konya’ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı	109

Tablo 4.3.1.22.	Katılımcıların “Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı	111
Tablo 4.3.1.23.	“Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna verilen cevapların görüşme yapılan mekanlara göre dağılımı	112
Tablo 4.3.1.24.	“Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna Konya’da yaşayanların verdiği cevapların dağılımı	113
Tablo 4.3.1.25.	“Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaş aralıklarına göre dağılımı	114
Tablo 4.3.1.26.	“Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı	115
Tablo 4.3.1.27.	“Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna verilen cevapların sema ayini izleme sayılarına göre dağılımı	116
Tablo 4.3.1.28.	Katılımcıların “Günümüzdeki sema ayinlerinin ilk yapılışındaki haline uygun olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı	116
Tablo 4.3.1.29.	“Günümüzdeki sema ayinlerinin ilk yapılışındaki haline uygun olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların görüşme yapılan mekanlara göre dağılımı	117
Tablo 4.3.1.30.	“Günümüzdeki sema ayinlerinin ilk yapılışındaki haline uygun olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların sema ayini izleme sayılarına göre dağılımı	118

Tablo 4.3.1.31. Katılımcıların Konya'daki Mevlevi zaviyelerini bilme ve gitme dağılımı	121
Tablo 4.3.1.32. “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna cevap verenlerin Konya’daki Mevlevi zaviyelerini bilme ve gitme durumları	123
Tablo 4.3.1.33. Konya’da yaşayanların Konya’daki Mevlevi zaviyelerini bilme ve gitme dağılımı	124
Tablo 4.3.1.34. “Sizce sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır” sorusuna cevap verenlerin Konya’daki Mevlevi zaviyelerini bilme ve gitme durumları	125
Tablo 4.3.1.35. Katılımcıların “Konya dışındaki Mevlevihanelerden bildikleriniz var mı?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı	126
Tablo 4.3.1.36. Katılımcıların “Mevlevihanede hiç sema gösterisi izlediniz mi?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı	128
Tablo 4.3.1.37. Katılımcıların “Bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı	129
Tablo 4.3.1.38. Katılımcıların “Sizce sema gösterisinin Mevlevihane ile farklı mekanlarda yapılmasının farkı var mı?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı	130
Tablo 4.3.1.39. “Mevlevihanede hiç sema gösterisi izlediniz mi?” sorusuna cevap verenlerin “Sizce sema gösterisinin Mevlevihane ile farklı mekanlarda yapılmasının farkı var mı?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı	131

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 3.2.2.1. Baştaaksim durumu.....	28
Şekil 3.2.2.2. Devr-i veled durumu.....	28
Şekil 3.2.2.3. Birinci selam durumu.....	29
Şekil 3.2.2.4. İlk üç selam durumu.....	29
Şekil 3.2.2.5. Dördüncü selam durumu.....	30
Şekil 3.2.2.6. Sema ayini ritüeli.....	31
Şekil 3.3.1.1. Osmanlı sınırları içindeki başlıca Mevlevihaneler.....	37
Şekil 3.3.1.2. Galerili semahane ve türbe şematik görüntüsü.....	38
Şekil 3.3.1.3. Galerisiz semahane ve türbe şematik görüntüsü.....	39

GÖRSELLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Görsel 1.3.1. Konya’da bulunan Mevlevihaneler Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı	4
Görsel 2.1.1. Kültürel mirasın kronolojik gelişimi.....	12
Görsel 2.2.1. Karakul’un (2011, s. 41) Bordieu’nun kavramlarına göre somut ve somut olmayan değerler arasındaki ilişkileri anlatmak için oluşturduğu tablo	14
Görsel 3.2.1.1. Matbahta sema eğitimi, canlandırma.....	22
Görsel 3.2.1.2. Muhibin saka postunda oturuşu ve matbahtan fotoğraflar, canlandırma	23
Görsel 3.2.2.1. Semanın simgesel anlamı.....	27
Görsel 3.3.1.1.1. Mevlana Dergahı’nın ön cephe fotoğrafı.....	39
Görsel 3.3.1.1.2. Mevlana Dergahı’nın günümüzdeki Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı	40
Görsel 3.3.1.1.3. Mevlana Dergahı’nda bulunan mekanlar.....	42
Görsel 3.3.1.1.4. Mevlana Dergahı’nda yer alan bölümlerin inşa edildikleri dönemleri gösteren plan	43
Görsel 3.3.1.1.5. Mevlana Dergahı’nda yer alan semahanenin fotoğrafları	46
Görsel 3.3.1.2.1. Şems Zaviyesi’nin ön cephe fotoğrafı.....	47
Görsel 3.3.1.2.2. Şems Zaviyesi’nin günümüzdeki Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı	48
Görsel 3.3.1.2.3. Şems Zaviyesi’nde bulunan mekanlar.....	48

Görsel 3.3.1.2.4. Şems Zaviyesi'nin Fotoğrafları.....	50
Görsel 3.3.1.3.1. Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nin ön cephe fotoğrafı.....	51
Görsel 3.3.1.3.2. Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nin günümüzdeki Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı	52
Görsel 3.3.1.3.3. Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nde bulunan mekanlar.....	53
Görsel 3.3.1.3.4. Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nin fotoğrafları.....	55
Görsel 3.3.1.4.1. Ateşbaz Zaviyesi ön cephe fotoğrafı.....	56
Görsel 3.3.1.4.2. Ateşbaz Zaviyesi'nin günümüzdeki Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı	56
Görsel 3.3.1.4.3. Ateşbaz Zaviyesi'nde bulunan mekanlar.....	57
Görsel 3.3.1.4.4. Ateşbaz Zaviyesi'nin fotoğrafları.....	59
Görsel 3.3.1.5.1. Cemel Ali Zaviyesi ön cephe fotoğrafı.....	60
Görsel 3.3.1.5.2. Cemel Ali Zaviyesi'nin günümüzdeki Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı	60
Görsel 3.3.1.5.3. Cemel Ali Zaviyesi'nde bulunan mekanlar.....	61
Görsel 3.3.1.6.1. Yeni yapılar içinde yer alan Sema alanlarının günümüzdeki Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı	63
Görsel 3.3.1.6.2. İrfan Medeniyeti Araştırma ve Kültür Merkezi planı.....	63
Görsel 3.3.1.6.3. Mevlana Kültür Merkezi zemin kat planı	64
Görsel 3.3.1.6.4. Mevlana Kültür Merkezi bodrum kat planı.....	65
Görsel 3.3.1.6.5. Mevlana Kültür Merkezi 1. kat planı.....	65
Görsel 3.4.1. Farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri.....	68

Görsel 3.4.2. Mevlevilikle ilgili öğelerin farklı amaçlarla kullanıldığı örnekler	70
Görsel 4.1.1. Mevlana Müzesi'nin matbah bölümünden fotoğraflar.....	73
Görsel 4.1.2. Derviş odasında muhibe verilen mesnevi eğitimi..... canlandırma	74
Görsel 4.1.3. Mevlana Dergahı'nda sema, canlandırma.....	75
Görsel 4.1.4. 1925 yılından önce ve günümüzde Mevlana Dergahı'nda..... yer alan mekanlar	76
Görsel 4.1.5. Mevlana Dergahı'nda yer alan mekanların işlev değişikliği durumu	76
Görsel 4.1.6. Mevlana Dergahı'nda yer alan semahanedeki yapılan sema gösterisinin fotoğrafları	77
Görsel 4.1.7. Gül bahçesinin Mevlana Dergahı içindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı	78
Görsel 4.1.8. Gül bahçesindeki açık sema meydanında yapılan..... sema gösterisinin fotoğrafları	78
Görsel 4.1.9. Gül bahçesindeki açık sema meydanında yapılan sema gösterisi ilanları	79
Görsel 4.1.10. Zaviye olarak kullanıldığı dönemde ve günümüzde Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nde bulunan mekanlar	80
Görsel 4.1.11. Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nde yer alan mekanların işlev değişikliği durumu	80
Görsel 4.1.12. Zaviye olarak kullanıldığı dönemde ve günümüzde Şems Zaviyesi'nde bulunan mekanlar	81

Görsel 4.1.13. Şems Zaviyesi’nde yer alan mekanların işlev değişikliği durumu	81
Görsel 4.1.14. Günümüzde Ateşbaz Veli Zaviyesi’nde bulunan mekanlar.....	82
Görsel 4.1.15. Ateşbaz Veli Zaviyesi’nde yer alan mekanların işlev değişikliği durumu	82
Görsel 4.1.16. Zaviye olarak kullanıldığı dönemde ve günümüzde..... Cemel Ali Dede Zaviyesi’nde yer alan mekanlar	83
Görsel 4.1.17. Cemel Ali Dede Zaviyesi’nde yer alan mekanların işlev değişikliği durumu	83
Görsel 4.1.18. Mevlana Kültür Merkezi zemin katında yer alan mekanlar.....	84
Görsel 4.1.19. Mevlana Kültür Merkezi bodrum katında yer alan mekanlar	85
Görsel 4.1.20. Mevlana Kültür Merkezi üst katında yer alan mekanlar.....	85

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

ICOMOS : Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi

1.GİRİŞ

Kültürün korunması ve yaşatılması üzerine yapılan çalışmaları değerlendiren Karakul (2011, s. 39-54), somut ve somut olmayan ilişkilerini “durağan” ve “dinamik” olarak değerlendirmiştir. Durağan ilişkiler içerisinde kültür ve yapılı çevre içerisindeki somut olmayan değerleri inceleyen Karakul, dinamik ilişkiler olarak ise üretim, dönüşüm, mevcut kullanım ve somut olmayan değerlerin iletilme süreçlerini incelemiştir. Somut miras, somut olmayan nitelikleri olmadan düşünüldüğünde cansız bir yapıya bürünmekte; somut olmayan kültürel miras ise bağlamından koparıldığında dinamik yapısını kaybetmektedir. Örneğin yapı, etrafındaki yaşam dinamiklerinden bağımsız bir şekilde korunduğunda yalnızca malzeme olarak korunmuş olmaktadır. Bu nedenle kültürel mirasın korunmasında hem somut hem de somut olmayan özelliklerin bir arada tutulduğu koruma politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır (Basat, 2013, s. 61-62). Karakul’a (2007, s. 151) göre de bu iki kavram arasındaki bütünsellik kültürel mirasın korunmasında önem arz etmektedir.

Somit olmayan kültürel mirasın geleneksel bağlamından kopartılıp yeni bir bağlamda var edilmesi, kültürel mirasın kendi varlığını sürdürebilmesine olanak sağlarken; bilinçsiz çevrelerin yönlendirmesi ve ticari çevrelerin istismarı, kültürel mirasın özüne yapılacak müdahaleye ortam hazırlamaktadır (Ekici, 2004, s. 63). Çelebi ve Sağbaş’ın (2008, s. 117) “Yüzyıllar Boyu Mevlana ve Mevlevilik” adlı eserine dayanılarak sema ayininin de konuya örnek teşkil ettiği düşünülmüştür.

Mevlevilik kurulduğu dönemden bu yana sadece Türkiye’de değil tüm dünyada toplumun farklı kesimleri tarafından ilgi görmüştür. Bölükbaşı (2011, s. 1-3), Mevleviliğin ve sema ayininin tasavvuf anlayışından uzaklaşarak farklı anlamlarda kullanılmasını eleştirmiştir. Tarihsel süreç içerisindeki ekonomik-teknolojik gelişmeler, sosyo-politik değişimler, kentleşme, koruma ve muhafaza etme yöntemlerindeki eksiklikler de Mevlevilik ve sema ayininin yozlaşmasında etkin rol oynamıştır (Uluslararası Mevlana Vakfı, tarihsiz, s. 50).

Günümüzde sema törenlerinin kısaltılmış hallerinin bu ritüel için özel olarak tasarlanmış olan semahanelerin dışında, otel lobileri, partiler, konserler, güzellik yarışmaları, tren istasyonları, düğün salonları vb. gibi mekanlarda yapılması, ayin repertuarının, içeriğinde Mevlana sözlerinin kullanılmadan yeniden bestelenmesi, erkek semazenlerle birlikte kadın semazenlerin de ayin içerisinde yer alması gibi ayinin

özünde bulunmayan davranışların sergilenmesi Mevlevilik geleneğine uymamakta ve sema ayininin yapısında bozulmalara neden olmaktadır. Bu tarz sema ayinlerinin temelde yer alan tasavvuf anlayışından uzaklaşması ve tek amaçlarının gösteriş olması Mevleviliğe gönül vermiş kişileri endişelendirmektedir (Uluslararası Mevlana Vakfı, tarihsiz, s. 21-65).

1.1.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada; Mevleviliğin somut ve somut olmayan niteliklerinin bütünleşik korunmasına yönelik yaklaşımlar ve öneriler geliştirmek amaçlanmıştır.

Çalışmanın amacı;

- 1.Mevlevilik ve sema ayinini toplumun kültür sosyolojisi açısından incelemek,
- 2.Mevlevilik ve sema ayininin somut ve somut olmayan kültürel mirasını bir bütünsellik içerisinde değerlendirmek,
- 3.bu bütünsellik çerçevesinde Mevleviliğin dini ve tasavvufi özelliklerinin sürdürülebilirliğine katkıda bulunmak,
- 4.Mevleviliğin popüler kültür alanı içerisinde özünden farklı olarak yeniden üretilmesinin avantaj ve dezavantajlarını tartışmak,
- 5.Mevleviliğin somut ve somut olmayan kültürel mirasının bütünleşik korunması bağlamında Mevlevilikle ilgilenen kişilerin görüşlerini araştırmak ve yorumlamak,
- 6.Mevleviliğin yalnızca ticari amaçlarla kullanılmasını eleştirmek ve bunun önüne geçilmesini sağlamak için öneriler sunmaktır.

1.2.Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, somut niteliklerin literatür ve alan çalışması ile somut olmayan niteliklerin ise yine literatür çalışması ve paydaşlarla yapılan görüşmeler sonucunda incelenmesini içermektedir. Araştırmada alan çalışmasının kapsamını, Mevleviliğin Konya’da kurulan bir tarikat olması nedeniyle Konya’da bulunan Mevlevihaneler oluşturmaktadır. Bu Mevlevihaneler şunlardır:

- 1.Mevlana Dergahı,
- 2.Ateş-Baz Zaviyesi,
- 3.Şems Zaviyesi,
- 4.Piri Mehmet Paşa Zaviyesi,

5.Cemel Ali Dede Zaviyesi

Yapılan görüşmelerin kapsamını ise;

- 1.Konya’da sema ayini izleyenleri,
- 2.Kültür Bakanlığı tarafından Konya’da oluşturulan Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu semazenleri,
- 3.Mevleviliğin yaşatılması ve sema törenleri ile ilgili Konya’daki çalışmaları organize eden yöneticiler

oluşturmaktadır.

Çalışmada üç çeşit paydaş belirlenmiştir. Mevlevilikle ilgili kişilerin görüşlerini yansıtmaları için sema ayini izleyenleri tercih edilmiştir. Görüşmeler Mevlevilik ve sema ayini üzerine olacağı için görüşme yapılacak kişiler belirlenirken sema ayini izleyen bireyler tercih edilmiştir. Mevleviliğin ritüeli olan semayı günümüzde icra eden kişiler olduğu için semazenler de paydaş olarak belirlenmiştir. Görüşme yapılacak semazenlerin belirlenmesinde, Kültür Bakanlığı Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu’nda Postnişin¹ olarak görev yapan Fahri Özçakıl’ın görüşleri dikkate alınmıştır. Sema organizasyonu ile ilgili karar veren kişiler olması bakımından yöneticiler de paydaş olarak belirlenmiştir. Yöneticiler kartopu yöntemi² ile belirlenmiş olup Uluslararası Mevlana Vakfı Başkan Vekili Esin Çelebi Bayru, Konya İl Kültür ve Turizm Müdür Yardımcısı Mehmet Yünden, Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Ali Temizel, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Faaliyetleri Şube Müdürü Mehmet Tekkaymaz ile görüşülmüştür.

1.3.Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada, kuramsal altyapı ve literatür çalışmasına dayanılarak 3 aşamalı bir yöntem önerilmiştir. Üç aşamalı olarak belirlenen yöntemin ilk aşamasında literatür taraması, ikinci aşamasında Mevlevihaneler ile ilgili envanter çalışması, üçüncü aşamasında ise görüşmeler yapılarak sonuçlar bütüncül olarak değerlendirilmiştir.

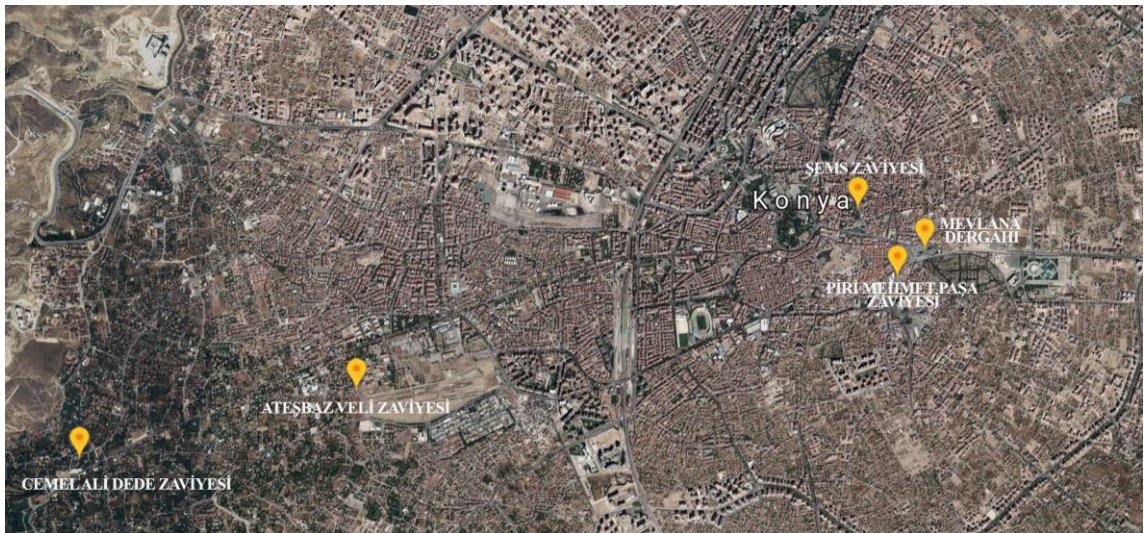
İlk olarak amaca yönelik literatür taraması yapılmış olup yazılı ve görsel bilimsel kaynaklar ışığında araştırmanın kuramsal boyutu oluşturulmuştur. Literatür taraması yapılırken anahtar kelime olarak “kültürel miras”, “somut ve somut olmayan kültürel

¹ Postnişin, tekkenin en yüksek makamındaki kişiye verilen isimdir (Tanrıkorur, 2000; 71)

² Kartopu yöntemi, istenilen özellikleri taşıyan kişilerin örnekleme belirlemede bilgi kaynağı olarak kullanıldığı örnekleme türüdür (Balcı, 2009, s. 98).

mirasın bütünleşik korunması”, “Mevlevilik”, “sema ayini”, “Mevlevihane” kelimeleri kullanılmıştır. Anahtar kelimelerle ilgili yazılmış olan tezler, makaleler, bildiriler, sözleşmeler, kitaplar, dergiler incelenmiştir. Literatür taramasında Selçuk Üniversitesi Kütüphanesi, Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, Uluslararası Mevlana Vakfı Arşivi ve Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsü Arşivi’nden faydalanılmıştır. Bunların yanı sıra literatür taramasında sözlü kaynaklardan alınan bilgiler yönlendirici olmuştur. Örnek olarak, Uluslararası Mevlana Vakfı Başkan Vekili ve Mevlana’nın 22. kuşaktan torunu olan Esin Çelebi ile Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsünde görevli uzman Selman Karadağ’dan doğrudan bilgiler alınmasının yanı sıra Mevlevilik ve sema ayini ile ilgili kaynak önerileri de alınmıştır. Çalışmanın üçüncü aşamasında yer alan görüşme yapılacak yöneticilerin belirlenmesinde ise ilk isim önerisi Selman Karadağ’dan alınmıştır.

İkinci aşamada, Mevleviliğin somut ve somut olmayan kültürel miras değerleri saptanmıştır. Hem Konya’ya hem de tüm Mevleviliğe mal olan, Mevleviliğin yönetim merkezi olan ve günümüzde Mevlana Müzesi olarak kullanılan, Mevlana Dergahı ile Konya’da bulunan diğer Mevlevihaneler -Cemel Ali Dede Zaviyesi, Ateşbaz Veli Zaviyesi, Şems Zaviyesi ve Piri Mehmet Paşa Zaviyesi- ile ilgili saha çalışması yapılmış olup incelemelerde bulunulmuştur (Bkz. Görsel 1.3.1).

Görsel 1.3.1. Konya’da bulunan Mevlevihaneler Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı (Google Earth)

Mevlevihanelerin günümüzdeki durumlarının tespiti amacıyla yapılan bu çalışmada öncelikle saha çalışması esnasında doldurulmak üzere envanter tablosu hazırlanmıştır. Daha sonra Mevlevihanelere gidilerek yapılar üzerinde incelemeler yapılmıştır. İncelemeler esnasında yapıların fotoğrafları çekilmiştir. Envanter çalışmasında;

- 1.adresi, yapım yılı, mimarı, yaptıran kişi bilgileri,
- 2.yapım sistemleri,
- 3.yapı malzemeleri,
- 4.korunmuşluk durumları,
- 5.değişmişlik durumları,
- 6.işlev durumları,
- 7.özgün detayları,

ile ilgili tespitler yapılmış bilgiler toplanmıştır (Bkz. EK-1). Bilgiler toplanırken gözlemlerin haricinde yapı ile ilgilenen kişilerle görüşülmüştür. Cemel Ali Dede Zaviyesi restorasyon sürecinde olduğu için saha çalışması yapılamamıştır. Diğer dört Mevlevihanede envanter çalışması yapılabilmektedir. Literatür taraması ve yapı envanter çalışması karşılaştırılarak mekanlardaki işlev değişiklikleri tespit edilmiştir. Yapıdaki mekanların özgün durumlarındaki ve günümüzdeki işlevleri planlar üzerinde renklerle ifade edilmiştir.

Çalışmada kullanılan Mevlana Dergahı, Şems Zaviyesi, Ateşbaz Veli Zaviyesi ve Cemel Ali Dede Zaviyesi'nin planlarına Konya Büyükşehir Belediyesi arşivinden ulaşılırken Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nin planına ise Barihüda Tanrıkörür'un 2000 yılında tamamlamış olduğu "Türkiye Mevlevihaneleri" adlı doktora tezinden ulaşılmıştır. Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'ne ait çizimin ise kim tarafından, ne zaman hazırlandığı ve hangi dönemi ait olduğu bilinmemektedir. Çalışmada kullanılan Mevlana Dergahı çizimleri 2007 yılında, Şems Zaviyesi çizimleri 2013 yılında, Ateşbaz Veli Zaviyesi çizimleri 2007 yılında, Cemel Ali Dede Zaviyesi çizimleri ise 2013 yılında hazırlanmıştır.

Çalışmanın üçüncü aşamasında ise görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler kapsamında katılımcılara anket uygulanmıştır. Görüşmeler sema töreni izleyicileriyle, Kültür Bakanlığı tarafından Konya'da oluşturulan Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu semazenleriyle ve Mevleviliğin yaşatılması ve sema törenleri ile ilgili

Konya'daki çalışmaları organize eden yöneticilerle gerçekleştirilmiştir. Mevlevilikle ilgili kişilerin Mevlevilik ve Mevlevihanelere dair düşüncelerini tespit etmek amacıyla sema gösterisi izleyicileriyle, semazenlerle ve sema törenlerinin organizasyonuna katkıda bulunan yöneticilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılacak yöneticilerin belirlenmesinde ilk isim nerisi Selman Karadağ'dan alınırken semazenlerin belirlenmesinde ise ilk isim Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu Postnişini Fahri zakıl'dan alınmıştır.

Katılımcılar, sema ayini izleyicileri ve semazenler için olasılıklı olmayan rneklemeye yöntemlerinden basit tesadüfi rneklemeye³ yöntemi ile yönetici grubu ise yine olasılıklı olmayan rneklemeye yöntemlerinden kartopu⁴ yönetimi ile seçilmiştir.

Çalışmanın rneklemeni 8 semazen, 4 yönetici ve 300 sema töreni izleyicisi oluşturmaktadır. Sema töreni izleyicileriyle günümüzde Konya'da varlığını sürdüren Mevlevihanelerde ve sema töreni icra edilen mekanlarda 50'şer kişi belirlenmiş toplam 300 sema gösterisi izleyicisiyle grşlmştir. Yönetici ve semazenler belirlenirken ise son görüşülen kişiden isim nerisi alınmış ve bu isimler görüşülen isimlerle çakıştığında görüşmeler sonlandırılmıştır.

Sema töreni izleyicileri ile yapılan görüşmeler Mevlevilikle ilgili olan kişilerin, Mevleviliğin somut ve somut olmayan kültürel mirasının bütünleşik korumasına dair fikirlerini ortaya koymaktadır. Sema töreni izleyicileriyle yapılan görüşmeler, araştırmanın kapsamını oluşturan Konya'daki mevcut Mevlevihanelerde –Mevlana Dergahı, şems Zaviyesi, Piri Mehmet Paşa Zaviyesi, Ateşbaz Veli Zaviyesi– ve günümüzde sema töreni yapılan mekanlarda –Mevlana Kültür Merkezi ve Konya Büyükşehir Belediyesi Spor ve Kongre Merkezi– yapılmıştır. Konya'da bulunan Cemel Ali Dede Zaviyesi'nde ise restorasyon çalışmaları olduğu için görüşmeler gerçekleştirilememiştir.

Görüşmeler dahilinde katılımcılara uygulanan anket soruları hazırlanırken Esin elebi ve Bekir Sağbaş (2010)'ın "Yüzyıllar Boyu Mevlana ve Mevlevilik", Asaf Halet elebi'nin (2006) "Mevlana ve Mevlevilik", Abdülbaki Gölpınarlı'nın (1953) "Mevlana'dan Sonra Mevlevilik", Ali Erkam Yazar'ın (2010) "şehir Pazarlaması ve

³ Basit tesadüfi rneklemeye, evrende yer alan tüm birimlerin rneklemeye girme olasılığında eşit ve bağımsız olduğu rneklemeye türü (Balcı, 2009, s. 92).

⁴ Kartopu yöntemi, istenilen özellikleri taşıyan kişilerin rneklemi belirlemede bilgi kaynağı olarak kullanıldığı rneklemeye türüdür (Balcı, 2009, s. 98).

Şehir Varlıkları: Konya ve Mevlana Örneği” ve Barihüda Tanrıkorur’un (2000) “Türkiye Mevlevihanelerinin Mimari Özellikleri” adlı yayınlarından faydalanılmıştır. Ayrıca ankette yer alan sorular, Mevlevilik ve sema ayininin Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi için Uluslararası Mevlana Vakfı tarafından hazırlanarak Kültür Bakanlığı aracılığıyla UNESCO’ya sunulan rapor içinde yer alan bilgiler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Ankete son hali verilmeden önce Mevlana Kültür Merkezi’nde 50 kişi üzerinde pilot bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama sonucunda ankette yer alan birinci ve altıncı sorularda değişiklikler yapılmıştır.

Anket açık ve kapalı uçlu soruların birlikte kullanıldığı karma bir yapı tipine sahiptir. Anket, katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenmesinde kullanılacak 6 soru ve katılımcıların Mevleviliğin somut ve somut olmayan kültürel mirasının bütünleşik koruması üzerine düşüncelerinin ortaya konulmasında kullanılacak olan 11 sorudan oluşmaktadır. Demografik soruların yer aldığı bölümde bulunan, katılımcının uyruğunun, yaşadığı şehrin ve ilçenin sorulduğu sorular açık uçlu sorulardan oluşurken; katılımcının cinsiyetinin, yaşının ve eğitim düzeyinin sorulduğu sorular ise çoktan seçmeli, kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Halkla yapılan görüşmelerin kapsamını sema izleyicilerinin oluşturmasından dolayı demografik soruların ardından gelen ilk soru katılımcıların sema gösterisi izleyip izlemediğini öğrenmek amacıyla sorulmuştur. İlk soru iki seçenektен oluşmaktadır. Eğer görüşme sema gösterisinin ardından yapılıyorsa katılımcıya a seçeneğindeki soru, başka bir zamanda yapılıyorsa b seçeneğindeki soru yöneltilmiştir. B seçeneği de kendi içinde iki kısımdan oluşmaktadır. Katılımcı b seçeneğinin ilk sorusuna “evet” yanıtını veriyorsa katılımcıya diğer sorular yöneltilmiştir. Katılımcının yanıtı “hayır” olduğunda ise görüşme sonlandırılmıştır. 2. soruda “Mevlevilik ve sema Konya’ya özgü müdür?” sorusu hakkında halkın ne düşündüğü araştırılmıştır. 3. 4. ve 6 sorularda halkın sema ayininin korunması konusuna nasıl yaklaştığı tespit edilmiştir. 5. soruda yine uzun yıllardır tartışıla gelen semanın dejenere olup olmadığı tartışmalarına halkın bakışı ortaya konulmuştur. 7. soruda katılımcıların Konya’da var olan fakat günümüzde farklı işlevlerde kullanılan Mevlevihanelerden hangilerini bildiği ve hangilerine gittiği ortaya konulmuştur. 8. soru, katılımcıların dünyaya yayılan Mevlevihanelerden hangilerini bildiğini tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. 9. 10. ve 11. sorular birbirleriyle ilişkili

olup 9. soru 10. ve 11. soruya zemin oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır. 10. soruda halkın farklı mekanlarda yapılan sema gösterilerine yaklaşımları tespit edilecektir. 11. soruda ise mekansal farklılığın semada farklılık meydana getirip getirmediğı konusuna halkın bakışı ortaya konulmuştur (Bkz. EK-2.1 ve EK-2.2).

Konya Türk Tasavvuf Mziğı Topluluğı semazenleri ve yöneticiler ile yapılan görüşmeler mülakat şeklinde gerçekleştirilmiş soruların bulunduğı kağıda kısa notlar alınırken katılımcıların konuşmaları kaydedilmiş daha sonra yazıya çevrilerek tezde doğrudan yer verilmiştir. Katılımcılara sema töreni izleyicilerine sorulan soruların aynıları sorulduğı gibi kendi sema ile ilgili sorular da yöneltilmiştir. Semazenlere yöneltilen sorulardan 10. soru ile 15. soru arasında kalan sorular sema töreni izleyicilerine yöneltilen soruların aynısı olmakla birlikte ilk 9 soru ve son soru sema eden kişilerin yanıtlayabileceğı sorulardır. İlk 3 soru sema eden kişinin kaç yıldır, hangi sıklıkla sema ettiğı ve bağlı olduğı kurumla ilgili sorulardır. 4 ve 7. sorular arasında kalan sorular kişinin aldığı sema eğitimi ile ilgilidir. 8 ve 9. sorular ise günümüzde sema eğitiminin nasıl alınabileceğı ile ilgili olup alınan sema eğitiminden kaynaklı olarak oluşabilecek farklılıkların ortaya konulması amaçlanarak hazırlanmıştır (Bkz. EK-2.3 ve EK-2.4).

Yöneticilere görüşme kapsamında toplam 11 soru yöneltilirken bu soruların ilk 6'sı semazen ve sema töreni izleyicilerine yöneltilen sorularla aynıdır. Bu soruların ardından yöneticilere sema organizasyonunda görev alıp almadıkları sorulmuştur. Bu soruya cevapları "evet" ise diğer sorular sorulmaya devam edilmiş cevapları "hayır" ise anket sonlandırılmıştır. Yöneticilere sorulan 8. 9. ve 10. sorularda sema organizasyon süreci hakkında bilgiye ulaşmak amaçlanmıştır. 11. soruda ise sema organizesindeki mekan, zaman, semazen vb. konuların belirlenmesinde dikkat edilen hususların tespiti amaçlanmıştır (Bkz. EK-2.5 ve EK-2.6).

Görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi tekniğiyle analiz edilerek değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerin yüzdelik ve frekans değerleri SPSS programı kullanılarak hesaplanmıştır. Verilerin tablo haline getirilmesinde ise Microsoft Excel programı kullanılmıştır. Sema gösterisi izleyenleri, semazenler ve yöneticiler için farklı anketler hazırlanmış olup tüm görüşmecilere ortak olarak yöneltilen soruların yanı sıra alanlarına göre sadece semazen ve yöneticilerin cevaplayabileceğı özel sorular da

yöneltirilmiştir. Ortak sorulara verilen cevaplar bir bütün olarak değerlendirilirken özel sorular kendi içlerinde değerlendirilmiştir.

Çalışmada kullanılan üç aşamadan gelen veriler birlikte değerlendirilmiştir. Literatürden gelen veriler ile Mevlevihanelerin planları yorumlanmış; geçmişte ve günümüzde Mevlevihanelerde kullanımları planlar üzerinde renklendirilerek gösterilmiş, Mevleviliğin somut olmayan niteliklerinin mekansal karşılıkları gösterilmiştir. Yapıların işlev değişikliklerinden sonraki durumları ile özgün durumları karşılaştırılmış mekanların işlev değişikliklerine uğrayıp uğramadıkları tespit edilmiş ve bu durumun Mevleviliğin somut olmayan nitelikleri üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Literatür taraması ve yapıların incelenmesinden gelen veriler görüşmelerden gelen verilerle birlikte değerlendirilerek Mevleviliğin somut ve somut olmayan niteliklerinin birlikte korunması üzerine öneriler sunulmuştur.

2.KÜLTÜREL MİRASIN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN NİTELİKLERİNİN BÜTÜNLEŞİK KORUNMASI

2.1.Kültürel Miras ve Gelişimi

Kültür kelimesi etimolojik açıdan incelendiğinde, kelimenin Latince de bakmak ve yetiştirmek anlamlarına gelen “cultura” ve “colera” sözcüklerinden köken aldığı görülmektedir. (Gündüz, 2016, s. 4). Cultura kelimesi “couture” olarak Fransızca’ya, 15. yüzyılın başlarında da “culture” olarak İngilizce’ye geçmiştir. 16. yüzyılın başlarında ekin ya da hayvan büyümesi, gelişmesi olarak kullanılan sözcük 18. yüzyılın sonlarında insanın gelişme sürecini içine alan bir anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Kültür böylelikle insan üzerinden yeniden anlamlandırılarak soyut bir anlam kazanmış ve 19. yüzyılın ortalarına doğru yaygınlaşmaya başlamıştır (Aslan, 2007, s. 1-2). Kültür kavramı, zaman içerisinde birçok anlam değişikliğine uğramış başlarda sadece somut kavramları karşılarken zamanla somut olmayan kavramları da karşılar hale gelmiştir. Günümüzde ise hem somut hem de somut olmayan pek çok kavramı karşılayacak şekilde kullanılmaktadır (Vecco, 2010, s. 323). Kültür kelimesinin günümüzdeki anlamını ilk olarak 17. yüzyılda Samuel Pufendorf kullanmıştır. Pufendorf’a göre “kültür, doğaya karşıt olan ve belli bir toplumsal bağlam içinde ortaya çıkan tüm insan esaslarıdır.” (Pufendorf’tan aktaran Şentürk, 2012, s. 9)

Kültür birçok disiplinde yaygın olarak kullanılan bir kavramdır. Farklı disiplinde farklı anlamlarının kullanılması kavramın birden fazla tanımını ortaya çıkartmıştır. Kültür kavramı için 250’den fazla tanım bulunmaktadır (Matoba ve Scheible; 2007, s. 3). Her disiplin kavramı kendi gereksinimlerine göre tanımlamıştır (Kartarı, 2012, s. 7). Kültür kavramını, enformasyon sistemleri kuramının kurucusu olan Edward Hall (1959’dan aktaran Kartarı, 2012, s. 7). “İnsan toplulukları tarafından, insanın temel gereksinimlerini karşılamak üzere üretilen, yaratılan her türlü insan yapısı ürünler” olarak tanımlarken sosyal antropolojinin kurucusu kabul edilen Burnett Tylor (1958, s. 1), “toplumun üyesi olan bir insan tarafından kazanılan alışkanlıklar ve bilgi, inanç, sanat, ahlak hukuk ve diğer yeteneklerden oluşan karmaşık bir bütün” olarak tanımlamıştır.

UNESCO (1982, s. 40) ise Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesi’nde kültürü:

en geniş anlamıyla, kültür bir toplum veya sosyal grubu karakterize eden belirgin ruhsal, maddi, entelektüel ve duygusal özelliklerin bütün kompleksi olarak söylenebilir. Sadece sanat ve mektupları değil aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer sistemlerini, gelenekleri ve inançları da içerir.

şeklinde açıklamıştır.

UNESCO'nun (1972) 1972 yılında kabul ettiği ve 1975 yılında yürürlüğe giren Dünya Kültürel ve Doğal Mirası'nın Korunmasına Dair Sözleşmesi'nde, miras kavramını “geçmişten gelen, bugün birlikte yaşadığımız ve gelecek nesillere aktaracağımız kalıt” olarak tanımlamaktadır. Kültürün varlığını sürdürebilmesinin yegâne yolu aktarımdır. Kültürün nesilden nesile aktarılması da onu değerli kılmakta, miras olarak nitelendirilmesine olanak tanımaktadır (Çakır, 2010, s. 34). Hereduc (2005, s. 12'den aktaran Dönmez ve Yeşilbursa, 2014, s. 427), kültürel mirası, “atalarımızdan bize miras kalan, bireysel ve toplumsal olarak anlam yüklediğimiz için korumayı seçtiğimiz, insan iletişiminin ve davranışının eserleri ve ifadeleri” şeklinde tanımlarken Avrupa Konseyi (2005'ten aktaran Dönmez ve Yeşilbursa, 2014, s. 427) ise kültürel miras için, “insanların sürekli değişen değerlerinin, inançlarının, bilgilerinin ve geleneklerinin bir ifadesi ve yansıması olarak mülkiyetten ayrı olarak tanımladıkları geçmişten miras kalan kaynaklar.” ifadelerini kullanmaktadır.

Kültürün miras olarak değer kazanması kültürel mirasın ne olduğu, oluşumunda kimin ve neyin etkisinin olduğu konusunda büyük bir sorunsal ortaya çıkmaktadır (Şimşek, 2014, s. 68). Laurajane Smith (2006, s. 113), UNESCO, ICOMOS gibi uluslararası örgütlerin, kültürel mirasın oluşumunda kimin ve neyin etkili olduğu sorunsalı üzerinde egemenlik kurmak ve yaptırım gücü oluşturmak amacıyla çeşitli sözleşmeler, şartlar ve tavsiyeler içeren metinler çıkarttıklarını söylemektedir. Necdet Subaşı (2003, s. 135) ise kültürel mirasın ne olduğu sorunsalının çözümünün kültür kavramının içinde yattığını, kültürden anlaşılacak şeyin aslında kültürel mirası da açıklayacağını söylemiştir.

Uluslararası sözleşmelerde de görüldüğü üzere yakın zamana kadar anıtsal mimari eserler, tarihi ve sanatsal değere sahip yapılar ve arkeolojik alanlar gibi obje odaklı ve tek yapı olarak tanımlanan kültürel mirasın kapsamı zaman içerisinde sivil yapıları da içine alacak şekilde genişletilmiş ve tek bir yapıdan kentsel bir bağlamda değerlendirilecek şekilde büyümüştür (Aksoy ve Enlil, 2010, s. 4). Atina Tüzüğü (1931) ile uluslararası organizasyonlar tarafından kullanılmaya başlayan kültürel miras,

Venedik Tüzüğüyle (1964) birlikte tüm insanlığın mirası olarak görülmüştür. Kültürel miras kavramı 1970’li yıllarda kırsal yerleşimleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir (Korumaz, 2015, s. 14). 1972 yılında UNESCO (1972) kültürel mirasa dair yeni bir bakış açısı getirerek kültürel mirası, “İnsanlığın tarih boyunca oluşturduğu kültürel yapılar ile bu yapıların içinde yer aldığı doğal çevre” olarak tanımlamıştır. UNESCO bu tanımla kültürel mirasın kapsamını, insan eliyle oluşturulan eserlerin yanı sıra doğa ya da doğa ve insan birlikteliğinin oluşturduğu eserleri de içine alacak şekilde genişletmiştir.

1987 yılındaki ICOMOS Washington toplantısı ve 1989 yılındaki UNESCO tarafından yayımlanan Folklor ve Geleneksel Kültürün Korunması Tavsiye Kararları ise kültürel miras kavramının içine somut olmayan değerlerin de girmesinde etkili olmuştur. 2003 yılında UNESCO üye devletler tarafından imzalanan Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi ile birlikte somut olmayan değerler de kültürel miras kavramı içine dahil edilmiştir (Bkz. Tablo 2.1.1).

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS	Somut Olmayan Kültürel Miras (UNESCO Bildirgesi)									Subjektif (Kişiden Kişiyeye Değişen) Kriterler
	Tüm İnsanlığın Ürünleri (Krakov Bildirgesi)									
SOMUT KÜLTÜREL MİRAS	Yöresel Mimarlık Mirası (Meksika Bildirgesi)									Objektif (Somut) Kriterler
	Batık Kültürel Miras (Buenos Aires Toplantısı)									
	Folklor ve Geleneksel Kültürler (UNESCO Toplantısı)									
	Tarihi Kentler (Washington Bildirgesi)									
	Tarihi Bahçeler ve Peyzajlar (Floransa Bildirgesi)									
	Kırsal Alan Kültürel Mirası (Granada Bildirgesi)									
	Sitler, Kentsel Peyzaj, Doğal Alanlar									
	Tüm Kültürel Miras İçeriği (Atina Bildirgesi)									
	Tarihi Anıt (Atina Bildirgesi)									
		1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	
		1931	1933		1964	1972	1982	1987	1989	
						1977	1987	1989	1994	2000
										2003

Görsel 2.1.1. Kültürel mirasın kronolojik gelişimi (Vecco, 2010; 323)

Görüldüğü üzere önceleri obje odaklı olan kültürel miras kavramı zamanla somut olmayan mirası, yerin fiziki dokusunu, peyzaj alanlarını ve endüstri mirasını da içine

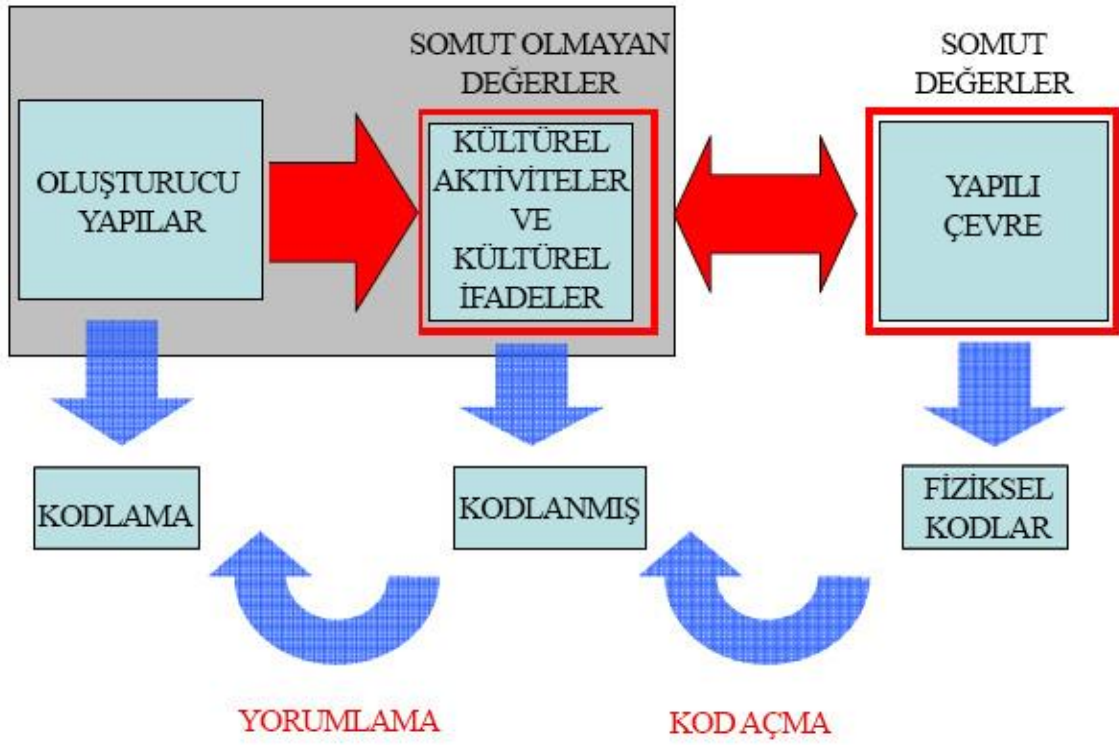
alacak şekilde genişleyerek insana dair tüm kültürel öğeleri kapsar bir hal almıştır (Aksoy ve Enlil, 2010, s. 5). Bu dinamik süreç halen sürmekte ve UNESCO, ICOMOS gibi uluslararası kurumlar tarafından çağın gerekliliklerine göre yeniden tanımlanmakta ve kapsamında oynamalar yapılmaktadır (Ünal, 2014, s. 11).

2.2.Kültürel Mirasın Bütünleşik Korunmasına Dair Çalışmalar

Modernizmin çevre ile olan ilişkisinin araştırılmaya başlanmasıyla birlikte mimarlar da geleneksel yapıların tasarım ilkelerini ve bu ilkeler üzerinde etkili olan belirleyicileri aramaya başladı (Karakul, 2011, s. 20). Çevre-davranış bilimlerinin kurucusu olarak bilinen ve kültür, çevre ve mimarlık ilişkisi üzerine çalışan Polonyalı mimar Amos Rapoport (1969), “House Form And Culture” adlı kitabında yapının ve çevrenin oluşumunda tek bir etmenin varlığına karşı çıkarak çevrenin fiziksel ve kültürel faktörlerin bütüncül etkisinde oluştuğunu ifade etmektedir. Rapoport (1977, 1993, 2002, 2004) “Human Aspects of Urban Form: Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design”, “Cross-Cultural Studies and Urban Form”, “Traditional Environments, Culture and Preservation”, “Kültür Mimarlık Tasarım” adlı çalışmalarında yapı ve çevrenin oluşumunda kültürün bir girdi olarak büyük bir değer taşıdığını açıklamaktadır.

Rapoport (1982, s. 19) aynı zamanda somut olmayan değerlerle çevre arasındaki ilişkiyi iki yönlü bir süreç olarak açıklamaktadır. Bu süreçte iletişimdeki kodlama ve kod açma kavramlarına dikkat çekerek çevre tasarımını bir kod olarak görmekte ve kullanıcının bu kodu açtığını ifade etmektedir. Kodlamanın tamamen kültürden gelen verilerle yapıldığını söyleyen Rapoport (1982, s. 19) fiziksel yapının kullanıcı tarafından anlamlandırılmasını da kültüre yani somut olmayan verilere bağlamaktadır.

Karakul’un (2011, s. 41) Bourdieu ve Rapoport’un yaklaşımlarını ele alarak oluşturduğu çözümlemeye göre tarihi çevreler –somut ve somut olmayan değerler– somut olmayan değerler üzerinde etkili olan “oluşturucu yapılar”dan etkilenmektedir (Bkz. Şekil 2.1.1.1).

Görsel 2.2.1. Karakul'un (2011, s. 41) Bordieu'nun kavramlarına göre somut ve somut olmayan değerler arasındaki ilişkileri anlatmak için oluşturduğu görsel

Lawrence ve Low (1990, s. 492), "The Built Environment and Spatial Form" adlı yayınlarında yapıların toplumlar için önemli bir yeri olduğunu ve yapıların birden fazla kuşak tarafından kullanıldığının altını çizerek oluşturulan formların toplumların kültür birikimlerinin depoları olduğunu ifade etmektedir. Yapıların özgün durumlarındaki koşulların, yenilendikleri dönemlerin koşullarının ve bu dönemlerin kültürel katmanlarının birikimi olduklarını açıklamakla birlikte yapının toplumun sosyo-ekonomik yapı, kültür gibi birden fazla faktörün mekansal kesişim noktası olduğuna dikkat çekmektedir. Yazarlar ayrıca yapıyı çevreyi kültürün etkisinde zihinsel süreçlerin bir ifadesi olarak görmekte ve yapının algılanmasında somut ve somut olmayan değerlerin bütüncül bir etkiye sahip olduğunu açıklamaktadırlar (Lawrence ve Low, 1990, s. 466).

Devakula'ya (1999, s. 15) göre yapıların oluşturduğu yapısal çevre ve kullanıcılarının yaşam tarzları ayrılmaz bir bütündür. Bu bütün birbirlerinin etkileyicileri konumundadır. Yapısal çevrenin oluşumunda somut olmayan değerler de şekillendirici etkiye sahiptir. Yapısal bir çevreyi algılayabilmek için onun somut ve

somut olmayan değerlerini anlamak bunun iki yönlü bir süreç olduğunun farkına varmak ve bu girdilere göre bir değerlendirme gerekmektedir.

Gülnaz etinkaya (2013, s. 74-75), “Dede Korkut Hikayelerinde Sembol Olarak Meydan” adlı yayınında mekanın fiziki özelliklerinin bir kültür çevresinde şekillendiğini insanların yaşam tarzları ve düşünceleriyle anlam kazandığını ifade etmektedir. Çetinkaya benzer şekilde somut olmayan nitelikler için de mekanlar tarafından anlamsal çerçevenin çizildiğini söylemektedir. Öte yandan etinkaya, kültürel mekan içerisinde izleyicinin bir süre sonra uygulayıcı olduğunu bununla birlikte de sözlü ve sözsüz kültürün aktarımının sağlandığını ifade etmektedir.

Karakul’a (2011, s. 1) göre, son yıllarda uzmanlar korumada sorunu ve çözümü oluşturan öğelerin temelinde, kültürel değerlerin olduğu konusunda fikir birliğine varmışlardır. Asatekin’e (2010, s. 141-142) göre, kültür varlıklarının korunma gerekçelerinin belirlenebilmesinde tutarlı davranabilmek adına belirli ölçütlerin varlığı gereklidir. Bu bağlamda kültürel mirasın somut ve somut olmayan nitelikleri koruma ölçütü oluşturmada önemli mihenk taşları olmaktadır. Kültür varlığının belgesel, tarihsel, estetik, ekonomik, kullanım vb. değerleri somut niteliklerini oluştururken elle tutulamayan gözle görülemeyen ancak varlığıyla toplumun niteliklerini anlatan değerler somut olmayan nitelikleri oluşturmaktadır.

Günümüzde tarihi mekanlardaki koruma çalışmaları kültürel kimliği korumaya ve sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik bir hal almıştır. Bu anlamda yapılı çevrenin somut değerlerinin yanı sıra somut olmayan değerlerinin belirlenmesi, incelenmesi ve korunması da önem arz etmektedir (Karakul, 2011, s. 1). Karakul (2007, s. 151), “Tarihi evrelerde Halk Mimarisi: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Yaşama Mekanları” adlı yayınında somut olmayan kültürel miras ile geleneksel yapıların ilişkisini incelemekte ve geleneksel yapıların somut olmayan kültürel niteliklerin etkisinde biimlediğini ifade etmektedir.

Karakul (2011), “A Holistic Approach To Historic Environments İntegrating Tangible And İntangible Values Case Study: İbrahimpaşa Village in Ürgüp” adlı yayınında ise tarihi çevrelerin, sürekli olarak değişim içerisinde olan katmanlı bir kültür yapısına sahip canlı varlıklar olduğunu açıklamakta ve bu nedenle korumanın karmaşık süreçleri analiz etmeyi gerektirdiğini ifade etmektedir. Karakul’a (2011, s. 2-7) göre tarihi çevredeki somut değerlerle yine bütünün bir parçası olan somut olmayan değerleri

bir bütünsellik içinde algılayıp analiz etmek yapıların ve yerleşim biçimlerinin çeşitliliğini anlamada yardımcı olur. Karakul (2011, s. 46), yapı malzemelerinin tek başına hiçbir şey ifade etmeyeceğini ancak insanların birikimleri sayesinde binalara dönüşeceğini ve insanların yükledikleri anlamlar çerçevesinde bir ruha sahip olabileceklerini ifade etmektedir.

Öcal Oğuz (2007), “Folklor ve Kültürel Mekan” adlı yayınında somut olmayan kültürel mirasın korunması düşüncesinde önemli bir unsur olarak da kültürel mekanı göstermektedir. Oğuz (2007, s. 30), kültürel mekanın somut olmayan kültürel mirası doğal ortamında koruma özelliği olduğunu ifade etmektedir. Oğuz (2009), “Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?” adlı kitabında somut olmayan kültürlerin somut niteliklerini yani mekanlarını ve bağlamlarını kaybettiklerinde yeniden üretilmesinin mümkün olmadığını açıklamaktadır. Oğuz’un (2008a, s. 8) aktarımına göre İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları İlanı (İSSOMBI) programlarının kılavuz kitabında bir kültürün sözlü ve somut olmayan miras başyapıtı sayılabilmesi için iki öge gerekmektedir; “Popüler ve geleneksel kültürün anlatım biçimleri ve kültürel mekanlar, yani popüler ve kültürel etkinliklerin düzenli olarak üretildiği ve sürdürüldüğü yerler.”

Nabuo Ito (2009), somut ve somut olmayan kültürel mirasın nasıl korunması gerektiğini ifade ettiği, “Intangible Cultural Heritage Involved in Tangible Cultural Heritage” adlı yayınında somut ve somut olmayan kültürel nitelikleri din üzerinden analiz ederek dini mimarinin oluşması için dinin varlığının gerekli olduğunu söylemektedir. Yani somut bir niteliğin varlığı somut olmayan bir niteliğe bağlıdır. Ito (2009, s. 2-3), iki kavramı birbirinden farklı düşünmenin eksik bir koruma anlayışı olacağını bütüncül bir yaklaşımın doğru koruma anlayışı olacağını ifade etmektedir.

Kuşçuoğlu ve Taş’a (2017, s. 64) göre ise kültürel miras alanlarının korunması gereken değerleri sadece somut değerler olarak sınırlandırılmamalı somut olmayan değerlerle ikisi bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Biri olmadan diğeri eksik kalmakta, tamamlanamamaktadır. Sürdürülebilir bir yönetim planı için ikisi bütünsel bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

Basat (2013, s. 62) ise yapının, etrafında oluşan yaşam dinamikleri ile birlikte analiz edildiğinde daha bütüncül bir anlam ifade ettiğini belirtmektedir. Kültürel mirasın

korunabilmesi için hem somut hem de somut olmayan özelliklerin bir arada incelendiği kültür politikalarının daha doğru sonuçlar oraya çıkacağını ifade etmektedir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde bilim insanlarının, yapılı çevrenin, kullanıcılarının yaşam tarzlarıyla kültürleriyle bağlantılı olduğu düşüncesi üzerinde fikir birliğinde olduğu görülmektedir. Yapılı çevre ve kültür birbirlerini etkileyen ikili ilişki içerisindedir. Yapılı çevrelerin yani somut niteliklerin varlığını kültür gibi somut olmayan nitelikler etkilemektedir. Bununla birlikte yapılı çevre, kullanıcıları ile birlikte bir anlam ifade etmektedir. Somut olmayan niteliklerin oluşmasında da yapılı çevre yani kültürel mekan önem arz etmektedir.

3.MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASI

3.1.Mevleviliğin Kuruluşu, Gelişimi, Amaçları

Mevlevilik, Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin ilke ve öğretilerini yaymak amacıyla Mevlana'nın ölümünün ardından 13. yüzyılın sonlarında Çelebi Hüsameddin, Bektemüroğlu Şeyh Kerimeddin ve Mevlana'nın oğlu Sultan Veled tarafından Konya'da kurulmuş ve Mevlana Celaleddin-i Rumi'ye nispet edilmiş bir tarikattır (Uluslararası Mevlana Vakfı, tarihsiz, s. 7). Mevlana'nın 22. kuşaktan torunu Esin Çelebi'ye (2010) göre Mevlana'nın öğretilerinin geleceğe aktarılma istenmesi, Lütfiye Akdemir'e (2012, s. 6) göre Mevlana'nın düşünce sisteminin korunmak ve gelecek nesle ulaştırılmak istenmesi, Hülya Uzun'a (2012, s. 26) göre ise Mevlana'nın ölümünün ardından onun davranışlarının, sözlerinin, sohbetlerinin, zikirlerinin ve sema toplantılarının bir sistem haline getirilmek istenmesi Mevleviliğin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Murat Arapoğlu'na (2010, s. 7) göre Mevleviliğin ilke ve öğretilerinin temellerini Mevlana'nın Mesnevi adlı eserinde anlattıkları oluşturmaktadır. Mehmet Önder'e (1998, s. 217) göre kaynağını tasavvuftan alan Mevlevilik, Mevlana'nın aşk felsefesiyle yoğrulup tarihi süreç içerisinde mecazi hareketler ve davranışlarla şekillenmiştir. Abdülbaki Gölpınarlı'ya (1953, s. 186) göre ise Mevlevilik, Mevlana'nın görüşlerini ve felsefesini mistisizmle yoğurmuş törenlerle ve merasimlerle biçimlendirmiştir.

Mevlevilik, Mevlana'nın ölümünün ardından, onun işareti doğrultusunda, 11 yıl Mevlana'ya halifelik yapan Çelebi Hüsameddin döneminde (1273-1284) kurulmuştur. Fakat tarikatlaşma faaliyetlerinin başlaması, Çelebi Hüsameddin'in ardından onun yerine geçen Mevlana'nın oğlu Sultan Veled dönemine rastlamaktadır (Işın, 2004, s. 97). Sultan Veled, döneminde Mevlevileri bir merkez etrafında toplamış ve bir üslup çerçevesinde birleştirmiştir (Tanman, 1990'dan aktaran Ünal, 2007, s. 3). Öte yandan Veled, Konya'nın yanı sıra çeşitli yerlere yolladığı halifeleriyle Mevlana aşıklarını Konya'dan yönetilen bir tarikatta bir araya getirmiştir (Çelebi ve Sağbaş, 2008, s. 91).

Mevlevilerin kılık-kıyafetlerinin belirlenmesi Sultan Veled ve Ulu Arif Çelebi döneminde olurken müzikal içerikli sema ayinin ortaya çıkışı ise Sakıb Dede'ye göre Pir Adil Çelebi dönemine (1421-1460) rast gelmektedir. 15. yüzyıla kadar olan süreçte

tarikatin tüm usulleri belirlenmiş ve yüzyılın ortalarında tarikat değişmemek üzere son halini almıştır (Tanrıkorur, 2000, s. 61).

Esin Çelebi Bayru ve Bekir Reha Sağbaş'ın (2010, s. 156) editörlüğünü yaptığı “Yüzyıllar Boyu Mevlana ve Mevlevilik” adlı eserde Mevlevilik tarihindeki iki önemli gelişmeye dikkat çekilmiştir:

Birincisini Ulu Arif Çelebi ve ikincisini de Divane Mehmed Çelebi üstlenmiştir. Birincisi Mevleviliğin, Anadolu ve Balkanlardan Akdeniz'e kadar uzanan geniş bir bölgeye yerleşip, sağlamlaşmasına imkan tanıyan yaygın bir önem kazanması; ikincisi Mevleviliğin Osmanlı Devleti idari sistemi sınırları içerisinde kurumsal bir boyut kazanmış olmasıdır.

13. yüzyılda Konya'da kurulan tarikat 14. yüzyılda Batı Anadolu'da henüz yeni oluşan beyliklerde etkin rol oynamıştır. 14. yüzyılın ortalarında tarikatın korumasını Karamanoğulları beyliği üstlenirken bu durum Karamanoğulları'nın rakibi Osmanlı Beyliği tarafından dikkat çekmiş ve Mevleviliğin Osmanlı'daki yayılımını geciktirmiştir. Ulu Arif Çelebi'nin çalışmaları sonucunda Mevlevilik Osmanlı devleti sınırları içerisine girmeyi başarmıştır. 15. yüzyılda Divane Mehmed Çelebi döneminde tarikat Osmanlı devleti içerisinde siyasi ve maddi imtiyazlar elde etmiş aynı zamanda da devletin bir tarikatı haline gelmiştir. Mevleviliğin kazandığı bu yeni güç tarikatın Balkanlar ve Akdeniz'de hızla yayılmasına ve sağlamlaşmasına da olanak tanımıştır (Uluslararası Mevlana Vakfı, tarihsiz, s. 11-13).

1925 yılına kadar Konya'dan yönetilen Mevlevilik, 30.11.1925 tarihinde çıkan ve 13.12.1925 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren “Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklarla Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun” ile yeni bir döneme girmiş ve Konya'daki Mevlana Dergahı kapanmıştır (Tanrıkorur, 2000, s. 10; Tiril, tarihsiz, 1). Türkiye'de tarikat faaliyetlerinin yasaklanmasıyla birlikte, 1925 yılında postnişinlik koltuğunda oturan Abdülhalim Çelebi, oğlu Muhammed Bakır Çelebi'yi Şeyh olarak Halep'e atamış ve Mevleviliğin merkezini Konya'dan Halep'e taşımıştır. Böylece Anadolu'daki çecelebilik makamı sona ermiştir. Hatay Meselesi ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkileri bozulan Suriye'nin de 1944 yılında Halep Mevlevihanesi'ni kapatmasıyla birlikte çecelebilik makamı resmen sona ermiştir (Önder, 2002, s. 150).

Şimşekler (http-1) Mustafa Kemal Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın Mevlevi muhibbi, kendisinin ise Mevlana hayranı olduğunu, Mevlevi dergahlarının kapanmasından dolayı üzüntü duysa da hiçbir kurumu istisna tutamayacağını

söylediğini ifade etmiştir. Nuri Şimşekler'in (http-1) Niyazi Banoğlu'ndan (1959, s. 415-416) aktardığına göre Atatürk, F.Rıfkı Atay'a şu sözleri söylemiştir: “Karar gereğince Konya’da Mevlâna Dergâhı’nın da kapanmış olmasından üzgünüm. Fakat istisna yapamam, buna çok üzülüyorum. Hey koca Sultan! Evet, bütün tekkeleri kapattık; fakat senin kapın kapanmadı.” 1927 yılında Atatürk’ün emriyle Mevlana Dergahı, “Asar-ı Atika Müzesi” olarak ziyarete açılmıştır. 17 Aralık 1943 tarihinde ise Şeb-i Arus programları yapılmaya başlanmıştır (Çelebi ve Sağbaş, 2008, s. 32-33).

Çelebi’ye (2008, s. 10) göre, sistematik bir şekilde kurularak günümüze kadar dejenere olmadan ulaşan Mevlevilik, ekonomik-teknolojik gelişmeler, sosyo-politik değişimler, kentleşme, koruma ve muhafaza etme yöntemlerindeki eksiklikler gibi nedenlerle son yıllarda dejenere olmaya başlamıştır. Mevleviliğin kültürel mirasının geleceğe aktarılabilmesi için Uluslararası Mevlana Vakfı ile Kültür Bakanlığı ortak bir çalışma yürüterek Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü’ne (UNESCO’ya) bir dosya sunmuşlardır. Bu rapor neticesinde Mevlevi müziği ve ayin-i şerifler dolayısıyla da Mevlevi kültürü, 2005 yılında “İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Kültürel Mirasının Başyapıtları” listesine kabul edilerek koruma altına alınmıştır (Çelebi, 2008, s. 10; Oğuz, 2008b, s. 18). Öte yandan UNESCO tarafından bugüne kadar 3 kez ilan edilen “İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Başyapıtları” ilanları, 2005 yılında bir kitapta toplatılmış ve kapağına da sema icra eden dervişler konulmuştur. Bununla birlikte, Mevlana’nın 800. doğum yıldönümü olması nedeniyle 2007 yılı UNESCO tarafından “Mevlana Celaleddin-i Rumi’yi Anma Yılı” ilan edilmiştir (Oğuz, 2008b, s. 18).

Mevlana’nın vefatının ardından 13. yüzyılda çelebiler tarafından oluşturulan Mevlevilik tarikatı, Konya merkezli olarak ortaya çıkmıştır. Tarihsel süreç içerisinde Mevlevilik Anadolu ve Balkanlardan Akdeniz’e Avrupa’ya kadar yayılmıştır. Mevleviliğin yayılmasında devletlerin iskan politikaları önemli rol oynamıştır.

İlk yıllarında belirli bir kuralı olmayan Mevlevilik için tarihsel süreç içerisinde belirli kurallar oluşturulmuştur. Bu kurallar 15. yüzyılın ortalarında son halini almıştır. 1925 yılına kadar bu kurallar çerçevesinde varlığını sürdüren Mevleviliğin faaliyetleri 1925 yılında çıkartılan bir kanunla Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içerisinde sonlandırılmış ve 1953 yılında sema gösterileri devlet eliyle yeniden canlandırılmıştır. Uluslararası Mevlana Vakfı ve Kültür Bakanlığının çabaları sonucunda ise Mevlevi

müziği ve ayin-i şerif 2005 yılında UNESCO tarafından koruma altına alınmış ve 2007 yılı “Mevlana Celaleddin-i Rumi’yi Anma Yılı” ilan edilmiştir. 13. yüzyıldan bu yana birçok kesim tarafından ilgi gören Mevlana ve Mevlevilik bu çalışmalar sonucunda daha da tanınır hale gelmiştir.

3.2.Mevleviliğin Somut Olmayan Kültürel Nitelikleri

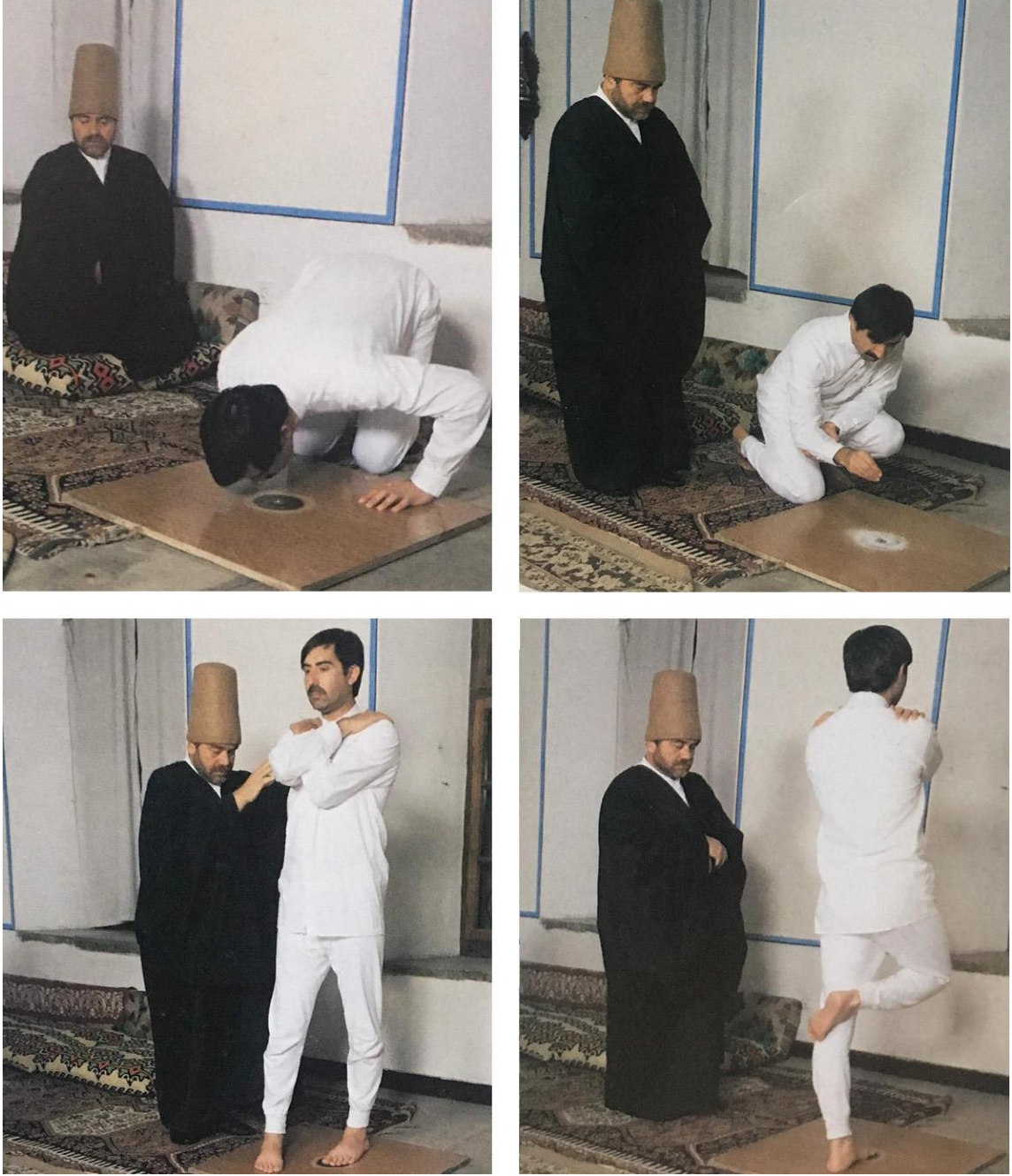
3.2.1.Adab-erkan

Mevlevilikte her şeyin en ince ayrıntısına kadar belirlenmiş kuralları vardır: yemeğin nasıl yenileceği, suyun nasıl içileceği, ayakkabıların nasıl çıkarılacağı, nasıl oturulup nasıl kalkılacağına kadar her hareketin kuralları vardır (Yöndemli, 2004, s. 72). Mevlevilikte tarikat kuralları, adap-erkan, terbiye son derece önem arz etmektedir. Muntasıplar tarikat kurallarına uymayan davranışlar sergilediklerinde suçun derecesine göre ağır yaptırımlar uygulanmakta bu yaptırımlar kişinin tarikattan çıkartılmasına kadar gitmektedir (Önder, 1998, s. 217).

Mevlevilikte temel adap eğitimi matbahta (mutfak) verilmektedir. Matbah sadece yemek pişirilen yer değil aynı zamanda canların da pişirildiği, eğitildiği yerdir (Karpuz, 2007b, s. 85). Tasavvuf ve tekkelerdeki eğitim, medreselerde verilen geleneksel eğitime nazaran daha zordur. Teoriden çok pratiğe önem veren bir şeyler öğretmekten ziyade kişiyi değiştirmeyi hedefleyen bu tasavvuf eğitimine ‘seyrû suluk’ denilmektedir (Tanrıkorur, 2000, s. 73). Mevlevilik eğitiminde ilahi aşk, ilim, hizmet, sevgi, muhabbet, inziva, zikir gibi unsurları bulunmaktadır (Uluslararası Mevlana Vakfı Arşivi, tarihsiz, s. 18). Sakıb Dede’nin (1283, s. 134’dan aktaran Çelebi ve Sağbaş, 2008, s. 108) “Sefine-i Nefise-i Mevleviyan” adlı eserinde Mevlevilikte seyrû suluğun ve sema adabının kurallarının belirlenmesinin Pir Adil Çelebi döneminde olduğu belirtilmektedir.

Mevlevilikte, intisap eden kişiler arasında 4 dereceli bir sınıf sistemi bulunmaktadır: Şeyh, dede, çilekeş can (nev-niyaz), muhip (Tanrıkorur, 1999, s. 472; Önder, 1998, s. 218). Bu sınıf sisteminde muhiplik ilk derecedir. Muhip olmak isteyen kişi şeyhe müracaat eder. Eğer Şeyh kişiyi muhipliğe kabul ederse bir dedeye teslim eder ve muhip, dededen tarikat terbiyesi ve adabı eğitimi almaya başlar (Gölpınarlı, 1953, s. 390). Muhip sema öğrenmek istiyorsa sema eğitimi alır; müzik konusunda

yeteneği varsa bu alanda yetiştirilir; mesnevi derslerine katılmak isterse mesnevi okumayı ve yorumlamayı öğrenir (Önder, 1998, s. 217) (Bkz. Görsel 3.2.1.1).

Görsel 3.2.1.1. Matbahta sema eğitimi, canlandırma (Şimşekler, 2002)

Muhipler eğer isterlerse gerçek bir Mevlevi yani dede olabilirler. Muhibin dede olması için disiplinli bir çile çekmesi gerekmektedir (A. H. Çelebi, 2006, s. 97). Çile, “ahlakın düzeltilmesi ve vicdanın tavsiyesi için tekkelerde vazedilen bir tür usuldür.”

(Duru, 2012, s. 17) Muhip, dede olmak isterse dergahtaki matbah işlerinden sorumlu kazancı dedeye giderek ikrar verir. Kazancı dede muhibe yolun zorluğunu anlatır. Eğer kişi kararında ısrarcıysa abdest aldırılarak matbahta bulunan saka postu adındaki serili posta, ibadet ve tuvalet ihtiyacı haricindeki hiçbir sebeple kalkmamak üzere en az 3 gün en fazla 18 gün boyunca oturtulur (Gölpınarlı, 1952, s. 46-47) (Bkz. Görsel 3.2.1.2). Böylece kişinin işleri yerinde görmesi sağlanır ve yeniden karar vermesi için zaman tanınır.

Görsel 3.2.1.2. Muhibin saka postunda oturuşu ve matbahtan fotoğraflar, canlandırma (Şimşekler, 2002)

Sürenin sonunda kişi kararlı ise 18 tane ayakçılık hizmeti sürecinden geçer. Halen karar değişmemiş ise kişiye matbah tennuresi adı verilen bir elbise giydirilerek çileye alınır ve kişi nev-niyaz olarak adlandırılır (Özönder, 1989, s. 218). Çile 1001 gün sürer (Top, 2001, s. 177). Nev-niyaz bu süreç içerisinde matbahta 18 hizmet görür;

- 1-aşçı dede'ye hizmet
- 2-aşçı dede'nin baş yardımcısı ve vekili kazancı dede'ye hizmet
- 3-halife dede'ye hizmet
- 4-içeri meydancısı dede'ye hizmet
- 5-aşçılık
- 6-pazarcılık
- 7-kilercilik
- 8-bulaşıkçılık
- 9-dolapçılık
- 10-ocakçılık
- 11-süpürgecilik
- 12-ayakçılık
- 13-yatakçılık
- 14-tasmihçilik
- 15-kandilcilik
- 16-somatçılık
- 17-bostancılık
- 18-abrizcilik (Tanrıkorur, 2000, s. 75-76)

Matbahta 1001 günlük çilesini tamamlayan nev-niyazlar yapılan sade bir merasimle birlikte dede unvanını alır (Duru, 2012, s. 23). Dedeler aynı zamanda bir Mevlevihanedeki en üst makam olan şeyhliğin adaydırlar (Arpaguş, 2009, s. 119). Çileye dayanıp dede olanlar olduğu gibi çileye dayanamayıp yarıda kesenler de olmaktadır. Eğer nev-niyaz çile esnasında denenmelere dayanamaz, dergahı terk ederse çileyi kırmış olur (Gölpınarlı, 1953, s. 395).

Mevlevilikte adap ve erkan son derece önemli olup muhibin ilk öğrenmesi gereken şey olarak görülmektedir. Kişinin Mevlevi olmasının ilk kuralı tarikatın adap ve erkanına uymasındır. Bu bağlamda muhipler sıkı bir eğitimden geçmektedirler. Muhipler bu eğitim esnasında Mevleviliğin kuralları ile birlikte ritüeli de

öğrenmektedirler. Muhipler Mevlevi adabını öğrenirken aynı zamanda musiki gibi entelektüel kimliklerini geliştirici eğitimler de almaktadırlar.

3.2.2.Sema ayini

Mevlevileri tanımlamada halkın kullandığı dönen dervişler ya da yabancıların kullandığı “whirling dervishers”, “tanzende dervishers” vb. kavramlardan da anlaşılacağı üzere sema, tarikatın sembolü haline gelmiştir. Sama, duymak, işitmek, musiki dinlemek gibi temel anlamlara gelirken tasavvufta ise vecd-ü şevk ile Allah’ı zikretmek anlamına gelmektedir (Tanrıkorur, 2000, s. 77). Mehmet Önder’e (1998, s. 222) göre, “Sema, tasavvufta bir cezbe hali, Tanrı’ya ulaşmanın özlemi içinde sufinin dünya kayıtlarından sıyrılarak kendinden geçişidir.” Fuat Yöndemli’ye (2004, s. 15) göre, “Sema, Mevlevilerin ilahi cezbe halinde ayakta dönerek dans ve zikretmesidir.” İmer Sema Gürman’a (tarihsiz, 1) göre, “Sema ayini, Mevlevi tarikatının zikir şeklidir. Sema ruhun olgunluğa ulaşabilmesi için, Allaha doğru yapılan manevi bir yolculuktur.” Hüseyin Top’a (2001, s. 78) göre, “Mevlevi literatüründe sema, ritm ve musiki eşliğinde yapılan, sağdan sola, kalbin etrafında çark atıp dönerek icra edilen bir nev’i ibadettir.” Celaleddin Bakır Çelebi’ye (2007, s. 147) göre, “Sema, kulun hakikate yönelip akılla, aşkla yücelip nefsinin terk ederek hakta yok oluşu ve olgunluğa ermiş, kamil bir insan olarak tekrar kulluğa dönüşüdür.” Kültür Bakanlığı’nın (2005) Mevlevilik ve sema kültürünün korunması için UNESCO’ya sunduğu adaylık dosyasında ise, Sema, “Allah’a ulaşma yolunun derecelerini sembolize eden, içinde dinî-tasavvufi öğeler ve temalar barındıran ve bu haliyle ayrıntılı kural ve özgün uygulamaları içeren bir tören.” açıklanmaktadır.

Sema birçok kişi tarafından farklı şekillerde tanımlansa da onu en iyi tanımlayan Mevlana olacaktır. Mevlana Divan-ı Kebir adlı eserinde sema için

“Semâ ârâmı cânı âşıkânest

Kesî dâned ki ûra cânı cânest” (Mevlana)

Sema, aşık olan kişilerin ruhlarının dinlendiği yerdir. Onu ancak canın içinde canı olanlar bilebilir demektir (A. H. Çelebi, 2006, s. 131). Şefik Can, (1995, s. 264-265) “Mevlana: Hayatı, Şahsiyeti ve Fikirleri” adlı kitabında Mevlana’nın sema için şunları söylediğini ifade etmiştir:

Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun?" Allah'ın ben sizin Rabbiniz değil miyim?" sorusuna ruhların; evet Rabbimizsin deyişlerin sesini duymak, kendinden geçmek, Rabb"ine kavuşmaktır.

Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Semâ, dostun hallerini görmek, lahut perdelerinden Hakk"ın sırlarını duymaktır.

Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Kendindeki varlıktan geçmek, mutlak yoklukta, zevalsiz, devamlı varlık tadını tatmaktır.

Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Dostun aşk vuruşları, darbeleri önünde başını top gibi yapıp, başsız, ayaksız dostu koşmaktır.

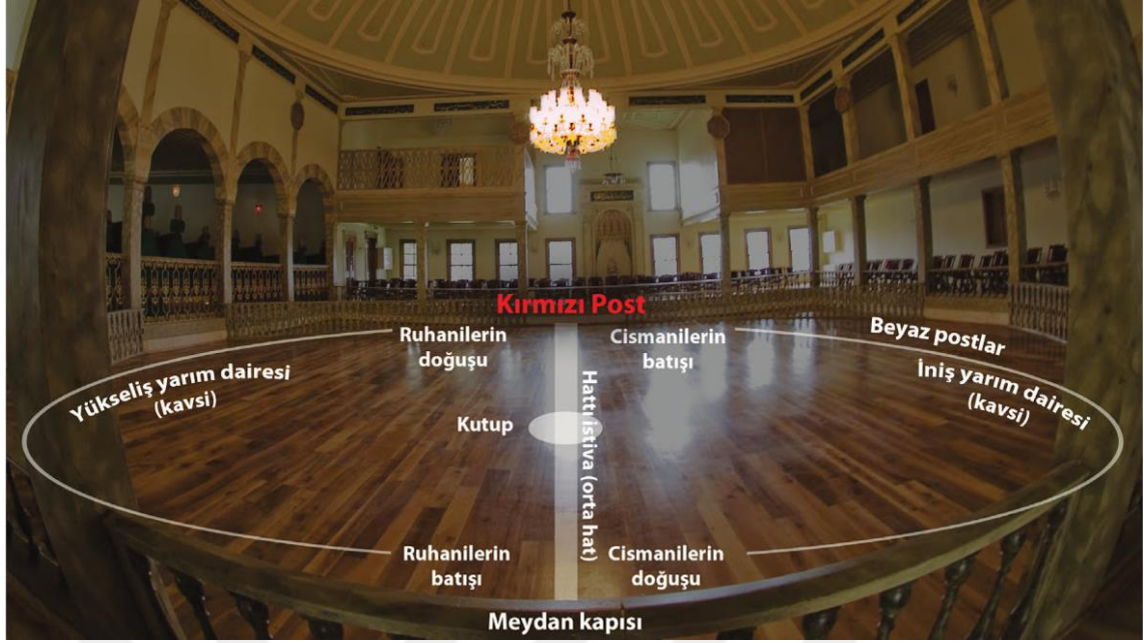
Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Yakub'un derdini ve devasını bilmek. Yusuf'a kavuşma kokusunu, Yusuf'un gömleğinden koklatmaktır.

Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Musa peygamberin asası gibi her an Firavun'un sihirlerini yutmak, yok etmektir.

Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? "Benim Allah ile öyle bir vaktim vardır ki, o vakitte ne Allah'a yakın bir melek, ne de bir peygamber aramıza girer" hadisinde buyrulduğu gibi, semâ bir sırdır. İşte meleğin bile sığmadığı o yere vasıtasız varmaktır.

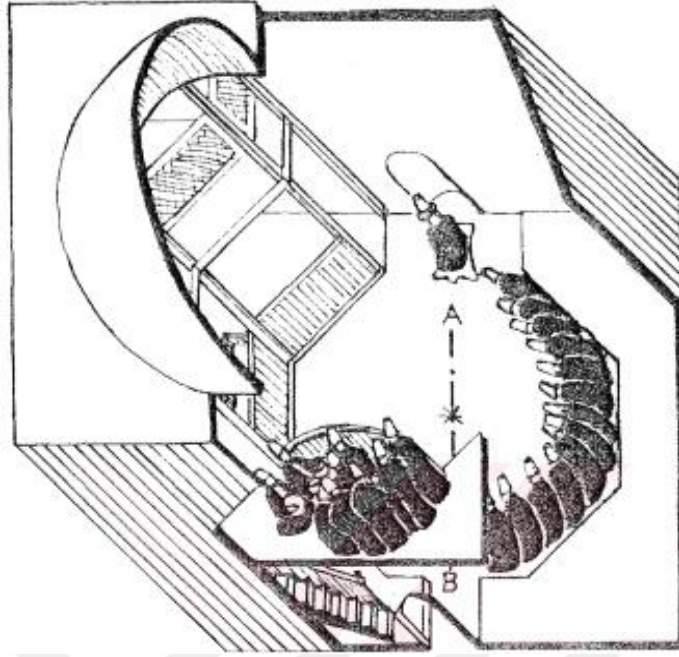
Semâ'nın ne olduğunu biliyor musun? Semâ Şemsi Tebrizî gibi, gönül gözlerini açmak ve kutsî nurları görmektir.

Mevlana'nın yaptığı sema herhangi bir kurala bağlı değildir. Ney ve tefin ruha işleyen sesleriyle coşan Mevlana sol ayağını yere vurur ve sağ ayağı ile soldan sağa döner (Önder, 1998, s. 222). Günümüzdeki sema Mevlana'nın yaptığı semanın aynısı değildir. Sema, Pir Adil Çelebi dönemine kadar düzeni olmayan bir ibadet iken bu dönemde kuralları ve yöntemleri en ince ayrıntılarına kadar belirlenmiştir. Sema Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin vecd ve zevk ile hiçbir kurala bağlı kalmadan yaptığı dönüşten alınan ilhamla tertip edilmiştir. Dönüşteki her hareket bir şeyleri simgelemektedir (Çelebi ve Sağbaş, 2008, s. 190) (Bkz. Görsel 3.2.2.1).

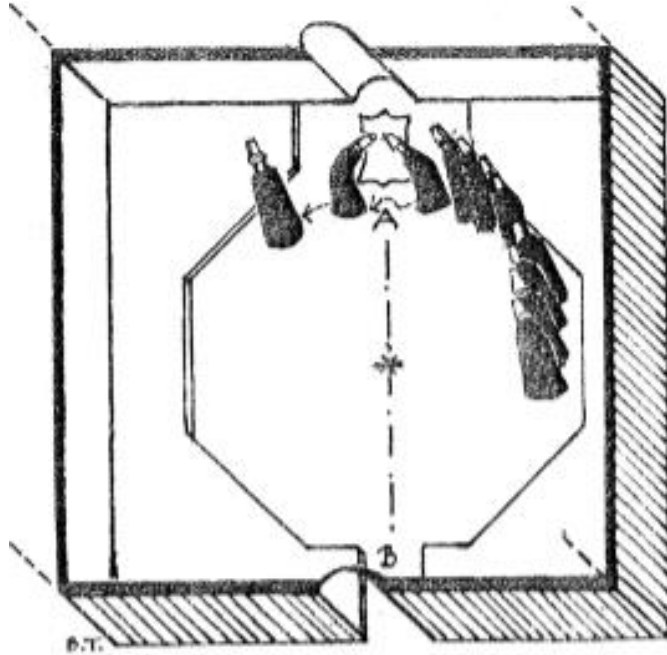
Görsel 3.2.2.1. Sema'nın simgesel anlamı (Menteş, 2011)

Ayin gerçekleştirileceği zaman meydancı dede günün şeyhini ve ayinde bulunacak dervişleri özel bir törenle çağırır. Daha sonra sırasıyla dervişler, müzisyenler, dedeler, şeyh ve imam semahaneyi ikiye bölen ve şeyhten başka kimsenin üzerinde yürüyemediği görünmez bir çizgi olan hatt-ı istivaya basmadan sukunet içinde kendileri için belirlenmiş yerlere geçerler. Sema ayini, na'than tarafından okunan Hz. Peygamber'e duyulan sevgi ve saygı ifade eden na't ile başlar. Na'tın bitiminin ardından neyzenbaşı ve bir neyzen baş taksimi icra eder (Bkz. Şekil 3.2.2.1).

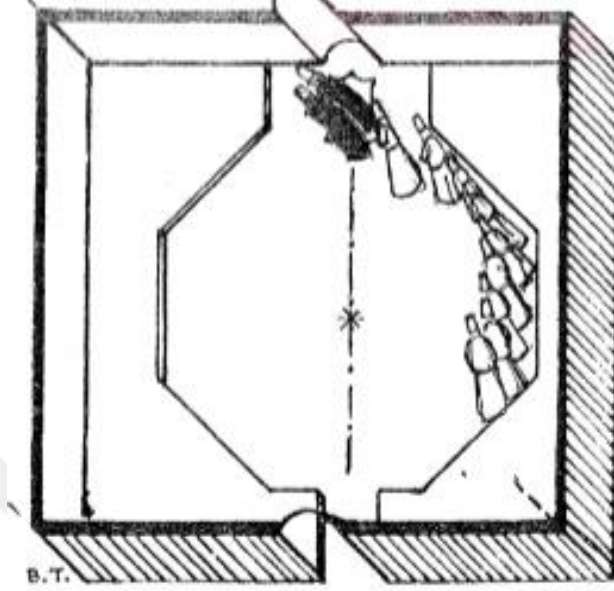
Şekil 3.2.2.1. Baştaksim durumu (Tanrıkörur, 2000)

Baş taksim bittiği anda hiç ara verilmeden kudümzen başının kudüme birkaç kez vurmasıyla devr-i kebir usulünde bestelenen peşrev başlar. Kudüme vurulan ilk darbe ile semazenler ellerini yere vurup yeri öperek ayağa kalkarlar ve kudüm, ney ve diğer enstrümanların eşliğinde şeyhin ardından meydanı 3 kere tavaf ederek devr-i veled adı verilen bölümü gerçekleştirirler (Bkz. Şekil 3.2.2.2).

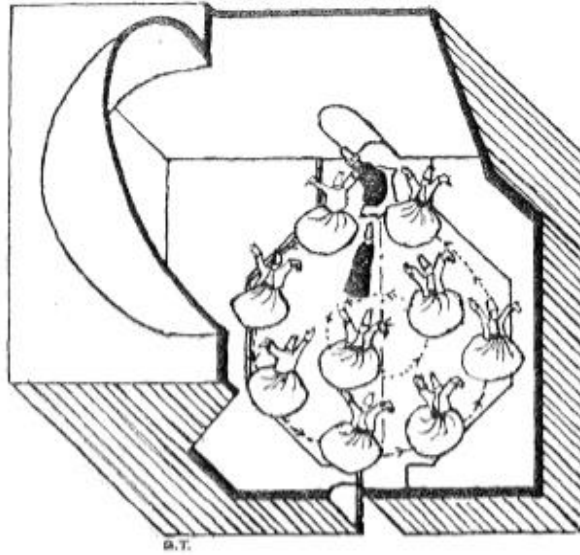
Şekil 3.2.2.2. Devr-i veled durumu (Tanrıkörur, 2000)

Peşrevin ardından ayinde yer alan 4 selamın ilki başlar. Semazenbaşının haricindeki semazenler hırkalarını çıkartarak şeyhe doğru giderler (Bkz. Şekil 3.2.2.3).

Şekil 3.2.2.3. Birinci selam durumu (Tanrıkorur, 2000)

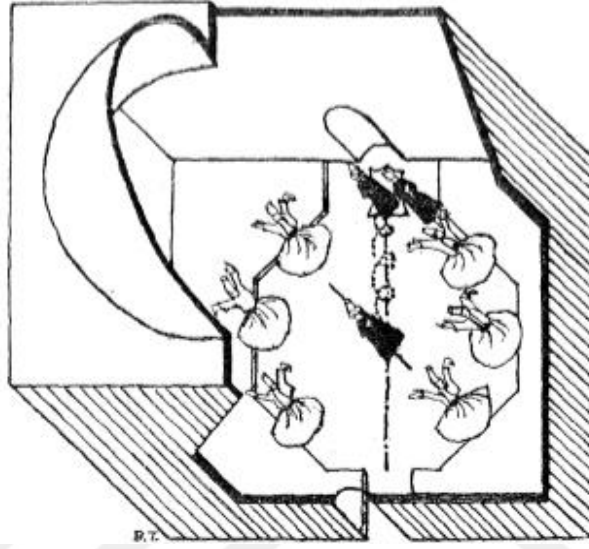
Şeyh tüm semazenlerin sikkelerini öperken semazenler de şeyhin elini öper ve semazenler, semazenbaşının işaretleriyle meydanda yörüngesel bir biçim oluşturacak şekilde kendi etraflarında dönmeye başlarlar. Bu durum, güneş çevresinde dönen gezegenleri temsil etmektedir. Farklı usullerdeki 4 selam da aynı şekilde ardı ardına gerçekleştirilir (Bkz. Şekil 3.2.2.4).

Şekil 3.2.2.4. İlk üç selam durumu (Tanrıkorur, 2000)

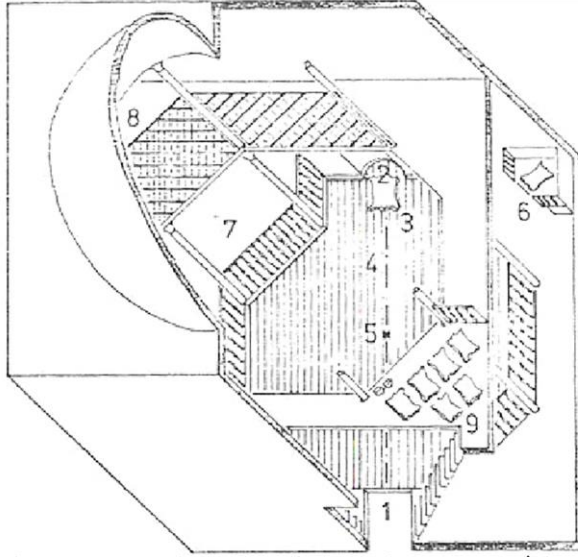
Her selamın bitişinde semazenler durarak ikili üçlü gruplar oluşturur ve niyaz pozisyonu alırlar. Bu pozisyonda kollar çapraz olacak şekilde eller omuza konulur, sağ ayak başparmağının sol ayak başparmağı üzerine gelecek şekilde oluşturulan mühür pozisyonu oluşturulur.

Dördüncü selamda semazenler meydanın kenarına dönerken şeyh meydana girer (Bkz. Şekil 3.2.2.5).

Şekil 3.2.2.5. Dördüncü selam durumu (Tanrıkorur, 2000)

Semazenlerden farklı olarak hırkasının bir yakasını açarak sema eden şeyh (post semai), son peşrev, son yürüksemai ve son taksimın ardından postuna döner. Şeyh postuna döndüğünde taksim biter. Tüm semazenler dönüşlerini tamamlayarak hırkalarını almak üzere hareket ettiklerinde kurandan bir bölüm okunur. Bölümün bitmesiyle birlikte şeyh “el-fatiha” der ve gülbenk adı verilen bir dua okunur. Ayın bittiğinde şeyh meydanın ortasına gelerek semazenbaşına “Esselamu aleyküm” diyerek selam verir. Şeyh kapıya geldiğinde bu kez de neyzenbaşı ve mırıba selam verir. Şeyhin ayrılmasıyla mukabele sona erer (Uluslararası Mevlana Vakfı, tarihsiz, s. 19; Çıpan, 2007, s. 151) (Bkz. Şekil 3.2.2.6).

Şekil 4: Semahane Şeması: 1. Cümle Kapısı, 2. Mihrab, 3. Şeyh Postu, 4. Hatt-ı İstiva, 5. Kutub Noktası, 6. Mesnevi Kürsüsü, 7. Züvvar Mahfili (Erkek), 8. Züvvar Mahfili (Kadın), 9. Mutrib Mahfili (Mevlanadan Sonra Mevlevilik, Gölpinarlı, 1983).

AKTİVİTE	NASIL YAPILIR?		DİĞER FAALİYETLERLE NASIL İLİŞKİLENDİRİLİR?	ANLAMI	ANALİZLER
	MEKAN	SUREÇ			
SEMA AYINI MEVLEVİLİĞE AİT BİR RİTÜEL		SEMAZENLER ÇAĞIRILIR ↓ NAAT OKUNUR ↓ BAŞ TAKSİM İCRA EDİLİR ↓ PEŞREV BAŞLAR ↓ AYAĞA KALKILIR ↓ DEVİR-İ VELED GERÇEKLEŞTİRİLİR ↓ ŞEYH SEMAZENLERİN SIKKELERİNİ ÖPER ↓ SEMAZENLER DÖNMeye BAŞLAR ↓ BİRİNCİ İKİNCİ ÜÇÜNCÜ SELAMLAR İCRA EDİLİR ↓ NİYAZ POZİSYONU ALINIR ↓ DÖRDÜNCÜ SELAM İCRA EDİLİR ↓ ŞEYH SEMA EDER ↓ ŞEYH POSTUNA DÖNER ↓ TAKSİM BİTER ↓ KUR'AN OKUNUR ↓ MUKABELE SONA ERER	SEMAZEN OLACAK KİŞİ MEVLEVİHANENİN İÇİNDE YER ALAN MATBAH BÖLÜMÜNDE 1001 GÜNLÜK EĞİTİME TABİ TUTULUR. MATBAH EĞİTİMİNDE KİŞİYE MEVLEVİLİKLE İLGİLİ EĞİTİMLERİN YANİ SIRA SEMA EĞİTİMİ DE VERİLİR. SEMA AYINI ÖNCESİNDE NAMAZ KILINIR. SEMAHANESİ OLMAYAN ZAVİYELERDE, SEMA MESCİTTE İCRA EDİLİR. SEMA AYININDE KUR'AN OKUNUR. SEMA AYININDE MESNEVİ DERSLERİ YAPILIR.	MEVLEVİLİK TARİKATININ RİTÜELİ SEMA, KULUN HAKİKATE YÖNELİP NEFSİNİ TERK EDEREK HAKTA YOK OKUŞU VE KAMİL BİR İNSAN OLARAK TEKRAR KULLUĞA DÖNÜŞÜDÜR (ÇELEBİ, 2007) NESİLDEN NESLE AKTARILMASI GEREKİR	SEMA, KÜLTÜREL MEKANİ OLAN SEMAHANELERDEN UZAKLAŞTIRILMIŞTIR. FARKLI MEKANLARDA İCRA EDİLMeye BAŞLANMIŞTIR. SEMAHANELER FARKLI İŞLEVLERDE KULLANILIR HALE GELMİŞTİR. MUTRIBIN YERLEŞME DÜZENİNDE FARKLILIKLAR OLUŞMUŞTUR. SEMAZEN VE MUTRIP SAYISINDA DEĞİŞİKLİKLER MEYDANA GELMİŞTİR. SEMAZENLERİN EĞİTİM BİÇİMİNDE DEĞİŞİKLİKLER MEYDANA GELMİŞTİR. SEMA AYININDE KISALTMALAR YAPILMIŞTIR. SEMANIN ÖZÜNDE OLMAYAN ŞEYLER YAPILMAYA BAŞLANILMIŞTIR. TEKNOLOJİ İLE DEĞİŞİME UĞRAMIŞTIR GELENEKSEL OLMAYAN ALETLER KULLANILMAYA BAŞLANILMIŞTIR. TİCARİ BİR META HALİNE GETİRİLMİŞTİR. TASAVVUFİ ÖZELLİĞİNİ KAYBEDİP POPÜLER KÜLTÜR İÇERİSİNDE YENİDEN VAR EDİLMİŞTİR.

YAPILARA AİT ÇİZİMLERİN ÖLÇEKLİ OLMAMASI NEDENİYLE ÇİZİMLER GOOGLE EARTH'E AİT ORTOPHOTOLAR ÜZERİNDEN ORANTILANARAK ŞEKLE AKTARILMIŞTIR.

Şekil 3.2.2.6. Sema ayini ritüeli(Hazırlanmasında Rapoport (1990) ve Karakul'un (2011) çalışmalarından yararlanılmıştır.)

Semanın yapılması için belirli günler, saatler ve mekanlar vardı. Dergahlarda genelde cuma namazından sonra, bayram günlerinde, kandil gecelerinde, Ramazan ayının cuma gecelerinde, Mevlana'nın vefat yıldönümü olan Hicri 5 Cemazi'ülahir gecesinde ve dergah şeyhinin arzu ettiği gün ya da gecede yapılırdı (Önder, 1998, s. 226). Bunlarla birlikte her Mevlevihane sema zamanını kendisi tayin etmekteydi. Örneğin, Galata Mevlevihanesi salı ve cuma günleri sema yaparken Üsküdar Mevlevihanesi cumartesi günü, Kasımpaşa Mevlevihanesi pazar günü, Bahariye Mevlevihanesi çarşamba günleri yapmaktaydı (Gölpınarlı, 1963, s. 100). Sema hangi gün olursa olsun öğleden sonra yapılmaktaydı.

Sema, tamamıyla birbirine bitişik, cılalı genellikle sert ahşaptan yapılan tahtaların bulunduğu semahanelerde yapılırdı (Gölpınarlı, 1953, s. 370). Mevlevihanelerin kapatıldığı 1925 yılına kadar tüm sema ayinleri her Mevlevihanenin kendi semahanesinde yapılmıştır. Hiçbir postnişinin müzisyen ve semazenleriyle birlikte başka bir yerde sema icra etmesine izin verilmemiştir. “Hatta hasta sultan sema ayini seyretmek istediğinde bile, ayini seyretmek için Mevlevihaneye getirilmiştir. Tarihte, Mevleviler sadece ayinlerini sergileyecekleri mekanlara dair kural koymuşlardır” (Uluslararası Mevlana Vakfı, tarihsiz, s. 19).

Özetle, Mevleviliğin bir ritüeli olan sema ayini ilk ortaya çıkışında hiçbir kurala bağlı değilken Mevlana'nın ölümünün ardından gelen süreçte çeşitli kuralara bağlanmıştır. Temelinde ilahi aşk yatan sema belirli bir düzen içersinde yapılır hale gelmiştir. Sema için semanın figürlerine elverişli, özel mekanlar tasarlanmış ve sema icralarının bu mekanlarda yapılması istenilmiştir. Şeyhlerin ve semazenlerin farklı mekanlarda sema ayini icra etmeleri yasaklanmıştır.

3.2.3.Ayin müziği

Mevlana'ya göre müzik insanın ruhunu arındırmakta ona huzur ve mutluluk vermektedir (Önder, 1970, s. 10). Mevlana'nın musiki için “Elest bezminin âvâzesi” ya da “Cennet kapılarının açılış sesi” ifadelerini kullanması, musikinin Mevlevilikte kendine yer bulmasını sağlamıştır. Bu durum aynı zamanda Mevlevihanelerde musiki eğitimi verilmesine de imkan tanımıştır (Çevikoğlu, tarihsiz, s. 1).

Abdülbaki Gölpınarlı (1953, s. 212-214), “Mevlana Celaleddin” adlı eserinde Mevlana ve oğlu Sultan Veled'in rebab adlı enstrüman çaldıklarını belirtirken; İsmail

Hakkı Özkan (1990, s. 24) “Türk Musikîsi Nazariyatı ve Usûlleri” adlı eserinde Sultan Veled’in aynı zamanda bestekar olduğunu ifade etmektedir.

Sema ile bir bütünlük arz eden müzik, Mevleviliğin esas öğelerinden biridir (Gölpınarlı, 1953, s. 455). Mevleviliğin zikri olan semayı diğer tarikatlardaki zikirlerden ayıran en büyük özellik semanın besteli bir musiki eseriyle birlikte icra edilmesidir (Çelebi ve Sağbaş, 2008, s. 207). Semada zikir Şeyh’in ya da idare eden kişinin iradesine göre değil besteye göre yapılır (İnançer, 2002, s. 199). Semazenler musikiden gelen coşkuyla kendilerinden geçerek zikrederler (Çevikoğlu, tarihsiz, s. 1).

Mevlevi sema ayininin korunması ve yaşatılması amacıyla UNESCO’ya sunulan adaylık dosyasında (2005, s. 31) ayinin müzikal yapısı ile ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:

Bir bütün olarak mukabele altı farklı müzikal tür içerir: na’t olarak bilinen bir rubato; ney ile çalınan ve baş taksim olarak bilinen bir ritim gösterisi; peşrev olarak bilinen vezinli bir enstrüman; ayin olarak bilinen ve dört selamdan oluşup her bölümünde belirlenmiş vezinli yapıları gösteren devirli kompozisyon; son peşrev olarak bilinen daha kısa enstrümantal bölüm; son yürüksemai olarak bilinen 6/8 makamındaki enstrümantal parça. Bunlara ek olarak Kur’an-ı Kerim veya ilahi okunabilir fakat bunlar ayinin bölümleri arasında sayılmaz.

Mukabelenin müzikal özünü ayin adlı kompozisyon oluşturmaktadır (Uluslararası Mevlana Vakfı, tarihsiz, s. 33). Timuçin Çevikoğlu (2009, tarihsiz, s. 91) Mevlevi Ayinlerini, “Mevlevihanelerde, sema töreni esnasında, ‘mutrıb’ denilen ses ve saz topluluğunun çalıp söylediği eserler.” olarak tanımlamaktadır. Ekrem Karadeniz’e (1965, s. 170) göre ayin, “Çoğunlukla Hz. Mevlana’nın Divan-ı Kebir’inden bazen de büyük din adamlarının manzum eserlerinden seçilerek değişik makamlardan bestelenen ve Mevlevi tekkelerinde ayin sırasında neyzenlerin de katılmasıyla okunan sanat eserleridir.” Gülçin Yahya Kaçar’a (2009, s. 319) göre ise Mevlevi Ayini, “Güftesi Mevlana Celaledin-i Rumi’nin Mesnevi’si ve Divan-ı Kebir’inden alınan, belli kurallara uyularak bestelenen eserlerdir.”

Gülçin Kaçar (2009, s. 320), “Türk Musikisi Rehberi” adlı eserinde, Mevlevi ayininin 4 bölümden oluştuğunu ve bu bölümlerin her birine selam adı verildiğini ifade ederek,

“Birinci selam, devr-i revan, devr-i hindi, ağır düyek, düyek usullerinden birisiyle bestelenmektedir. En fazla devr-i revan usulü kullanılmıştır. Söz terennümüyle ikinci selama bağlanmaktadır.

İkinci selam, ağır evfer usulünde bestelenmektedir. Saz terennümüyle üçüncü selama bağlanmaktadır.

Üçüncü selam, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde: devr-i kebir, ağır düyek, frenkçin, çifte düyek usullerinden biri kullanılmaktadır. Saz terennümü aksak semai usulündedir. İkinci bölüme geçilir. Yürüksemai usulünün kullanıldığı sazlı ve sözlü bu bölümde bütün ayinlerde aynı güfte kullanılmıştır.

Dördüncü selam, ağır evfer usulündedir.

ifadelerini kullanmıştır.

Sema esnasında ayini söyleyenler “ayinhan”, çalanlar ise “mutriban”, ismini almaktadır (Kaçar, 2009, s. 320). Ayinde baş çalgılar ney, kudüm ve haliledir. Tarihsel süreç içerisinde ud, kanun, ve rebab da ayinde kullanılan çalgılar arasına katılmıştır (Kaçar, 2009, s. 6). Timuçin Çevikoğlu (2009), “Döndükçe Gönülde Aşk Tazelenir” adlı eserinde Mevlevi ayinlerinin de sema gibi 15-16. yüzyıllarda şekillenmeye başladığını 16. ve 17. yüzyıllarda da günümüze ulaşan şeklini aldığını belirtmiştir. UNESCO’ya sunulan adaylık dosyasında ise 17. yüzyılda Osmanlı sarayında geçerli olan usul ve envanterlerin etkisinde Mevlevi ayin müziğinin değişime uğradığı belirtilmiştir. 18. yüzyıl ise müzisyenlerdeki müzikal tonlamanın en fazla değişim ve gelişim gösterdiği zaman dilimi olarak ifade edilmiştir (Uluslararası Mevlana Vakfı, tarihsiz, s. 33).

Abdülbaki Gölpınarlı (1953, s. 455-459), “Mevlana’dan Sonra Mevlevilik” adlı eserinde Mevlevilerde 17. yüzyıla kadar hüseyini, dügah ve pençgah makamlarında ilki devr-i revan, ikinci ve üçüncüsü ise devr-i revan-ı hindi usullerine göre bestelenmiş şaheser niteliğinde 3 ayin olduğunu ve bu ayinlerin bestekarlarının bilinmediğini ancak bazı Mevleviler arasında bestelerin Mevlana ya da Sultan Veled tarafından oluşturulduğu söylentilerinin olduğunu ifade etmiştir. Fakat kendisi, tam mukabeleye göre bestelenen bu ayinlerin 16. yüzyıla ait olduğunu söylemektedir. Gölpınarlı, 17. yüzyılda Köçek Mustafa Dede tarafından devr-i revan usulüne göre beyati makamından bir ayin bestelendiğini ve bu besteyle birlikte Eflaki’nin beyitlerinin 3. selamda yer alması geleneğinin oluştuğunu ifade etmiştir. 18. yüzyılda da İtri’nin segah makamından devr-i revan usulüne uygun bir ayin bestelediğini söyleyen Gölpınarlı, 3. Selim ve 2. Mahmut’un da içlerinde bulunduğu üst zümrede bulunan kişilerin Mevleviliğe olan ilgilerinden dolayı 19. yüzyılda fazlaca ayin bestelendiğini ifade etmiştir.

Cinuen Tanrıkorur (2003, s. 126) “Osmanlı Dönemi Türk Musikisi” adlı eserinde 103 adet ayinin bestelendiğini gösteren bir liste oluşturmuştur. Bu listeye Hüseyin Sadettin Arel tarafından bestelenen ve hiç icra edilmeyen 51 tane beste dahil edilmemiştir. Günümüze bu kadar az sayıda beste ulaşmasının temelinde ise doğu müziğine özgü bir durum olan nota kullanımının kabul görülmemesi ve meşk usulüne yani usta-çırak ilişkisine dayalı bir öğretim sisteminin olmasıdır (Arslan, 2012, s. 30-31).

Mevlevi ayin müziği semanın ayrılmaz bir parçasıdır. Semazenler müzikle birlikte kendinden geçmekte ve sema ederek yaratıcıyla iletişim kurabilmektedir. Mevlevi ayin müziği olarak bestelenen eserler Türk sanat musikisinin en önemli eserleri arasında gösterilirken meşk usulü ile aktarıldığı için eserlerin birçoğunun tarihsel süreç içerisinde yok olduğu bilinmektedir.

3.3.Mevleviliğin Somut Kültürel Nitelikleri

Çalışmanın bu bölümünde Mevlevihaneler ile ilgili genel bilgi verilmiş olup ardından Konya’da bulunan 5 Mevlevihane ve yeni sema mekanları incelenmiştir. Mevlana Dergahı, Şems Zaviyesi, Piri Mehmet Paşa Zaviyesi ve Ateşbaz Veli Zaviyesi’nde envanter çalışması yapılırken Cemel Ali Dede Zaviyesi restorasyon sürecinde olduğu için envanter çalışması yapılamamıştır.

Çalışmada kullanılan Mevlana Dergahı çizimleri 2007 yılında, Şems Zaviyesi çizimleri 2013 yılında, Ateşbaz Zaviyesi çizimleri 2007 yılında, Cemel Ali Dede Zaviyesi çizimleri ise 2013 yılında hazırlanmıştır. Piri Mehmet Paşa Zaviyesi’nin planına Barihüda Tanrıkorur’un 2000 yılında tamamlamış olduğu “Türkiye Mevlevihaneleri” adlı doktora tezinden ulaşılırken tezde çizim yılına ait bir ifade yer almamaktadır. Bunlarla birlikte Mevlana Dergahı için Haşim Karpuz tarafından hazırlanan dönemlemeye yönelik bir restitüsyon çalışması bulunurken diğer yapılar hakkında böyle bir çalışmaya rastlanılamamıştır.

3.3.1.Mevlevihaneler

Mevlevihaneler, Mevlevilik tarikatının gerektirdiği yaşam biçimine göre çeşitli mekanların oluşturduğu karmaşık yapılardır. Mevlevihaneler, genel itibarıyla ikiye ayrılmaktadır; asitane ve zaviye. Asitane adı verilen Mevlevihaneler tam teşekküllü

yapılar iken zaviyeler küçük çaplı Mevlevi dergahlarıdır (Ertem, 2013, s. 454). Genellikle külliye'nin bitişiğinde bulunan Mevlevihanelerin içerisinde ibadet ve eğitim bölümleri (semahane⁵, matbah-ı şerif⁶, kütüphane, meydan-ı şerif⁷, mescid), yaşama bölümleri (haremlik⁸, selamlık⁹, dedegan hücreleri¹⁰), ziyaret bölümleri (türbe¹¹, hazire¹²), diğer bölümler (matbah¹³, somathane¹⁴ vb.) bulunmaktadır (Araboğlu, 2010, s. 7).

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde hızla yayılan Mevlevilik ülke genelinde birçok merkeze sahip olmuştur (Arapoğlu, 2010, s. 4) (Bkz. Şekil 3.3.1.1). Mevlevihanelerin dağılımında, Mevleviliğin yayılması ve fetihler sonrasındaki iskan politikaları önemli olmuştur (Tanrıkorur, 2000, s. 110). Sultan Veled ve Ulu Arif Çelebi dönemlerinde (13. yüzyılın son çeyreği ve 14. yüzyılın ilk çeyreği) Mevlevihaneleri kuranlar Mevlevi halifeleri iken 16. yüzyıl itibarıyla beyler, vezirler Mevlevi dergahları inşa ettirmeye başlamışlardır (Ata, 1995, s. 4).

⁵ Semahane, mevlevi tarikatının bir ritüeli olan sema ayininin icra edildiği mekanlardır (Tanrıkorur, 2000, s. 90)

⁶ Matbah-ı şerif, çilekeş canların 1001 günlük eğitimden geçtiği; Mevlevihanelerin eğitim merkezleridir (Tanrıkorur, 2000, s. 93)

⁷ Meydan-ı şerif, çörek adı verilen birer lokma ekmeğin yenildiği ardından da kahvenin içildiği mekandır. İdari meselelerin görüşüldüğü mekandır (Tanrıkorur, 2000, s. 93).

⁸ Haremlik, şeyh ile ailesinin kaldığı; dervişler, muhibbeler ve kadın misafirlerin kullandığı, Mevlevihaneye bağlı hanımların Mevlevi adabını öğrendiği mekandır (Tanrıkorur, 2000, s. 94).

⁹ Selamlık, erkek misafirlerin ağırlandığı, dervişlerin birbirlerini görüşüp sohbet ettiği, musiki meşklere yapılan mekandır (Tanrıkorur, 2000, s. 95).

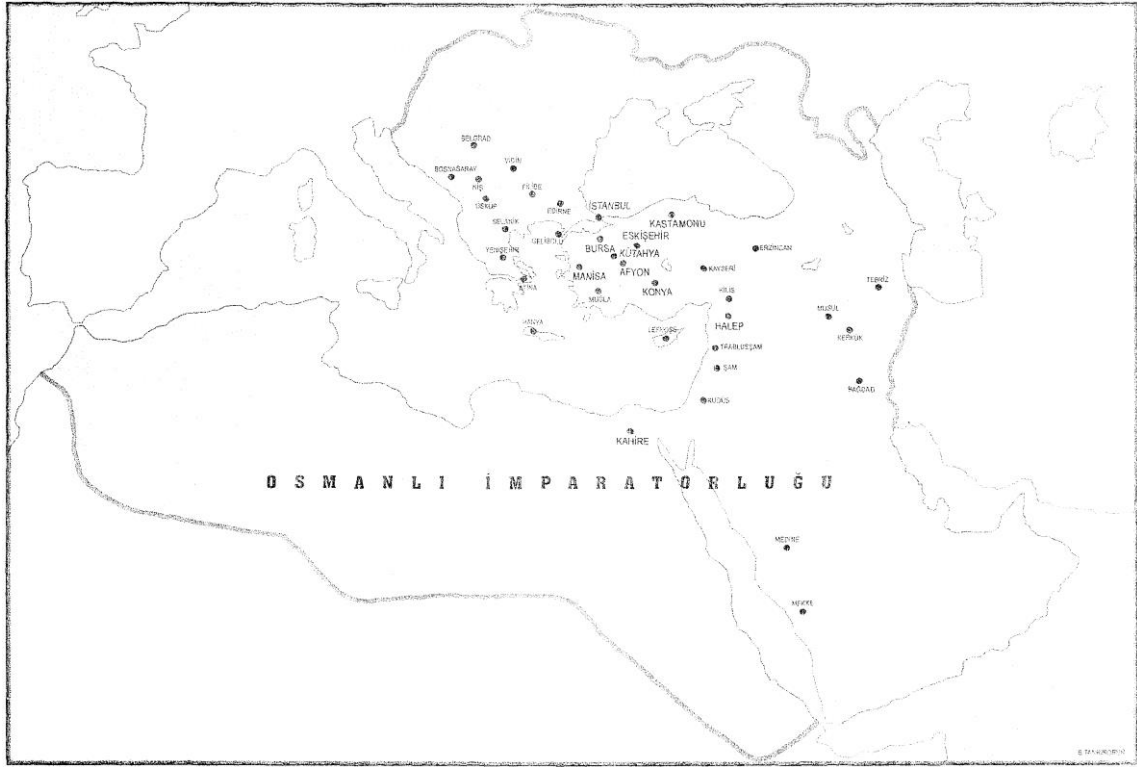
¹⁰ Dedegan hücreleri, 1001 günlük çileyi tamamlayarak dede olan kişilerin sahip olduğu derviş hücreleridir (Tanrıkorur, 2000, s. 96).

¹¹ Türbeler, Mevlevihanelerin banilerinin, şeyhlerin ve bunların aile efradının defnedildiği mekanlardır (Tanrıkorur, 2000, s. 94).

¹² Hazire, Mevlevihanedeki derviş, muhip ve akrabalarından Mevleviliğe bağlı olanların defnedildiği mekanlardır (Tanrıkorur, 2000, s. 94).

¹³ Matbah, yemeğin pişirildiği mekanlardır (Tanrıkorur, 2000, s. 97).

¹⁴ Somathane, Mevlevihanelerde toplu bir şekilde yemek yenilen mekanlardır (Tanrıkorur, 2000, s. 98).

Şekil 3.3.1.2. Osmanlı sınırları içindeki başlıca Mevlevihaneler (Tanrıkorur, 2000)

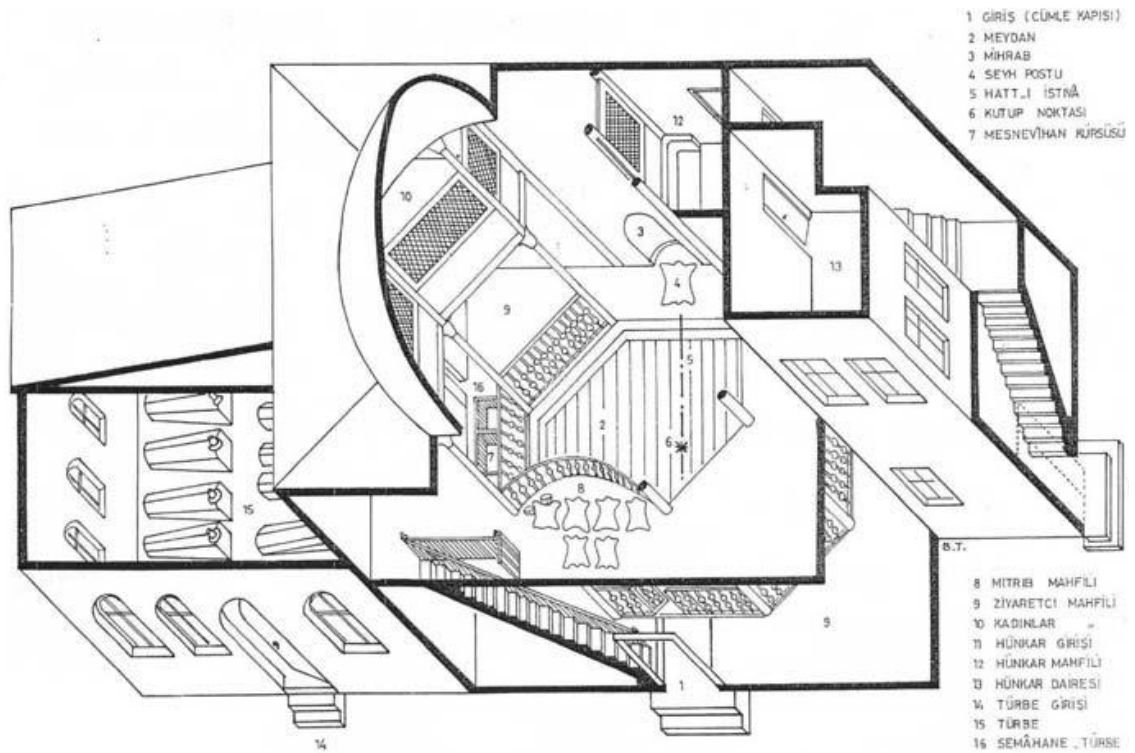
Arapoğlu'na (2004, s. 7-9) göre Mevlevihanelerin önemli mekanlarının başında semahane gösterilmektedir. Semahaneler genel itibariyle sema meydanı, son cemaat mahfili, erkekler mahfili, kadınlar mahfili, mutrip mahfili, mihrap, post kubbesi, kudümzenbaşı odası, neyzenbaşı odası ve semazenbaşı odası ve hünkar mahfilinden oluşmaktadır.

17. yüzyılın öncesindeki erken döneme ait semahanelerin çoğunda mutrip, mahfiller ve mesnevi kürsüsü bulunmadığı bunun doğal sonucu olarak da sema meydanının, geç dönem semahanelerdeki gibi, daha düşük kotta ve mahfillerden korkuluklarla ayrılan bir mekan olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte erken dönemde inşa edilen semahanelere sonraki dönemlerde bu mekanların eklendiği bilinmektedir. Erken dönem Mevlevihanelerinde dikdörtgen ve kare semahaneler dikkat çekerken 19. yüzyılda inşa edilen Mevlevihanelerin çoğunluğunda kare veya dikdörtgen mekanın içerisinde korkuluklarla mahfillerden ayrılmış çokgen ya da daire sema meydanları dikkat çekmektedir (Tanrıkorur, 2000, s. 121-122).

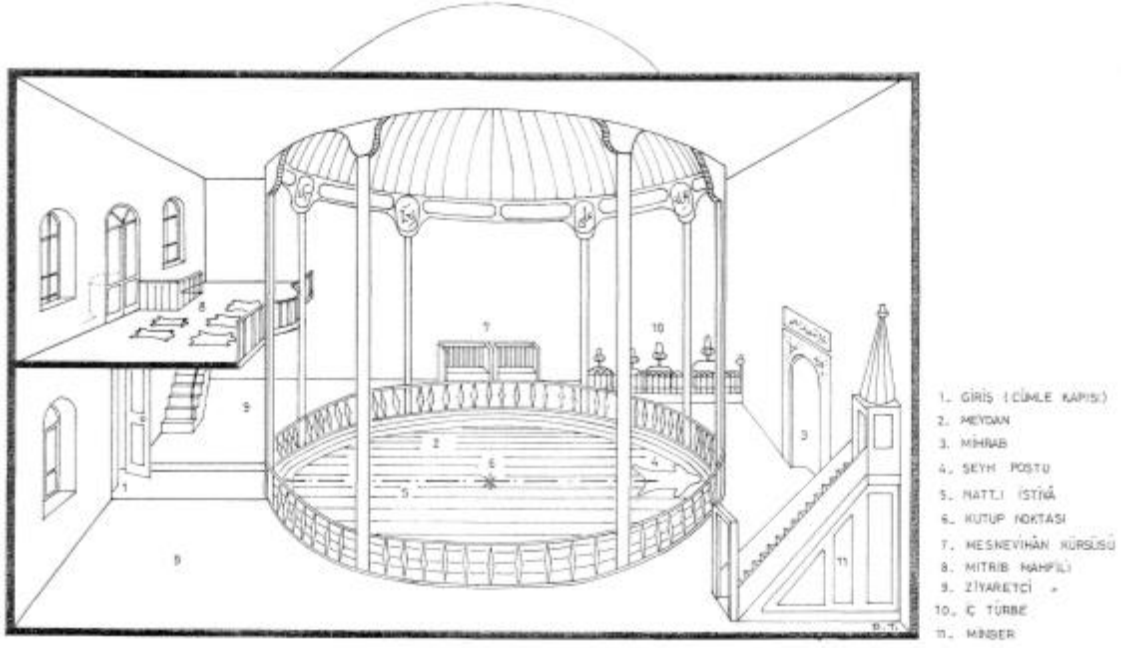
Tanrıkorur (2000, s. 123), “Türkiye Mevlevihanelerinin Mimari Özellikleri” adlı Doktora tezinde Mevlevihaneleri semahanelerinin plan tiplerine göre 3 grupta incelemiştir; kare ve dikdörtgen planlı olanlar, çokgen planlı olanlar ve yuvarlak planlı

olanlar. Bu tipoloji çalışmasında, dikdörtgen planlı olanlara Şems Zaviyesi'ni örnek gösteren Tanrıkorur; kare planlı olanlara ise Mevlana Dergahı, Cemal Ali Dede Zaviyesi ve Piri Mehmet Paşa Zaviyelerini örnek göstermiştir. Tanrıkorur, sema meydanlarının 19. yüzyıl sonrasında semaya uygun bir hal alarak daire ya da yakın formda tasarlandığını ifade etmiştir.

Tanrıkorur (2000, s. 122), semahane gelişiminin düz ya da tekne tavandan kubbeye; galerisizden galeriliye doğru olduğunu ifade etmektedir (Bkz. Şekil 3.3.1.2 ve Şekil 3.3.1.3).

Şekil 3.3.1.2. Galerili semahane ve türbe şematik görüntüsü (Tanrıkorur, 2000)

Şekil 3.3.1.3. Galerisiz semahane ve türbe şematik görüntüsü (Tanrıkorur, 2000)

3.3.1.1. Mevlana dergahı

Mevleviler, Konya Mevlana Dergahı'nı Pir evi ya da Mevlevi asitanesi (asitani aliye) olarak nitelendirmektedirler (Bkz. Görsel 3.3.1.1.1).

Görsel 3.3.1.2.1. Mevlana Dergahı'nın ön cephe fotoğrafı

Mevlana'nın babası Bahaeddin Veled 1231 yılında Konya'da vefat etmiş ve vasiyeti gereği o günlerde gül bahçesi olan bugün ise Mevlana müzesi olarak kullanılan yere defnedilmiştir (Bkz. Görsel 3.3.1.1.2).

Görsel 3.3.1.1.2. *Mevlana Dergahı'nın günümüzdeki Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı (Google Earth)*

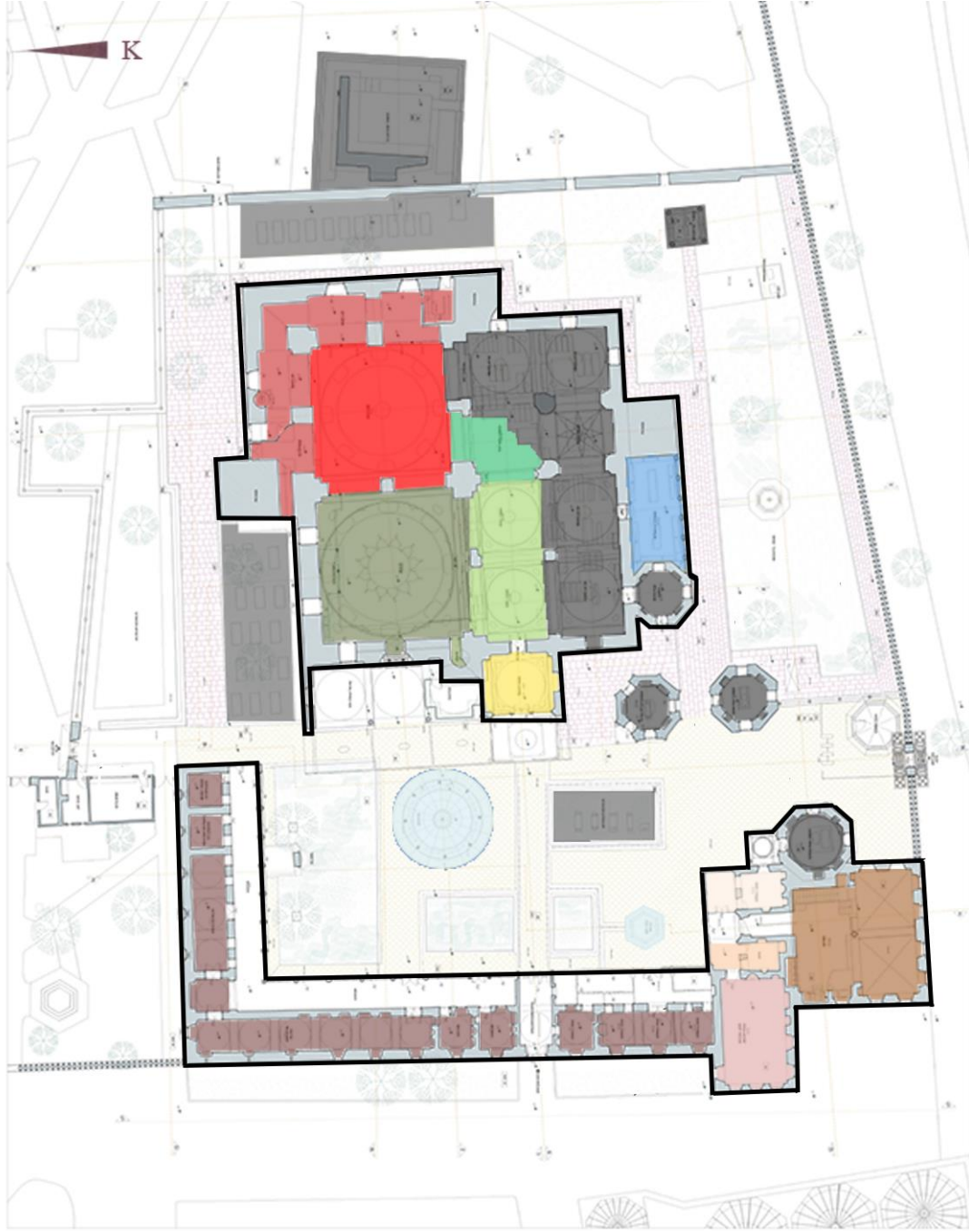
Bahaeddin Veled'in kabri Mevlana Külliyesi'nin ilk yapısı olmuştur. 1273 yılında vefat eden Mevlana da babası Bahaeddin Veled'in mezarının yanına defnedilmesiyle Mevlana Dergahı'nın temelleri atılmıştır (Karpuz, 2007, s. 19-20; Özönder, 1989, s. 3). Barihüda Tanrıkorur'un (2000, s. 8) "Türkiye Mevlevihaneleri" adlı doktora tezinde Eflaki'den (1953, s. 420) alınan bilgilere göre 1274 yılında sona eren türbe inşasının Çelebi Hüsameddin döneminde (13. yüzyılın ikinci yarısı) yapılmış olduğu ve Emir Mu'inuddün Pervane, eşi Gürcü Hatun ile Alemeddin-i Kayser tarafından, toplanan 160.000 altın dirhemle Mimar Bedreddin-i Tebrizi'ye yaptırıldığı belirtilmiştir. Mehmet Önder (1971, s. 347), "Mevlana Şehri Konya" adlı kitabında 130.000 direhem-i Selçuki ile Mimar Tebrizli Bedreddin ve Selimoğlu Abdülvahid'e yaptırıldığını ifade etmiştir. Hasan Özönder (1989, s. 8), "Mevlana Dergahı" adlı kitabında türbenin yapımının 1274 baharında başladığını ve mevsim sonunda ikmal edildiğini kabul ettiklerini söylemiştir. Haşım Karpuz (2007a, s. 21) ise, "Konya Mevlana Dergahının Mimari Yapısı" adlı yayınında Mevlana Dergahı'nın ilk yapısı olan Mevlana türbesinin 1274 yılında baldeken¹⁵ olarak yapıldığını ifade ederek türbenin sağında ve solunda bulunan kubbeli bölümlerin 14-15. yüzyılda, semahane, kubbe, mescid, derviş hücreleri ve derviş hücrelerinin 16. yüzyılda yapıldığını söylemiştir. Bununla birlikte Karpuz, 18. ve 19.

¹⁵ Baldeken türbe, üst örtüsü ayak ya da sütunlarla taşınan ve yan kenarları açık olan türbelerdir (Kılıcı, 2005, s. 257)

yüzyılda yapılan şeb-i arus havuzu¹⁶, şadırvan, matbah-ı şerif ve meydan-ı şerif ile de bir külliye oluşturulduğu söylemiştir. Dergahın ilk türbenin yapıldığı günden günümüze gelene kadar çeşitli fonksiyonlardaki mekanların eklenmesiyle oluşturulduğu görülmektedir (Bkz. Görsel 3.3.1.1.3).

¹⁶ Şeb-i arus havuzu, Mevlana'nın vefatının yıldönümü olan şeb-i arus günüde etrafından toplanılıp ayinler gerçekleştirilen havuzdur (Tanrıkorur, 2000, s. 27)

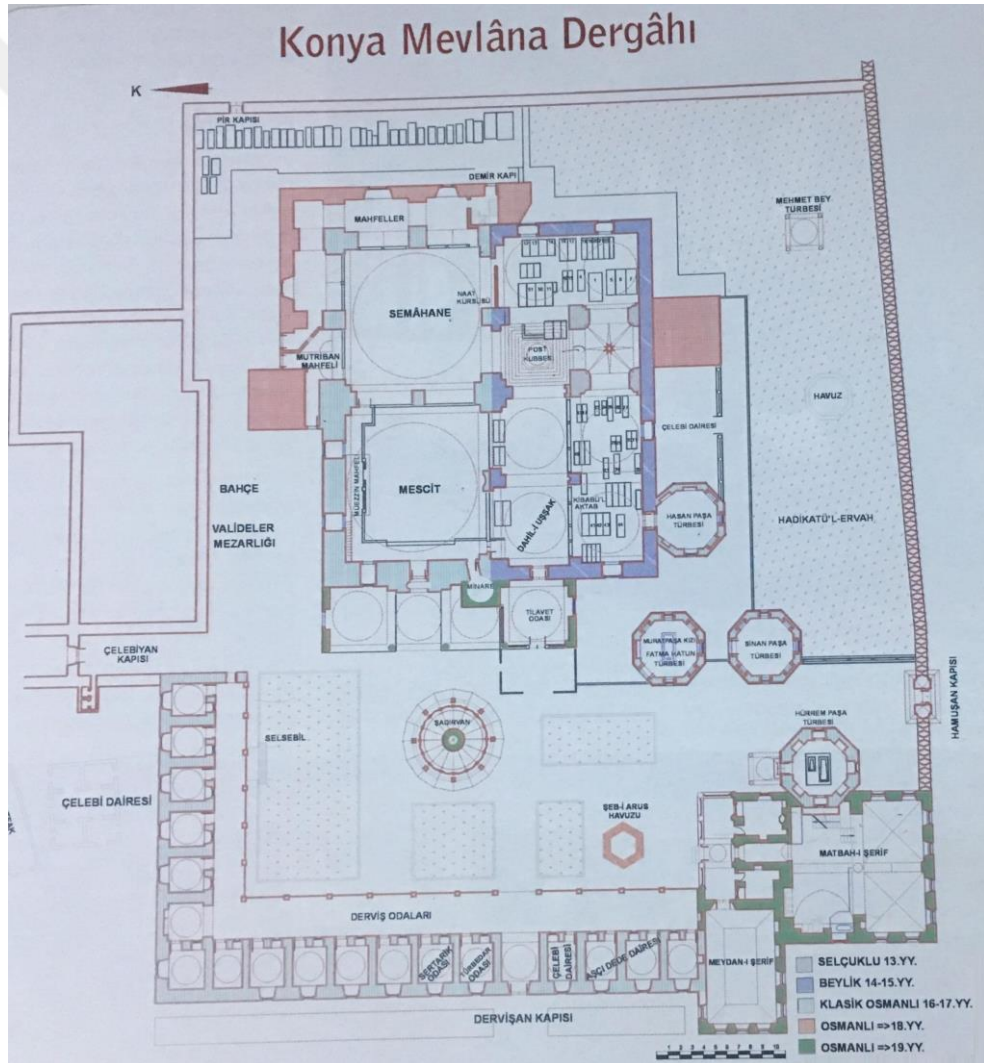

■ Mescit	■ Semahane	■ Tilavet odası	■ Şadırvan
■ Minare	■ Mahfiller	■ Çelebi dairesi	■ Kazancıdede odası
■ Post kubbesi	■ Mezar bölümü	■ Matbah	■ Ahçıdede köçeği
■ Dahil-i uşşak	■ Türbe bölümü	■ Derviş hücresi	■ Meydan-ı şerif

Görsel 3.3.1.1.3. *Mevlana Dergahı'nda bulunan mekanlar (Çizim: Argun Dağıstanlı, 2007; İşlev analizi: Fikret Bademci)*

Haşim Karpuz (2002, s. 221), “Konya’dan Dünya’ya Mevlana ve Mevlevilik” adlı kitapta yer alan “Mevlana Dergahı’nın Mimarisi” adlı yazısında dergahın kronolojik gelişimini şu cümlelerle anlatmaktadır:

Alaeddin Keykubad zamanında (1220-1237), surların dışında, sultana ait bir gülbahçesinin Mevlana'nın babası Sultanül Ulema'ya bağışlanması ve daha sonra buraya gömülmesiyle (1231) külliyesinin kuruluşunun sağlandığını görüyoruz. Daha sonra Mevlana'nın yakınları ve kendisinin buraya gömülmesiyle külliyesinin temelleri atılmış oldu. Karamanoğulları döneminde Mevlana Türbesi (Kubbetü'l Hadra¹⁷) bugünkü şeklini almış ve türbenin yanındaki mezarlar ile post kubbesi "Kitabü'l Aktab" denilen kubbeli bölüm inşa edilmiştir. 15. yüzyılın sonu 16. yüzyılın ilk çeyreğinde muhtemelen II. Bayezid ve Yavuz Sultan Selim döneminde semahane ve mescit bölümleri yapılmıştır. 16. yüzyılda sırasıyla türbeler ve avluyu sınırlayan derviş hücreleri yapılmıştır. Eski matbah da bu döneme aittir. 18. yüzyılda semahanenin mahfilleri ile yapıya güney-kuzey ve doğudan destekleyen payandalar ilave edilmiştir. 19. yüzyılda avludaki şadırvan, şeb-i arus havuzu, matbah-ı şerif ve meydan-ı şerif bölümleri yapılmıştır (Bkz. Görsel 3.3.1.1.4).

Görsel 3.3.1.1.4. Mevlana Dergâhı'nda yer alan bölümlerin inşa edildikleri dönemleri gösteren plan (Karpuz, 2002)

¹⁷ Mevlana ve babası Bahaeddin Veled'in mezarlarının bulunduğu, Mevlana Dergâhı'nın inşa edilen ilk bölümüdür (Tanrıkorur, 2000, s. 30).

6225 m²'lik bir alanda bulunan Mevlana Külliyesi'nin batısında derviş hücreleri bulunurken diğer 3 cephesi duvarlarla çevrilidir. Külliye'nin tüm cephelerinde birer tane olmak üzere 4 kapı, kuzeyde çeşlebiyan kapısı, güneyde hamuşan kapısı, batıda dervişhan kapısı ve doğu da Pir kapısı, bulunmaktadır (Önder, 1971, s. 340).

Dervişhan kapısının kuzey ve güneyinde toplamda 18 tane derviş hücresi bulunmaktadır. Bu hücreler külliye'nin kuzey ve batı cephelerinden 'L' harfi oluşturacak şekilde sıralanmış ve birer kapıyla revağa bağlanmışlardır. İçlerinde ocak, seki ve dolaplar bulunan dede hücreleri, her biri 10 m²'lik kubbe ile örtülü mekanlar olup günümüzde ara duvarları yıkılarak birleştirilmiş ve sergi salonu haline getirilmiştir (Karpuz, 2002, s. 223) (Bkz. Görsel 3.3.1.1.3).

Mevlana Külliyesi'nin güneybatısında matbah-ı şerif bulunmaktadır. Karpuz (2007a, s. 22), matbah-ı şerif ve meydan-ı şerif'in 19. yüzyılda inşa edildiğini söylerken Önder (1971, s. 371-372) matbah-ı şerif'in 1584 yılında derviş hücreleri ile birlikte yapıldığını ve 1867 yılında onarıldığını, meydan-ı şerif'in ise 1867 yılında yapıldığını ifade etmektedir. Barihüda Tanrıkorur (2000, s. 23) da Önder'i destekler nitelikte matbah-ı şerifin 1584 yılında 3. Murat tarafından yaptırıldığını söylemektedir.

Matbah-ı şerif iki bölümden oluşmakta ve giriş kuzey kısmından yapılmaktadır. Mahbahın giriş kısmının doğusunda kazancı dede odası, batısında ise aşçıdede köçeği odası ve kahve ocağı bulunmaktadır. İki odanın arasında yer alan tonozlu bölüme girebilmek için basık kemerli ve mermer süveli kapıdan geçilir. Matbah iki bölümden oluşmakta ve bölümler birbirinden 5 basamaklı bir merdiven ve bir sütunla ayrılmaktadır. Girişin ardında kuzeyde yer alan bölümde Mevlevi dervişi olmak isteyen kişilerin 3 gün boyunca oturarak matbahta yapılan işleri takip ettiği saka postu, birbirine bitişik 2 ocak ve ölen dervişlerin gasillerinin yapıldığı mekan bulunmaktadır. Güneyde yer alan bölüm ise sema talimlerinin yapıldığı yer ve yemek bölümü (somathane) olarak ikiye ayrılmaktadır. Doğu köşesinde bulunan bir merdiven ile de çilekeşler odasına çıkılmaktadır (Karpuz, 2002, s. 222). Kesme taştan inşa edilen yapının 4'ü güney, 2'si doğu ve 2'si de batı cephesinde olmak üzere 8 penceresi bulunurken yapının kuzeyinde yer alan odalarda da toplamda 3 tane pencere bulunmaktadır.

Külliye'nin batısında derviş hücreleri ile matbah arasında 1867 yılında yaptırılmış 6x10m ölçülerinde dikdörtgen planlı meydan-ı şerif bulunmaktadır. Taştan inşa edilen meydan-ı şerifin tavanı kalem işi barok-ampir desenlerle süslenmiştir. Kuzey

cephesinde 1, güney cephesinde 2 ve doğu cephesinde 3 tane olmak üzere toplamda 6 penceresi bulunan yapı günümüzde müze müdüriyeti olarak kullanılmaktadır (Karpuz, 2002, s. 223; Önder, 1971, s. 372).

Dervişhan kapısının tam karşısında türbe bulunmaktadır. Bab-ı Şerif denilen mavi mermer süveli basık kemerli bir kapı ile kuran okunan, türbenin ilk mekanı olan tilavet odasına girilir. 18. yüzyılda yapılan ve üzeri kubbe ile örtülü olan tilavet odasının güney cephesinde içerisi kafes şeklinde oyulmuş mermer söveli bir pencere bulunmaktadır. Tilavet odasında günümüzde hat eserleri sergilenmektedir. Tilavet odasından mermer lentolu ve yuvarlak kemerli açıklığa sahip gümüş kapı olarak adlandırılan kapıyla türbeye girilir (Karpuz, 2007a, s. 23). Mehmet Önder (1971, s. 342) gümüş kapı ile ilgili olarak “iki kanatlı gümüş halkalar takılmış kapı yüzeyi dikdörtgenlere bölünmüş ve bu panoların köşe ve ortaları, cilt kapağı şeklinde süslenmiş ve hepsinin üzerine altın suyu çekilmiş. Zamanla altın rengi silinmiş, gümüş meydana çıkmıştır.” ifadelerini kullanmıştır. Kapı kemerinin kilit taşında hayat ağacı kabartması bulunmaktadır (Karpuz, 2007a, s. 23).

Gümüş kapısından geçildikten sonra 3 kubbe ile örtülü dahil-i uşşak bölümüne ulaşılır. Bu bölümün batısında yer alan kubbelerin kuzeyinde, mescit ile bu bölümü ayıran kemerlerin altında Horasan erlerinin sandukaları bulunmaktadır. Semahanede mukabele esnasında postnişin çelebi, tarikatçı dede ve Mesnevihan¹⁸ için postlar serilmesi nedeniyle doğuda ve Mevlana’nın sandukasının önünde yer alan kubbeye post kubbesi (huzur-u pir) adı verilmiştir. Dahil-i uşşak bölümünün güneyinde ve doğusunda sandukaların bulunduğu 4 kubbeye ve post kubbesinin güneyinde yer alan Mevlana’nın ve oğlu Sultan Veled’in sandukalarının bulunduğu yeşil kubbe olarak bilinen kubbeye, kıbab’ül aktab (kutupların kubbeleri) denilmiştir (Önder, 1971, s. 343).

Dahil-i uşşak bölümünün kuzeyinde türbeye bitişik olarak semahane ve mescid bölümleri bulunmaktadır. Bu bölümler 16. yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman döneminde yaptırılmıştır. İkisinin de üzerinde yüksek kubbeler bulunmaktadır. Önder’e (1971, s. 371) göre bu yüksek kubbeler ferahlık sağlamaktadır. Semahaneye post kubbesinden girilmektedir. Semahanenin kuzeydoğusunda ve kuzeybatısında mahfiller bulunmaktadır. Kuzeydoğudaki mahfilin alt katı erkeklere için üst katı ise kadınlara

¹⁸ Mesnevihan, Mevlevihanelerde Mesnevi takrir eden dedeler için kullanılan ifadedir (Kemikli, 2007, s.2).

aittir. Kuzeybatı köşesinde ise mutrib mahfili bulunmaktadır. Semahanenin güneyinde ise na't kürsüsü bulunmaktadır (Bkz. Görsel 3.3.1.1.5).

Görsel 3.3.1.1.5. *Mevlana Dergahı'nda yer alan semahanenin fotoğrafları*

Semahanenin batısında yer alan küçük bir kapı ve چراغ kapısı ile dahil-i uşşak bölümünden mescide girilebilmektedir. Bununla birlikte mescidin ana giriş kapısı batı cephesinde bulunmakta ve avluya açılmaktadır. Avluya açılan kapının batısında tilavet odası ile birlikte 3 sütun üzerinde duran 4 kubbeli bölüm son cemaat mahfilini oluşturmaktadır.

Dergahın avlusunda valideler mezarlığı, 16. yüzyıla ait türbeler ve su yapıları bulunmaktadır. 16. yüzyıla ait türbeler şunlardır: Hürrem Paşa Türbesi, Mehmed Bey Türbesi, Hasan Paşa Türbesi, Sinan Paşa Türbesi ve Fatma Hatun Türbesi. Su yapıları ise şadırvan, şeb-i arus havuzu, selsebil ve havuzdur.

Mevlana Dergahı, 1927 senesinde özgün işlevini kaybederek müze haline getirilmiştir. Derviş hücreleri ve önlerinde yer alan revaklar günümüzde sergi salonu olarak kullanılmaktadır. Derviş hücrelerinden sadece birkaç tanesi dönemi yansıtmaları ve sergi amacıyla özgün işlevinde kalmıştır. 2 derviş hücresi kütüphane olarak hizmet verirken hücrelerin 4 tanesi, matbahın giriş bölümü ve meydan-ı şerif yönetim odası olarak kullanılmaktadır. Semahane ve mescit bölümleri ise Mevlevi giysileri, müzik aletleri, el yazmaları, halılar ve tarihi eserlerin sergilenmesi amacıyla kullanılmaktadır (Karpuz, 2002, s. 227-228).

Yapılan envanter çalışmasında Mevlana Dergahı'nın semahane bölümü incelenmiştir. Yapı kesme taş malzeme ile yığma sistemde inşa edilmiştir. Mevlana Dergahı günümüze ulaşana kadar çeşitli restorasyonlar görmüştür. Bu restorasyonlarda yapıda bazı değişiklikler olmuştur; semahanenin özgününde ahşap olan zemini ahşap

lambri ile kaplanmış, taş duvarların üzeri ahşapla kaplanmış ve üstleri sıvanmış, yeni işlevine uygun elektrik, ışıklandırma, kamera, alarm sistemleri eklenmiştir. Semahane günümüzde sergi mekanı olarak kullanıldığı için mekanda sergi elemanları bulunmaktadır. Semahanede mahfiller de sergilendiği için mahfiller korunmuştur (Bkz. EK-1.1).

3.3.1.2.Şems zaviyesi

Mevlevi zaviyesi olarak inşa edilen yapı günümüzde cami olarak kullanılmaktadır (Bkz. Görsel 3.3.1.2.1).

Görsel 3.3.1.2.1. Şems Zaviyesi'nin ön cephe fotoğrafı

Yapı, Konya'nın merkez Karatay ilçesi Şems-i Tebrizi mahallesi Şems caddesi üzerinde bulunmaktadır. Yapıya Mevlana Müzesi ile Alaaddin tepesi arasında yer alan Hükümet Caddesi üzerindeki Şerafettin Camii'nin yanından kuzeye doğru gidilerek ulaşılabilir (Bkz. Görsel 3.3.1.2.2). Yapı önceden mezarlık içinde bulunurken 1926 yılındaki imar faaliyetleri kapsamında park haline getirilen ve günümüzde ise Şems parkı olarak bilinen alanda yer almaktadır (Erdemir ve Kunt, 2012, s. 299).

Görsel 3.3.1.2.2. Şems Zaviyesi'nin günümüzdeki Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı (Google Earth)

Yapının mimarı bilinmemekle birlikte banisi İshak Paşa'dır (Karpuz, 2009, s. 274). Yapı Selçuklu döneminde zaviye olarak inşa edilmiş Karamanoğlu Beyliği, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet dönemlerinde ise onarım görmüştür (Konyalı, 1997, s. 935). Yapının geçmişte bir avlu duvarı olduğu, bu avlunun içinde derviş hücreleri ile bir evin bulunduğu ancak avlu duvarı, derviş hücreleri ve evin günümüze ulaşmadığı bilinmektedir (Atçeken, 1998, s. 301). Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir plana sahip olan yapı günümüzde sadece cami ve türbeden ibarettir (Bkz. Görsel 3.3.1.2.3).

Görsel 3.3.1.2.3. Şems Zaviyesi'nde bulunan mekanlar (Çizim: Turgut Baş, 2013; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Mescit; harim, kadınlar mahfili, görevli odası, imam odası, oda ve son cemaat mahfilinden oluşmaktadır. Mescide doğuda bulunan bir kapıdan giriş yapılmaktadır. Giriş kapısının üzerinde ahşap sundurma bulunmaktadır. Kapının ardındaki giriş bölümünün kuzeyinde görevli odası, güneyinde ise son cemaat mahfili yer almaktadır. Görevli odası, giriş bölümü ve son cemaat mahfilinin bulunduğu alanı 4 mermer ve 1 muhdes betonarme sütun ayakta tutmaktadır.

Giriş bölümünün batısında harim, harimin batısında ise sanduka bölümü bulunmaktadır. Sanduka bölümü kare planlı olup zeminden yükseltilmiştir. Sanduka bölümünün zemini ahşap kaplamadır. Sandukanın kuzey doğusunda yer alan ahşap kapaktan mumyalık bölümüne inilmektedir. Sanduka bölümüyle harim zemin kotu bulunmasının yanı sıra iki kısım arasında ahşap korkuluk bulunmaktadır. Ahşap korkuluğu ortasında bulunan tek kanatlı kapı iki bölüm arasındaki geçişi sağlamaktadır. Ahşap korkuluğun üzerinde ise yine ahşaptan yapılmış bursa kemeri bulunmaktadır. Mekan güneyde ve batıda bulunan pencerelerden ışık alırken kuzeyde bulunan pencere önüne yapılan imam odası dolayısıyla işlevsizleştirilmiştir.

Yapının harim bölümünü ortada bulunan kesme taştan yapılmış sivri kemer bölmektedir. Sivri kemerin kuzeyde kalan kısmı semahane, güneydeki kısım ise mescittir. Mescit ve semahanenin zemini ve tavanı ahşap kaplamadır. Mescit bölümünün doğu ve batıda cephesinde iki, güneyde ise 5 tane pencere bulunurken doğuda bulunan bir pencere son cemaat mahfilinin yapılmasının ardından ışıklandırma işlevini yitirmiştir. Harim bölümünün kadınlar mahfilinin altında kalan kuzey cephesinde ise 2 adet pencere bulunmaktadır.

Sanduka bölümünün kuzeyinde, harimin batısında yer alan bölümde imam odası, mezar bölümü ve minare vardır. Harimden bir kapı ile imam odasında oradan bir kapı ile de minareye geçilmektedir. Harimin kuzeyinde bulunan 'L' tipi bir merdivenle kadınlar mahfiline çıkılmaktadır. Mustafa Çetinaslan (2004, s. 56), 'Konya Camilerinde Mahfiller' adlı yüksek lisans tezinde bu mahfilin yapım yılını 19. yüzyıl olarak belirtmektedir. Mahfil, 3 tane bursa kemerinin oluşturduğu 4 ahşap taşıyıcıyla taşınmaktadır. Kadınlar mahfili kuzey cephede bulunan iki pencere ile aydınlatılmaktadır. Mahfilin doğusunda bulunan pencere ise son cemaat mahfilinin yapılmasıyla birlikte işlevini yitirmiştir. Kadınlar mahfilinin batısında; imam odası ve mezar bölümünün üzerinde ise oda bulunmaktadır. Odanın kuzey cephesinde 2 tane

pencere bulunurken odadan bir kapı ile minareye geçiş sağlanmaktadır (Bkz. Görsel 3.3.1.2.4).

Görsel 3.3.1.2.4. Şems Zaviyesi'nin Fotoğrafları

Harim bölümünün batısında; sanduka bölümünün kuzeyinde imam odası, imam odasının batısında mezar odası, onun da batısında minare bulunmaktadır. 1977 yılında yapının kuzeybatısına minare eklenmesinin ardından minare ile harim arası kapatılmış ve oluşan mekanda daha önceden açıkta bulunan mezarın olduğu bölüm mezar odası diğer bölüm ise imam odası olmak üzere iki bölüm oluşturulmuştur (Erdemir ve Kunt, 2012, s. 300). İmam odası kuzey cephede 3 pencereye, mezar odası ise 2 pencereye sahipken mezar odasının kuzey cephesinde bir de kapı bulunmaktadır.

Günümüzde cami olarak kullanılan yapının semahane bölümü kesme taş malzeme ile yığma sistemden inşa edilmiştir. Restorasyon görmüş olan yapıda bazı değişiklikler olmuştur. Yapıdaki semahane ve mescit ayrımı ortadan kalkmıştır. Semahanenin iç mekanı sıvanmıştır. Yapıda Mevleviliği yansıtan herhangi bir öge bulunmamakla birlikte semahanenin var olduğu dönemde kadınlar mahfili olarak kullanılan mekan günümüzde erkeklerin kullandığı bir mekan haline gelmiştir (Bkz. EK-1.2).

3.3.1.3. *Piri Mehmet Paşa zaviyesi*

Külliye şeklinde inşa edilen yapı günümüzde cami olarak kullanılmaktadır (Bkz. Görsel 3.3.1.3.1).

Görsel 3.3.1.3.1. *Piri Mehmet Paşa Zaviyesi 'nin ön cephe fotoğrafı*

Konya'nın merkez Karatay İlçesi, Aziziye mahallesi Piri Mehmet Paşa sokağında bulunmaktadır. Bu sokak zaviye-medrese bölümü ile türbe ve cami bölümü arasından geçmektedir. Yapıya Mevlana müzesi ile Alaaddin tepesi arasında yer alan Hükümet Caddesi ile Aziziye caddesinin kesiştiği noktadan güney doğru gidilerek ulaşılabilir. Yapı Aziziye Camisinin de güneydoğusunda kalmaktadır (Bkz. Görsel 3.3.1.3.2).

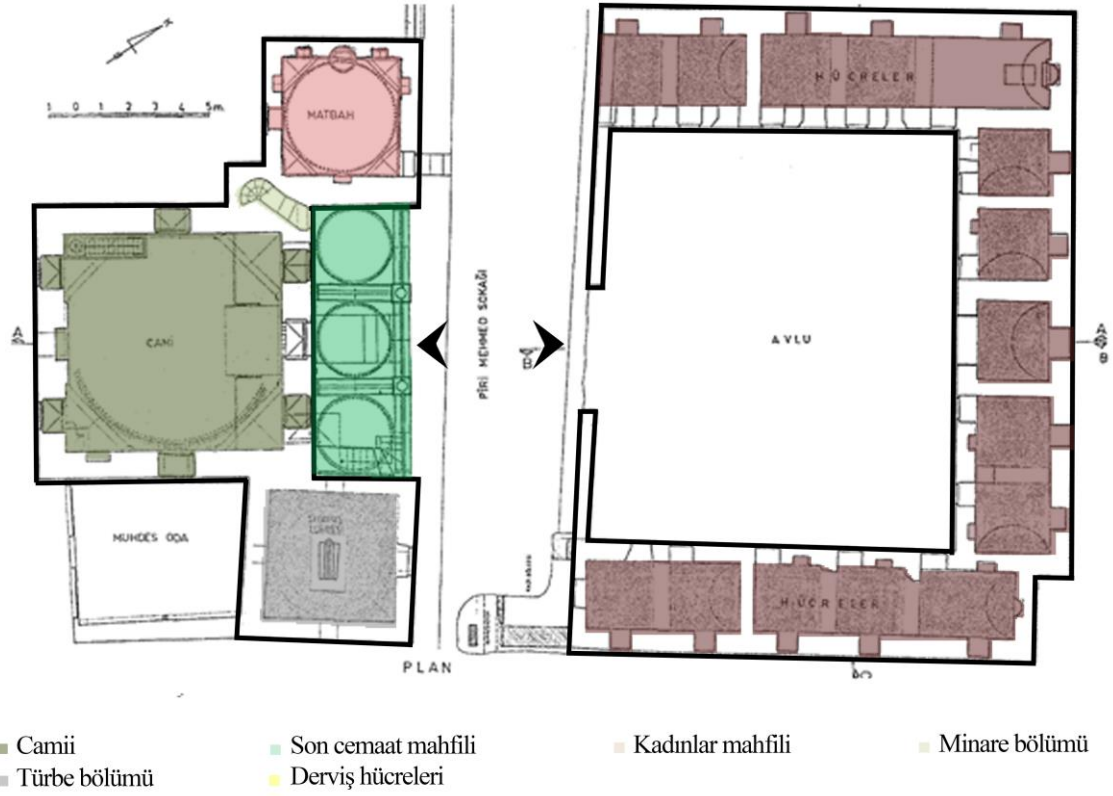
Görsel 3.3.1.3.2. *Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nin günümüzdeki Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı (Google Earth)*

Külliyenin mimarının kim olduğu bilinmezken yapının banisinin yapıya adını veren, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman'a vezirlik yapan Piri Mehmet Paşa olduğu bilinmektedir (Erdemir ve Kunt, 2012, s. 265). Yusuf Küçükdağ'ın (1992, s. 159) “Konya’da Bir Mevlevî Manzumesi (Piri Mehmed Paşa Zaviyesi ve Vakfiyesi)” adlı yayınında yapının yaptırılış amacı ile ilgili,

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter no. 747, s.178-181'de kayıtlı 927/1521 tarihli Arapça vakfiye suretine göre Pirî Mehmed Paşa, Konya içinde, Siyavuş mevziinde, herkesin namaz kılabilceği bir mescit, Mevlevî Tarikatından olanları Konya dışından geldikleri zaman kalabilecekleri müteaddit odalar bulunan bir hânîkâhla matbah, kiler, fırın, ahır, odunluk ve bunlara bitişik, zâviyenin seccâde şeyhi için bir ev bina ettirip, aynı mevkide bulunan hamamla birlikte zâviyeye vakfetmiştir.

ifadeleri yer almaktadır.

Küllîye; cami, türbe, matbah ve derviş hücreleri bölümlerinden oluşmaktadır (Erdemir ve Kunt, 2012, s. 265) (Bkz. Görsel 3.3.1.3.3).

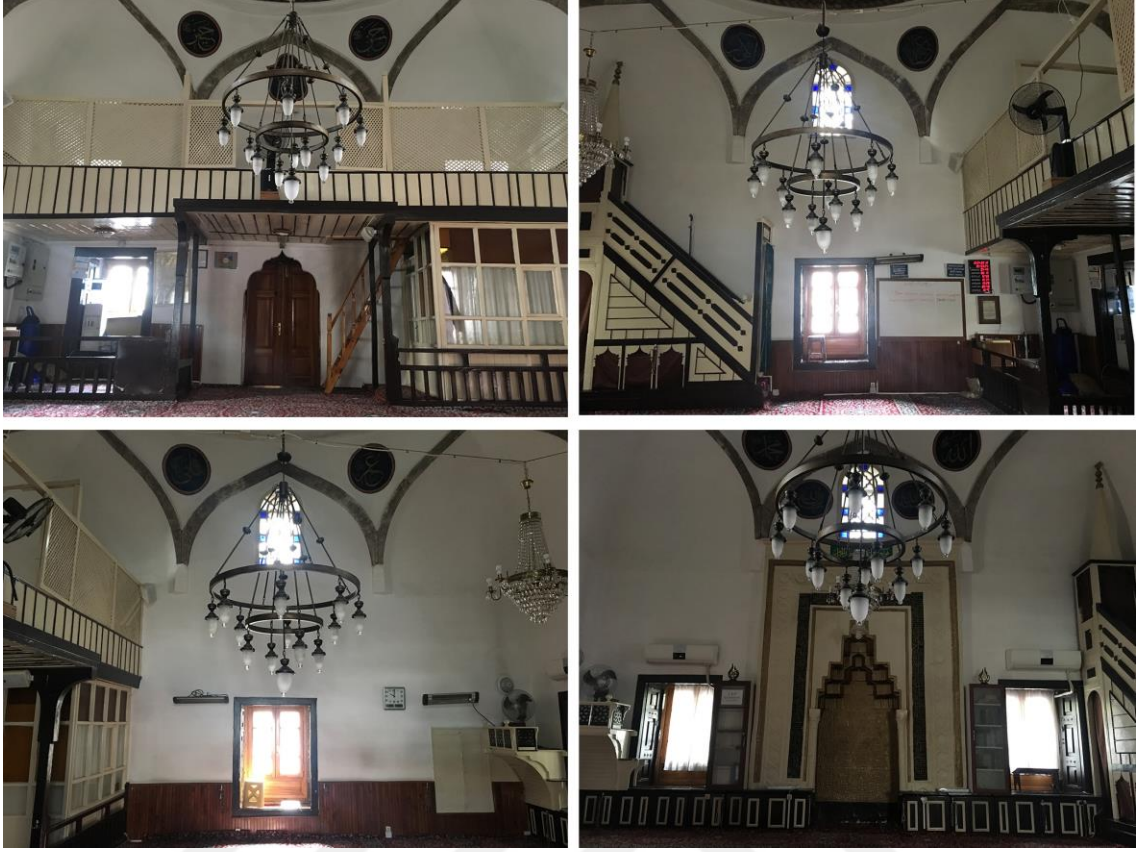
Görsel 3.3.1.3.3. Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nde bulunan mekanlar (Çizim: Tanrıkorur, 2000; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Yusuf Küçükdağ (1994, s. 147; 1992, s. 177), “Vezir-i Azam Piri Mehmed Paşa” adlı kitabında külliye'nin mescit, zaviye ve mutfak bölümlerinin ayakta kaldığını belirtirken ‘Konya’da Bir Mevlevi Manzumesi (Piri Mehmed Paşa Zaviyesi ve Vakfiyesi)’ adlı yayınında A.Alkan’a ait olduğunun ifade ettiği çizimlerdeki türbe yazan kısmın mutfak olduğunu belirtmektedir. İbrahim Hakkı Konyalı (1997, s. 474) da Osmanlı klasik türbelerine benzeyen bu yapının mutfak olduğu kanaatindedir. Ancak Abdülkadir Erdoğan (1937, s. 743) 1937 yılında yayınlanan Konya dergisindeki ‘Silivri ve Konya’ adlı yazısında matbah bölümünün yol açılırken yıkıldığı ifade etmektedir. Konya Şeriye Sicili’nde ise Erdoğan’ın söylediklerini doğrular nitelikte matbahın kubbeli değil damlı olduğu ifadeleri yer almaktadır (Konya Şeriye Sicili, D 32, 269’dan aktaran Küçükdağ, 1992, s. 160). Mutfak bölümüne giriş kuzey cephede yer alan basık kemerli bir kapıdan yapılmaktadır. Mutfakın güney cephesinde bir tane pencere görülürken batı duvarında iki kuzey ve güney duvarlarında birer dolap görülmektedir. Caminin doğusunda ise Siyavuş türbesi bulunmaktadır. Türbeye giriş kuzey cephede

bulunan kapıdan yapılmaktadır. Türbe güneyde iki doğuda ve kuzeyde birer olmak üzere toplam 4 pencereden ışık almaktadır.

Piri Mehmet Paşa Camisine giriş kuzey cepheden sağlanmaktadır. Süreç içerisinde etrafının dolması yapının 1 metre kadar aşağıda kalmasına neden olmuştur. Bu nedenle yapıya giriş 4 basamaklı bir merdivenle inilerek ulaşılan son cemaat mahfilinden yapılmaktadır. Yapının kuzeyinde her bir bölümün üzerinde bir kubbe bulunacak şekilde 3 bölümden oluşan son cemaat mahfili bulunmaktadır. Son cemaat mahfili iki mermer sütun ve duvarlar arasında oluşturulan kesme taştan sivri kemerlerle taşınmaktadır.

Son cemaat mahfilinden harim bölümüne basık kemerli bir kapıdan geçilmektedir. Kapının üzerinde yer alan kitabede, “Selimoğlu Sultan Süleyman Asafı (veziri) ilahi vergi sahibi Cemali Piri Paşa bu Mevlevi makamını yaptırdı. Tarihi de (Tanrıdan çekinen kişilerin evleri) terkib oldu.” ifadeleri yer almakta ve yapının banisi belirtmektedir (Erdemir ve Kunt, 2012, s. 269). Harim bölümünün doğu, batı ve güney cephelerinde ikişer tane pencere bulunmaktadır. Harimin batı cephesinin son cemaat mahfili ile birleştiği noktada minare bulunmaktadır. Harimin kuzeyinde üst katta bulunan mahfile kapının doğusundaki bir merdivenden ulaşılmaktadır. Giriş kapısının doğusunda mahfilin alt kısmında imam odası bulunmaktadır (Bkz. Görsel 3.3.1.3.4).

Görsel 3.3.1.3.4. *Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nin fotoğrafları*

Külliyenin zaviye-medrese bölümü cami ve türbenin kuzeyinde yer alırken Piri Mehmet Paşa sokağıyla yapılardan ayrılmış durumdadır. Zaviye bölümü 16. yüzyılın başlarında, mescitten önce inşa edilmiştir (Küçükdağ, 1994, s. 146). Zaviyeyi Piri Mehmet Paşa'nın Mevlevi Şeyh Sinan Dede adına yaptırdığı bilinmektedir (Erdemir ve Kunt, 2012, s. 273). Yapı kaynaklarda medrese olarak geçse de Caner Arabacı ve Yusuf Küçükdağ (1994, s. 346) “Selçuklular ve Konya” adlı kitapta zaviye olarak inşa edildiğini ifade etmiştir.

Zaviye ‘U’ plan tipinde olup Piri Mehmet Paşa sokağına bakan kısımdan merdivenle avlusuna girilebilmektedir. Çizilen planlarda zaviyede kuzey, doğu ve batı bölümlerinde beşer hücre olduğu görülmektedir. Bu hücrelerin her birinde birer pencere olduğu görülürken batı yönde ortada kalan hücrelerde ikişer pencere olduğu görülmektedir. Ancak pencerelerin ve kapıların bazıları yapılan ekler dolayısıyla günümüzde işlevlerini kaybetmiş durumdadır. Zaviye günümüzde baharat ve antika ürünleri satılan ticarethaneler olarak kullanılmaktadır.

Günümüzde cami olarak kullanılan yapı, kesme taş malzeme ile yığma sistemde inşa edilmiştir. Restorasyon görmüş olan yapıda bazı değişiklikler olmuştur. Yapının semahane ile derviş hücreleri arasından sokak geçmesi iki bölümün ilişkisini kopartmıştır. Yapının semahane olarak kullanıldığı dönemde kadınlar mahfili olarak kullanılan mekan günümüzde de erkeklerin kullandığı bir mekan haline gelmiştir. Yapının matbah bölümü ise kadınlar mahfili olarak kullanılmaktadır (Bkz. EK-1.3).

3.3.1.4. Ateşbaz zaviyesi

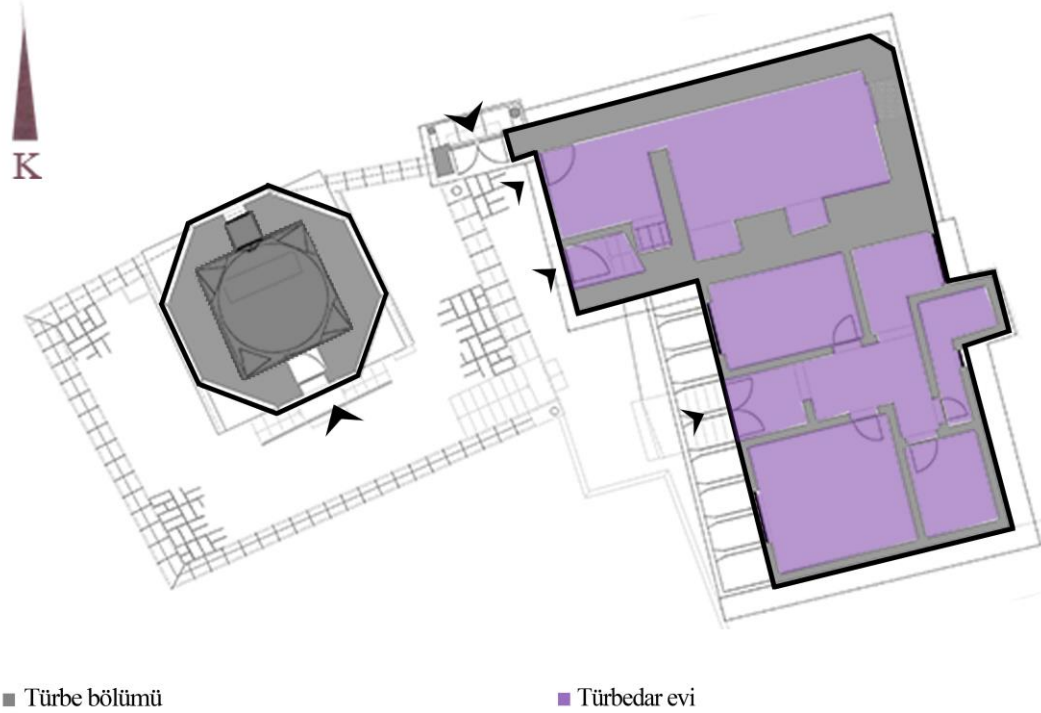
Görsel 3.3.1.4.1. Ateşbaz Zaviyesi ön cephe fotoğrafı

Ateşbaz Veli Zaviyesi, Konya'nın merkez Meram ilçesi, Orgeneral Tural Mahallesi, Ateşbaz sokakta bulunmaktadır (Bkz. Görsel 3.3.1.4.1). Günümüzde türbeye Meram Yeniyol Caddesi üzerinde bulunan Meram Eğitim ve Araştırma Hastanesi'nin doğusunda bulunan sokaktan güneye doğru gidilerek ulaşılabilir (Bkz. Görsel 3.3.1.4.2).

Görsel 3.3.1.4.2. Ateşbaz Zaviyesi'nin günümüzdeki Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı (Google Earth)

Yapıya ait bilgilerin çoğunluğu menkıbevi bilgiler olmakla beraber Mevlevihaneler ile ilgili geniş bir çalışma yapan Barihüda Tanrıkorur (2000, s. 68), yapıya dair tek tarihi belgenin türbenin kitabesi olduğunu söylemektedir. Kitabeye göre türbe Hicri 634, Miladi 1285 yılında; tekke ise daha sonra Hicri 1315, Miladi 1897 yılında yapılmıştır (Koruma Kurulu Arşivi, tarihsiz). Yine kitabeye göre türbe Ateşbaz Yusuf Bin İzzeddin'in kabridir. Tanrıkorur (2000, s. 68-69), 'Türkiye'deki Mevlevihaneler' adlı tezinde Sakıb Dede'nin 'Sefine' adlı kitabında Çelebi Abdüssamed'in Ateşbaz Veli Türbesi etrafında bir zaviye yaptırdığını ve 18. yüzyıl başlarında yapının yıkıldığını sadece türbenin kaldığını ifade etmiştir. Bununla birlikte Gölpınarlı (1953, s. 332) da Ateşbaz Zaviyesini yaptıran kişinin Çelebi Abdüssamed olduğu ifade etmektedir.

Görsel 3.3.1.4.3. Ateşbaz Zaviyesi¹⁹'nde bulunan mekanlar (Çizim: Ebru Altundağ – Baha Yiğit, 2007; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Günümüzde Ateşbaz Veli Zaviyesi, bir türbe, ihata duvarı, cümle kapısı ve türbedarın kullandığı tek katlı kerpiç ev (tekke) ve bitişiğindeki betonarme yapıdan oluşmaktadır (Bkz. Görsel 3.2.1.4.3). Bugün zaviyeye ait sadece cümle kapısı ve türbe

¹⁹ Ateşbaz Veli Zaviyesi, yıkılmış olduğu için özgün hali bilinmemektedir. Bu nedenle özgün semahanenin yeri gösterilememiştir.

özgün haliyle korunabilmiştir (Tanrıkorur, 2000, s. 73). Avluya giriş, güney yönden yapılmaktadır. Cümle kapısının üzerinde bulunan sundurmayı 2 ahşap sütun tutmaktadır. Avlu, süreç içerisinde yol kotunun altında kaldığı için 2 basamakla aşağı inilmektedir. Cümle kapısından girildiğinde batıda dikdörtgen planlı kerpiç ev, doğuda ise türbe bulunur.

Tekke bölümü kerpiçten yapılmış iki katlı ve dikdörtgen planlıdır. Giriş kapısı cümle kapsının doğusunda bulunmaktadır. Kapıdan girildiğinde kareye yakın bir mekan ve onun ötesinde ise dikdörtgen daha büyük bir mekan bulunmaktadır. Giriş kapısının bulunduğu cephede bir kapı daha bulunmaktadır ki bu kapı avludan yüksek kottadır. Tek basamakla ulaşılan kapının ardında yukarı kata çıkan merdiven bulunmaktadır. Merdiven güneye doğru bir hole açılmaktadır. Holün kuzey duvarında kapatılmış bir pencere bulunmaktadır. Doğu ve batı cephelerinde ise birer kapı ile farklı mekanlara geçilmektedir. İki odada da farklı büyüklüklerde ikişer pencere mevcuttur.

Türbe avlu kotundan aşağıda kalmaktadır. Türbeye girebilmek için önce türbenin kuzeybatısında bulunan merdivenlerden aşağı inmek daha sonra da türbenin kuzeyinde bulunan giriş kapısının önündeki iki kollu merdivenden yukarı çıkmak gerekmektedir. İki katlı olarak yapılan türbenin alt katı mezarlık üst katı ise ibadet bölümüdür. Merdiven sahanlığının altında bulunan pvc kapı mezarlık odasına açılırken üstte yer alan basık kemerli bir kapı ibadet bölümüne açılmaktadır. Dışı sekizgen olan türbe içeride kare planlı bir hal almaktadır. Yapının zemini taş kaplamadır. Türbe sadece kapının karşısında yer alan güney cephedeki tek pencereden ışık almaktadır (Bkz. Görsel 3.3.1.4.4).

Görsel 3.3.1.4.4. *Ateşbaz Zaviyesi'nin fotoğrafları*

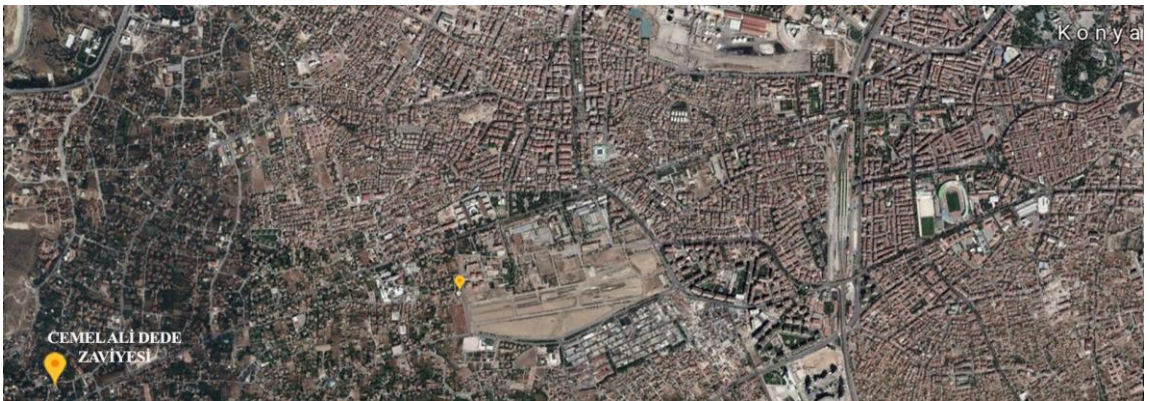
Yapıya ait semahane bölümü günümüze ulaşmadığı için envanter çalışmasında yapının türbe bölümü incelenmiştir. Kesme taş malzeme ile yığma sistemde inşa edilen türbenin sadece cümle kapısı, cümle kapısının ahşap dikmeleri ve kapının üzerindeki kitabe özgün hali ile günümüze gelmiştir. Yapının bir Mevlevi dedesine ait olduğu isminden anlaşılırken yapının üzerinde Mevleviliği yansıtan herhangi bir öge korunmamıştır (Bkz. EK-1.4).

3.3.1.5.Cemel Ali Dede zaviyesi

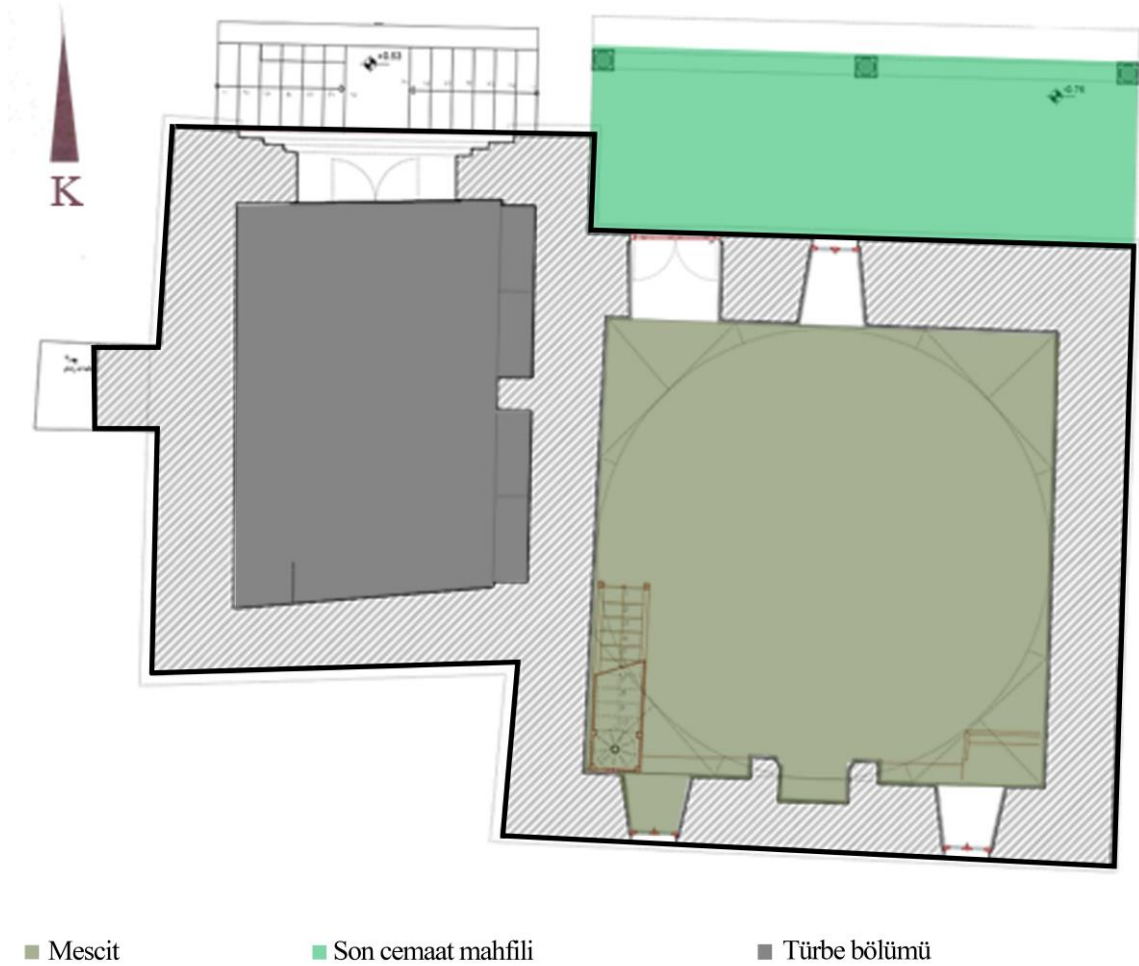
Görsel 3.3.1.5.1. Cemel Ali Zaviyesi ön cephe fotoğrafı (<http-2>)

Mevlevi zaviyesi olarak inşa edilen yapı günümüzde cami olarak kullanılmaktadır (Bkz. Görsel 3.3.1.5.1). Cemel Ali Dede Zaviyesi, Konya'nın merkez Meram ilçesi, Selam Mahallesi, Dere Caddesi ile Kayışdağ sokağının birleştiği köşede bulunmaktadır. Zaviyeye Yeni Meram Caddesi üzerinden Kayışdağ sokaktan kuzeye doğru gidilerek de ulaşılabilmektedir (Bkz. Görsel 3.3.1.5.2).

Görsel 3.3.1.5.2. Cemel Ali Zaviyesi'nin günümüzdeki Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı (Google Earth)

Cemel Ali Dede Zaviyesinin Mevlevilere ait bir zaviye olduğu bilinmektedir (Karpuz, 2011, s. 246). Zaviyeden günümüze ulaşan kısım sadece mescit/semahane ve türbe bölümleridir (Bkz. Görsel 3.3.1.5.3).

Görsel 3.3.1.5.3. Cemel Ali Zaviyesi 'nde bulunan mekanlar (Çizim: Turgut Baş, 2013; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Karpuz'a (2011, s. 246) göre mescit aynı zamanda semahane olarak da kullanılmaktadır. Mescidin zemin döşemesinin ahşap olması da bu düşüncüyü desteklemektedir. Bu bölümlerde de kitabe bulunmadığı için yapının mimarı ve banisi belirlenememiştir. Ancak Cemel Ali Dede Vakfiyesi olarak geçen bir metinde zaviyeye ait semahane, türbe ve mektebin banisinin Cemel Ali Dede olduğu daha sonraki bir dönemde de 6-7 oda, matbah ve ahırdan oluşan bir konak - zaviye yapıldığına dair ifadeler yer almaktadır (Tanrıkorur, 2010, s. 60-61). Karpuz'un (2011, s. 246) aktardığına göre de vakıf kayıtlarında semahane ve türbenin haricinde bir mektep ve

konak bulunmaktadır. Yapım yılına dair de farklı bilgiler mevcuttur. Tanrıkorur (2000, s. 61-66), yapıyı 13. yüzyılın 2. yarısına tarihlendirse de yapım yılına dair araştırmalarını şu cümlelerle aktarmaktadır:

Meinecke türbe cephesinin üzerindeki çini sırrın yapılış tarihini 1220/1230 olarak göstermekte, türbeyi de bu zamana tarihlendirmektedir (bkz. M. Meinecke, Fayence Dekorationen seldschukischer Sakralbauten in Kleinasien, II, 404). Ş. Yetkin ise çinilerin süslemesinden türbenin 13. yüzyılın sonuna tarihlenmesi mümkün olabileceği kanaatindedir (bkz. Çini Sanatının Gelişmesi , 2.nci baskı İst. 1986, 107). T. Çantay ise yapıyı mimari ve süsleme özellikleri ile 13. yy.ın üçüncü çeyreğine tarihlendirmektedir (bkz. XII-XIII. Yüzyıllarda Anadolu'da Cephe Mimarisinin Gelişmesi , İÜ Ed, Fak. doktora tezi, İst. 1982, s. 481)

Yusuf Küçükdağ'ın (1994, s. 123-124), 'Les Zaviyas Mevlevites a Konya' adlı yayınına göre 1961 yılı öncesinde türbe ve semahane bölümleri hariç zaviyenin tüm bölümleri yıkılmış. Semahane bölümü günümüzde cami olarak kullanılmaktadır.

Yapının bulunduğu alana Dere Caddesi üzerinde bulunan ihata duvardaki kapıdan giriş yapılmaktadır. Kapıdan girildiğinde karşıda semahane, semahanenin batısında ise türbe yer almaktadır. Arsanın giriş kapısının karşısında semahanenin kapsı bulunmaktadır. Semahane kare planlı olup giriş kapısının olduğu kuzey cephede 1 adet, güney cephede altta 2 adet, üstte 1 adet, doğu cephesinde ise üstte 1 adet olmak üzere toplam 5 adet penceresi bulunmaktadır. Giriş kapısının karşısında ahşap mimber bulunurken güney cephede, kuzey cephedeki pencerenin karşısında kalan bölümde mihrap bulunmaktadır. Mihrabın doğusunda ise ahşap bir vaaz kürsüsü vardır. Türbe ise iki kattan oluşmaktadır. Alt kat mumyalık üst kat ise sanduka bölümüdür. Sanduka bölümüne giriş kuzey cephede bulunan iki yönlü, 7 basamaklı bir merdivenden çıkılarak yapılmaktadır. Mumyalık bölümüne ait giriş kapısı ise bu merdivenin altında bulunmaktadır. Konyalı (2007, s. 503) sanduka bölümünde 7 tane sanduka bulunduğunu ve bu sandukalardan ortada olanın Cemal Ali Dede olduğu ifade etmektedir.

3.3.1.6.Yeni yapılar içinde yer alan sema alanları

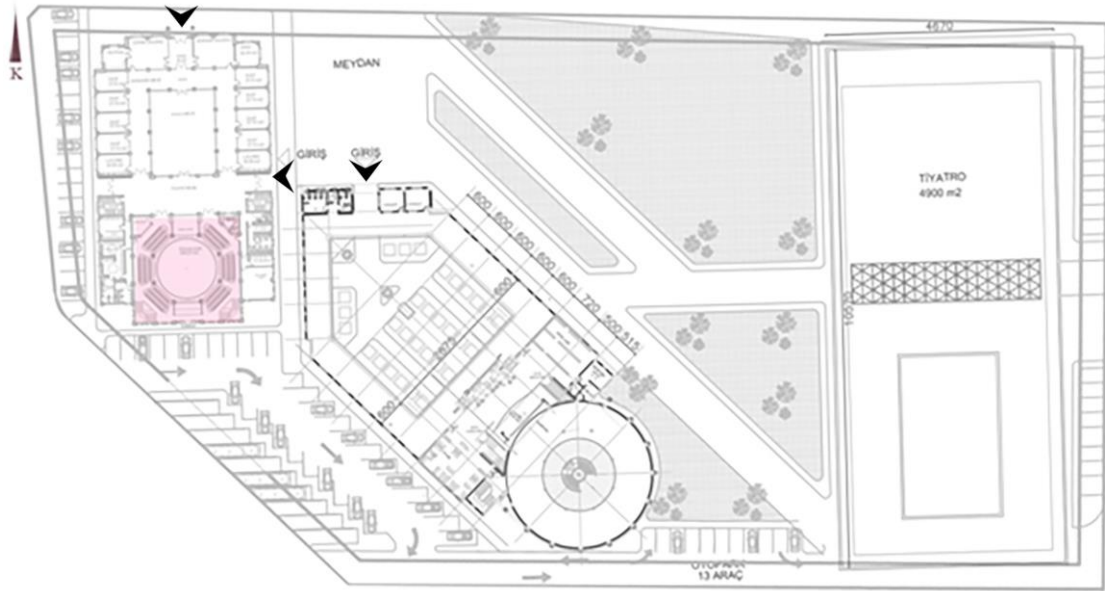
Günümüzde sema törenleri Mevlana Kültür Merkezi'nde yer alan semahane icra edilmektedir. Bununla birlikte Şeb-i Arus törenleri gibi katılımın yoğun olduğu dönemlerde Konya Büyükşehir Belediyesi Spor ve Kongre Merkezi'nde de sema

törenleri yapılmaktadır. 2017 yılı içerisinde tamamlanan İrfan Medeniyeti Araştırma ve Kültür Merkezi'nin içerisinde de bir semahane yer almaktadır (Bkz. Görsel 3.3.1.6.1).

Görsel 3.3.1.6.1. Yeni yapılar içinde yer alan Sema alanlarının günümüzdeki Konya kentindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı (Google Earth)

İrfan Medeniyeti Araştırma ve Kültür Merkezi içerisinde yer alan semahane kare plana sahip olmakla birlikte sema yapılan alan dairesel olarak tasarlanmıştır (Bkz. Görsel 3.3.1.6.2).

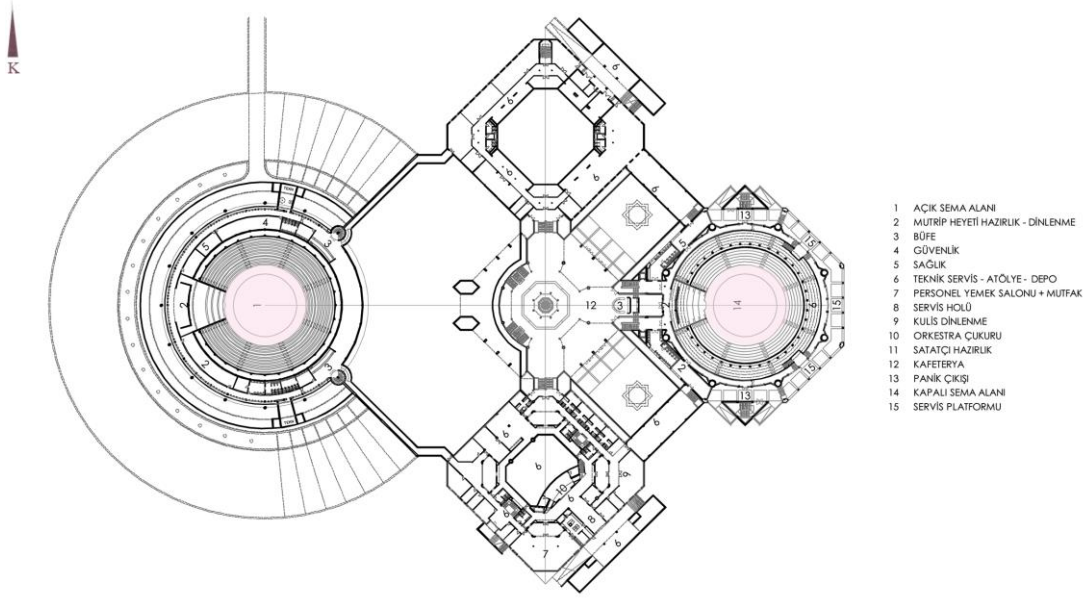

Görsel 3.3.1.6.2. İrfan Medeniyeti Araştırma ve Kültür Merkezi planı (Çizim: Meltem Palancı; İşlev analizi: Fikret Bademci)

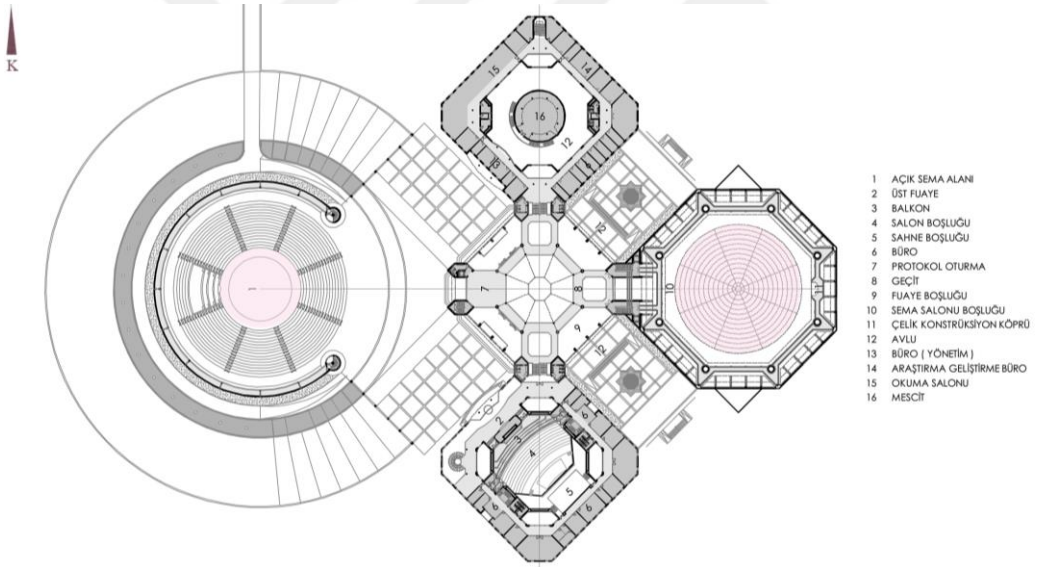
1946 yılından sonra yeniden düzenlenmeye başlayan Şeb-i Arus törenleri Mevlevihanelerin kapalı olmasından dolayı spor salonlarında yapılmıştır. Bu durum

1980’li yıllarda eleştirilere konu olmuş; 1987 yılında Konya Valiliği tarafından Kültür Bakanlığı’na gönderilen bir yazı da “Kültür Sarayı” yapılması istenilmiş ve Bakanlıktan olumlu yanıt alınmıştır. Mevlana Kültür Merkezi adıyla resmiyete kavuşan yapı için Kültür Bakanlığı tarafından 1990 yılında proje yarışması açılmıştır. 1993 yılında yapının temeli atılırken 2001 yılına kadar ki süreçte sadece açık sema alanının 4 sütunu ve izleyici oturma alanlarının kaba inşaatı yapılmıştır (Şimşekler, 2008, s. 13-15). Şimşekler’in (2008, s. 13-15), “Yılan Hikayesinden Gerçeğe Dönüşen Proje Mevlana Kültür Merkezi” adlı kitabına göre bu süreçte basında “Yine Pota Altı”, “Bu Sene de Pota Altında”, “Sahipsiz Mevlana”, “Konya’da Bir Mevlana Kültür Merkezi Bile Kurulamadı”, “Mevlana Kültür Merkezi Yılan Hikayesine Döndü”, “Kim Olursan Gel Ama Yerimiz Kalmadı” başlıklarıyla yer alan haberler ile konu sürekli olarak gündemde tutulmuştur. 2003 yılında Şeb-i Arus törenleri ilk kez yarıya yakını tamamlanan Mevlana Kültür Merkezi’nde yapılmıştır. 2004 yılında ise Kültür Bakanlığı ve Konya Büyükşehir Belediyesi arasında yapılan protokolle Mevlana Kültür Merkezi, Belediyeye aktarılmış; çalışmanın kalan kısmını 2004 yılı içerisinde Belediye tamamlamıştır. 10-17 Aralık 2004 tarihi itibarıyla Şeb-i Arus törenleri burada yapılmaya başlanılmıştır (Bkz. Görsel 3.3.1.6.3, Görsel 3.3.1.6.4 ve Görsel 3.3.1.6.5).

Şekil 3.3.1.6.3. Mevlana Kültür Merkezi zemin kat planı (Çizim: Hasan Şener – Hasan Dörter; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Şekil 3.3.1.6.4. Mevlana Kültür Merkezi bodrum kat planı (Çizim: Hasan Şener – Hasan Dörter; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Şekil 3.3.1.6.5. Mevlana Kültür Merkezi 1. kat planı (Çizim: Hasan Şener – Hasan Dörter; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Mevlana Kültür Merkezi'nin proje müellifi Prof. Dr. Hasan Şener'dir. Konya Mevlana Kültür Merkezi Mimari Açıklama Raporu'na göre projenin biçimlenmesin dört önemli nokta belirleyici olmuştur:

- 1- Mevlana felsefesi ile ilgili nitelikler,
- 2- merkezin evrensel niteliği ve enformasyon,

- 3- röperi kentsel dönüşüme açık bir yerleşme dokusu olan çevreden gelen nitelikler,
- 4- simgesel olma, çevrede röper oluşturma, kolay algılamayı sağlayan nitelikler (Şimşekler, 2008, s. 26-29)

3.4.Mevleviliğin Kültürel Mirasını Tehdit Eden Unsurlar

Uluslararası Mevlana Vakfı (tarihsiz, s. 63-65) tarafından UNESCO'ya sunulmak üzere hazırlanan dosyada, koruma yöntemlerinin eksikliği, sosyo-kültürel yaşamdaki hızlı değişimler, şehirleşme, kültürler arası etkileşim gibi sebeplerden dolayı ayinin özünün yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu ifade edilmiştir. Sözlü aktarım ile varlığını sürdüren Mevlevilik ve sema ayininin kurumsal yapısının yasal olarak sonlandırılması tarikat mensuplarının sayılarının azalmasına neden olmuştur. Mevlevihanelerin kapatılması, geleneğin devamını sağlayan kişilerin ve kurumların faaliyetlerinin durdurulması ayinin uygulamasını sona erdirmiş ve gelecek nesillere aktarılmasını imkansız hale getirerek ayini yok olmaya mahkum etmiştir.

UNESCO'ya sunulan dosyada koruma eksikliği nedeniyle Mevlevi ayin-i şerifinin yok olma tehlikesi altında olduğu belirtilmiştir. Dosyada iki tane resmi grubun ve çok sayıda gayrı resmi grubun olduğunun altı çizilirken bu grupların 1925 yılına kadar olan sema icralarını değil 1953'ten sonra yapılan sema törenlerindeki yasal canlandırmayı temel aldıkları ifade edilmektedir. Mevlevi ayininin canlandırılmasının geleneğin doğal bir sonucu olmadığı ancak Türk kültürünün geniş bir kitleye yayılması için yapıldığının belirtildiği dosyada canlandırmanın ekonomik getirisiyle birlikte ülke turizminin temel ögesi olduğu ve ticari bir hal aldığı ifade edilmektedir. Dosyada, çok sayıda insana hitap edilebilmesi için Mevlevi ayininin asıl mekanlarının terk edildiği ve ayin-i şerifin jimnastik salonlarında yapıldığı belirtilmiştir. Bu durumun da çok sayıda semazen ve mutrip topluluğunu beraberinde getirdiği ifade edilmiştir. Turizm bağlamında ayine olan talebin artması ayinin bozulmasına neden olurken aynı zamanda ayinin sürdürülebilirliği bakımından da büyük rol oynamıştır. 1953'ten sonra sema ayinlerinin icra edildiği büyük salonları doldurmak için Ahmet Bican Kasapoğlu, birçok semazen yetiştirdiği ve bu semazenlerin geleneğin ahlaki değerlerinden yoksun bir şekilde sema eğitimi aldığı belirtilirken sema eğitimi alan kişilere ahlak anlayışından çok estetik anlayışının verildiği ifade edilmiştir. Mevleviliğe olan talebin artmasının, Mevlevilik ile

ilgisi olmayan ancak maddi kaygılarla sema kıyafetleri giyip Mevlevi müziği eşliğinde semazen formları yapan kişilerin türemesine neden olduğundan bahsedilmiştir. Ayrıca son yıllarda kadın ve erkek semazenlerin birlikte bulunduğu sema gruplarının olduğu ve bunun geleneğin özünün dışında olduğundan bahsedilmiştir (Uluslararası Mevlana Vakfı Arşivi, s. 50-53). Öte yandan dosyada ayinhan geleneğinin zayıfladığından bahsedilmektedir. Ayinin otantik icrasının belgelenmesinde, toplulukta yer alan kişilerin çoğunun Mevlevi olmamasının ve sanatçı Münir Nurettin Selçuk'un ayinhan geleneğine göre eğitilmemiş olmasının, Mevlevi icrası belgesi olma bakımından yetersiz olduğu ifade edilmektedir (Uluslararası Mevlana Vakfı Arşivi, tarihsiz, s. 65).

Çelebi (2010, s. 360-373)'ye göre gerek yerlilerin gerek yabancıların Mevlana ve Mevleviliğe olan ilgileri hem yasal hem de özel Mevlevi grupları tarafından Mevleviliğin ticari bir hal almasını sağlamıştır. Çelebi, günümüzde semanın kısa versiyonlarının otel, parti, güzellik yarışması gibi geleneğe uygun olmayan yerlerde tasavvufi manadan uzak bir şekilde yapıldığını ifade etmektedir. Çelebi'ye göre, günümüzde sema ayinlerinin icra edildiği büyük mekanlar, ayinin, ayin için özel tasarlanmış olan tarihi, kutsal mekanlardan uzaklaştırmıştır. Bu büyük mekanlarda sema ayini icrası için mikrofon gibi teknolojik aletler, geleneksel olmayan çalgılar, koro büyüklüğünde ayinhanlar ve büyük müzisyen grupları bulunmaktadır. Bu durum az sayıda müzisyenle, enstrümanların net duyulabildiği otantik mekanlarda icra edilmesi gereken müziğinin tasavvufi havasını bozmaktadır. Sema yapılan mekanları doldurabilmek için çok sayıda semazen istihdam edilmesi de müzik ile sema formları arasında uyumsuzluk meydana getirmektedir. Çok büyük mekanlarda ise semazenlerin birbirinden kopuk bir şekilde sema etmesi izleyiciler üzerinde etkinin azalmasına neden olmaktadır. Çelebi, yurtiçi ve yurtdışından Mevlevilik ve sema ayinine olan talebin yasal, güvenilir olmayan, Mevlevi eğitimi almamış, Mevlevilik ile bağlantısı olmayan, grupların oluşmasına neden olduğunu ifade etmektedir (Bkz. Görsel 3.4.1)

Görsel 3.4.1. Farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri

Barihüda Tanrıkorur’a (2000, s. 213) göre, 1925 yılında yürürlüğe giren “Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklarla Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun” ile Mevlevilik tarikatının faaliyetlerinin sonlandırılması ayin-i şerifi de resmi olarak sonlandırmıştır ve bu süreçten 40 yıl sonra şekil ve içeriği değiştirilen sema icraları ortaya çıkmıştır. Kısaltılmış naatlarla, selamlarla ve gülbanklarla namazsız ve mesnevisiz bir hal almıştır. Orijinalinde çıplak ayakla yapılan sema, semazenlerin mest²⁰ giymesiyle farklı zeminlerde icra edilir hale gelmiştir. Semanın turistik bir hal almasıyla birlikte sema seyirci kapasitesi yüksek mekanlarda yapılmaya başlanılmış bu da semazen ve mutrip sayısını artırmıştır. Mekanların büyümesi mikrofon ve elektronik araçların kullanılmasını imkan sağlamıştır. Semazen ve mutrip heyetindeki kişilerin Hz. Mevlana ve Mevlevilik tarikatı ile fazla ilgili

²⁰ Mest, yumuşak deriden yapılmış bir ayakkabıdır (Uğur, 1945; s. 11).

olmaması tarikatın usul, adap ve erkanına ve şariat kurallarına gerekli önemin verilmemesini beraberinde getirmiştir.

Top (2001, s. 102), mekansal farklılığın sema ayini icrasında farklılıklar oluşturacağını ifade etmektedir. Top'a göre günümüzde farklı mekanlarda yapılan sema icraları mutribin yerleşme düzeninde değişikliklere neden olmuştur. Bununla birlikte tekkelerde meydana çıkan semazenlerin doğrudan niyaz vaziyeti alıp postu selamlarken farklı mekanlardaki icralarda postun konumuna göre yürüyüşler meydana gelmiştir. Öte yandan Top (2001, s.140), Naat-ı Mevlana'nın zamandan tasarruf için kısa okunduğunu da ifade etmektedir.

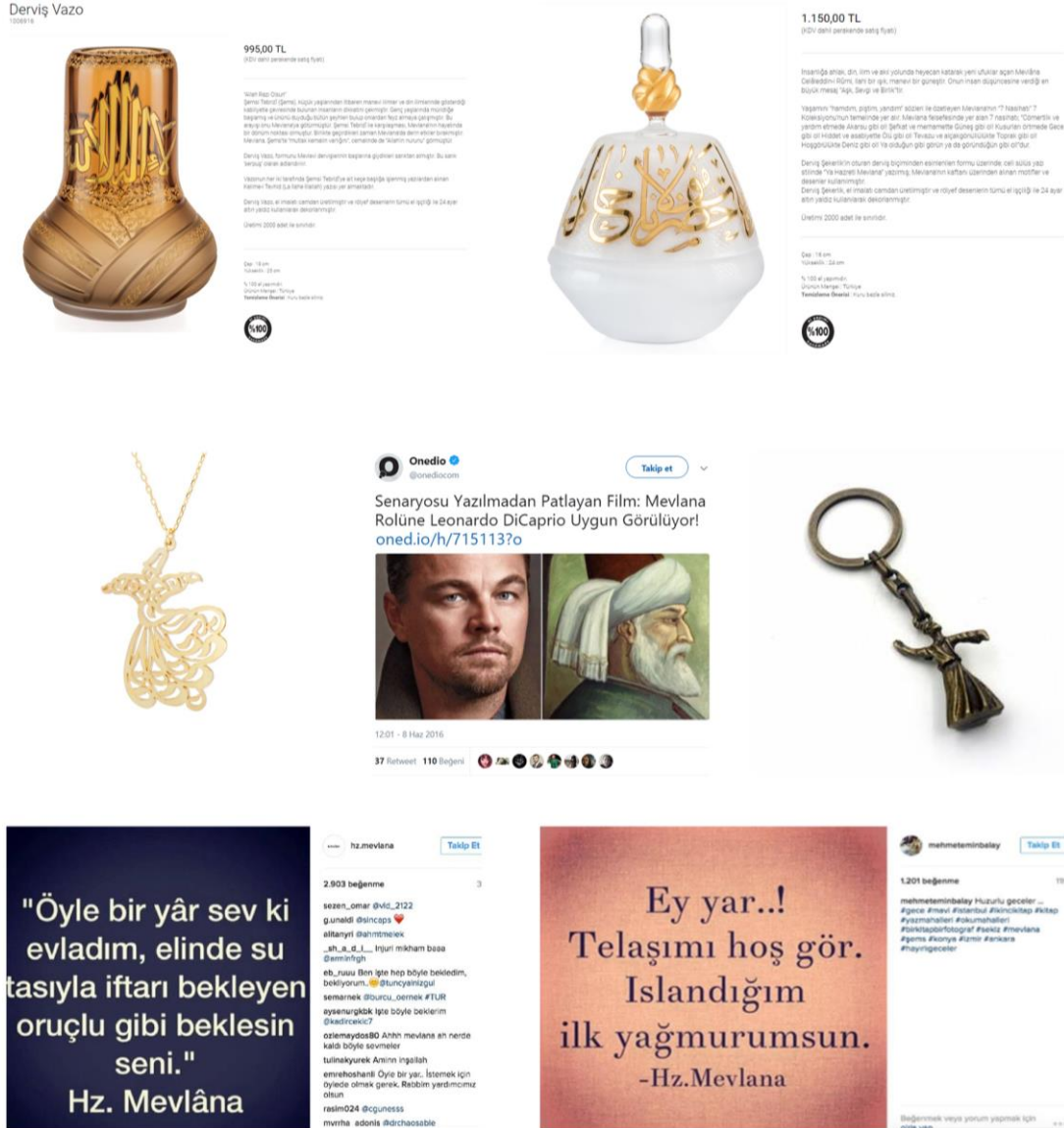
Akbaş'a (2016, s. 4) göre, tekke ve zaviyelerin kapatılması kararıyla birlikte Mevlevihanelerin de kapatılması Mevleviliğin şekil değiştirmesine neden olmuştur. Bu süreç sonrasında Mevlevilik bir okul olmaktan çıkıp kültür halini almıştır. Akbaş (2016, s. 67-68), değişen kültürel algıdan Mevleviliğin de etkilendiğini belirterek, gelişen teknolojinin, değişen yaşam şartlarının, Mevlana ve Mevlevilik için de yeni bir kalıp oluşturduğunu ifade etmektedir. Mevlana'ya olan ilginin azalmadığını ifade eden Akbaş, Mevlana'nın ise eski Mevlana olmadığını söylemektedir. Akbaş, Mevlana'nın uluslararası alanda sembolik bir gücü temsil ettiğini söyleyerek, Mevlana'nın eleştirel düşünceyi sınırlandıracak şekilde araçsallaştırıldığını ve ideolojik bir hal aldığını ifade etmektedir.

Akbaş'a (2016, s. 68) göre, 2007 yılının UNESCO tarafından "Dünya Mevlana Yılı" ilan edilmesiyle birlikte Mevlana ile ilgili popüler kültür romanlarının sayısı artmış, Mevlana'nın ağzından yeni cümleler kurulmaya başlanılmış, Mevlana ve Mevlevilik ile ilgili imgeler yemek, dükkan vb. yerlere isim olmuş, formlar hediyelik eşya, takı vb. eşyalarda görülmeye başlanılmıştır. Mevlana'nın sıklıkla üzerinden durduğu ilahi aşk ve hiçlik kavramı anlamını yitirmiş, popüler kültür romanlarında, sinema, dizi sektörlerinde, afişlerde vb. yer almaya başlamış, meta halini alarak yeniden üretilmiştir.

Akbaş (2016, s. 68-69), Mevlevilerin zikri olan semanın dini bir ritüel halinden çıkartılarak ticari bir meta haline geldiğini ifade ederken şu ifadeleri kullanmıştır:

Mevlevilik yalnızca semadan ibaret görülmeye başlanmıştır. Dini bir çizgiye mensup bazı aileler, çocuklarının sünnet düğünlerini dini bir formda verebilmek maksadıyla düğüne semazen getirir olmuştur. Konserler, sergiler, filmler, belgeseller, Mevlana'ya ait Rubailerin sesli albümleri, sema mukabeleleri, Mevlana gezi turları, içeriği siyasi parti

üyelerinin konuşmalarıyla zenginleştirilmiş şeb-i arus törenleri, sosyal medya platformlarında başkalarına ait şiirlerin altına atılmış Mevlana imzaları... Mevlana, yüzyıllardır çoğunluğun ruhunu doyururken, artık büyük bir çoğunluğun “karnını” doyurmaya, “cebini” doldurmaya vesile olmaktadır (Bkz. Görsel 3.4.2)

.Görsel 3.4.2. Mevlevilikle ilgili öğelerin farklı amaçlarla kullanıldığı örnekler

Mevlevilik ortaya çıktığı günden bu yana birçok kesimin ilgisini çekmiştir. Mevleviliğin farklı kesimler tarafından ilgi görmesi, ticari bir meta haline gelmesinde etkin rol oynamaktadır. Bununla birlikte Mevlevilik, tarihsel süreç içerisinde meydana gelen politik, teknolojik ve kültürel değişimlerin etkisinde kalmıştır. Bu bağlamda çeşitli bozulmalara uğrayan Mevlevilik, tarikat, ilahi aşk, hiçlik gibi somut olmayan

niteliklerini kaybederek bir kültür halini almıştır. Evrene hitap eden ve birçok insan tarafından ilgi gören Mevleviliğin kültür kavramı altında değerlendirilmesi ve ticari bir hal alması, Mevleviliğin dış etkilere açık hale gelmesinde etkili olmuştur. Mevleviliğin somut niteliklerini oluşturan Mevlevihanelerin günümüzde özgün işlevinde kullanılmaması da Mevleviliğin somut olmayan niteliklerini kaybetmesine ve farklılaşmasına yol açmıştır.

4.MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ BÜTÜNCÜL KORUNMASINA YÖNELİK ANALİZLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1.Mevleviliğin Somut Ve Somut Olmayan Kültürel Mirasının Bütüncül Yaklaşımına Yönelik Analizler

Çalışmanın 3.2. bölümünde Mevleviliğin somut olmayan kültürel niteliklerinden 3.3. bölümünde ise somut kültürel niteliklerinden bahsedilmişti. Bu bölümde ise Mevleviliğin somut ve somut olmayan niteliklerinin bütüncül korunması yaklaşımına yönelik analizler yapılacaktır. Bu bağlamda Mevleviliğin somut ve somut olmayan nitelikleri ile ilgili çıkarımlarda bulunularak aralarında ilişki kurulacaktır.

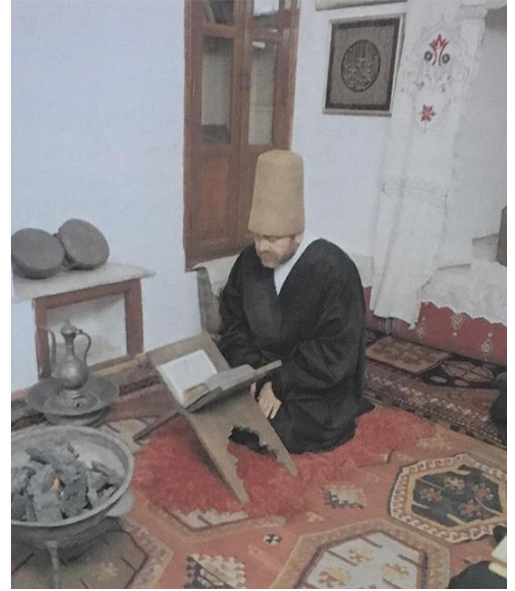
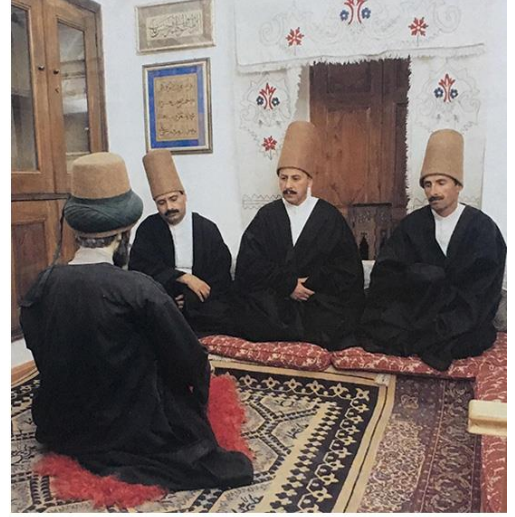
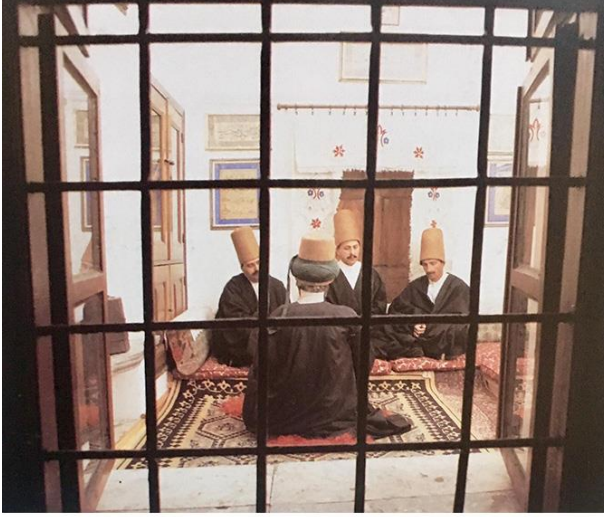
Mevlevihanelerin mekan özellikleri bakımından değerlendirilmesi, Mevleviliğin gelişiminin anlaşılabilmesi bakımından önem arz etmektedir (Demirarslan, 2014, s. 45). Mevlevilik tarikatının kurumsallaşmasında önemli rol oynayan Mevlevihaneler, Mevleviliğin yayılmasında da etkili olmuştur. Osmanlı devletinin iskan politikalarında önemli rol oynayan Mevlevilik, fethedilen topraklara Mevlevihane açılması suretiyle yayılımını genişletmiş ve Osmanlı devletinin o bölgelerdeki kalıcılığını sağlamıştır (Tanrıkorur, 2000, s. 110).

Mevlevihaneler, Mevleviliğin aktarımında da büyük görev üstlenmişlerdir. Meşk usulü ile aktarımı sağlanan Mevleviliğin eğitimi, Mevlevihanelerdeki matbah adlı mekanda başlamaktadır. Matbahta her ne kadar yemeklerin pişirildiği yer olsa da burada kişi de manevi olarak pişirilmektedir. Mevlevi olmak isteyen kişiler burada 1001 günlük eğitimden geçirilmektedir. Mevlevi olmak isteyen muhipler, matbahta bir yandan Mevlevilerin davranışlarını da gözlemlerken diğer yandan da Mevlevi adabını, tarikat kurallarını, sema etmeyi sözlü aktarım yoluyla öğrenmektedirler (Bkz. Görsel 4.1.1).

Görsel 4.1.1. *Mevlana Müzesi'nin matbah bölümünden fotoğraflar*

Kişiler Mevlevi eğitimi alırken aynı zamanda kültür eğitimi de almaktadırlar. Bununla birlikte dil, Kur'an-ı Kerim, Mesnevi gibi alanlarında da yetiştirilmektedirler. Kişi bu eğitimlerini dede hücrelerinde ve meydan odasında almaktadır (Önder, 1998, s. 217) (Bkz. Görsel 4.1.2).

Görsel 4.1.2. *Derviş odasında muhibe verilen mesnevi eğitimi, canlandırma (Şimşekler, 2002)*

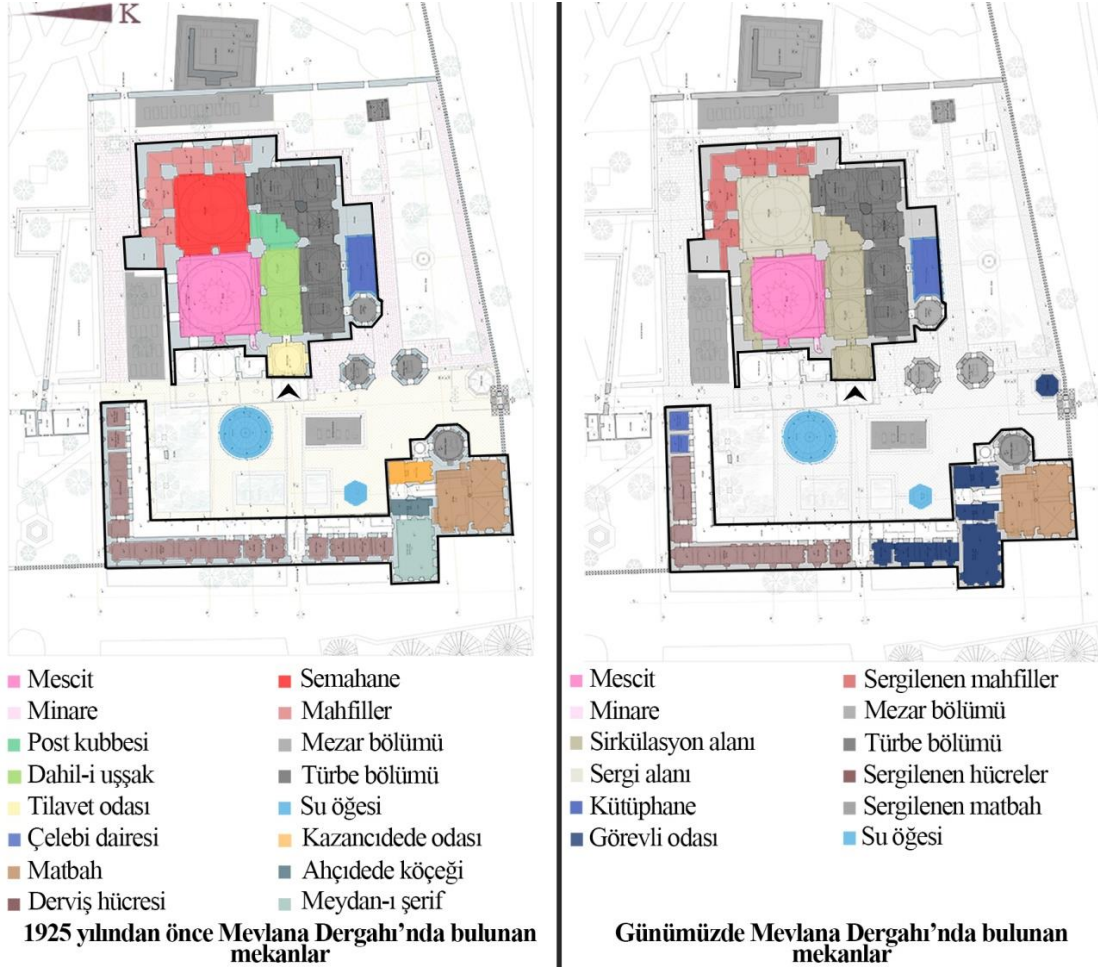
Mevlevihanelerde, Mevleviliğin ritüelinin gerçekleştirildiği semahaneler bulunmaktadır. Bu mekanlar genellikle Mevlevihanelerin ortasında bulunmakla birlikte yakınlarında mescit bulunmaktadır. Semahaneler, sema edilen mekanlar olmakla birlikte demir parmaklıklarla ayrılan; kadınlar mahfili, erkekler mahfili ve mutrip mahfili adında mahfiller bulunmaktadır. Mutrip mahfilinde, mutrip heyeti ayin müziğini icra ederken kadınlar ve erkekler mahfilleri ise Mevlevi olmayan kişilerin sema ayinini izleyebilecekleri mekanlardır. Bu mekanlar Mevlevi olmayan kişilere Mevleviliği sevdirmek amacıyla oluşturulmuştur. Semahanenin bir kısmı ise türbedir. Türbe ile sandukalar arasında da demir parmaklıklar bulunmaktadır. İçinde bulunulan

Mevlevihannenin büyük şeyhlerinin defnedildiği sandukalar, manevi ortamın oluşmasına katkı sağlamaktadır (Bkz. Görsel 4.1.3).

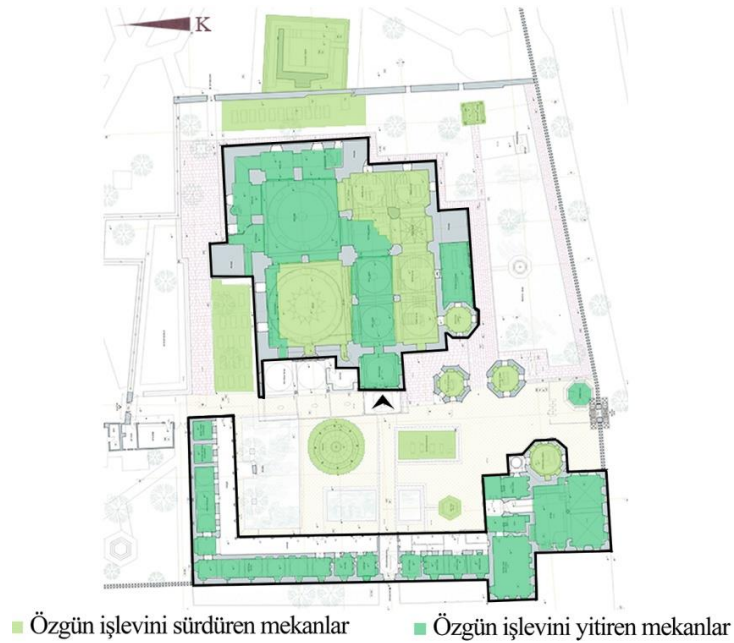

Görsel 4.1.3. *Mevlana Dergahı'nda sema, canlandırma (Şimşekler, 2002)*

1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla birlikte Mevlevihaneler de kapatılmış sonrasında ise farklı işlevlerde yeniden kullanıma açılmışlardır. Mevlevihanelerin dolayısıyla da matbahların kapatılması Mevleviliğin aktarımında farklılıklara yol açmıştır. Mevlevilik tarikatının merkezi olan Mevlana Dergahı, 1923 yılına kadar Mevlevi asitanesi olarak kullanılmış 1953 yılı itibarıyla işlevi değiştirilerek yeniden açılmıştır. Mevlana Dergahı günümüzde müze olarak kullanılmaktadır. İşlev değişikliğine uğrayan yapıda sandukaların bulunduğu bölüm, mescit, dahil-i uşşak ve post kubbesinin bulunduğu mekanların yanlıra türbeler, mezarlar ve şadırvan aynı işlevleriyle korunmuştur. Yapıda yer alan, semahane, matbah, meydan-ı şerif, derviş hücreleri ve çelebi dairesi ise işlevini kaybetmiştir. Semahane ve derviş hücreleri Mevleviliğe ait öğelerin sergilendiği sergi mekanları olarak kullanılırken çelebi dairesi kütüphane, meydan-ı şerif yönetim odası olarak kullanılmaktadır. Matbah-ı şerif'in girişinde yer alan aşçıdede köçeği ve kazancı dede odası yönetim odası olarak kullanılırken; matbah-ı şerif ise Mevlevilik tarikatında matbahta yapılan eylemleri gösteren heykeller sergilenmektedir (Bkz. Görsel 4.1.4 ve Görsel 4.1.5).

Görsel 4.1.4. 1925 yılından önce ve günümüzde Mevlana Dergahı 'nda bulunan mekanlar (Çizim: Argun Dağıstanlı, 2008; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Görsel 4.1.5. Mevlana Dergahı 'nda yer alan mekanların işlev değişikliği durumu (Çizim: Argun Dağıstanlı, 2008; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Günümüzde sergi mekanı olanı olarak kullanılan semahane, şeb-i arus haftalarında sema ayinleri icra edilmektedir. Bunun yanı sıra fotoğrafçılara görüntü vermek amacıyla da zaman zaman semahane sema gösterileri yapılmaktadır (Bkz. Görsel 4.1.6).

Görsel 4.1.6. *Mevlana Dergahı'nda yer alan semahane yapılan sema gösterisinin fotoğrafları*

Mevlana Dergahı bahçesinde yer alan gül bahçesi olarak bilinen alanda bulunan açık sema alanında da ne kadar süredir yapılageldiği bilinmemekle birlikte sema ayini icra edilmektedir (Bkz. Görsel 4.1.7 ve Görsel 4.1.8).

■ Gül bahçesi

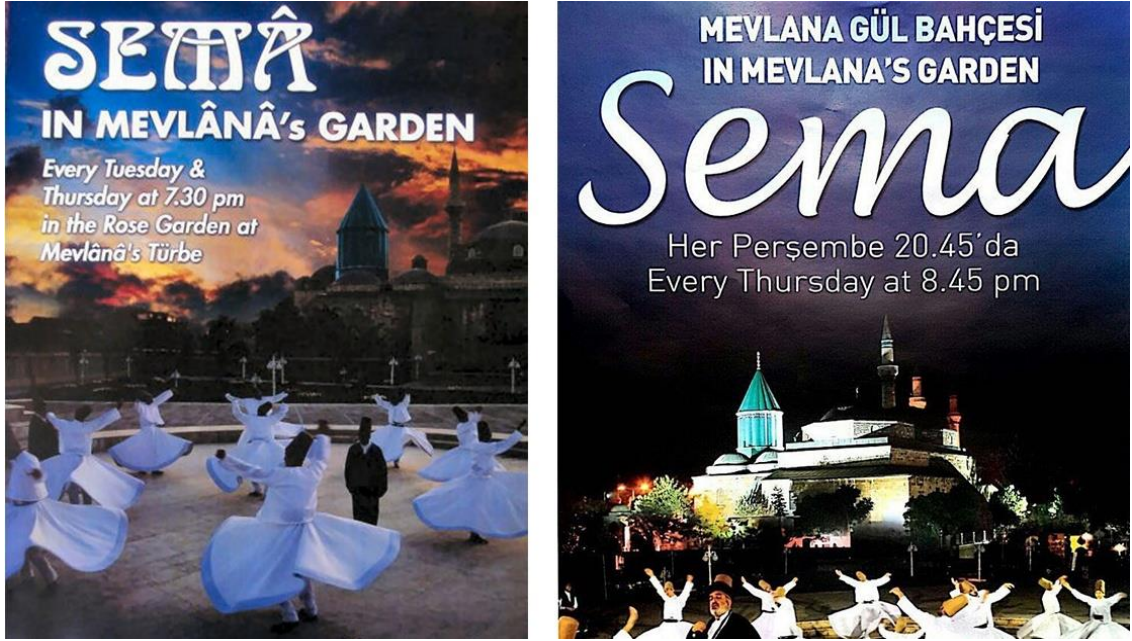
■ Açık sema alanı

Görsel 4.1.7. *Gül bahçesinin Mevlana Dergahı içindeki konumunu gösteren hava fotoğrafı (Google Earth)*

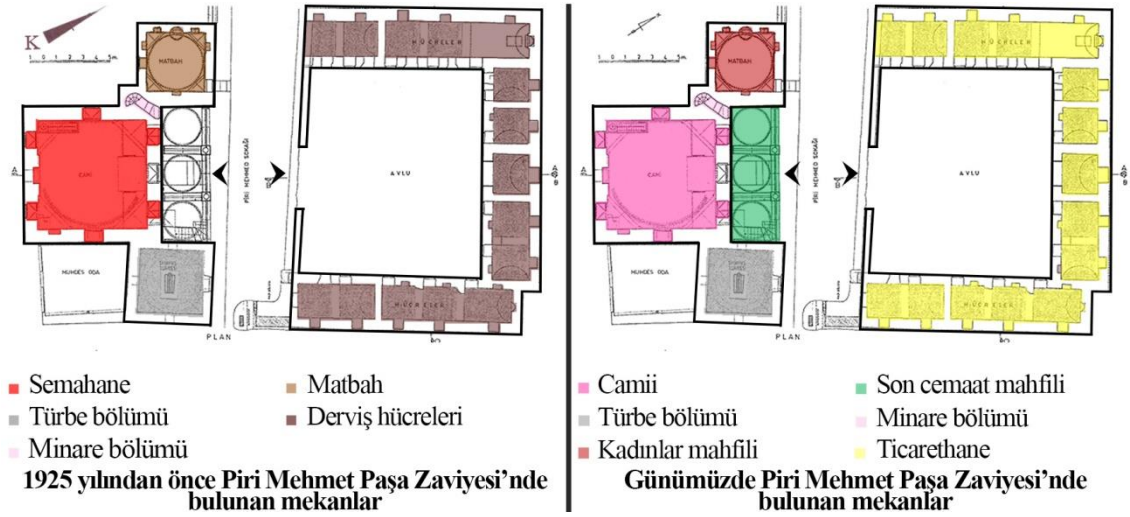
Görsel 4.1.8. *Gül bahçesindeki açık sema meydanında yapılan sema gösterisinin fotoğrafları*

Gül bahçesinde gerçekleştirilen ayini Uluslararası Mevlana Vakfı organize etmektedir. Ulaşılabilen el ilanlarında yaz aylarında Salı ve Perşembe günleri sema ayini yapıldığı görülürken Uluslararası Mevlana Vakfı'ndan alınan bilgilere göre 2017 yılı yaz aylarında Perşembe günü yapılmıştır (Bkz. Görsel 4.1.9). 2018 yılında ise 10 Haziran'a rastlayan kadir gecesinde gül bahçesinde sema ayini yapılmıştır. Ramazan ayından sonra ise yaz boyunca her Perşembe günü yapılacağı ifade edilmiştir.

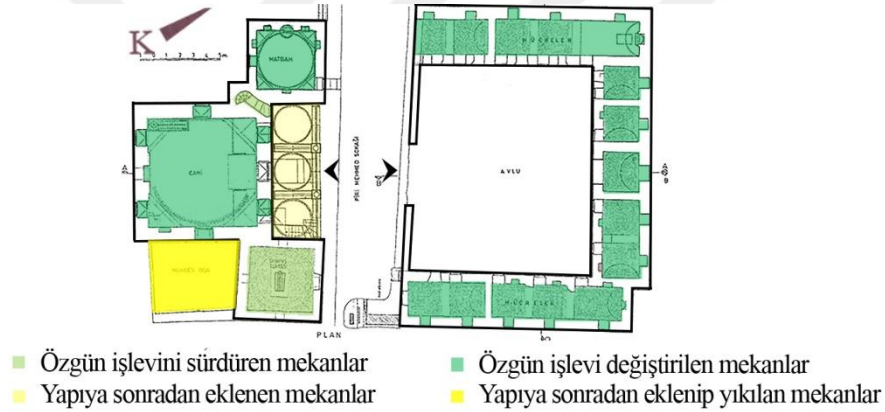

Görsel 4.1.9. *Gül bahçesindeki açık sema meydanında yapılan sema gösterisi ilanları*

Mevlevi zaviyesi olarak inşa edilen Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nin bir kısmı günümüzde cami olarak kullanılırken bir kısmı da ticarethane olarak kullanılmaktadır. Günümüzde Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nin avlusundan sokak geçmektedir. Bu sokak yapının ticarethane ve cami olarak kullanılan bölümlerini ayırmaktadır. Yapıda özgün işlevine uygun olarak kullanılan tek bölüm türbedir. Günümüzde cami olarak kullanılan bölüm özgün işlevinde semahane; kadınlar mahfili olarak kullanılan bölüm özgün işlevinde matbah; ticarethane olarak kullanılan bölüm ise özgün işlevinde derviş hücreleri olarak kullanılmaktadır. Barihüda Tanrıkorur'un 2000 yılında tamamlamış olduğu Türkiye Mevlevihaneleri adlı Doktora tezinde yer alan Görsel 4.1.10 ve Görsel 4.1.11'deki çizimde görülen muhdes oda yıkılmış günümüze ulaşamamıştır (Bkz. Görsel 4.1.10 ve Görsel 4.1.11).

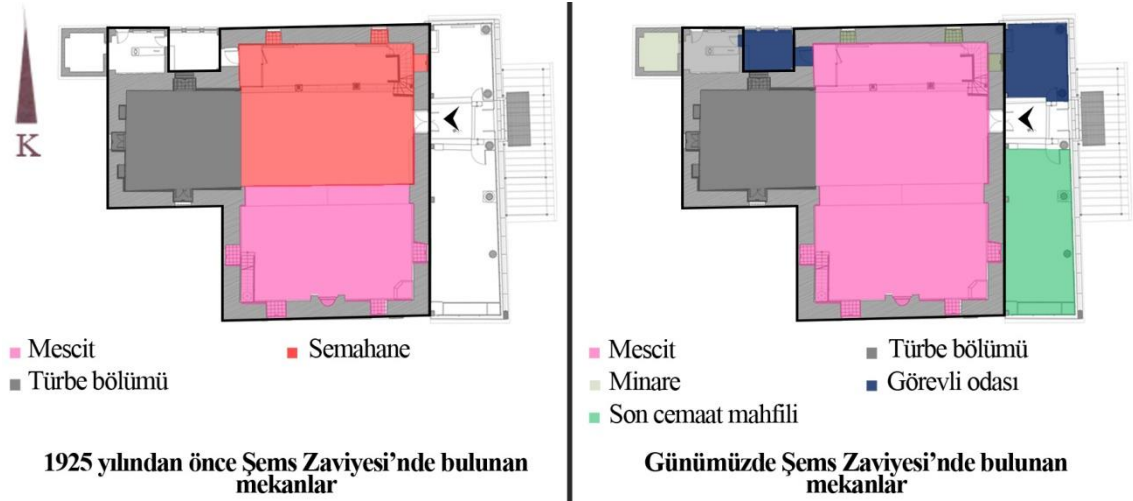

Görsel 4.1.10. Zaviye olarak kullanıldığı dönemde ve günümüzde Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nde bulunan mekanlar (Çizim: Tanrıkorur, 2000; İşlev analizi: Fikret Bademci)

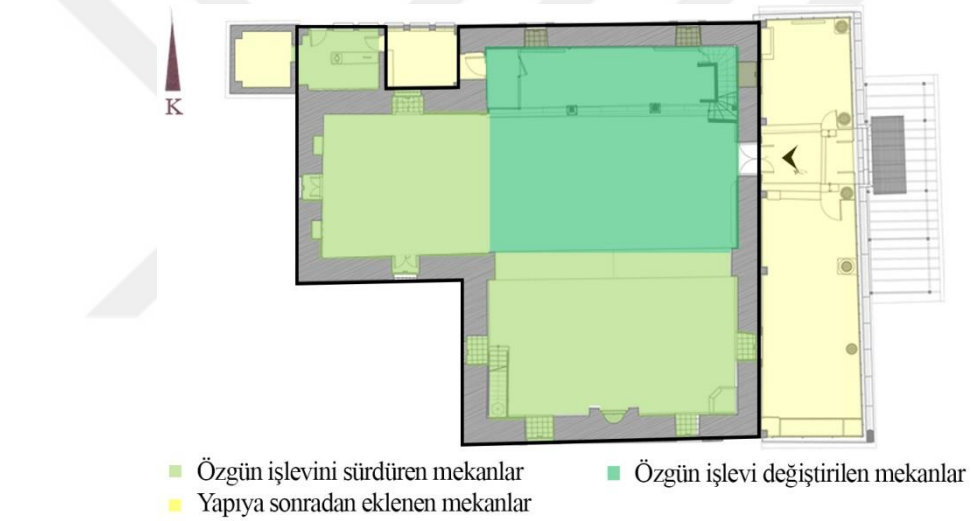

Görsel 4.1.11. Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nde yer alan mekanların işlev değişikliği durumu (Çizim: Tanrıkorur, 2000; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Günümüzde cami olarak kullanılan Şems Zaviyesi'nin zaviye olarak kullanıldığı dönemden günümüze, özgün işlevi ile ulaşan mekanlar, mezar bölümü ve sandukanın yer aldığı bölümdür. Günümüzde harim olarak kullanılan bölümün kuzeyi özgün işlevinde semahane olarak kullanılırken güneyi mescit olarak kullanılmaktaydı. Minare, imam odası ve son cemaat mahfili yapıya sonradan eklenen bölümlerdir (Bkz. Görsel 4.1.12 ve Görsel 4.1.13).

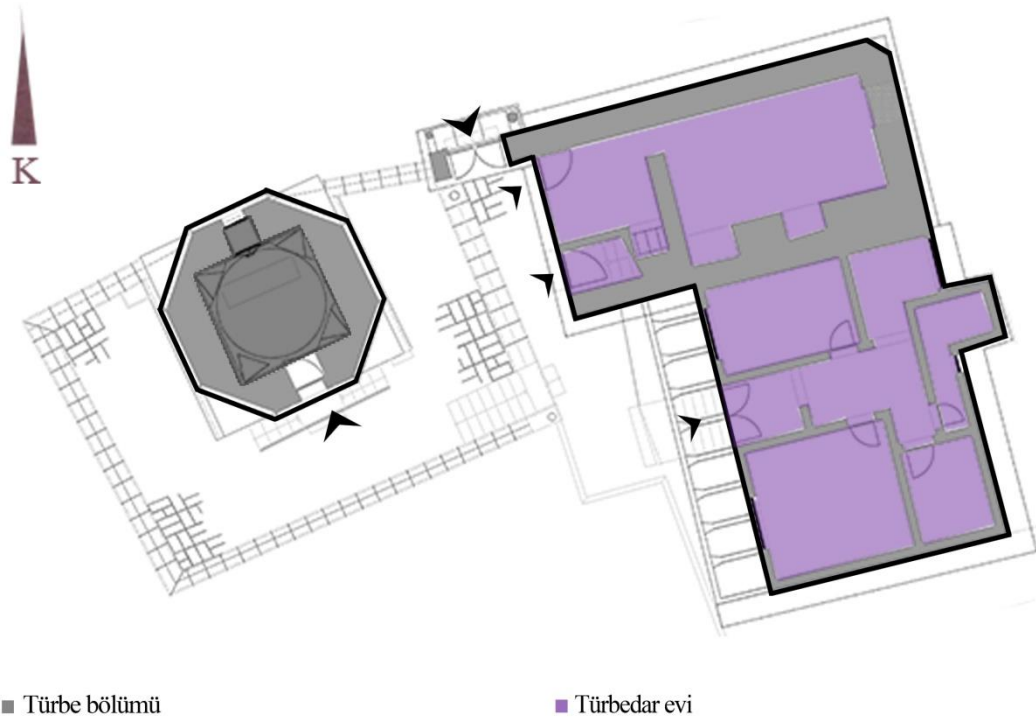

Görsel 4.1.12. Zaviye olarak kullanıldığı dönemde ve günümüzde Şems Zaviyesi'nde bulunan mekanlar (Çizim: Turgut Baş, 2013; İşlev analizi: Fikret Bademci)

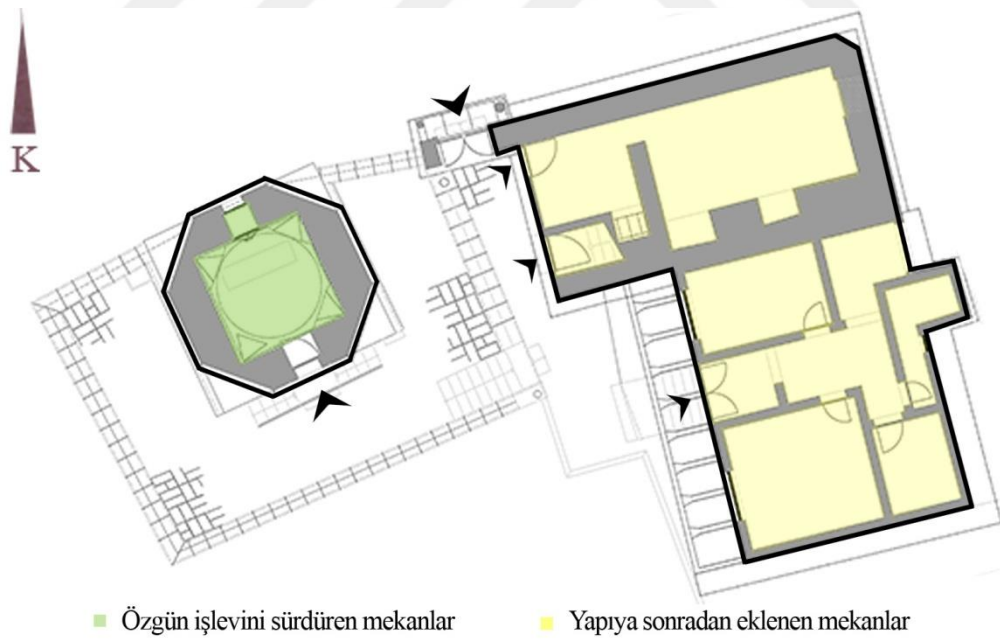

Görsel 4.1.13. Şems Zaviyesi'nde yer alan mekanların işlev değişikliği durumu (Çizim: Turgut Baş, 2013; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Ateşbaz Veli Zaviyesi de özgün işlevinde Mevlevi zaviyesi iken günümüzde türbe olarak kullanılmaktadır. Yapıdan günümüze sadece türbe ve türbedar için yapılan ev kalmıştır (Bkz. Görsel 4.1.14 ve 4.1.15).

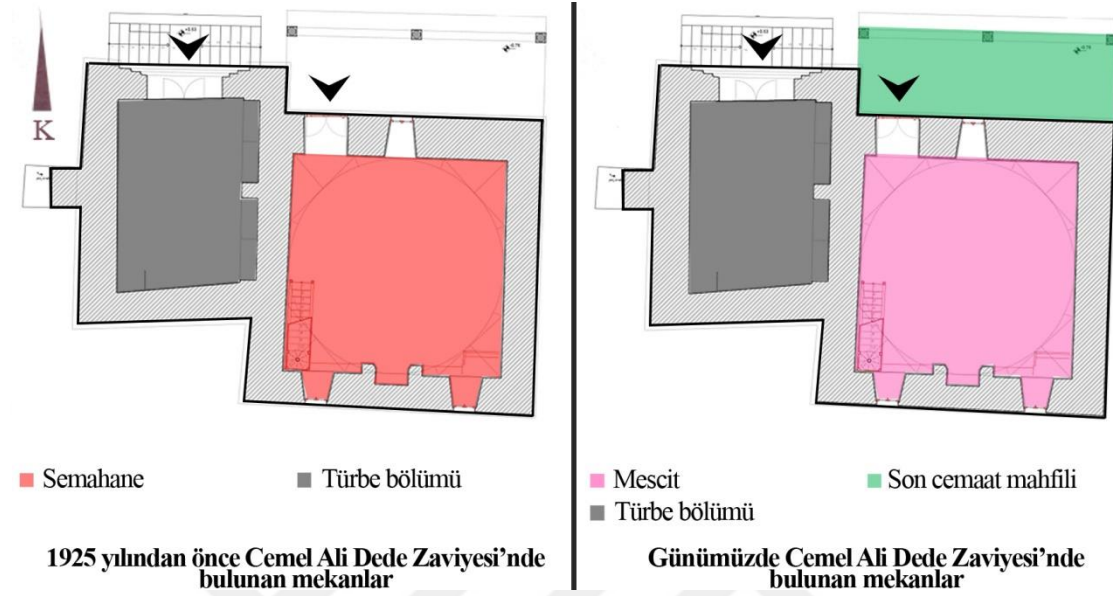
Görsel 4.1.14. Günümüzde Ateşbaz Veli Zaviyesi'nde bulunan mekanlar (Çizim: Ebru Altundağ – Baha Yiğit, 2007; İşlev analizi: Fikret Bademci)

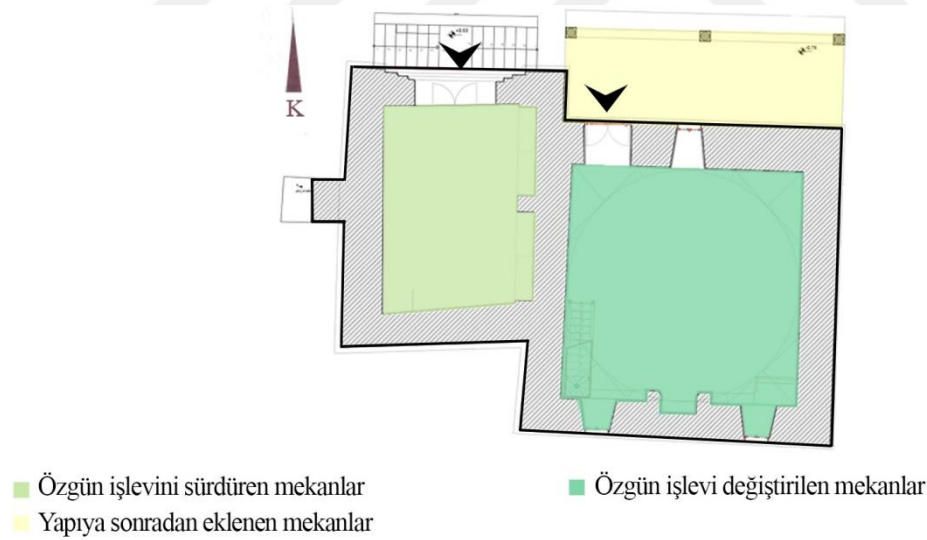
Görsel 4.1.15. Ateşbaz Veli Zaviyesi'nde yer alan mekanların işlev değişikliği durumu (Çizim: Ebru Altundağ – Baha Yiğit, 2007; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Cemel Ali Dede Zaviyesi de günümüzde cami olarak kullanılan zaviyelerdendir. Yapının günümüze ulaşan bölümleri kısmen özgün işlevini sürdürmektedir. Cemel Ali Dede Zaviye'sinde aynı mekan hem semahane hem de mescit olarak kullanılmaktadır.

Ancak günümüzde bu mekan sadece mescit işlevi görmektedir. Türbe ise özgün işlevini sürdürmektedir (Bkz. Görsel 4.1.16 ve Görsel 4.1.17).

Görsel 4.1.16 Zaviye olarak kullanıldığı dönemde ve günümüzde Cemal Ali Dede Zaviyesi'nde yer alan mekanlar (Çizim: Turgut Baş, 2013; İşlev analizi: Fikret Bademci)

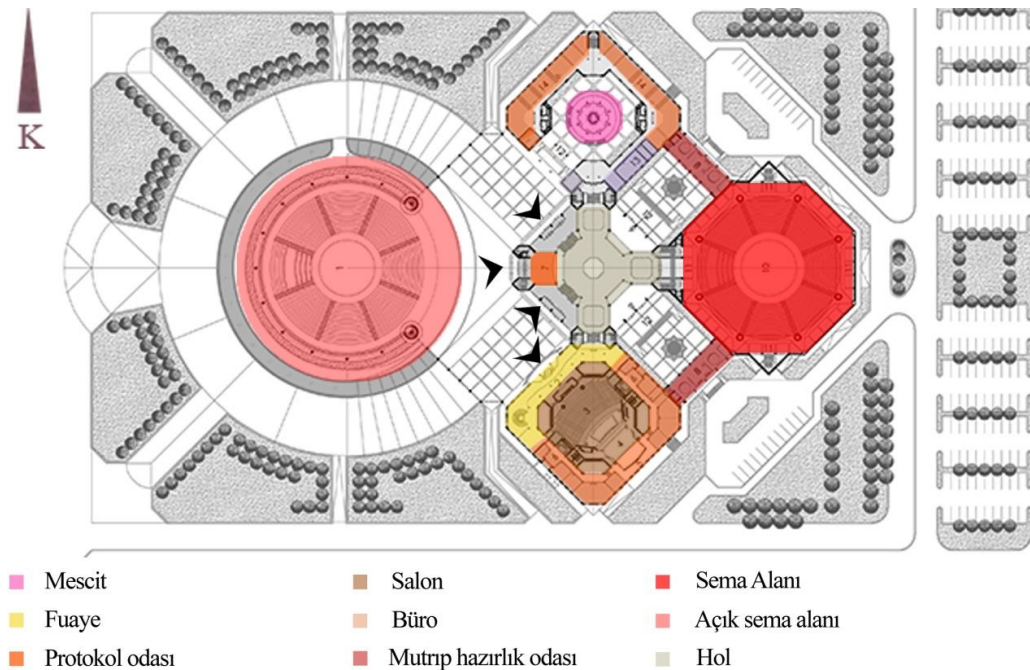

Görsel 4.1.17. Cemal Ali Dede Zaviyesi'nde yer alan mekanların işlev değişikliği durumu (Çizim: Turgut Baş, 2013; İşlev analizi: Fikret Bademci)

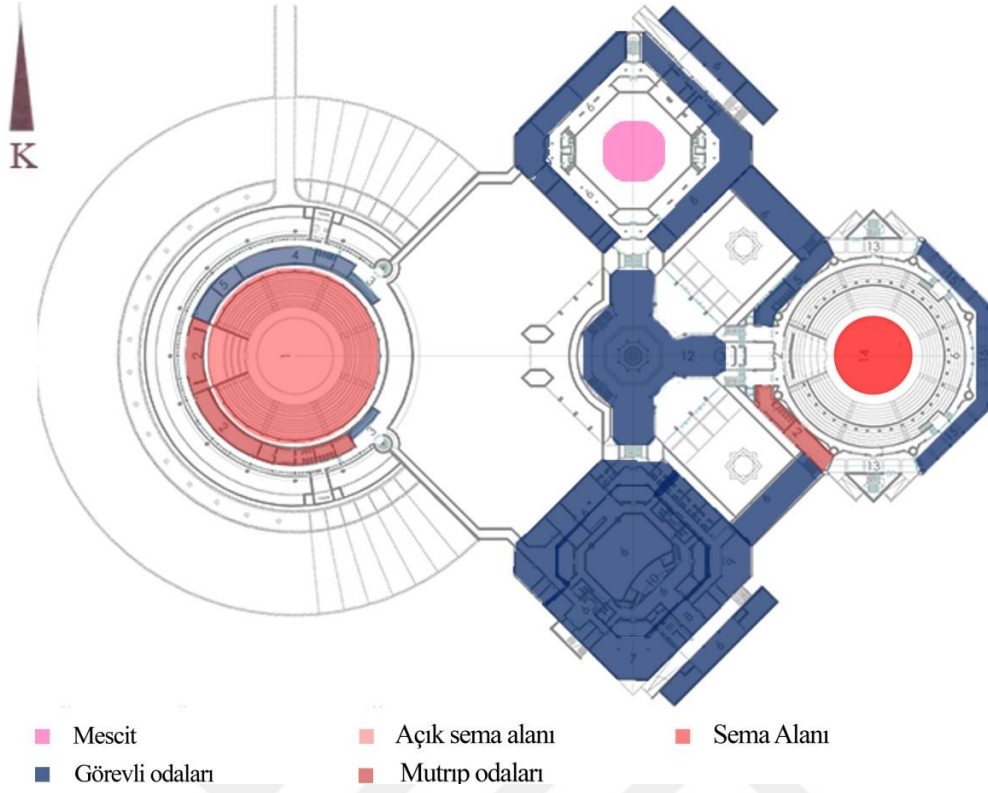
Konya'daki tarihi Mevlevi zaviyelerinden Mevlana Dergahı, Piri Mehmet Paşa Zaviyesi ve Şems Zaviyesi'nin büyük bir bölümü günümüze ulaşmış ancak Cemal Ali Dede Zaviyesi ve Ateşbaz Veli Zaviyesi'nin büyük bölümü de tarihsel süreç içerisinde yok olmuştur. Mevlana Dergahı ve Ateşbaz Veli Zaviyesi haricinde, Konya'da bulunan

Mevlevi dergahlarının cami olarak kullanılması dikkat çekmektedir. Yapılarda özgün işlevinde semahane olarak kullanılan mekanlar günümüzde cami olarak kullanılmaktadır. Cami olarak kullanılan yapılara son cemaat mahfiller eklenmiştir. Mevlana Dergahı, Piri Mehmet Paşa Zaviyesi, Şems Zaviyesi ve Cemal Ali Dede Zaviyesi'nin özgün işlevlerinde mescit, semahane ve mahfil bölümleri günümüze ulaşırken Ateşbaz Veli Zaviyesi'nin mescit, semahane ve mahfil bölümleri günümüze ulaşamamıştır. Mevlana Dergahı ve Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nin matbah bölümleri günümüzde de varlığını sürdürürken diğer Mevlevihanelerin matbah bölümleri zaman içerisinde yok olmuştur. Çalışmada yer alan zaviyelerin tamamının türbe bölümleri ise günümüze ulaşmıştır.

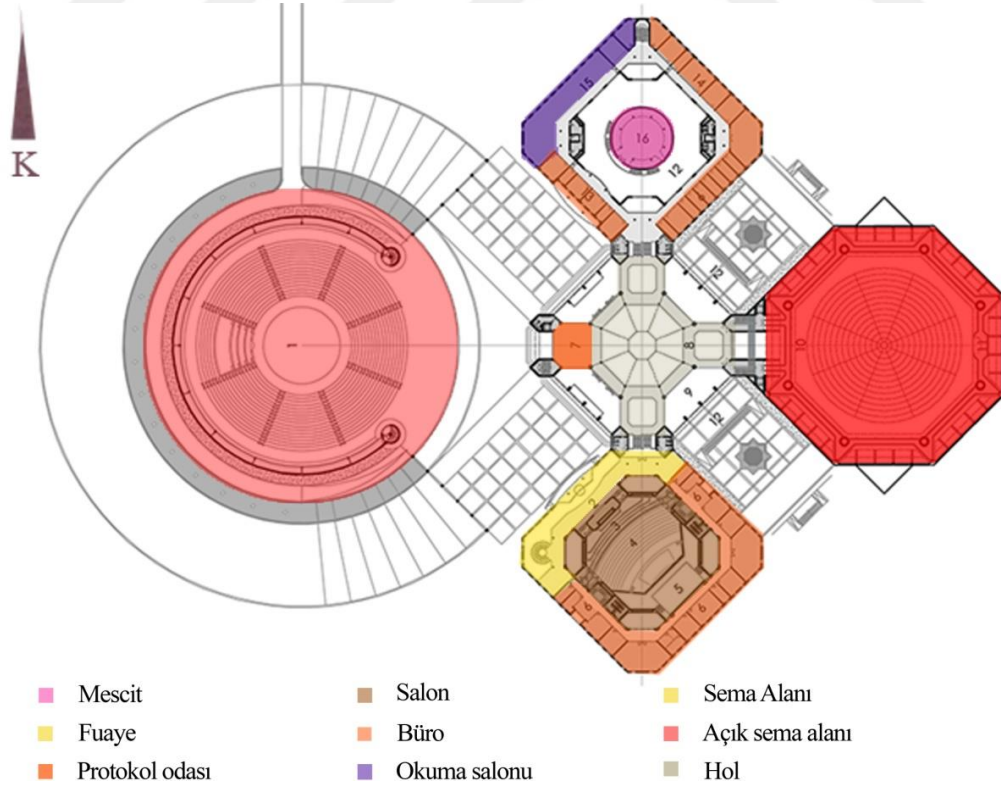
1953 yılı itibariyle Şeb-i Arus törenlerinin yapılması ve törenlerin büyük ilgi görmesi sema törenleri için yeni mekanları beraberinde getirmiştir. Ancak bu mekanlar Mevlevihane olarak düzenlenmemiş sema salonlarının olduğu, günümüz ihtiyaçlarına cevap veren kompleks yapılar olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde Şeb-i Arus törenlerinin yapıldığı Mevlana Kültür Merkezi'nde sema salonunun yanı sıra semazenler ve mutrip heyetinin hazırlıkları için mekanlar, küçük salon, mescit, okuma salonu, bürolar, atölyeler, protokol odaları ve ticarethaneler bulunmaktadır (Bkz. Görsel 4.1.18, Görsel 4.1.19 ve Görsel 4.1.20).

Görsel 4.1.18. Mevlana Kültür Merkezi zemin katında yer alan mekanlar (Çizim: Hasan Şener – Hasan Dörter; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Görsel 4.1.19. Mevlana Kültür Merkezi bodrum katında yer alan mekanlar (Çizim: Hasan Şener – Hasan Dörter; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Görsel 4.1.20. Mevlana Kültür Merkezi üst katında yer alan mekanlar (Çizim: Hasan Şener – Hasan Dörter; İşlev analizi: Fikret Bademci)

Sema ayininin, ayinin özüne uygun olmadığı mekanlarda yapılmasını engellemek amacıyla T.C. Kültür Bakanlığı 2008 ve 2017 yıllarında genelge yayımlamıştır. Genelgelerde semanın uygunsuz mekanlarda, kısaltılarak, farklı müzikler eşliğinde ve liyakatsiz kişiler tarafından yapılması eleştirilmiş kültürel mirasın doğru aktarılabilmesi için önem gösterilmesi gereken hususlar dört madde halinde belirtilmiştir (Bkz. Ek-8).

Mevlevilik ile ilgili ortaya konulan veriler, 13. yüzyılda ortaya çıkan Mevlevilik için tarikatlaştığı süreçte kurallar belirlendiğini göstermektedir. 1925 yılına kadar bu kurallar çerçevesinde devam eden tarikatın uygulamasının 1925 yılında çıkartılan kanun ile sonlandırıldığı görülmektedir. 1953 yılında sema ayini, canlandırma ile yeniden ortaya çıkmıştır. Bu süreç içerisinde Mevlevilik birçok kuralını ve kültürel mekanı olan Mevlevihaneleri kaybetmiştir. 1925 yılında Mevlevihaneler de kapatılmış olup daha sonra işlevleri değiştirilerek yeniden açılmıştır. Mevlana Dergahı müze, Piri Mehmet Paşa Zaviyesi, Şems Zaviyesi, Cemel Ali Dede Zaviyesi cami, Ateşbaz Veli Zaviyesi ise türbe olarak kullanıma açılmıştır. Yapılan çalışmada Mevlevihanelere ait mekanların çoğunluğunda işlev değişikliği olduğu görülmektedir yani kültürel pratikler mekanlarından ayrılmış somut ve somut olmayan nitelikler arasında kopukluklar meydana gelmiştir.

Mevlevilik kültürel mekanını kaybederken yeni mekanlarda yeniden üretilmeye çalışılmıştır. Bu durum Mevleviliğe ait pratiklerin uygulanmasında sorunlar meydana getirmiştir. İlahi aşkı temel alan Mevlevilik, bu değerini kaybederek kültürel bir değer kazanmıştır.

Mevleviliğin ritüeli olan sema yeni mekanlarda icra edilir hale gelmiştir. Bu durum semanın Mevleviliğin özünde yer alan ilahi aşka uygun olmayan mekanlarda, dini bir ritüel olmanın dışında farklı amaçlarla yapılmasına ortam hazırlamıştır. Sema ayinindeki amacın değişmesi, sema ayininin kısaltılmasına, bazı bölümlerin eksiltilmesine ve semazen sayısının azaltılmasına yol açmıştır. Sabit bir mekanın olmaması farklı zeminlerde sema gösterisi yapılmasına ortam hazırlamıştır. Özgününde ahşap zeminde çıplak ayakla yapılan semanın, farklı zeminlerde yapılacak olması nedeniyle semazenler kolay çark atabilmek adına ayaklarına mest giymeye başlamışlardır. Yine sema ayininin icra edileceği mekanların büyüklüğünden kaynaklanan farklılıklar semazen sayısının artması ya da azalmasına ortam hazırlamaktadır. Farklı mekanlardaki akustik ortamın elverişli olmaması ayin müziğinin

teknoloji ile birleşmesine neden olmaktadır. Farklı mekanlardaki ortam sıcaklığı, ses kalitesi, zemin malzemesi gibi unsurlar semazenlerin konsantrasyonlarını etkilemekte ve onların ilahi aşkla dönmesine engel olmaktadır. Özetle mekanın farklılaşması Mevleviliğin kültürel pratiklerinde bozulmalara neden olmaktadır.

4.2.Literatür Taraması ve Yapıların İncelenmesinden Gelen Verilerin Değerlendirilmesi

Ortaya atıldığı ilk dönemlerde somut kavramları karşılayan Kültürel miras kavramı, tarihsel süreç içerisinde somut olmayan kavramları da karşılar hale gelmiştir. Kültürel miras üzerine yapılan çalışmalar, somut ve somut olmayan kavramların birbirlerini etkiledikleri, birbirlerinin oluşumunda ve sürdürülmesinde pay sahibi olduklarını ortaya koymaktadır. Kültürel miras üzerine çalışan bilim insanları da kültürel mirası somut ve somut olmayan değerleri karşılayacak şekilde ikiye ayırmaktan ziyade bu kavramların birbirlerini tamamladığı düşüncesi üzerinde durmuş bu konuda fikir birliğine sahip olmuşlardır.

Rapoport (1977, 1982, 1993, 2002, 2004), çevreyi, somut olmayan değerlerin etkisinde oluşturulan bir kod olduğunu ifade etmiş ve kullanıcının da bu kodu kendi kültürüne bağlı olarak çözümlediğini belirtmiştir. Lawrence ve Low'a (1990) göre, yapılar var oldukları süre boyunca farklı kuşaklar tarafından kullanılarak kullanıldıkları dönemlerdeki kültürel farklılıkların mekansal kesişim noktası olmakta ve kullanıcıların kültürlerini geleceğe aktarmaktadır. Devakula (1999) ise bu konuda çevreyi anlayabilmenin yegane yolunun kültürel değerleri anlamak olduğunu ifade etmiştir. Çetinkaya (2013), mekanın kültürel çevre içinde var olduğunu kültürel çevrenin de oluşumunda da mekanların etkili olduğunu ifade etmiştir.

Kültürel mirasın somut ve somut olmayan nitelikleri arasındaki ilişki koruma çalışmalarında da kendini göstermiş ve kültürel mirasların somut ve somut olmayan niteliklerinin bir arada korunduğu koruma politikalarını beraberinde getirmiştir. Karakul (2007, 2011), yapıların sürekli değişim içinde olan canlı varlıklar olduğunu, yapıların tek başına hiçbir değer ifade etmeyeceğini, insanların kültürel birikimleri sonucunda onlara yükledikleri anlamlarla bir ruha sahip olabileceklerini ifade etmiştir. Bu nedenle somut niteliklerin yanı sıra somut olmayan niteliklerin de korunması gerektiğini belirtmiştir. Oğuz (2007, 2008, 2009) ise somut nitelikler kaybolduğunda somut

olmayan kültürel mirasın da kaybolacağına ve yeniden üretilmeyeceğine dikkat çekmiştir. Somut olmayan kültürel mirasın doğal ortamında korunması gerektiğini belirten Oğuz, somut olmayan kültürel miras ile birlikte kültürel mekanın da korunması gerektiğini ifade etmiştir. Kuşçuoğlu ve Taş (2017), sadece yapıyı kapsayan kültürel miras koruma çalışmalarının eksik kalacağını kültürel değerlerin de birlikte korunması gerektiğini belirtmişlerdir. Basat (2013) ise yapının, yaşam dinamikleriyle anlam kazandığını ifade etmiştir.

Kuramsal altyapıdan gelen bilgiler ışığında Mevleviliğin konuya örnek teşkil ettiği gözlemlenmiştir. Mevlevilik, Hz. Mevlana'nın vefatının ardından çelebiler tarafından kurulan, Mevlana'nın düşünce sistemini, felsefesini gelecek nesillere aktarmak amacıyla oluşturulmuş bir tarikattır. Mevlevilikte, Mevlana'nın düşüncesinin aktarımı doğrudan iletişim yani sohbet yoluyla yapıldığı gibi mecazi hareket ve davranışlarla da yapılmaktadır. Bu hareket ve davranışları, Mevleviliğin kurulduğu dönemden günümüze kadar sözlü aktarım yoluyla ulaştırılmıştır. Her hareketin bir anlamı bulunan Mevlevilikte, adap, erkan, terbiye gibi kavramların üzerinde titizlikle durulmaktadır. Kişiler tarikat kurallarına uymadığında ya da edep dışı bir davranış sergilediklerinde, tarikattan çıkartılmaya kadar giden çeşitli cezalara çarptırılmaktadırlar.

Mevlevilik, tarikattaki eylemlerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek kompleks yapılar yani Mevlevihaneler bulunmaktadır. Mevleviler, Mevlevihanelerde yetiştirilmektedir. Mevlevi olmak isteyen kişiler Mevlevihanelerde zorlu bir eğitim sürecinden geçmektedirler. Bu süreçte kişiler hem tarikat kurallarını ve Mevlevi adabını öğrenmekte hem de kendilerini bilim ve sanat alanında geliştirmektedirler. Mevlevi olmak isteyen kişiler, Mevlevihanelerdeki matbah (mutfak) adı verilen mekanlarda, çile olarak adlandırılan 1001 günlük bir eğitime tabi tutulmaktadırlar. 1001 günlük eğitimde Mevleviliğin mecazi hareket ve davranışları, sözlü ve görsel olarak kişiye öğretilir.

1925 yılına kadar meşk usulüyle sözlü olarak aktarımı sağlanan Mevleviliğin “Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklarla Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun” çerçevesinde faaliyetleri sona erdirilmiş ve mekansal karşılığı olan Mevlevihaneler kapatılmıştır. Bu durum Mevleviliğin aktarımında aksaklıklara yol açmış ve Mevleviliğin dejenere olmasında etkili olmuştur. Mevlevihanelerin içerisinde yer alan matbahlarda Mevlevilik eğitimi verilememesi ve

farklı mekanlarda Mevlevilik eğitimi veren kişilerin verdikleri eğitimin içeriğinin kontrol edilememesi sözlü aktarım yoluyla geleceğe aktarılan Mevleviliğin özünde değişimler neden olmuştur.

Toplumların değişen arzuları, gelişen teknoloji, sosyo-politik olaylar Mevlevilikte farklılaşmalara yol açmış; Mevleviliğin özünde olmayan tutum ve davranışlar Mevlevilere mal edilmiştir. Tam sema ayini olmaksızın, sema figürlerini öğrenen birkaç kişinin, semanın anlamından uzaklaşarak farklı mekanlarda yaptıkları gösterilerin Mevleviliğe atfedilmesi bu konuda örnek teşkil etmektedir.

Günümüzde semanın izleyici kitlesinin genişlemesi, sema mekanlarının sınırlarının genişlemesine neden olmuştur. Böylece semazen sayıları artmış, semanın içeriğinde değişimler meydana gelmiş ve sesin daha rahat dağılabilmesi için mikrofon, hoparlör gibi semanın özünde olmayan teknolojik aletler kullanılmaya başlanılmıştır.

Son yıllarda, Mevleviliğin korunması ve geleceğe aktarılmasıyla ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Bu koruma çalışmalarında, Bölüm 2.1.1’de anlatıldığı gibi Mevleviliğin somut ve somut olmayan nitelikleri bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Koruma çalışmalarında, Mevleviliği sürdüren ve sürdürülmesinde görev alan kişilerin düşünceleri dikkate alınmalı, bu kişiler de koruma sürecinin paydaşı haline getirilmelidir.

Sözlü kültürün sürdürülebilmesinde, kültürel mekan büyük önem arz etmektedir. Mevleviliğin özünde meydana gelen değişimlerin temelinde kültürel mekanın kaybolması etkili olmuştur. Matbahta verilen eğitimin sonlandırılması, bir yandan Mevleviliğin aktarımını zorlaştırırken diğer yandan da Mevlevilikle ilgili verilen eğitimin kontrol edilemez bir hal almasına neden olmuştur.

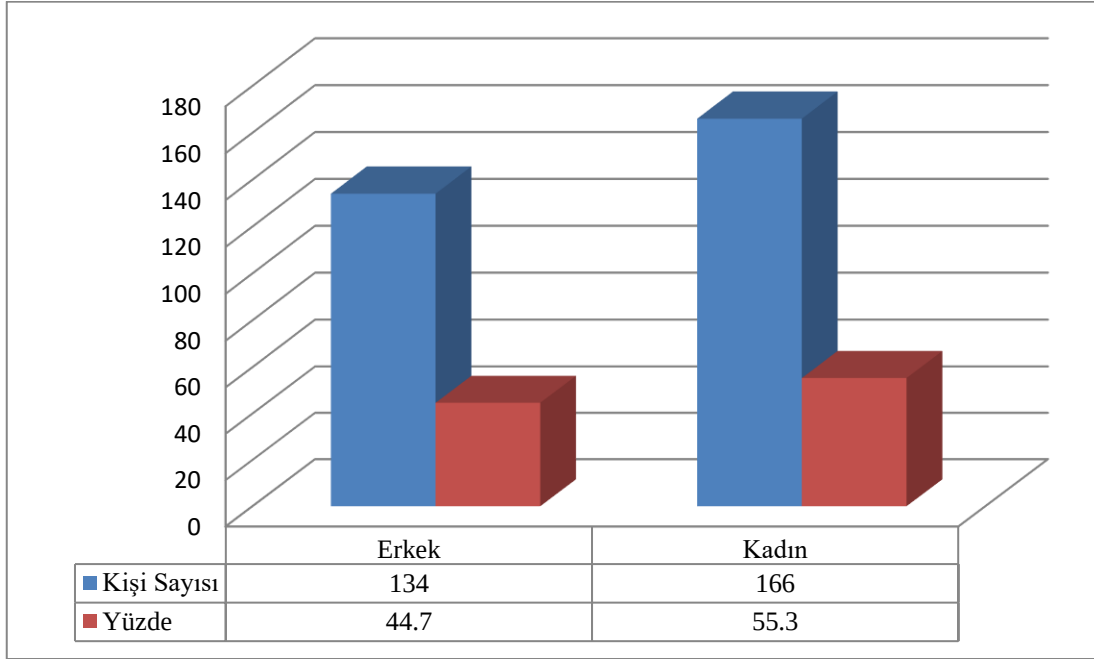
4.3.Görüşmelerden Gelen Verilerin Değerlendirilmesi

4.3.1.Sema izleyicilerinin düşüncelerinin değerlendirilmesi

Mevleviliğin somut ve somut olmayan değerlerinin bütünleşik olarak korunması ile ilgili Mevlevilikle ilgilenen kişilerin görüşlerini ortaya koymak adına görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 300 kişi ile gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcılara anket uygulanmıştır. Anketten gelen verilerin hesaplanmasında SPSS programı kullanılmış olup değerlerin tablo haline getirilmesinde Microsoft Excel programından yararlanılmıştır.

Görüşmeye katılan kişilerin 134 tanesinin erkek, 166 tanesinin kadın olduğu görülmektedir. Bu sayılar katılımcıların %44,7'sinin erkek, %55,3'ünün kadın olduğunu göstermektedir. Yani katılımcıların cinsiyetlerine bakıldığında kadın ve erkek katılımcıların sayılarının birbirlerine yakın olduğu ancak kadın katılımcıların sayısının daha fazla olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.1).

Tablo 4.3.1.1.*Katılımcıların cinsiyet özellikleri*

Görüşmeye katılan kişilerin uyruklarına bakıldığında 292 kişinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, 8 kişinin de yabancı ülke vatandaşı olduğu görülmektedir. Bu, katılımcıların %97,3'ünün Türkiye Cumhuriyeti, yüzde 2,7sinin ise yabancı ülke vatandaşı olduğunu göstermektedir. Yabancı turistler tur kabileleriyle hareket ettiklerinden dolayı görüşmelerin zaman kaybettireceği ve kabilelerden ayrılmama düşünceleri görüşmelere katılmamaları konusunda etkili olmuştur (Bkz. Tablo 4.3.1.2).

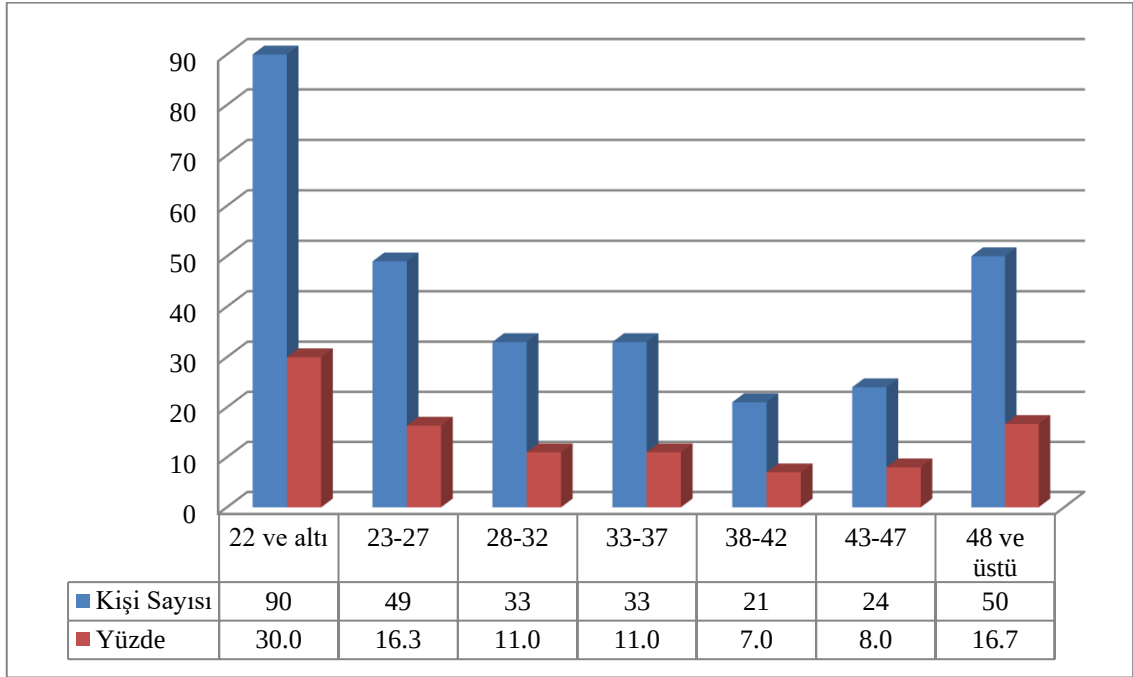
Tablo 4.3.1.2.*Katılımcıların uyruk özellikleri*

	Kişi Sayısı	Yüzde
Türkiye Cumhuriyeti	292	97,3
Fransa	1	0,3
İran	2	0,7
Kırgızistan	1	0,3
Libya	1	0,3
Somali	1	0,3
Suriye	1	0,3
Türkmenistan	1	0,3
Toplam	300	100,0

Katılımcıların yaş dağılımları incelendiğinde katılımcıların %30'unun 22 yaş ve altında, %16,3'ünün 23-27 yaş aralığında, %11'inin 28-32 yaş aralığında, %11'inin 33-37 yaş aralığında, %7'sinin 38-42 yaş aralığında, %8'inin 43-47 yaş aralığında ve %16,7'sinin de 48 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.3).

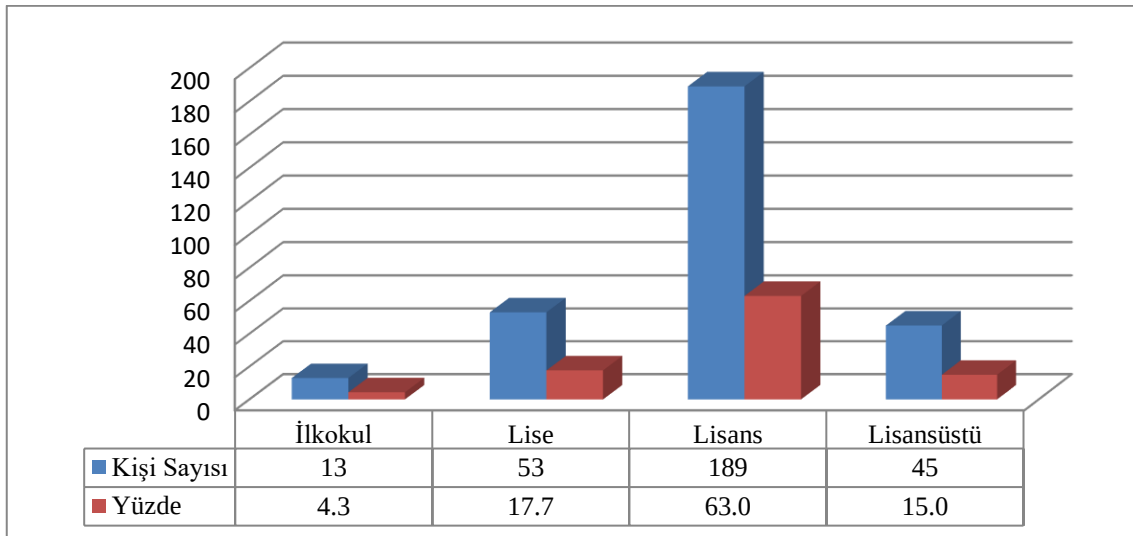
Tablo 4.3.1.3'e bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun 22 yaş ve altı yaş grubu olduğu görülmektedir. 22 yaş ve altı grubundan sonra katılımcıların yoğunlaştığı diğer grup ise 48 yaş ve üzeri yaş grubu olmuştur. Katılımcıların en fazla olduğu yaş aralığı gruplarının, soruda yer alan seçenekler arasındaki iki uç grup olması dikkat çekmektedir. Katılımcıların en az olduğu yaş grubu ise 38-42 yaş aralığındaki gruptur.

Tablo 4.3.1.3.*Katılımcıların yaş özellikleri*

Katılımcıların eğitim düzeylerine bakıldığında 13 katılımcının %4,3 oranla ilkokul mezunu olduğu, 53 katılımcının %17,7 oranla lise mezunu olduğu, 189 katılımcının %63 oranla lisans mezunu olduğu ve 45 katılımcının da %15 oranla lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Eğitim durumu itibariyle görüşmelere katılan kişilerin büyük çoğunluğunun lisans mezunu olduğu görülmektedir. Lisans eğitim durumunun ardından katılımcıların yoğunlaştığı diğer grup ise lise mezunları olmuştur. Az sayıda katılımcının ise ilkokul mezunu olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.4).

Tablo 4.3.1.4.*Katılımcıların eğitim durumları*

Katılımcıların yaşadığı şehirler incelendiğinde 119 kişi ve %39,7 oranla en çok katılımcının Konya’da yaşadığı görülmektedir. Konya’yı 57 kişi ve %19 oranla İstanbul, 42 kişi ve %14 oranla Ankara, 11 kişi ve %3,7 oranla Eskişehir, 9 kişi ve %3 oranla İzmir, 5 kişi ve %1,7 oranla Kocaeli, 3 kişi ve %1 oranla Adana, Gaziantep ve Manisa, 2 kişi ve %0,7 oranla Bursa, Isparta, İskenderun, Kırıkkale, Kütahya, Samsun ve Tekirdağ, 1 kişi ve %0,3 oranla Adıyaman, Afyonkarahisar, Ağrı, Aksaray, Aydın, Balıkesir, Berlin, Karabük, Karaman, Kırşehir, Mersin, Nevşehir, Niğde, Osmaniye, Trabzon, Uşak, Yalova ve Zonguldak illerinde yaşayan katılımcılar takip etmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.5).

Mevleviliğin somut ve somut olmayan kültürel mirasının bütünleşik korunması hakkında toplumun görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan görüşmelerde katılımcıların sema ayinini izlemiş olma koşulu aranmıştır. Bu anlamda yapılan görüşmelerde ilk soru katılımcının sema ayinini izleyip izlemediğini belirleme üzerine kurgulanmıştır. Sema gösterisi yapılan alanlarda katılımcılara “Sema ayinine kaçınıcı gelişiniz?” sorusu yöneltilirken mevlevihanelerde yapılan görüşmelerde ilk soru iki aşamalı olarak hazırlanmıştır. İlk aşamada “Hiç sema gösterisi izlediniz mi?” sorusu yer alırken bu soruya “evet” yanıtını veren bireylerle görüşme sürdürülmüş ve ilk sorunun ikinci aşaması olan “Kaç kere izlediniz?” sorusu yöneltilmiştir. “hayır” yanıtını veren bireylerle ise görüşme sona erdirilmiştir. Çalışmada “evet” cevabını veren 300 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

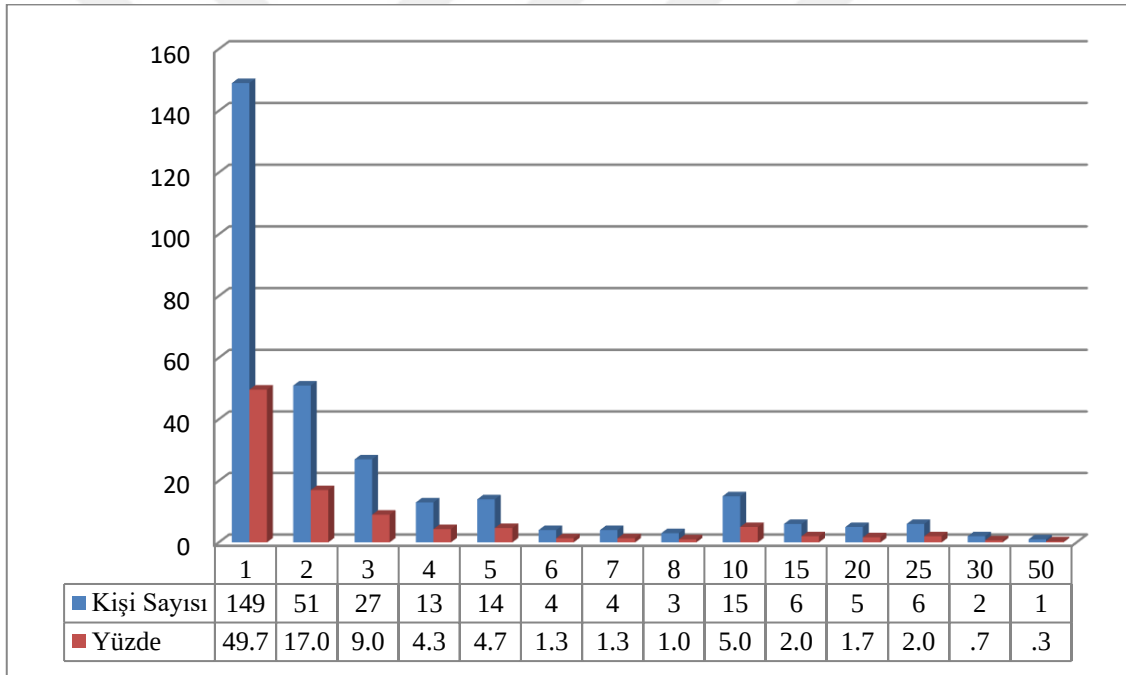
Tablo 4.3.1.5.*Katılımcıların yaşadığı şehirler*

	Frekans	Yüzde
Cevapsız	6	2,0
Adana	3	1,0
Adıyaman	1	0,3
Afyonkarahisar	1	0,3
Ağrı	1	0,3
Aksaray	1	0,3
Ankara	42	14,0
Antalya	10	3,3
Aydın	1	0,3
Balıkesir	1	0,3
Berlin	1	0,3
Bursa	2	0,7
Eskişehir	11	3,7
Gaziantep	3	1,0
Isparta	2	0,7
İskenderun	2	0,7
İstanbul	57	19,0
İzmir	9	3,0
Karabük	1	0,3
Karaman	1	0,3
Kırıkkale	2	0,7
Kırşehir	1	0,3
Kocaeli	5	1,7
Konya	119	39,7
Kütahya	2	0,7
Manisa	3	1,0
Mersin	1	0,3
Nevşehir	1	0,3
Niğde	1	0,3
Osmaniye	1	0,3
Samsun	2	0,7
Tekirdağ	2	0,7
Trabzon	1	0,3
Uşak	1	0,3
Yalova	1	0,3
Zonguldak	1	0,3
Toplam	300	100,0

Katılımcıların tamamının sema ayini izleme sayılarına bakıldığında, katılımcıların %49,7'sinin bir kez, %17'sinin iki kez, %9'unun üç kez, %4,3'ünün dört kez, %4,7'sinin beş kez, %15,3'ünün de altı ve üzeri sayıda sema ayini izlediği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.6).

Katılımcı sayısının yarısına yakınının 1 kez sema gösterisi izlediği görülürken katılımcıların yoğunlaştığı diğer grup ise 2 kez sema izleyenlerden oluşmaktadır. En az sayıda katılımcının bulunduğu grup ise 50 kez izleyenler grubudur. Soruya 10 kez, 15 kez, 20 kez, 25 kez, 30 kez, 50 kez cevabını veren katılımcılar ise bu cevaplarının yanı sıra tur rehberi, Mevlana Kültür Merkezi çalışanı, sema ayini görevlileri, semazenlerin akrabaları olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.3.1.6. Katılımcıların izledikleri sema ayini sayılarının dağılımları

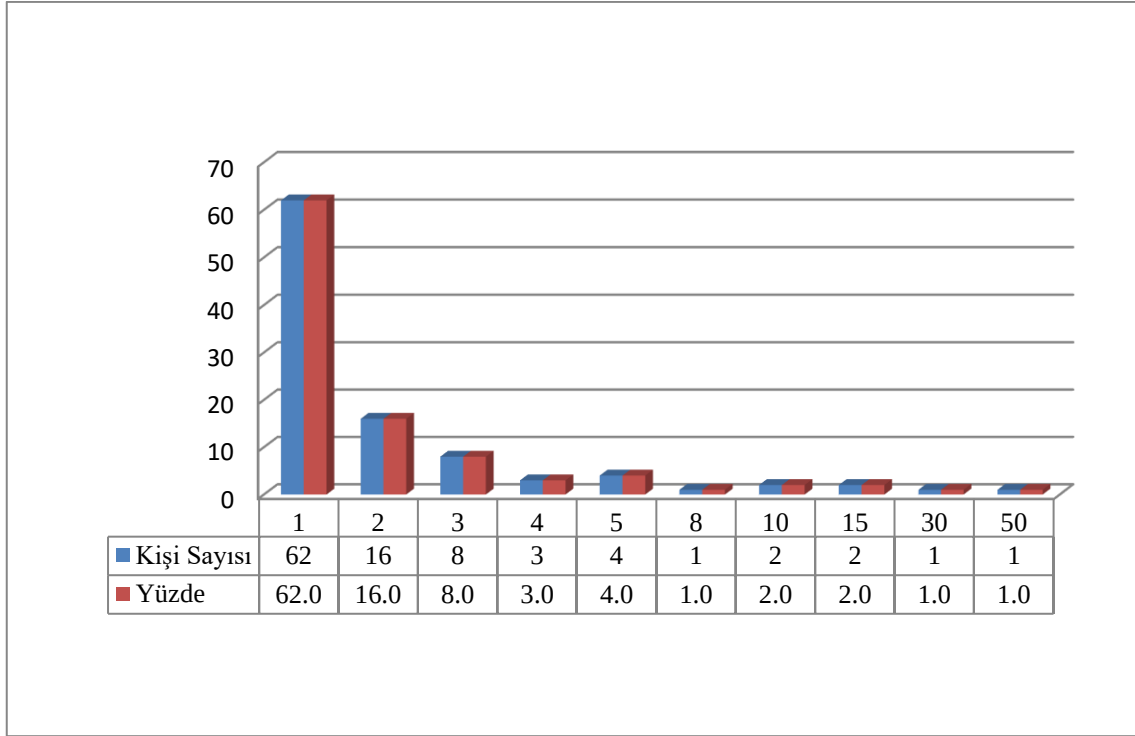

Mevlana Kültür Merkezi ve Konya Büyükşehir Belediyesi Spor ve Kongre Merkezi'nde yapılan sema gösterilerinin ardından katılımcılarla yapılan görüşmede katılımcıların %62'sinin ilk kez, %16'sının ikinci kez, %8'inin üçüncü kez, %3'ünün dördüncü kez izlediği görülmektedir. Sema gösterisini beş ve üzeri sayıda izleyen kişilerin oranı %11'dir (Bkz. Tablo 4.3.1.7).

Mevlevihane dışındaki mekanlarda yapılan görüşmelerdeki katılımcıların büyük çoğunluğunu ilk kez sema ayini izleyen bireyler oluşturmaktadır. Katılımcıların

yoğunlaştığı diğer grup ise ikinci kez sema ayini izleyen grubudur. Ancak çoğunluğu sağlayan iki grup olmalarına karşın ilk kez izleyenler ve ikinci kez izleyenler arasında çok sayıda fark bulunmaktadır.

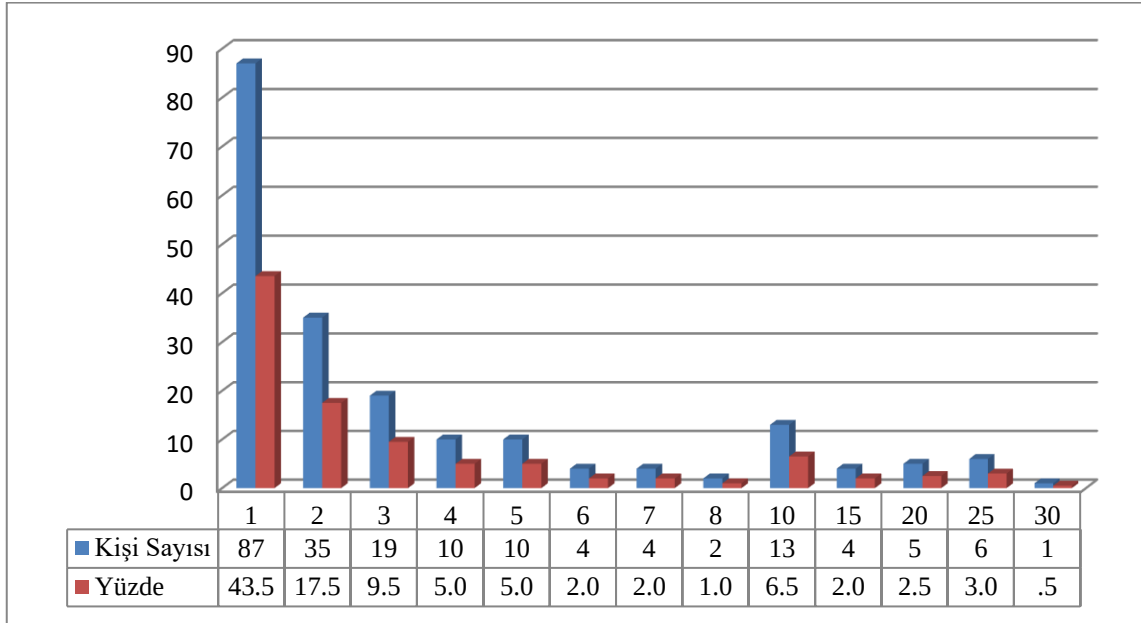
Tablo 4.3.1.7. Katılımcıların “Sema ayinine kaçınıc gelişiniz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

Mevlana Dergahı, şems Zaviyesi, Piri Mehmet Paşa Zaviyesi ve Ateşbaz Veli Zaviyesinde yapılan görüşmelerde katılımcıların %43,5’inin bir kez, %17,5’inin iki kez ve %9,5’inin üç kez sema gösterisi izlediğı görölmektedir. Sema gösterisini dört ve beş kez izleyenlerin oranları %5 iken 10 ve üzeri kez izleyenlerin oranı %14,5’tir. (Bkz. Tablo 4.3.1.8).

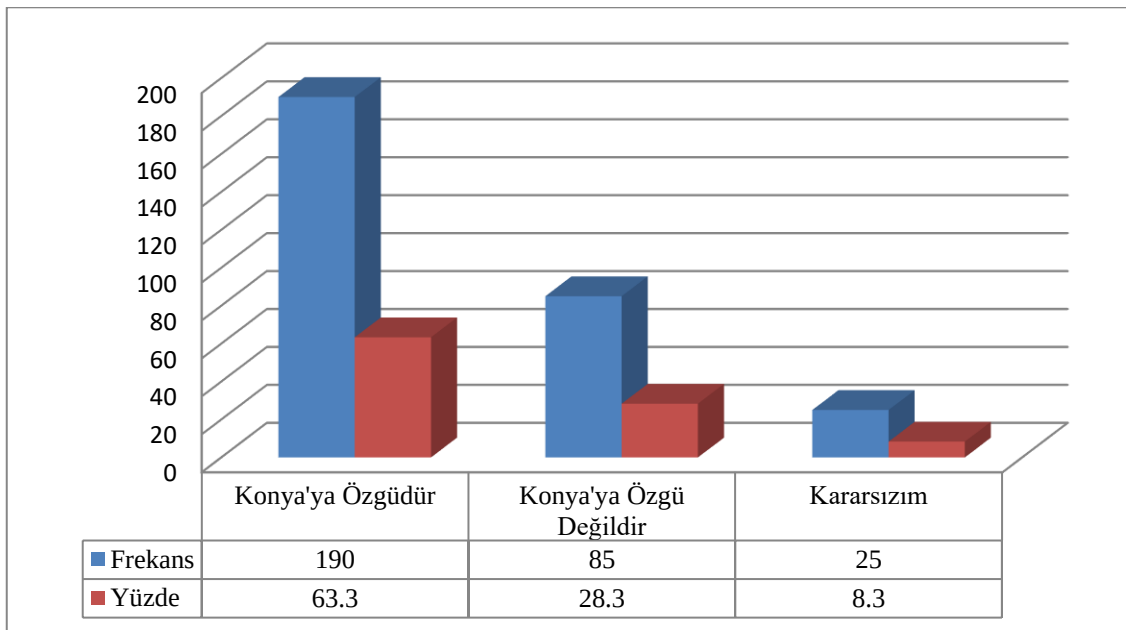
Mevlevihanelerde yapılan görüşmelerde katılımcıların çoğunluğunun bir kez sema ayini izlediğı görölmektedir. Katılımcıların yoğunlaştığı diğer grup ise iki kez sema ayini izleyen katılımcıların oluşturduğu gruptur. Mevlana Kùltür Merkezi ve Konya Bùyükřehir Belediyesi Spor ve Kongre Merkezi’nde yapılan görüşmelerdeki kadar büyük bir fark olmasa da yine de bir kez izleyenler ve iki kez izleyenler arasında çok sayıda fark bulunmaktadır.

Tablo 4.3.1.8. Katılımcıların “Kaç kere sema ayini izlediniz? sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

Ankette yer alan “Mevlevilik ve sema ayininin Konya’ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna 300 katılımcının tamamı cevap vermiştir. Katılımcıların %63,3’ü “Konya’ya özgüdür” cevabını verirken %28,3’ü “Konya’ya özgü değildir” cevabını vermiştir. %8,3’lük kesim ise kararsız olduğunu ifade etmiştir (Bkz. Tablo 4.3.1.9).

Tablo 4.3.1.9. Katılımcıların “Mevlevilik ve sema ayininin Konya’ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

Katılımcıların büyük bir kısmı büyük bir kısmı Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü bir ritüel olduğu kanaatindedir. Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu ifade eden kişilerin sayısının Konya'ya özgü olmadığını ifade eden kişilerin sayısının iki katından daha fazla olduğu görülmektedir. Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünenlerin %40'ının Konya'da yaşadığı görülmektedir. Konya'da yaşayanların ise %63,9'u Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.10).

Tablo 4.3.1.10. “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna Konya'da yaşayanların verdiği cevapların dağılımı

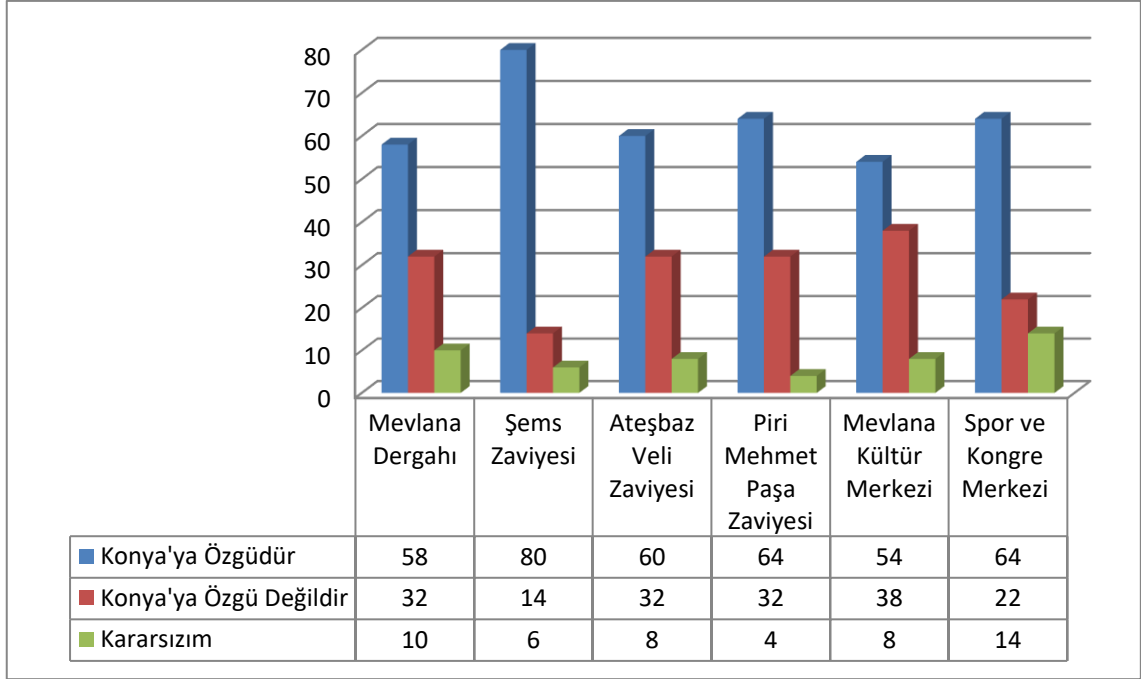
		Konya'ya Özgüdür	Konya'ya Özgü Değildir	Kararsızım
	Kişi Sayısı	76	35	8
Konya	Konya'da Yaşayanlar İçindeki Dağılım	63,7	29,4	6,7
	Cevaba Göre Dağılım	%40	%41,20	%32

Mevlana Dergahı'nda yapılan görüşmelerdeki katılımcıların %58'inin, Şems Zaviyesi'nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların %80'inin, Ateşbaz Veli Zaviyesi'nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların %60'ının, Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların %64'ünün, Mevlana Kültür Merkezi'nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların %54'ünün, Konya Büyükşehir Belediyesi Spor ve Kongre Merkezi'nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların ise %64'ünün Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşündüğü görülmektedir. Aynı zamanda Mevlana Dergahı'nda yapılan görüşmelerdeki katılımcıların %32'si, Şems Zaviyesi'nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların %14'ü, Ateşbaz Veli Zaviyesi'nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların %32'si, Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların %32'si, Mevlana Kültür Merkezi'nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların %38'i, Konya Büyükşehir Belediyesi Spor ve Kongre Merkezi'nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların ise %22'si Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olmadığını ifade etmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.11).

Tablo 4.3.1.11'e bakıldığında Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğu görüşünün en fazla olduğu katılımcı grubu Şems Zaviyesi'nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların oluşturduğu gruptur. Bu grubu Piri Mehmet Paşa Zaviyesi ile Spor ve Kongre Merkezi'ndeki katılımcı grupları izlemektedir. Mevlana Kültür Merkezi'ndeki

grup ise bu görüşün destekleyen katılımcı sayısının en az olduğu grup olmasına karşın yine de Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğu görüşü hakimdir.

Tablo 4.3.1.11. “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların görüşme yapılan mekanlara göre dağılımı

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünen katılımcıların %4,7'si ilkokul, %18,4'ü lise, %63,7'si lisans, %13,2'si ise lisansüstü eğitim durumuna sahiptir. Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğunun lisans mezunu olduğu; Konya'ya özgü olmadığını düşünen katılımcıların çoğunluğunun da yine lisans mezunlarından oluştuğu görülmektedir. Çalışmaya katılan lisans mezunlarının %64'ü Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünürken; %26,5'i Konya'ya özgü olmadığını ifade etmiştir. %9,5'i ise “kararsızım” seçeneğini tercih etmiştir (Bkz. Tablo 4.3.1.12).

Tablo 4.3.1.12. “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı

		Konya'ya Özgüdür	Konya'ya Özgü Değildir	Kararsızım
İlkokul	Kişi Sayısı	9	4	0
	Eğitim Durumu İçindeki Dağılım	%69,2	%30,8	%0,0
	Cevaba Göre Dağılım	%4,7	%4,7	%0,0
Lise	Kişi Sayısı	35	14	4
	Eğitim Durumu İçindeki Dağılım	%66,0	%26,4	%7,5
	Cevaba Göre Dağılım	%18,4	%16,5	%16,0
Lisans	Kişi Sayısı	121	50	18
	Eğitim Durumu İçindeki Dağılım	%64,0	%26,5	%9,5
	Cevaba Göre Dağılım	%63,7	%58,8	%72,0
Lisansüstü	Kişi Sayısı	25	17	3
	Eğitim Durumu İçindeki Dağılım	%55,6	%37,8	%6,7
	Cevaba Göre Dağılım	%13,2	%20,0	%12,0

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünen katılımcıların %30,5'i 22 yaş ve altında, %16,8'i 23-27 yaş aralığında, %11,6'sı 28-32 yaş aralığında, %7,9'u 33-37 yaş aralığında, %7,4'ü 38-42 yaş aralığında, %8,9'u 43-47 yaş aralığında, %16,8'i ise 48 ve üstü yaş aralığında bulunmaktadır. Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğunun 22 yaş ve altı katılımcılar olduğu görülürken; Konya'ya özgü olmadığını düşünen katılımcıların da çoğunluğunu yine 22 yaş ve altı katılımcılar oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 4.3.1.13).

Tablo 4.3.1.13. “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaş aralıklarına göre dağılımı

		Konya'ya Özgüdür	Konya'ya Özgü Değildir	Kararsızım
22 ve altı	Kişi Sayısı	58	21	11
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%64,4	%23,3	%12,2
	Cevaba Göre Dağılım	%30,5	%24,7	%44,0
23-27	Kişi Sayısı	32	12	5
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%65,3	%24,5	%10,2
	Cevaba Göre Dağılım	%16,8	%14,1	%20,0
28-32	Kişi Sayısı	22	11	0
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%66,7	%33,3	%0,0
	Cevaba Göre Dağılım	%11,6	%12,9	%0,0
33-37	Kişi Sayısı	15	16	2
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%45,5	%48,5	%6,1
	Cevaba Göre Dağılım	%7,9	%18,8	%8,0
38-42	Kişi Sayısı	14	5	2
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%66,7	%23,8	%9,5
	Cevaba Göre Dağılım	%7,4	%5,9	%8,0
43-47	Kişi Sayısı	17	5	2
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%70,8	%20,8	%8,3
	Cevaba Göre Dağılım	%8,9	%5,9	%8,0
48 ve üstü	Kişi Sayısı	32	15	3
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%64,0	%30,0	%6,0
	Cevaba Göre Dağılım	%16,8	%17,6	%12,0

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünen katılımcıların %48,4'ünün bir kez, %15,8'inin iki kez, %9,5'inin üç kez, %4,2'sinin dört kez, %22,1'inin ise beş ve üzeri sayıda sema ayini izlediği görülmektedir. Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğunun bir kez sema ayini izlediği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.14).

Tablo 4.3.1.14. “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların sema ayini izleme sayılarına göre dağılımı

		Konya'ya Özgüdür	Konya'ya Özgü Değildir	Kararsızım
1	Kişi Sayısı	92	40	17
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%61,70	%26,80	%11,40
	Cevaba Göre Dağılım	%48,40	%47,10	%68,00
2	Kişi Sayısı	30	19	2
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%58,80	%37,30	%3,90
	Cevaba Göre Dağılım	%15,80	%22,40	%8,00
3	Kişi Sayısı	18	7	2
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%66,70	%25,90	%7,40
	Cevaba Göre Dağılım	%9,50	%8,20	%8,00
4	Kişi Sayısı	8	4	1
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%61,50	%30,80	%7,70
	Cevaba Göre Dağılım	%4,20	%4,70	%4,00
5 ve Üzeri	Kişi Sayısı	42	15	3
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%70,00	%25,00	%5,00
	Cevaba Göre Dağılım	%22,10	%17,60	%12,00

Mevlevilik ve Sema Ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünen katılımcıların konuya yaklaşımlarında,

- Kitle iletişim araçlarında Mevlevilik ve Sema ayininin Konya ve Mevlana Dergahı ile birlikte sunulması ve Konya'nın Mevlana Şehri olarak tanıtılması,
- Mevleviliğin ve Sema ayininin Konya'da doğmuş olması,
- Mevlana Dergahı'nın Konya'da olması,
- Mevlana'nın Konya'da yaşamış olması,
- Mevlana ve Şems'in karşılaşmasının Konya'da olması,
- Katılımcıların Sema Ayinini Konya'da izlemiş olması,
- Semanın her yerde yapılacak bir etkinlik olmaması, özel mekanlarının olması ve Konya'da bu etkinlik için özel mekanlar tasarlanmış olması,
- Konya'nın Mevleviliğin merkezi oluşu ve Çelebi soyunun halen Konya'dan devam ediyor olması düşüncelerinin etkili olduğu görülmüştür.

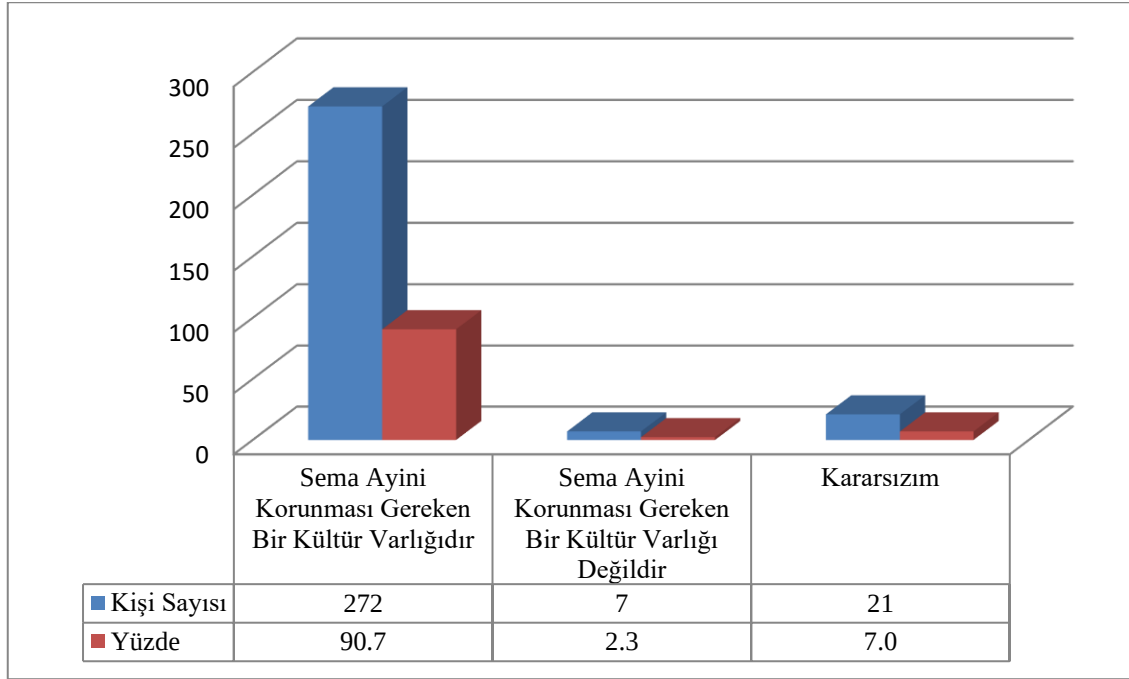
Mevlevilik ve Sema Ayininin Konya'ya özgü olmadığını düşünen katılımcıların konuya yaklaşımlarında ise,

- Başka şehirlerde de Mevlevihanelerin olması

- Dizi, film, televizyon, gazete haberi gibi kitle iletişim araçlarında farklı yerlerde ayinler yapıldığının gösterilmesi,
- Mevleviliğin ve Sema Ayininin farklı şehirlere de yayılması ve diğer şehirlerde de yapılıyor olması,
- Mevleviliğin, benimsenen herkes tarafından her yerde yapılabilir olması,
- Mevleviliğin bir tarikat olması ve tek bir bölge ile sınırlandırılmaması gerektiği düşüncesi,
- Sema Ayininin bir ibadet biçim olması ve tek bir bölge ile sınırlandırılmaması gerektiği düşüncesi,
- Sema Ayininin kültürün bir parçası olması,
- Mevleviliğin evrensel bir düşünceyi temsil etmesi,
- Mevlevilik ve Sema'nın hoşgörü ile bağdaştırılması,
- Mevleviliğin bir düşünce sistemi olması ve yer-zaman ile sınırlandırılmaması gerekliliği düşüncesi,
- Mevleviliğin tüm insanlığı kapsayan bir felsefe olması,
- Mevlana'nın Konyalı olmaması ve Belh'ten göç etmiş olması düşüncelerinin etkili olduğu görülmüştür.

Ankette yer alan “Sizce sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusunu cevaplayan katılımcıların %90,7’si sema ayinini korunması gereken bir kültür varlığı olarak değerlendirirken %2,3’ü ise ‘Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı değildir’ seçeneğini tercih etmiştir. %7’lik kesim ise kararsız kaldığını belirtmiştir (Bkz. Tablo 4.3.1.15). Katılımcıların büyük çoğunluğu sema ayinini korunması gereken bir kültür varlığı olarak değerlendirmektedir.

Tablo 4.3.1.15. Katılımcıların “Sizce sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

Sema ayinini korunması gereken bir kültür varlığı olarak değerlendiren katılımcıların %40,8'i Konya'da yaşamaktadır. Konya'da yaşayan katılımcıların %93,3'ünün sema ayinini korunması gereken bir kültür varlığı olarak değerlendirirken %0,8'inin ise sema ayinini korunması gereken bir kültür varlığı olarak değerlendirmemektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.16).

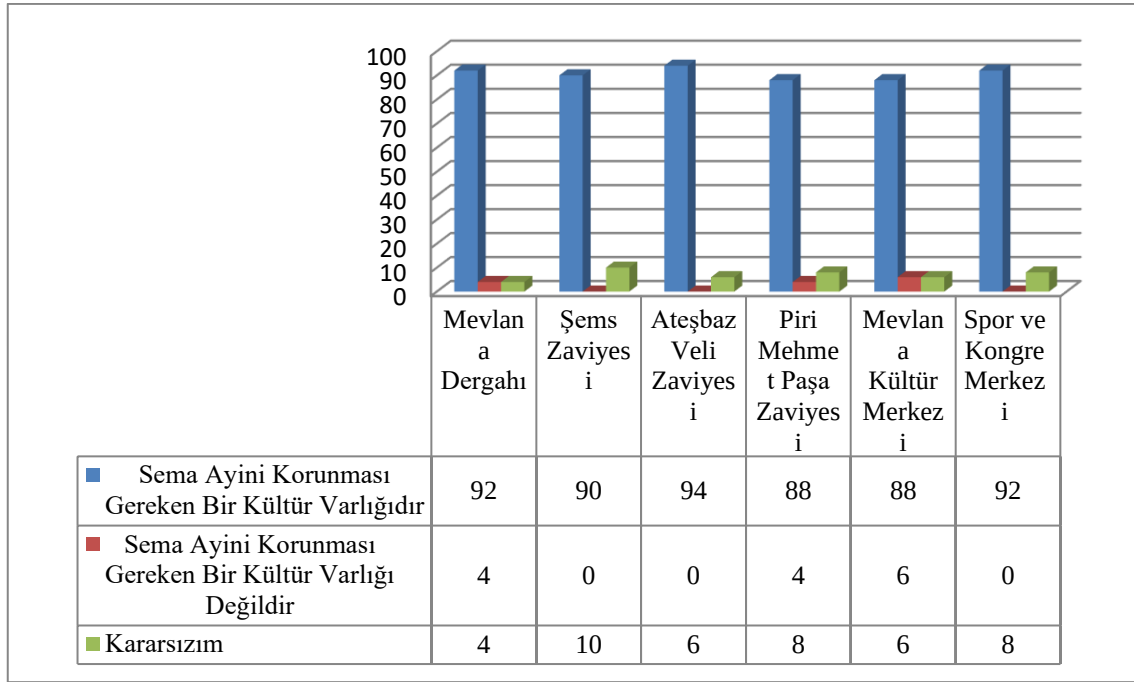
Tablo 4.3.1.16. “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna Konya'da yaşayanların verdiği cevapların dağılımı

		Sema Ayini Korunması Gerek Bir Kültür Varlığıdır	Sema Ayini Korunması Gerek Bir Kültür Varlığı Değildir	Kararsızım
Konya	Kişi Sayısı	111	1	7
	Konya'da Yaşayanlar İçindeki Dağılım	%93,3	%0,8	%5,9
	Cevaba Göre Dağılım	%40,8	%14,3	%33

Tablo 4.3.1.16 ve 4.3.1.17'ye bakıldığında yapılan görüşmelerde, sema ayininin korunması gereken bir kültür varlığı olduğu düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Mevlana Dergahı'nda ve Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'nde yapılan görüşmelerdeki katılımcılardan ikişer kişinin, Mevlana Kültür Merkezi'nde yapılan görüşmelerde ise üç kişinin sema ayinini, korunması gereken bir kültür varlığı olarak

düşünmediği görülmektedir. Şems Zaviyesi, Ateşbaz Veli Zaviyesi ve Spor ve Kongre Merkezinde ise bu görüşe sahip kimsenin olmadığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.17).

Tablo 4.3.1.17. “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna verilen cevapların görüşme yapılan mekanlara göre dağılımı

Sema ayininin korunması gereken bir kültür varlığı olduğunu düşünen katılımcıların %4,8'i ilkokul, %17,3'ü lise, %62,9'u lisans, %15,1'i ise lisansüstü eğitim durumuna sahiptir. Sema ayininin korunması gereken bir kültür varlığı olduğunu söyleyen katılımcıların çoğunluğu lisans eğitim durumuna sahipken sema ayininin korunması gereken bir kültür varlığı olmadığını söyleyen katılımcıların çoğunluğu ise lisansüstü eğitim durumuna sahiptir. Tabloda eğitim durumu ilkokul olan katılımcıların tamamının sema ayinini kültür varlığı olarak görmesi de dikkat çekmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.18).

Tablo 4.3.1.18. “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı

		Sema Ayini Korunması Gereken Bir Kültür Varlığıdır	Sema Ayini Korunması Gereken Bir Kültür Varlığı Değildir	Kararsızım
İlkokul	Kişi Sayısı	13	0	0
	Eğitim Durumu İçindeki Dağılım	%100,0	%0,0	%0,0
	Cevaba Göre Dağılım	%4,8	%0,0	%0,0
Lise	Kişi Sayısı	47	1	5
	Eğitim Durumu İçindeki Dağılım	%88,7	%1,9	%9,4
	Cevaba Göre Dağılım	%17,3	%14,3	%23,8
Lisans	Kişi Sayısı	171	4	14
	Eğitim Durumu İçindeki Dağılım	%90,5	%2,	%7,4
	Cevaba Göre Dağılım	%62,9	%57,1	%66,7
Lisansüstü	Kişi Sayısı	41	2	2
	Eğitim Durumu İçindeki Dağılım	%91,1	%4,4	%4,4
	Cevaba Göre Dağılım	%15,1	%28,6	%9,5

Sema ayininin korunması gereken bir kültür varlığı olduğunu düşünen katılımcıların %28,3’i 22 yaş ve altında, %16,9’u 23-27 yaş aralığında, %10,7’si 28-32 yaş aralığında, %11’i 33-37 yaş aralığında, %7,7’si 38-42 yaş aralığında, %7,7’si 43-47 yaş aralığında, %17,6’sı ise 48 ve üstü yaş aralığında bulunmaktadır. Sema ayininin korunması gereken bir kültür varlığı olduğunu düşünen katılımcıların çoğunluğunun 22 yaş ve altı katılımcılar olduğu görülürken; korunması gereken bir kültür varlığı olmadığını düşünen katılımcıların çoğunluğunu ise 28-32 yaş aralığındaki katılımcılar oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 4.3.1.19).

Tablo 4.3.1.19. “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaş aralıklarına göre dağılımı

		Sema Ayini Korunması Gereken Bir Kültür Varlığıdır	Sema Ayini Korunması Gereken Bir Kültür Varlığı Değildir	Kararsızım
22 ve altı	Kişi Sayısı	77	1	12
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%85,6	%1,1	%13,3
	Cevaba Göre Dağılım	%28,3	%14,3	%57,1
23-27	Kişi Sayısı	46	1	2
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%93,9	%2,0	%4,1
	Cevaba Göre Dağılım	%16,9	%14,3	%9,5
28-32	Kişi Sayısı	29	2	2
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%87,9	%6,1	%6,1
	Cevaba Göre Dağılım	%10,7	%28,6	%9,5
33-37	Kişi Sayısı	30	1	2
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%90,9	%3,0	%6,1
	Cevaba Göre Dağılım	%11,0	%14,3	%9,5
38-42	Kişi Sayısı	21	0	0
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%100,0	%0,0	%0,0
	Cevaba Göre Dağılım	%7,7	%0,0	%0,0
43-47	Kişi Sayısı	21	1	2
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%87,5	%4,2	%8,3
	Cevaba Göre Dağılım	%7,7	%14,3	%9,5
48 ve üstü	Kişi Sayısı	48	1	1
	Yaş Aralığı İçindeki Dağılım	%96,0	%2,0	%2,0
	Cevaba Göre Dağılım	%17,6	%14,3	%4,8

Sema ayininin korunması gereken bir kültür varlığı olduğunu düşünen katılımcıların %50,7’sinin bir kez, %17,6’sının iki kez, %9,2’sinin üç kez, %3,3’ünün dört kez, %19,5’inin beş ve üzeri sayıda sema töreni izlediği görülmektedir. Tabloya bakıldığında üç kez sema ayini izleyen katılımcılardan hiç kimsenin “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı değildir” seçeneğini işaretlemediği dikkat çekmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.20).

Tablo 4.3.1.20. “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna verilen cevapların sema ayini izleme sayılarına göre dağılımı

		Sema Ayini Korunması Gereken Bir Kültür Varlığıdır	Sema Ayini Korunması Gereken Bir Kültür Varlığı Değildir	Kararsızım
1	Kişi Sayısı	138	3	8
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%92,6	%2,0	%5,4
	Cevaba Göre Dağılım	%50,7	%42,9	%38,1
2	Kişi Sayısı	48	1	2
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%94,1	%2,0	%3,9
	Cevaba Göre Dağılım	%17,6	%14,3	%9,5
3	Kişi Sayısı	25	0	2
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%92,6	%0,0	%7,4
	Cevaba Göre Dağılım	%9,2	%0,0	%9,5
4	Kişi Sayısı	9	1	3
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%69,2	%7,7	%23,1
	Cevaba Göre Dağılım	%3,3	%14,3	%14,3
5 ve Üzeri	Kişi Sayısı	52	2	6
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%86,7	%3,3	%10,0
	Cevaba Göre Dağılım	%19,1	%28,6	%28,6

Sema ayininin korunması gereken bir kültür varlığı olduğunu düşünen katılımcıların %65,1’inin Mevlevilik ve sema ayininin Konya’ya özgü olduğunu, %28,3’ünün ise Konya’ya özgü olmadığını düşündüğü görülmektedir. Tabloda Mevlevilik ve sema ayinin Konya’ya özgü olduğunun düşünenlerin %93,2’sinin, Konya’ya özgü olmadığını düşünenlerin ise % 90,6’sının sema ayinini korunması gereken bir kültür varlığı olarak gördüğü dikkat çekmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.21).

Tablo 4.3.1.21. “Sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır?” sorusuna verilen cevapların “Mevlevilik ve sema ayininin Konya’ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara göre dağılımı

		Sema Ayini Korunması Gereken Bir Kültür Varlığıdır	Sema Ayini Korunması Gereken Bir Kültür Varlığı Değildir	Kararsızım
Konya'ya Özgüdür	Kişi Sayısı	177	4	9
	Mevlevilik ve Sema Ayininin Konya'ya Özgü Olduğu Düşünenler İçindeki Dağılım	%93,2	%2,1	%4,7
	Cevaba Göre Dağılım	%65,1	%57,1	%42,9
Konya'ya Özgü Değildir	Kişi Sayısı	77	3	5
	Mevlevilik ve Sema Ayininin Konya'ya Özgü Olmadığını Düşünenler İçindeki Dağılım	%90,6	%3,5	%5,9
	Cevaba Göre Dağılım	%28,3	%42,9	%23,8
Kararsızım	Kişi Sayısı	18	0	7
	“Kararsızım” seçeneğini işaretleyenler İçindeki Dağılım	%72,0	%0,0	%28,0
	Cevaba Göre Dağılım	%6,6	%0,0	%33,3

Sema ayininin korunması gereken bir kültür varlığı olduğunu düşünen katılımcıların konuya yaklaşımlarında,

- Anadolu’nun bir kültürü olduğu düşüncesi,
- Anadolu’da başlamış ve dünyaya yayılmış bir kültür olduğu düşüncesi,
- Belleklerde kalıcı olmasının istenilmesi,
- Manevi duyguların pekiştirilmesi amacı,
- Sema ayininin bir temsil olduğu düşüncesi,
- Ayinin somut olmayan bir kültürel miras olduğu düşüncesi,
- Türklere özgü bir oluşum olduğu düşüncesi,
- Geçmişte ortaya çıkmış ve günümüze gelmiş olması,
- 600 yıllık bir geçmişinin olması,
- Mevlana’nın hatırlanılmasının istenilmesi,
- Özünün korunmasının istenilmesi,
- Mevlana’nın felsefesinin yaşatılmasının istenilmesi,
- Mevlevilik ve sema ayininin gelecek nesillere aktarılmasının istenilmesi,
- Mevleviliğin derin bir felsefe olduğu düşüncesi,

- Mevlana'nın önemli bir İslam âlimi ve günümüz insanları için referans olduğu düşüncesi,
- Mevlevilik tarikatından geriye Sema'nın kalmış olduğu düşüncesi,
- Sema'nın hoşgörü anlayışını dünyaya yayan bir odak noktası olduğu düşüncesi,
- Sema'nın bir ibadet olduğu düşüncesi,
- Sema'nın kültürel bir zenginlik olduğu düşüncesi,
- Sema'nın korunmadığı takdirde yok olması endişesi,
- Sema'nın geçmişten gelen ilahi bir bakış açısı olarak değerlendirilmesi ve gelecekle buluşturulmak istenilmesi,
- Sema'nın başka bir örneğinin bulunmadığı düşüncesi,
- Ehil olmayan kişiler tarafından bozulmaya uğraması endişesi,
- Geçmişten gelen ritüelin sürekliliğinin ve devamlılığının korunması gerektiği düşüncesi,
- Dini bir ritüel olduğu düşüncesi,
- Semanın korunup yaşatılması isteği,
- Konya'nın gelişmesine fayda sağladığı düşüncesi,
- Mevleviliğin daha iyi anlaşılabilmesi düşüncesi,
- Sema'nın sosyal hayata dönük mesajları ve kucaklayıcı yapısıyla kaybedilen toplumsal değerlerin kazanılması düşüncesi,
- Özgün olması ve kültürel varlığa değer kattığı düşüncesi,
- Sekilerleşen dünyada sema gibi değerlere ve inançlara sahip çıkılması düşüncesi,
- Popüler bir şov malzemesi haline getirilmemesi isteği,
- Turizme ve değişime açık olması düşüncelerinin etkili olduğu görülmektedir.

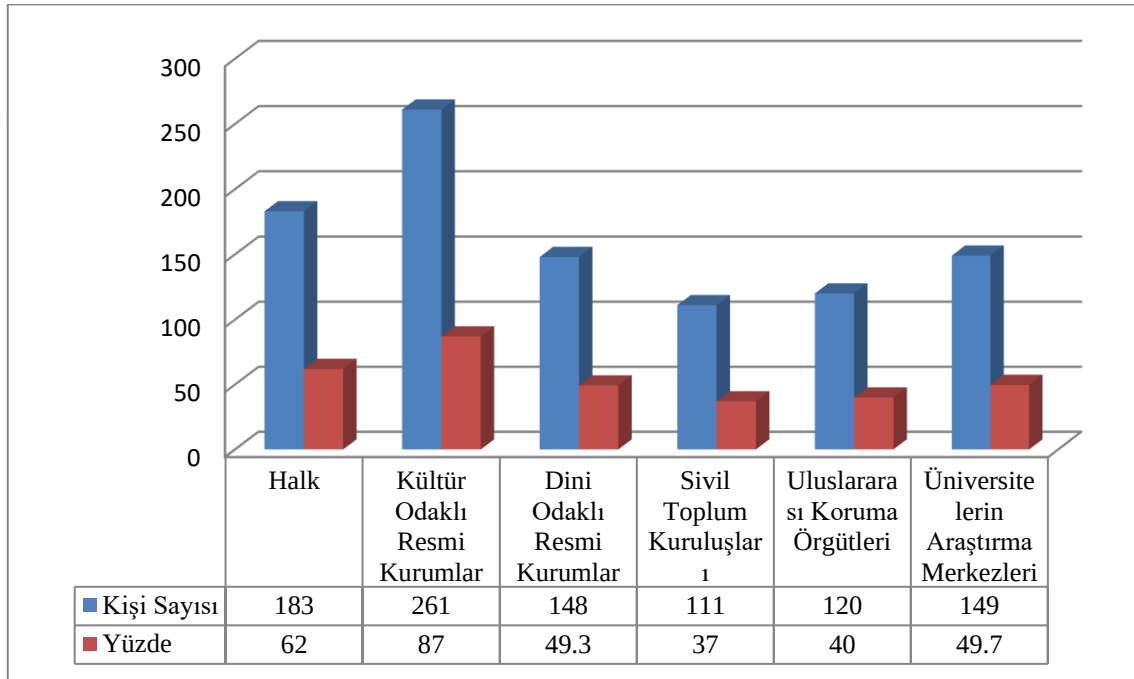
Sema ayininin korunması gereken bir kültür varlığı olmadığını düşünen katılımcıların konuya yaklaşımlarında ise,

- Dinin yanlış yorumu olduğu düşüncesi,
- Mevlana'nın peygamber gibi görüldüğü düşüncesi,
- Sema'nın Mevlevi tarikatının zikri olduğundan dolayı kültür varlığı olarak görülmemesi gerekliliği düşüncelerinin etkili olduğu görülmektedir.

Ankette yer alan “Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusunda katılımcıların birden fazla şikkı işaretleyebilecekleri ifade

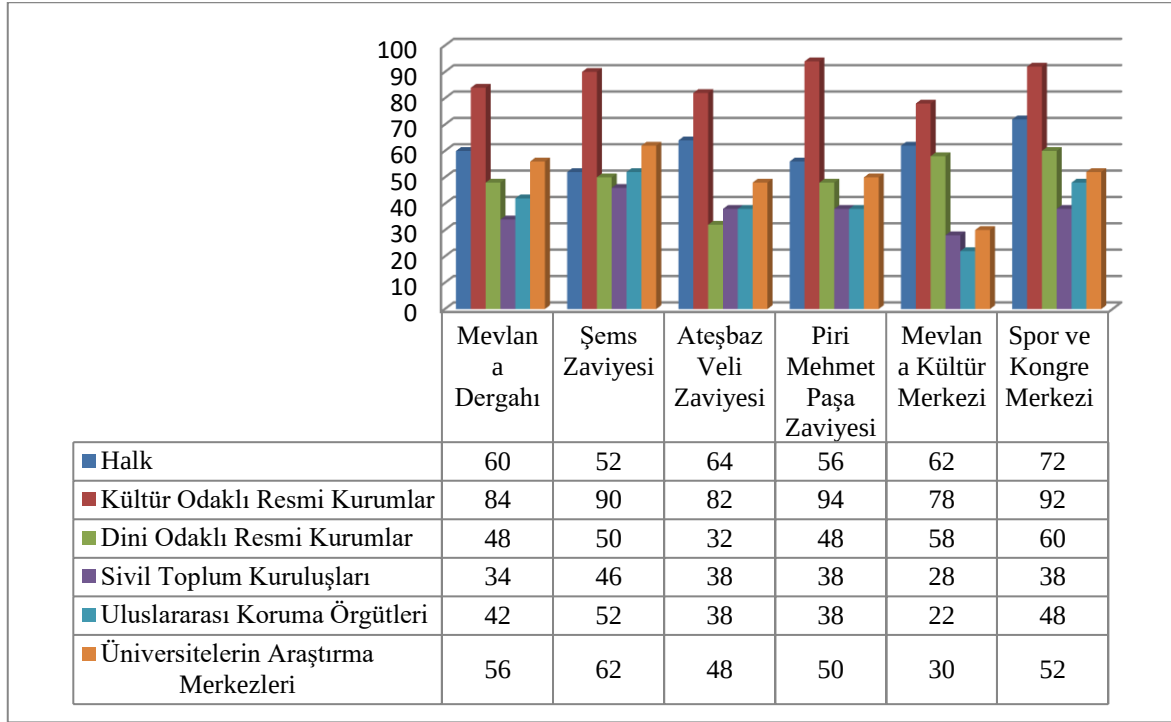
edilmiştir. Katılımcıların %62’si “Halk”, %87’si “Kültür Odaklı resmi Kurumlar”, %49,3’ü “Dini Odaklı Resmi Kurumlar”, %37’si “Sivil Toplum Kuruluşları”, %40’ı “Uluslararası Koruma Örgütleri”, %49,7’si ise “Üniversitelerin Araştırma Merkezleri” seçeneklerini tercih etmiştir. Katılımcıların %3’lük kesimi yani 9 kişi ise seçeneklerin hiçbirisinin bu korumada görev almaması gerektiğini, semanın yapılmaya devam edilerek kendini koruyabileceğini ifade etmiştir (Bkz. Tablo 4.3.1.22).

Tablo 4.2.1.22. Katılımcıların “Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

Tablo 4.3.1.22’den de görüleceği üzere katılımcıların görüşlerine göre sema ayininin korunmasında görev alması gereken kurumların başında kültür odaklı resmi kurumlar gelmektedir. Kültür odaklı resmi kurumları halk, üniversitelerin araştırma merkezleri ve dini odaklı resmi kurumlar takip etmektedir. Sivil Toplum Kuruluşları ve Uluslararası Koruma Örgütleri ise diğer seçeneklerin gerisinde yer almaktadır.

Tablo 4.3.1.23. “Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna verilen cevapların görüşme yapılan mekanlara göre dağılımı

Tablo 4.3.1.23’e bakıldığında farklı mekanlarda yapılan görüşmelerdeki katılımcıların üniversitelerin araştırma merkezlerinin korumaya dahil olması konusundaki düşüncelerinde bulunan farklılıklar göze çarpmaktadır. Şems Zaviyesi’nde yapılan görüşmelerde katılımcıların %62’si üniversitelerin araştırma merkezlerinin sema ayininin korunmasında görev alması gerektiğini söylerken Mevlana Kültür Merkezi’nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların %30’u bu düşüncüyü benimsemektedir. Yine Şems Zaviyesi’nde yapılan görüşmelerde katılımcıların % 52’si uluslararası koruma örgütlerinin sema ayininin korunmasında görev alması gerektiğini düşünürken Mevlana Kültür Merkezi’nde yapılan görüşmelerdeki katılımcıların %22’si bu görüşü desteklemektedir. Dini odaklı resmi kurumların korumaya dahil olması konusunda ise Ateşbaz Veli Zaviyesi’ndeki katılımcılar diğer katılımcılara göre daha düşün yüzdeye sahiptir. Konya Büyükşehir Belediyesi Spor ve Kongre Merkezi’nde yapılan görüşmelerdeki katılımcılar ise en yüksek yüzdeye sahip iken Mevlana Kültür Merkezi’nde yapılan görüşmelerdeki katılımcılarla arasında %2’lik küçük bir fark bulunmaktadır.

“Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna “halk” yanıtını veren katılımcıların %36,1’, “Kültür Odaklı Resmi Kurumlar”

yanıtını veren katılımcıların %40,8'i, "Dini Odaklı Resmi Kurumlar" yanıtını veren katılımcıların %42,6'sı, "Sivil Toplum Kuruluşları" yanıtını veren katılımcıların %35,1'i, "Uluslararası Koruma Örgütleri" yanıtını veren katılımcıların %37,5'i, "Üniversitelerin Araştırma Merkezileri" yanıtını veren katılımcıların %35,6'sı Konya'da yaşamaktadır. Konya'da yaşayan 119 katılımcının en çok tercih ettiği seçenek "Kültür Odaklı Resmi Kurumlar" olmuştur. En az tercih ettikleri seçenek ise "Üniversitelerin Araştırma Merkezleri" olmuştur (Bkz. Tablo 4.3.1.24).

Tablo 4.3.1.24. "Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?" sorusuna Konya'da yaşayanların verdiği cevapların dağılımı

		Halk	Kültür Odaklı Resmi Kurumlar	Dini Odaklı Resmi Kurumlar	Sivil Toplum Kuruluşları	Uluslar arası Koruma Örgütleri	Üniversitelerin Araştırma Merkezileri
	Kişi Sayısı	66	106	63	39	45	53
Konya	Yüzde	36,1	40,8	42,6	35,1	37,5	35,6

"Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?" sorusuna "halk" yanıtını veren katılımcıların %32,8'i 22 yaş ve altında, %18'i 23-27 yaş aralığında, %10,4'ü 28-32 yaş aralığında, %10,4'ü 33-37 yaş aralığında, %6'sı 38-42 yaş aralığında, %7,1'i 43-47 yaş aralığında, %15,3'ü ise 48 ve üstü yaş aralığında bulunmaktadır. "Kültür Odaklı Resmi Kurumlar" yanıtını veren katılımcıların %29,2'si 22 yaş ve altında, %16,9'u 23-27 yaş aralığında, %10,8'i 28-32 yaş aralığında, %11,5'i 33-37 yaş aralığında, %6,9'u 38-42 yaş aralığında, %7,7'si 43-47 yaş aralığında, %16,9'u ise 48 ve üstü yaş aralığında bulunmaktadır. "Dini Odaklı Resmi Kurumlar" yanıtını veren katılımcıların %39,2'si 22 yaş ve altında, %16,2'si 23-27 yaş aralığında, %11,5'i 28-32 yaş aralığında, %10,1'i 33-37 yaş aralığında, %4,7'si 38-42 yaş aralığında, %5,4'ü 43-47 yaş aralığında, %12,8'i ise 48 ve üstü yaş aralığında bulunmaktadır. "Uluslar arası Koruma Örgütleri" yanıtını veren katılımcıların %23,3'ü 22 yaş ve altında, %17,5'i 23-27 yaş aralığında, %7,5'i 28-32 yaş aralığında, %14,2'si 33-37 yaş aralığında, %8,3'ü 38-42 yaş aralığında, %8,3'ü 43-47 yaş aralığında, %20,8'i ise 48 ve üstü yaş aralığında bulunmaktadır. "Sivil Toplum Kuruluşları" yanıtını veren katılımcıların %21,5'i 22 yaş ve altında, %16,9'u 23-27 yaş aralığında, %14,1'i 28-32 yaş aralığında, %11,4'ü 33-37 yaş aralığında, %10,1'i 38-42 yaş aralığında, %9,4'ü 43-

47 yaş aralığında, %22,8'i ise 48 ve üstü yaş aralığında bulunmaktadır (Bkz. Tablo 4.3.1.25).

Tablo 4.3.1.25'e bakıldığında 22 ve altı yaş aralığındaki katılımcıların “Halk”, “Kültür Odaklı Resmi Kurumlar”, “Uluslararası Koruma Örgütleri” ve “Dini Odaklı Resmi Kurumlar” seçeneklerini en çok tercih eden yaş aralığı grubu olarak ön plana çıktığı görülmektedir. “Sivil Toplum Kuruluşları” ve “Üniversitelerin Araştırma Merkezleri” seçeneğini işaretleyen katılımcıların çoğunluklarının ise 48 ve üstü yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.1.25. “Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların yaş aralıklarına göre dağılımı

		Halk	Kültür Odaklı Resmi Kurumlar	Dini Odaklı Resmi Kurumlar	Sivil Toplum Kuruluşları	Uluslararası Koruma Örgütleri	Üniversitelerin Araştırma Merkezleri
22 ve altı	Kişi Sayısı	60	76	58	24	28	32
	Yüzde	%32,8	%29,2	%39,2	%21,6	%23,3	%21,5
23-27	Kişi Sayısı	33	44	24	15	21	21
	Yüzde	%18	%16,9	%16,2	%13,5	%17,5	%14,1
28-32	Kişi Sayısı	19	28	17	11	9	16
	Yüzde	%10,4	%10,8	%11,5	%9,9	%7,5	%10,7
33-37	Kişi Sayısı	19	30	15	15	17	17
	Yüzde	%10,4	%11,5	%10,1	%13,5	%14,2	%11,4
38-42	Kişi Sayısı	11	18	7	9	10	15
	Yüzde	%6	%6,9	%4,7	%8,1	%8,3	%10,1
43-47	Kişi Sayısı	13	20	8	11	10	14
	Yüzde	%7,1	%7,7	%5,4	%9,9	%8,3	%9,4
48 ve üstü	Kişi Sayısı	28	44	19	26	25	34
	Yüzde	%15,3	%16,9	%12,8	%23,4	%20,8	%22,8

“Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna “Halk” yanıtını veren katılımcıların %3,8'i ilkokul, %16,4'ü lise, %63,9'u lisans, %15,8'i lisansüstü eğitim durumuna sahipken “Kültür Odaklı Resmi Kurumlar” yanıtını veren katılımcıların %4,6'sı ilkokul, %15'i lise, %64,6'sı lisans, %15,8'i lisansüstü eğitim durumuna sahiptir. “Dini Odaklı Resmi Kurumlar” yanıtını veren katılımcıların %4,1'i ilkokul, %15,5'i lise, %66,9'u lisans, %13,5'i lisansüstü eğitim durumuna sahipken “Sivil Toplum Kuruluşları” yanıtını veren katılımcıları %6,3'ü ilkokul, %13,5'i lise, %64'ü lisans, %16,2'si ise lisansüstü eğitim durumuna sahiptir.

“Uluslararası Koruma Örgütleri” yanıtını veren katılımcıların %6,7’si ilkokul, %14,2’si lise, %65,8’i lisans, %13,3’ü lisansüstü eğitim durumuna sahipken “Üniversitelerin Araştırma Merkezleri” yanıtını veren katılımcıların ise %5,4’ü ilkokul, 18,1’i lise, 59,7’si lisans, 16,8’i ise lisansüstü eğitim durumuna sahiptir (Bkz. Tablo 4.3.1.26).

Tablo 4.3.1.26. “Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna verilen cevapların katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı

		Halk	Kültür Odaklı Resmi Kurumlar	Dini Odaklı Resmi Kurumlar	Sivil Toplum Kuruluşları	Uluslararası Koruma Örgütleri	Üniversitelerin Araştırma Merkezleri
İlkokul	Kişi Sayısı	7	12	6	7	8	8
	Yüzde	%3,8	%4,6	%4,1	%6,3	%6,7	%5,4
Lise	Kişi Sayısı	30	39	23	15	17	27
	Yüzde	%16,4	%15	%15,5	%13,5	%14,2	%18,1
Lisans	Kişi Sayısı	117	168	99	71	79	89
	Yüzde	%63,9	%64,6	%66,9	%64	%65,8	%59,7
Lisansüstü	Kişi Sayısı	29	41	20	18	16	25
	Yüzde	%15,8	%15,8	%13,5	%16,2	%13,3	%16,8

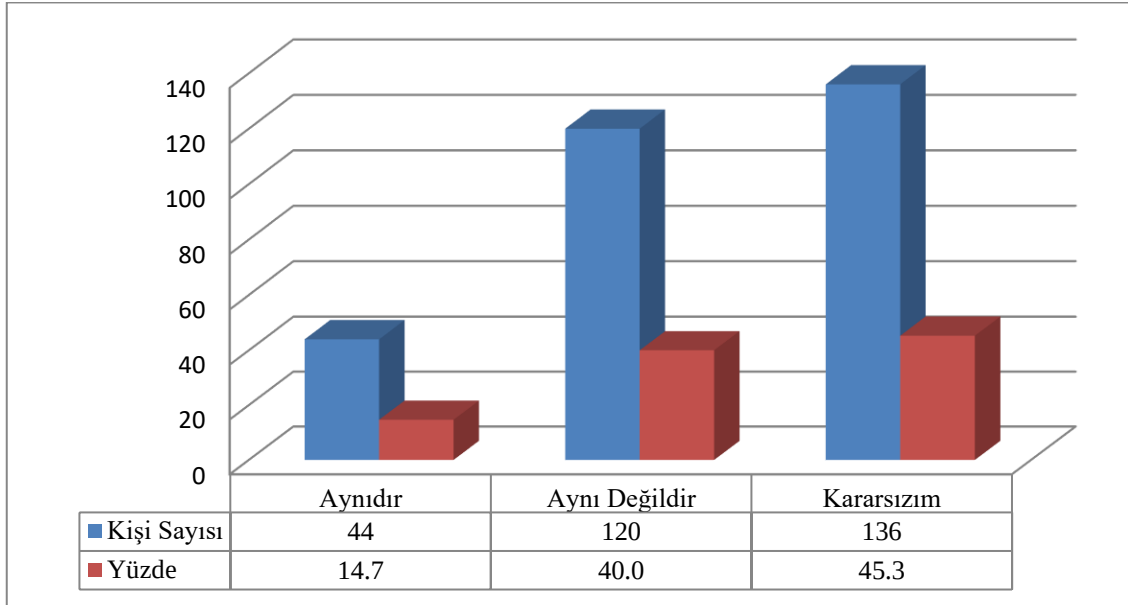
“Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna “Halk” yanıtını veren katılımcıların %53,6’sı bir kez, %19,1’i iki kez, %8,7’si üç kez, %4,4’ü dört kez, %14,2’si beş ve üzeri sayıda yanıtını vermiştir. “Kültür Odaklı Resmi Kurumlar” yanıtını veren katılımcıların %49,6’sı bir kez, %17,3’ü iki kez, %9,6’sı üç kez, %4,2’si dört kez, %19,2’si beş ve üzeri sayıda yanıtını vermiştir. “Dini Odaklı Resmi Kurumlar” yanıtını veren katılımcıların %51,4’ü bir kez, %20,3’ü iki kez, %9,5’i üç kez, %4,1’i dört kez, %14,9’u beş ve üzeri sayıda yanıtını vermiştir. “Sivil Toplum Kuruluşları” yanıtını veren katılımcıların %49,5’i bir kez, %17,1’i iki kez, %9’u üç kez, %2,7’si dört kez, %21,6’sı beş ve üzeri sayıda yanıtını vermiştir. “Uluslararası Koruma Örgütleri” yanıtını veren katılımcıların %50’si bir kez, %20’si iki kez, %5’i üç kez, %5’i dört kez, %20’si beş ve üzeri sayıda yanıtını vermiştir. “Üniversitelerin Araştırma Merkezleri” yanıtını veren katılımcıların ise %49,7’si bir kez, %16,1’i iki kez, %6,7’si üç kez, %3,4’ü dört kez, %24,2’si beş ve üzeri sayıda yanıtını vermiştir (Bkz. Tablo 4.3.1.27).

Tablo 4.3.1.27. “Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?” sorusuna verilen cevapların sema ayini izleme sayılarına göre dağılımı

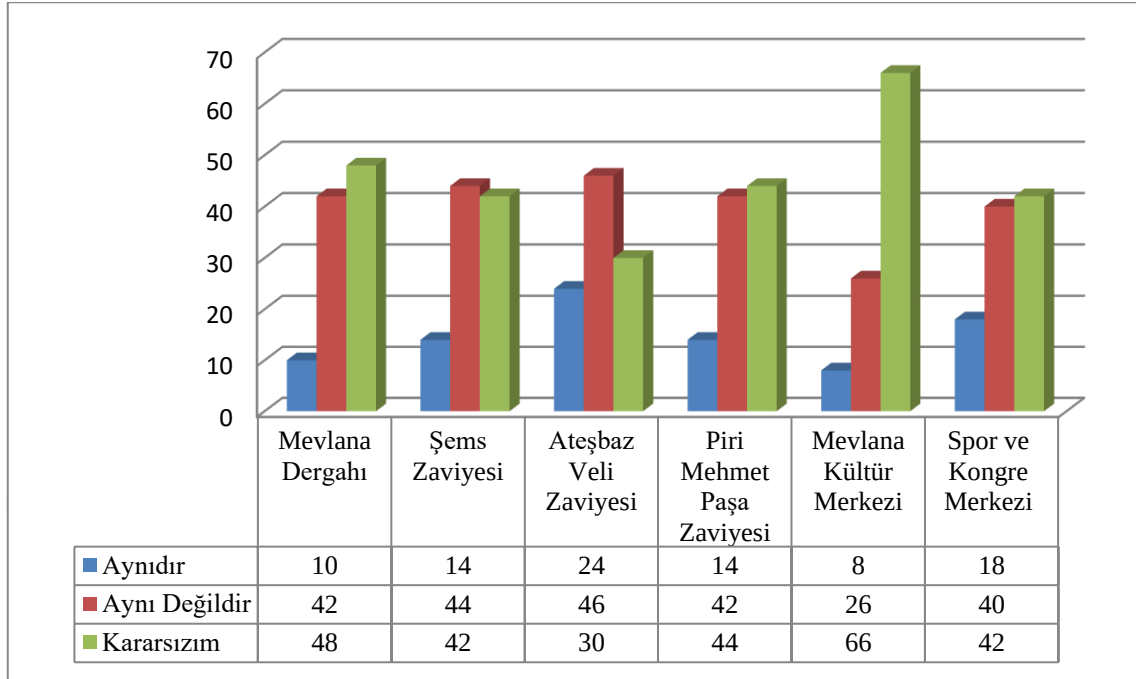
		Halk	Kültür Odaklı Resmi Kurumlar	Dini Odaklı Resmi Kurumlar	Sivil Toplum Kuruluşları	Uluslararası Koruma Örgütleri	Üniversitelerin Araştırma Merkezileri
1	Kişi Sayısı	98	129	76	55	60	74
	Yüzde	%53,6	%49,6	%51,4	%49,5	%50	%49,7
2	Kişi Sayısı	35	45	30	19	24	24
	Yüzde	%19,1	%17,3	%20,3	%17,1	%20	%16,1
3	Kişi Sayısı	16	25	14	10	6	10
	Yüzde	%8,7	%9,6	%9,5	%9	%5	%6,7
4	Kişi Sayısı	8	11	6	3	6	5
	Yüzde	%4,4	%4,2	%4,1	%2,7	%5	%3,4
5 ve üzeri	Kişi Sayısı	26	50	22	24	24	36
	Yüzde	%14,2	%19,2	%14,9	%21,6	%20	%24,2

Ankette yer alan “Günümüzdeki sema ayinlerinin ilk yapılışındaki haline uygun olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %14,7’si “aynıdır” cevabını verirken %40’ı “aynı değildir” seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların çoğunluğunu oluşturan %45,3’lük kesim ise kararsız olduğunu ifade etmiştir (Bkz. Tablo 4.3.1.28).

Tablo 4.3.1.28. Katılımcıların “Günümüzdeki sema ayinlerinin ilk yapılışındaki haline uygun olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

Tablo 4.3.1.29. “Günümüzdeki sema ayinlerinin ilk yapılışındaki haline uygun olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların görüşme yapılan mekanlara göre dağılımı

Tablo 4.3.1.29’a bakıldığında özellikle Ateşbaz Veli Zaviyesi’ndeki katılımcılar ile Mevlana Kültür Merkezi’ndeki katılımcıların görüşlerinin farklılıkları dikkat çekmektedir. Tabloda sema ayininin ilk yapılışındaki haline uygun olduğunu düşünen katılımcıların sayısının en az olduğu mekanın %8 ile Mevlana Kültür Merkezi olduğu görülürken katılımcı sayısının en fazla olduğu mekanın %24 ile Ateşbaz Veli Zaviyesi olduğu görülmektedir. Sema ayininin ilk yapılışındaki haline uygun olmadığını düşünen katılımcıların sayısının en az olduğu mekan %26 ile yine Mevlana Kültür Merkezi iken en fazla olduğu mekan %46 ile yine Ateşbaz Veli Zaviyesi’dir.

Tablo 4.3.1.30. “Günümüzdeki sema ayinlerinin ilk yapılışındaki haline uygun olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen cevapların sema ayini izleme sayılarına göre dağılımı

		Aynıdır	Aynı Değildir	Kararsızım
1	Kişi Sayısı	14	56	79
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%9,4	%37,6	%53,0
	Cevaba Göre Dağılım	%31,8	%46,7	%59,4
2	Kişi Sayısı	10	20	20
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%20,0	%40,0	%40,0
	Cevaba Göre Dağılım	%22,7	%16,7	%15,0
3	Kişi Sayısı	2	12	12
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%7,7	%46,2	%46,2
	Cevaba Göre Dağılım	%4,5	%10,0	%9,0
4	Kişi Sayısı	1	6	5
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%8,3	%50,0	%41,7
	Cevaba Göre Dağılım	%2,3	%5,0	%3,8
5 ve Üzeri	Kişi Sayısı	17	26	17
	Sema Ayini Sayısı İçindeki Dağılım	%28,3	%43,3	%28,3
	Cevaba Göre Dağılım	%38,6	%21,7	%12,8

Tablo 4.3.1.30’a bakıldığında günümüzdeki sema ayinlerinin ilk yapılışındaki haline uygun olduğunu düşünen katılımcıların %31,8’i bir kez, %22,7’si iki kez, %4,5’si üç kez, %2,3’ü dört kez, %38,6’sı ise beş ve üzeri sayıda sema töreni izlemiştir. Günümüzdeki sema ayinlerinin ilk yapılışındaki ile aynı olduğunu söyleyen katılımcıların çoğunluğu beş ve üzeri sayıda sema töreni izlerken aynı olmadığını söyleyen katılımcıların çoğunluğunun ise bir kez sema ayini izlediği görülmektedir.

Günümüzdeki sema ayininin ilk yapılışındaki haline uygun olduğunu düşünen katılımcıların konuya yaklaşımlarında,

- Günümüzdeki sema ayininin giyim kuşam ve içerik yönünden ilk haliyle aynı olduğu düşüncesi,
- Sema ayini sırasında uyulması gereken nizami düzen ve diğer etimolojik yapıların icra edenler tarafından korunmasının amaç edinildiği düşüncesi,
- Sema ayininin Sultan Veled tarafından bir düzene sokulduğu ve o düzenin günümüze ulaştığı düşüncesi,
- Usta-çırak ilişkisi ile aktarıldığı için değişimin olmayacağı düşüncesi,
- Sema ayininin farklı şehirlerde yapıldığı için değişmediği düşüncesi etkili olduğu görülmektedir.

Günümüzdeki sema ayininin ilk yapılışındaki haline uygun olmadığını düşünen katılımcıların konuya yaklaşımlarında,

- Tarihsel süreç içindeki aktarıma göre değişmelerin olduğu düşüncesi,
- Sema ayininin mekan ve katılım amacında değişmelerin olduğu düşüncesi,
- Sema ayininin manevi havasının yitirildiği, şova dönüştürüldüğü düşüncesi,
- Sema ayininin ticarileştirildiği düşüncesi,
- Sema ayininin düğün, açılış gibi farklı amaçlar için yapıldığı düşüncesi,
- Günümüzdeki halinin Sultan Veled döneminde oluşturulan kurallar dairesinde olduğu, Mevlana'nın semasından farklı olabileceği düşüncesi,
- Günümüzdeki ayinlerin görsel amaçlı ve simgesel yapıldığı düşüncesi,
- Sema ayininin mekansal olarak farklılaştığı düşüncesi,
- Öz itibarıyla aynı olduğu fakat içerik ve ritüellerin değişime uğradığı düşüncesi,
- Tek bir kurumun korumasında olmadığı için değiştiği düşüncesi,
- Sema ayini yapan kişilerin gerekli ve yeterli eğitimi almadığı düşüncesi,
- Günümüz ayinlerinde fazlaca teknolojik aletin kullanıldığı düşüncesi,
- Geçmişte Mevlevihanelerde yapılan sema ayininin günümüzde farklı mekanlarda yapıldığı düşüncesi,
- Kitaplarda değiştiğine dair ifadelerin yer alması,
- İçeriğinde değişmelerin olduğu düşüncesi,
- Mistik ortamının değiştiği düşüncesi,
- Dönemler arasındaki toplumsal, ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıklardan kaynaklanan değişmelerin olabileceği düşüncesi etkili olduğu görülmektedir.

“Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi, bu geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunmasına olumlu ya da olumsuz etkileri nelerdir?” sorusunu 227 katılımcı yanıtlamıştır. Katılımcıların sorusunda, UNESCO'nun olumlu etki yaptığını düşünen katılımcıların konuya yaklaşımlarında,

- UNESCO'nun Mevleviliğin gelecek nesillere aktarılmasında etkili olacağı düşüncesi,
- Mevleviliğin tüm dünyada tanıtımının sağlanacağı düşüncesi,
- Kolay aktarılabilirliği ve kalıcılığının sağlanabileceği düşünceleri,

- Kültür, din ve bilginin dünya üzerindeki yayılımının artabileceği düşüncesi,
- Mevlevilik ve sema ayininin daha iyi korunabileceği düşüncesi,
- Mevlevilik ve sema ayininin daha bilinir hale gelebileceği düşüncesi,
- Mevleviliğin korunması bilincinin gelişebileceği düşüncesi,
- Mevlevilik ve sema ayininin bozulmasının engellenebileceği düşüncesi,
- Geniş kitlelere yayılmasının itibarını artıracak düşüncesi,
- Evrensel bir hal alabileceği düşüncesi,
- Mevlevilik ile ilgili farkındalık oluşturabileceği düşüncesi,
- Mevlevilik fikrinin hızla yayılabileceği düşüncesi,
- Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunmasına yardımcı olacağı düşüncesi,
- Farklı kültürler tarafından sahiplenilmesinin önüne geçileceği düşüncesi,
- Mevlana'nın amacı olan evrene hitap etme düşüncesini gerçekleştirebileceği düşüncesi,
- Uluslararası bir örgütün koruma altına almasının kültürün varlığını gösterdiği düşüncesi,
- UNESCO tarafından koruma altına alınmasının Mevlana dergahını da koruyabileceği düşüncesi etkili olmuştur.

UNESCO'nun olumsuz etki yaptığını düşünen katılımcıların konuya yaklaşımlarında ise,

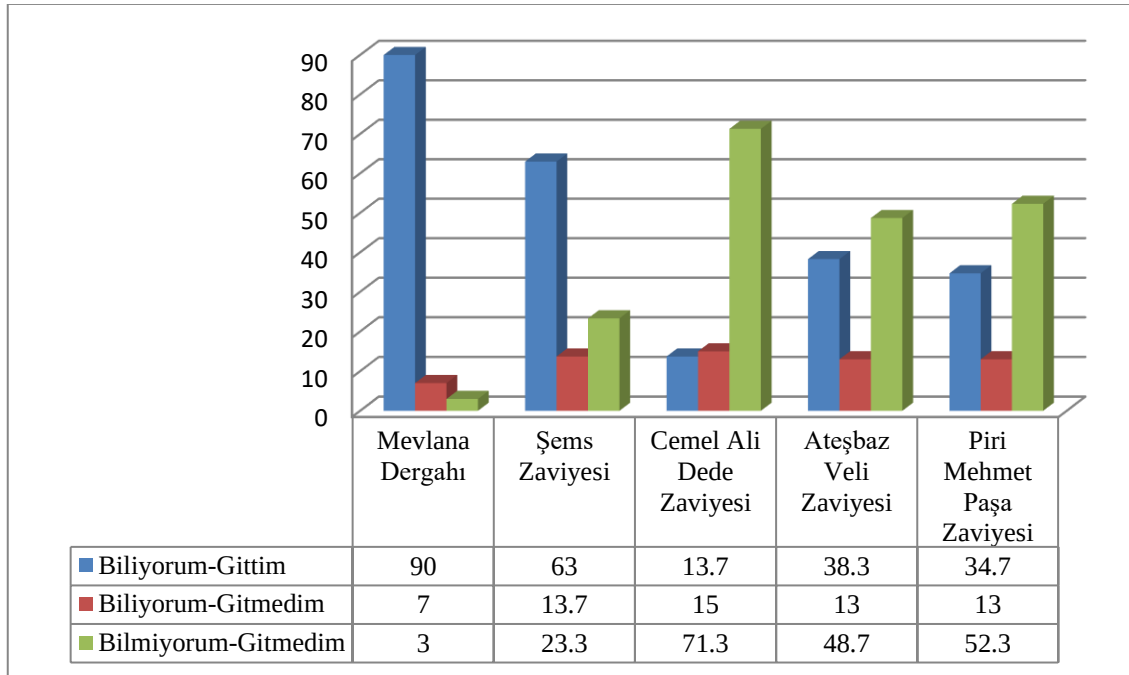
- Kültürümüzü bilmeyen uluslar tarafından dejenerasyona açık hale gelebileceği düşüncesi,
- Sema ayinlerinin pazarlanabilir bir meta haline gelebileceği ve bunun dejenerasyona yol açabileceği düşüncesi,
- His, duygu ve anlamda farklılaşmalar getirdiği düşüncesi,
- Dini bir ritüelin turistik bir hale dönüştüğü düşüncesi,
- Manevi hazzın kaybolduğu düşüncesi,
- Yapılış amacını kaybettiği düşüncesi,
- Popüler kültür aracı olarak kullanılabileceği düşüncesi,
- Popülerleşen her kavram gibi Mevleviliğin de eleştirilerin odağı haline gelebileceği düşüncesi,
- Mevleviliğin yeterince bilinmemesinin dünya çapında yanlış bir algı oluşturabileceği düşüncesi,

➤ Farklı kültürlerle bilinçsizce yapılacak olan etkileşimin Mevleviliğin özünü bozabileceği düşüncesi,

➤ Sema'nın dans olarak algılanabileceği düşüncesi etkili olmuştur.

Katılımcıların %90'ının Mevlana Dergahı'nı bildiği ve gittiği görülürken %7'sinin Mevlana Dergah'ını bilmesine rağmen gitmediği, %3'ünün de Mevlana Dergah'ını hiç bilmediği görülmektedir. Katılımcıların %63'ünün Şems Zaviyesi'ni bildiği ve gittiği görülürken %13,7'sinin Şems Zaviyesi'ni bilmesine rağmen gitmediği, %23,3'ünün de Şems Zaviyesi'ni hiç bilmediği görülmektedir. Katılımcıların %13,7'sinin Cemel Ali Dede Zaviyesi'ni bildiği ve gittiği görülürken %15'inin Cemel Ali Dede Zaviyesi'ni bilmesine rağmen gitmediği, %71,3'ünün de Cemel Ali Dede Zaviyesi'ni hiç bilmediği görülmektedir. Katılımcıların %38,3'ünün Ateş Baz Veli Zaviyesi'ni bildiği ve gittiği görülürken %13'ünün Ateş Baz Veli Zaviyesi'ni bilmesine rağmen gitmediği, %48,7'sinin de Ateş Baz Veli Zaviyesi'ni hiç bilmediği görülmektedir. Katılımcıların %34,7'sinin Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'ni bildiği ve gittiği görülürken %13'ünün Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'ni bilmesine rağmen gitmediği, %52,3'ünün de Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'ni hiç bilmediği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.31).

Tablo 4.3.1.31. Katılımcıların Konya'daki Mevlevi zaviyelerini bilme ve gitme dağılımı

Tablo 4.3.1.31'e bakıldığında katılımcıların Konya'daki Mevlevi zaviyelerinden en çok Mevlana Dergahı'na gittikleri görülmektedir. Mevlana Dergahı'nı sırasıyla Şems Zaviyesi, Ateşbaz Zaviyesi, Piri Mehmet Paşa Zaviyesi takip etmektedir. Katılımcıların en az gittikleri Mevlevi zaviyesi Cemel Ali Dede Zaviyesi'dir.

Katılımcılar tarafından en çok Mevlana Dergah'ının tercih edilmesinde Mevlana Dergah'ının uluslararası alanda tanıtımının iyi yapılması ve insanlar tarafından bilinirliğinin yüksek olması etkili olurken günümüzde sema gösterilerinin yapıldığı Mevlana Kültür Merkezi ve Konya Büyükşehir Belediyesi Spor ve Kongre Merkezi'ne yakın olması da etkili olmaktadır. Aynı zamanda yollardaki yön tabelalarında Mevlana Dergahı'na da yer verilmesi ve turistlerin buraya yönlendirilmesi de etkilidir.

Mevlana Dergahı'nın ardından katılımcıların en çok gittikleri Mevlevi zaviyesinin, Şems Zaviyesi olmasında, Mevlana ile Şems'in aynı dönemde yaşamış olmaları ve aralarındaki diyalog etkili olurken Şems Zaviyesi'nin şehir merkezinde ve Mevlana Dergahı'na yakın olması, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından yapılan etkinliklerin bir kısmının da Şems Zaviyesi'nde yapılması, Konya'nın merkezinde yer alan turizm haritasında Şems Zaviyesi'ne yer verilmesi etkili olmuştur.

Şems Zaviyesi'nin ardından katılımcıların en çok tercih ettikleri Mevlevi zaviyesi, Ateşbaz Veli Zaviyesi olmuştur. Bu durumda, Mevlana'nın aşçısı olan Ateşbaz Veli ile ilgili yıl içerisinde birçok etkinlik yapılması ve Ateşbaz Veli'nin tanınırlığının fazla olması etkili olurken Ateşbaz Zaviyesi'nin Mevlana Dergah'ına uzak olması da dezavantaj oluşturmaktadır.

Piri Mehmet Paşa Dergah'ının katılımcılar tarafından az tercih edilmesinde zaviyenin tanıtımının az olması rol oynamaktadır. Cemel Ali Dede Zaviyesi'nin katılımcılar tarafından az gidilmesinin nedeni olarak ise görüşmelerin yapıldığı süreçte zaviyenin restorasyon nedeniyle kapalı olması düşünülmektedir. Bu sebeple Cemel Ali Dede Zaviyesi'nin görüşme yapılacak mekanlar arasında yer almaması da oranın düşük olmasında etkili olmuştur.

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünen katılımcıların %93,2'si Mevlana Dergahı'nı, %65,8'i Şems Zaviyesi'ni, %14,2'si Cemel Ali Dede Zaviyesi'ni, %38,9'u Ateşbaz Veli Zaviyesi'ni, %36,3'ü de Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'ni bildiğini ve gittiğini ifade etmiştir. Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünen katılımcıların %2,1'i Mevlana Dergahı'nı, %21,1'i Şems

Zaviyesi'ni, %73,7'si Cemel Ali Dede Zaviyesi'ni, %48,9'u Ateşbaz Veli Zaviyesi'ni, %54,2'si de Piri Mehmet Paşa Zaviyesi'ni bilmediğini belirtmiştir (Bkz. Tablo 4.3.1.32).

Tablo 4.3.1.32. “Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna cevap verenlerin Konya'daki Mevlevi zaviyelerini bilme ve gitme durumları

		Konya'ya Özgüdür	Konya'ya Özgü Değildir	Kararsızım
Mevlana Dergahı	Biliyorum-Gittim	%93,2	%88,2	%72
	Biliyorum-Gitmedim	%4,7	%8,2	%20
	Bilmiyorum-Gitmedim	%2,1	%3,5	%8
Şems Zaviyesi	Biliyorum-Gittim	%65,8	%63,5	%40
	Biliyorum-Gitmedim	%13,2	%14,1	%16
	Bilmiyorum-Gitmedim	%21,1	%22,4	%44
Cemel Ali Dede Zaviyesi	Biliyorum-Gittim	%14,2	%14,1	%8
	Biliyorum-Gitmedim	%12,1	%17,6	%28
	Bilmiyorum-Gitmedim	%73,7	%28	%64
Ateşbaz Veli Zaviyesi	Biliyorum-Gittim	%38,9	%40	%28
	Biliyorum-Gitmedim	%12,1	%14,1	%16
	Bilmiyorum-Gitmedim	%48,9	%45,9	%56
Piri Mehmet Paşa Zaviyesi	Biliyorum-Gittim	%36,3	%37,6	%12
	Biliyorum-Gitmedim	%9,5	%18,8	%16
	Bilmiyorum-Gitmedim	%54,2	%43,5	%72

Tablo 4.3.1.33'e bakıldığında soruya cevap veren Konyalı katılımcıların büyük çoğunluğunun Mevlana Dergahı'nı bildiği ve gittiği görülürken katılımcıların en az bildiği ve gittiği Mevlevihane olarak Cemel Ali Dede Zaviyesi dikkat çekmektedir. Katılımcıların “Bilmiyorum-Gitmedim” seçeneğini en çok tercih ettikleri Mevlevihane olarak ise Piri Mehmet Paşa Zaviyesi ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların “Biliyorum-Gitmedim” seçeneğini en çok tercih ettiği Mevlevihaneler olarak ise Cemel Ali Dede Zaviyesi ve Piri Mehmet Paşa Zaviyesi dikkat çekmektedir.

Tablo 4.3.1.33.Konya’da yaşayanların Konya’daki Mevlevi zaviyelerini bilme ve gitme dağılımı

		Konya’da Yaşayanların Konya’daki Mevlevi Zaviyelerini Bilme ve Gitme Yüzdeleri
Mevlana Dergahı	Biliyorum-Gittim	%91,6
	Biliyorum-Gitmedim	%7,6
	Bilmiyorum-Gitmedim	%0,8
Şems Zaviyesi	Biliyorum-Gittim	%63,9
	Biliyorum-Gitmedim	%11,8
	Bilmiyorum-Gitmedim	%24,4
Cemel Ali Dede Zaviyesi	Biliyorum-Gittim	%13,4
	Biliyorum-Gitmedim	%15,1
	Bilmiyorum-Gitmedim	%71,4
Ateşbaz Veli Zaviyesi	Biliyorum-Gittim	%46,2
	Biliyorum-Gitmedim	%14,3
	Bilmiyorum-Gitmedim	%39,5
Piri Mehmet Paşa Zaviyesi	Biliyorum-Gittim	%39,5
	Biliyorum-Gitmedim	%15,1
	Bilmiyorum-Gitmedim	%45,4

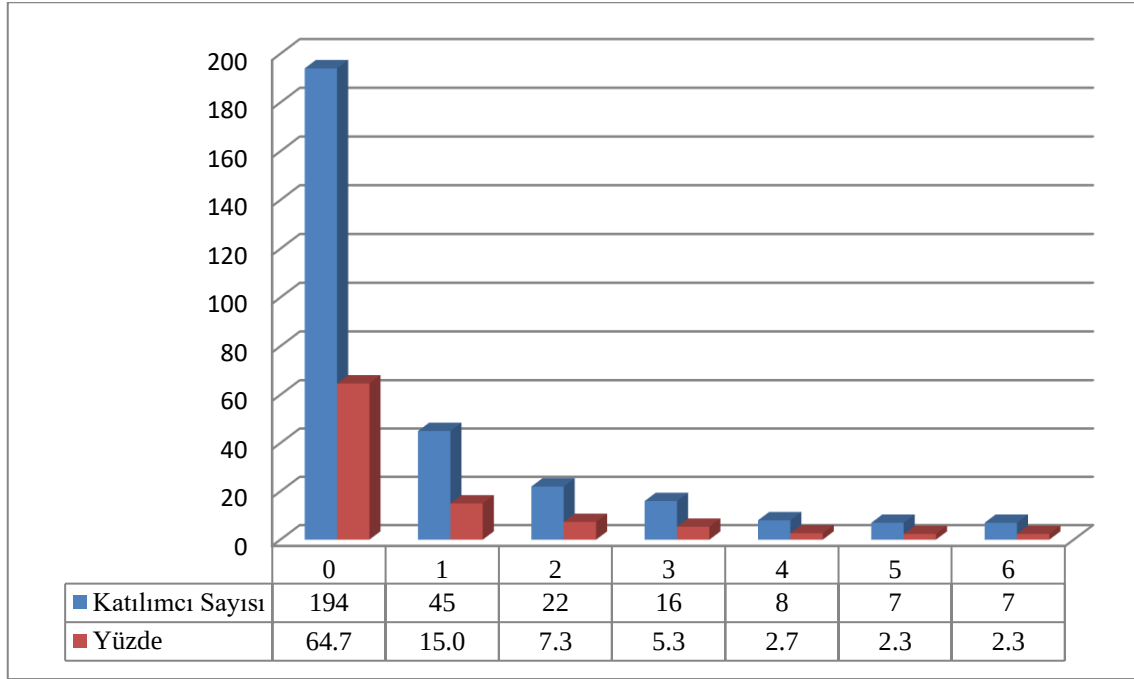
Sema ayininin korunması gerektiğini düşünen katılımcıların %91,9’u Mevlana Dergahı’nı, %64,7’si Şems Zaviyesi’ni, %14’ü Cemel Ali Dede Zaviyesi’ni, %40,1’i Ateşbaz Veli Zaviyesi’ni, %34,9’u ise Piri Mehmet Paşa Zaviyesi’ni bildiğini ve gittiğini ifade etmiştir. Sema ayinini korunması gereken bir kültür varlığı olarak gören katılımcıların %2,2’si Mevlana Dergahı’nı, %21,7’si Şems Zaviyesi’ni, %71’i Cemel Ali Dede Zaviyesi’ni, %47,4’ü Ateşbaz Veli Zaviyesi’ni ve %51,5’i de Piri Mehmet Paşa Zaviyesi’ni bilmediğini belirtmiştir (Bkz. Tablo 4.3.1.34).

Tablo 4.3.1.34. “Sizce sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır” sorusuna cevap verenlerin Konya’daki Mevlevi zaviyelerini bilme ve gitme durumları

		Sema Ayini Korunması Gereken Bir Kültür Varlığıdır	Sema Ayini Korunması Gereken Bir Kültür Varlığı Değildir	Kararsızım
Mevlana Dergahı	Biliyorum-Gittim	%91,9	%85,7	%66,7
	Biliyorum-Gitmedim	%5,9	%14,3	%19
	Bilmiyorum-Gitmedim	%2,2	%0	%4,8
Şems Zaviyesi	Biliyorum-Gittim	%64,7	%42,9	%47,6
	Biliyorum-Gitmedim	%13,6	%28,6	%9,5
	Bilmiyorum-Gitmedim	%21,7	%28,6	%42,9
Cemel Ali Dede Zaviyesi	Biliyorum-Gittim	%14	%14,3	%9,5
	Biliyorum-Gitmedim	%15,1	%14,3	%14,3
	Bilmiyorum-Gitmedim	%71	%71,4	%76,2
Ateşbaz Veli Zaviyesi	Biliyorum-Gittim	%40,1	%28,6	%19
	Biliyorum-Gitmedim	%12,5	%42,9	%9,5
	Bilmiyorum-Gitmedim	%47,4	%28,6	%71,4
Piri Mehmet Paşa Zaviyesi	Biliyorum-Gittim	%34,9	%42,9	%28,6
	Biliyorum-Gitmedim	%13,6	%14,3	%0
	Bilmiyorum-Gitmedim	%51,5	%42,9	%71,4

Ankette yer alan “Konya dışındaki Mevlevihanelerden bildikleriniz var mı?” sorusuna katılımcıların %99,7’si (299 kişi) cevap vermiştir. Katılımcıların %64,7’si hiç Mevlevihane bilmediklerini söylerken %15’i bir Mevlevihane, %7,3’ü iki Mevlevihane, %5,3’ü üç Mevlevihane, %2,7’si dört Mevlevihane, %2,3’ü beş Mevlevihane, %2,3’ü de altı ve üzeri sayıda Mevlevihane bildiğini ifade etmiştir (Bkz. Tablo 4.3.1.35).

Tablo 4.3.1.35. Katılımcıların “Konya dışındaki Mevlevihanelerden bildikleriniz var mı?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

Katılımcıların;

- 41 tanesi Galata Mevlevihanesi’ni,
- 27 tanesi Afyon Mevlevihanesi’ni,
- 20 tanesi Yenikapı Mevlevihanesi’ni,
- 11 tanesi Saraybosna Mevlevihanesi’ni,
- 11 tanesi Bursa Mevlevihanesi’ni,
- 9 tanesi Gelibolu Mevlevihanesi’ni,
- 9 tanesi Tokat Mevlevihanesi’ni,
- 6 tanesi Eskişehir Mevlevihanesi’ni,
- 6 tanesi Kütahya Mevlevihanesi’ni,
- 6 tanesi Üsküdar Mevlevihanesi’ni,
- 6 tanesi Manisa Mevlevihanesi’ni,
- 4 tanesi Gaziantep Mevlevihanesi’ni,
- 4 tanesi Şam Mevlevihanesi’ni,
- 3 tanesi Kudüs Mevlevihanesi’ni,
- 3 tanesi Ankara Mevlevihanesi’ni,
- 3 tanesi Edirnekapı Mevlevihanesi’ni,
- 3 tanesi Halep Mevlevihanesi’ni,
- 3 tanesi Kıbrıs Mevlevihanesi’ni,
- 3 tanesi Kahire Mevlevihanesi’ni,
- 2 tanesi Koca Mustafa Paşa Mevlevihanesi’ni,
- 2 tanesi Kasımpaşa Mevlevihanesi’ni,
- 2 tanesi Tire Mevlevihanesi’ni,
- 1 tanesi Antalya Mevlevihanesi’ni,
- 1 tanesi Çorum Mevlevihanesi’ni,
- 1 tanesi İbrahipaşa Mevlevihanesi’ni,
- 1 tanesi Hocapaşa Mevlevihanesi’ni,
- 1 tanesi Balıkesir Mevlevihanesi’ni,
- 1 tanesi Çankırı Mevlevihanesi’ni,
- 1 tanesi Bahariye Mevlevihanesi’ni,
- 1 tanesi Fahrunnisa Zaviyesi’ni,
- 1 tanesi Ermenek Zaviyesi’ni,
- 1 tanesi Kayseri Mevlevihanesi’ni,
- 1 tanesi Trablus Mevlevihanesi’ni,

- 1 tanesi, Muğla Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Hanya Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Saruhan Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi İzmit Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Kahramanmaraş Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Karaman Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Kastamonu Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Ürgüp Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Urfa Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Tebriz Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Sivas Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Amasya Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Erzincan Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Selanik Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Niğde Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Nevşehir Mevlevihanesi’ni,
 - 1 tanesi Kocaeli Mevlevihanesi’ni
- bilmektedir.

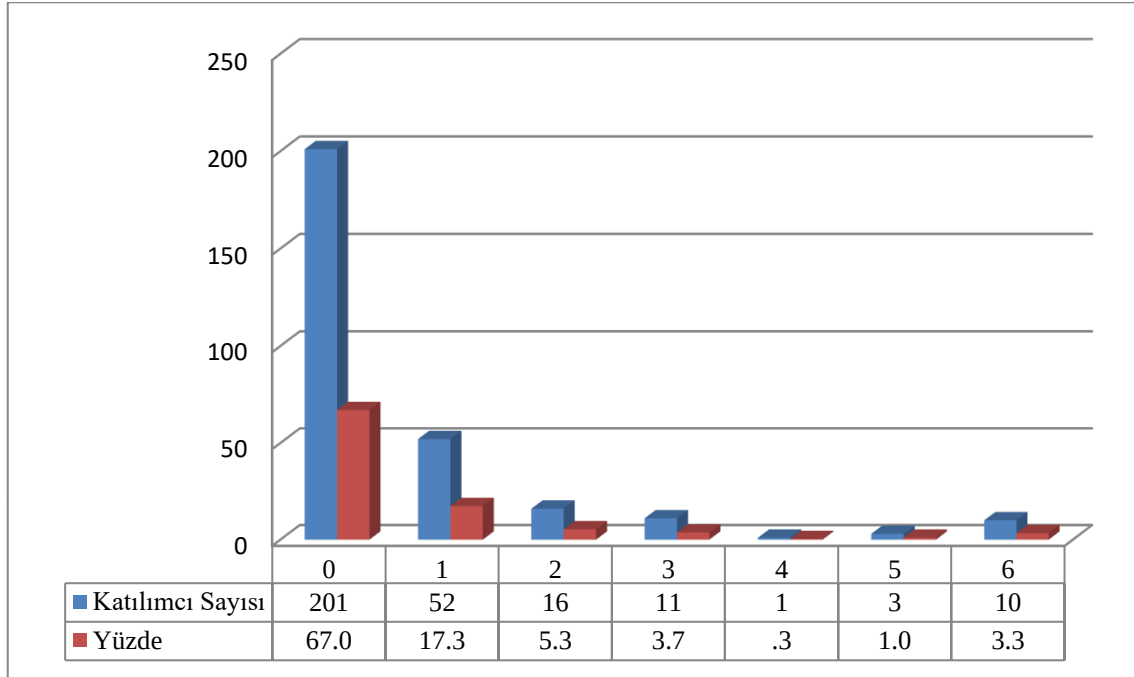
Katılımcıların 11 tanesi ise İstanbul’da Mevlevihane olduğu bildiklerini söylemelerine karşın Mevlevihanenin ismini bilmemektedirler.

Katılımcıların verdikleri yanıtlara göre en çok bilinen Mevlevihanenin Galata Mevlevihanesi olduğu görülmektedir. Galata Mevlevihanesi’ni Afyon, Yenikapı, Saraybosna, Bursa, Gelibolu, Tokat, Eskişehir, Kütahya, Üsküdar ve Manisa Mevlevihaneleri takip etmektedir.

“Mevlevihanede hiç sema gösterisi izlediniz mi?” sorusuna katılımcıların 294 tanesi cevap vermiştir. Katılımcıların %67’si Mevlevihanede hiç sema izlemediklerini söylerken %17,3’ü bir kez, %5,3’ü iki kez, %3,7’si üç kez, %0,3’ü dört kez, %1’i beş kez, %3,3’ü de altı ve üzeri sayıda sema gösterisini Mevlevihanede izlediğini ifade etmiştir (Bkz. Tablo 4.3.1.36).

Tablo 4.3.1.36’ya bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun Mevlevihanede hiç sema gösterisi izlemediği görülmektedir. Bununla birlikte katılımcı sayısının %33’ünün en az bir kez Mevlevihanede sema izledikleri görülmektedir. Mevlavihanede sema izleyen katılımcıların çoğunluğunun bir kez sema izlediği görülmektedir. Katılımcıların yoğunlaştığı diğer grubun ise iki kez izleyenler olduğu görülmektedir. On kişinin ise altı ve üzeri sayıda sema gösterisini Mevlevihanede izledikleri görülmektedir.

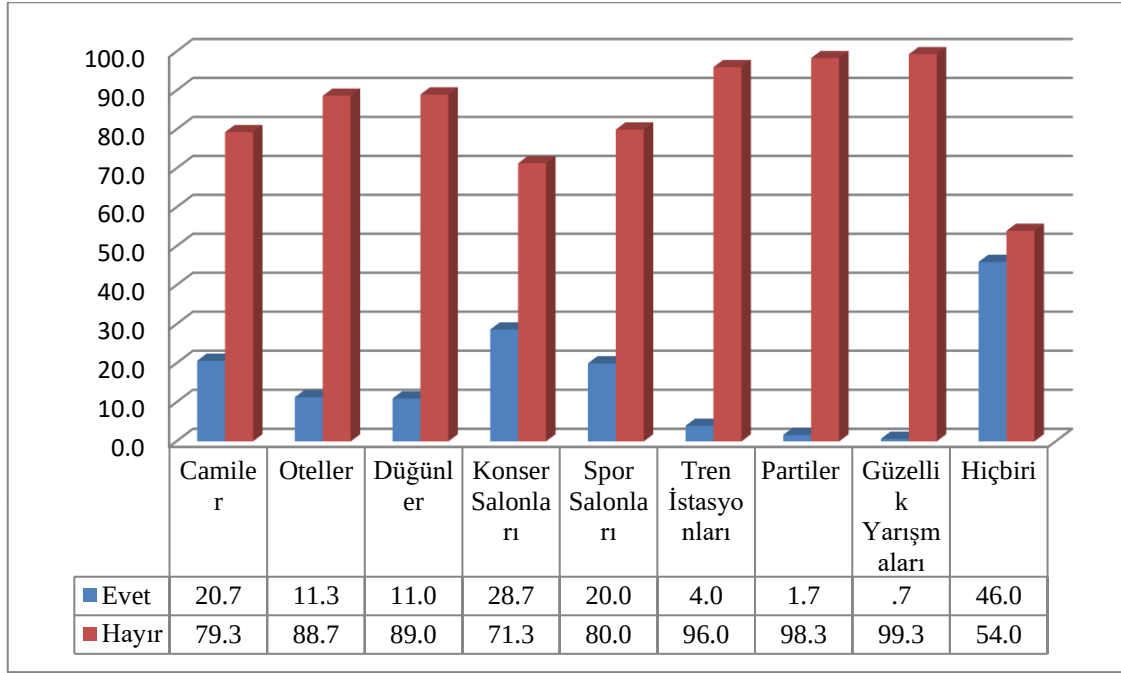
Tablo 4.3.1.36. Katılımcıların “Mevlevihanede hiç sema gösterisi izlediniz mi?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

Katılımcıların %20,7'si camilerde sema, gösterisi yapılmasını uygun bulurken %11,3'ü otellerde yapılmasını, %11', düğünlerde yapılmasını, % 28,7'si konser salonlarında yapılmasını, %20'si spor salonlarında yapılmasını, %4'ü tren istasyonlarında yapılmasını, %1,7'si partilerde yapılmasını, %0,7'si güzellik yarışmalarında yapılmasını uygun bulmaktadır. Katılımcıların %46'sı da bu mekanların hepsine karşı çıkarak bu mekanlarda yapılmasını uygun bulmamaktadır. Katılımcıların sema gösterisini görmek istedikleri diğer mekanlar ise şunlardır; alışveriş merkezleri, dini ve kültürel odaklı kurumların uygun gördüğü yerler, dini organizasyonlar, kent meydanları, kongre merkezleri, kültür merkezleri, pavyonlar, restoranlar, tarihi mekanlar, turistik işletmeler, türbeler ve televizyonlar. 40 katılımcının cevap verdiği diğer mekanlar sorusunda 21 katılımcı sema gösterisini kültür merkezlerinde görmek istediklerini ifade etmektedir (Bkz. Tablo 4.3.1.37).

Tablo 4.3.1.37'ye bakıldığında katılımcıların yarısına yakın sayıdaki büyük bir çoğunluğunun farklı mekanlarda sema gösterisi yapılmasına karşı çıktığı görülmektedir. Katılımcıların yoğunlaştığı diğer seçeneğin ise konser salonları olduğu görülmektedir. Konser salonlarını cami, spor salonları ve düğünler takip ederken katılımcıların en az tercih ettiği seçeneklerin güzellik yarışmaları ve partiler olduğu görülmektedir.

Tablo 4.3.1.37. Katılımcıların “Bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

Soruyu yanıtlayan katılımcıların konuya yaklaşımlarında,

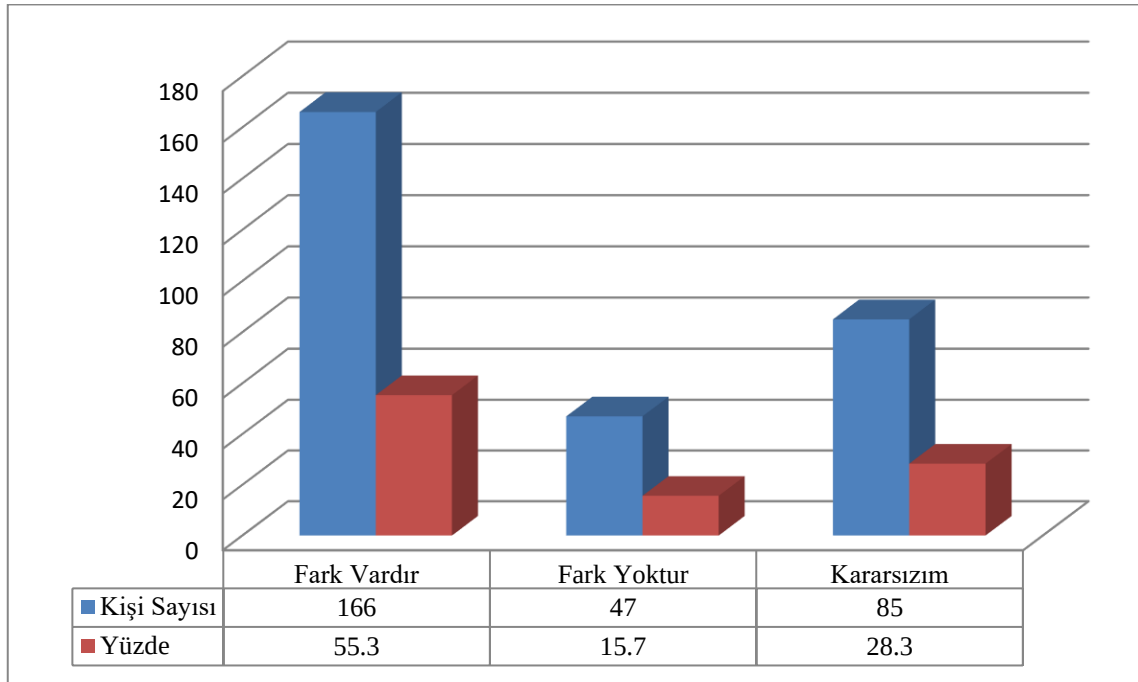
- Mekanların akustik değerinin önemli olduğu düşüncesi,
- Alan genişliğinin önemli olduğu düşüncesi,
- Mekanın semanın amacına uygun olması gerektiği düşüncesi,
- Ayinin özünün bozulacağı düşüncesi,
- Ayinlerin daha fazla ilgi göreceği düşüncesi,
- Ayinlerin değerini kaybedeceği düşüncesi,
- Mekansal değişimin ayini basitleştireceği düşüncesi,
- Sema ayininin turistik bir gösteri olmadığı düşüncesi,
- Farklı mekanlarda daha fazla insana hitap edilebileceği düşüncesi,
- Sema ayininin temelinde mekan kavramının olmadığı her yerde yapılabileceği düşüncesi,
- Düşünsel ortamın mekanla örtüşmesi gerektiği düşüncesi,
- Bireylerin konsantre olamayacağı düşüncesi,
- Ayinin kendine özgü mekanının değiştirilmemesi gerektiği düşüncesi
- Mevlevihaneye gidemeyen insanların da seyredebilmesi gerektiği düşüncesi

etkili olmaktadır.

Ankette yer alan “Sizce sema gösterisinin Mevlevihane ile farklı mekanlarda yapılmasının farkı var mı?” sorusuna katılımcıların %55,3’ü “fark vardır” cevabını verirken %15,7’si de “fark yoktur” cevabını vermiştir. %28,3’lük kesim ise “kararsızım” ifadesini tercih etmiştir (Bkz. Tablo 4.3.1.38).

Tablo 4.3.1.38’e bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun sema gösterisinin Mevlevihane ile farklı mekanlarda yapılması arasında fark olduğunu düşündükleri görülmektedir.

Tablo 4.3.1.38. Katılımcıların “Sizce sema gösterisinin Mevlevihane ile farklı mekanlarda yapılmasının farkı var mı?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı

Mevlevihanelerde sema gösterisi izleyen katılımcıların %53’ü Mevlevihane ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında fark olduğunu ifade ederken %15’i fark olmadığını söylemiştir. Mevlevihanede hiç sema gösterisi izlemeyen katılımcıların %60,9’u Mevlevihane ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında fark olduğunu söylerken %17,4’ü fark olmadığını ifade etmiştir (Bkz. Tablo 4.3.1.39).

Tablo 4.3.1.39. “Mevlevihanede hiç sema gösterisi izlediniz mi?” sorusuna cevap verenlerin “Sizce sema gösterisinin Mevlevihane ile farklı mekanlarda yapılmasının farkı var mı?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı

		Fark Vardır	Fark Yoktur	Kararsızım
Evet	Kişi Sayısı	106	30	64
	"Evet" Cevabını Verenler İçindeki Dağılım	%53	%15	%32
	Cevaba Göre Dağılım	%65,4	%65,2	%76,2
Hayır	Kişi Sayısı	56	16	20
	"Hayır" Cevabını Verenler İçindeki Dağılım	%60,9	%17,4	%21,7
	Cevaba Göre Dağılım	%34,6	%34,8	%23,8

Sema gösterisinin Mevlevihane ile farklı mekanlarda yapılmasının farkı olduğunu düşünen katılımcılar,

- Sema’nın içeriğinin farklı olacağını,
- Sema’nın atmosferinin farklı olacağını,
- Gösterinin aslolan manevi duyguyu yansıtmayacağını,
- Ayinin ciddiyetinin sağlanamayacağını,
- Sema ayininin amacının farklı olacağını,
- Ayinin süresinin farklı olacağını,
- Semazenler ve izleyiciler tarafından konsantrasyonun sağlanamayacağını,
- Ayinin görselliğinin farklı olacağını,
- Ortamdaki akustiğin farklı olacağını,
- Dekorların farklı olacağını,
- Ritüellerin eksik yapılabileceğini ifade etmektedirler.

Sema gösterisinin Mevlevihane ile farklı mekanlarda yapılmasının farkı olmadığını düşünen katılımcılar ise,

- Semanın mekanı olmadığını, her yerde yapılabileceğini,
- Semazenlerin aynı olduğu sürece farklılık olmayacağını,
- Usul, adap ve erkana riayet edildikçe mekansal farklılığın sorun olmayacağını ifade etmektedirler.

4.3.2.Yöneticilerin düşüncelerinin değerlendirilmesi

Çalışmada sema ayininin organizasyonunda görev alan, organizasyonu kurgulayan, yönlendiren, sema ile ilgili bilgileri dolayısıyla organizasyonun geliştirilmesine katkı sağlayan yöneticilerle görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılacak

kişiler kartopu tekniğiyle belirlenmiş olup Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Ali Temizel, Konya İl Kültür ve Turizm Müdür Yardımcısı Mehmet Yünden, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Dairesi Başkanlığı'nda sema organizasyonlarıyla ilgili görevli Mehmet Tekkaymaz ve Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin 22. kuşaktan torunu olmakla birlikte Uluslararası Mevlana Vakfı Başkan Vekili Esin Çelebi Bayru ile görüşme yapılmıştır.

Yapılan görüşmelerde katılımcılar Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olmadığını ifade ederlerken Mevleviliğin evrensel olduğuna ancak merkezinin Konya'da olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Yöneticiler farklı kentlerde Mevlevihaneler olmasının da Mevleviliğin Konya'ya özgü olmadığını bir göstergesi olduğunu ifade etmektedirler. Yöneticilere göre farklı kentlerde Mevlevihaneler bulunması ve bu Mevlevihanelerde çeşitli zaman dilimlerinde sema ayinlerinin yapılmış olması Mevleviliğin sadece Konya'ya özgü olmadığını göstermektedir.

Günümüzde yapılan sema gösterilerinin aslına uygun olup olmadıkları hakkında görüş belirten yöneticiler, sema ayinlerinde zaman içerisinde küçük değişiklikler olabileceğini ancak Kültür Bakanlığına bağlı sema gruplarının ve semahane geleneğinden gelen grupların sema ayinini aslına çok yakın bir şekilde yaptıklarını ifade etmektedirler. Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü yetkilisi bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin UNESCO'ya taahhüdü olduğunun altını çizmiştir (Bkz. EK-4.2). Bunlarla birlikte yöneticiler, semanın aslına uygun olmayan, sema denilemeyecek nitelikte, kurallara uyulmadan yapılan folklorik gösterilerin de sema ayini adı altında yapıldığını belirtmişlerdir.

Sema ayininin korunmasında kimlerin görev alacağı ile ilgili görüş belirten yöneticiler, halkın sema ayininin korunmasında doğrudan görev almasından ziyade halkın bu konu hakkında bilinçlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Ali Temizel ise bu konu ile ilgili halkın tamamının Mevlevi olmayacağı için halkın sema ayininin korunmasında görev almaması gerektiğini belirtirken sema ayininin korunmaya ihtiyacı olmadığını Mevlevilerin geleneği düzgün bir şekilde icra ettiğinde Mevleviliğin kendiliğinden korunmuş olacağını ifade etmiştir (Bkz. EK-4.1).

Kültür odaklı resmi kurumların korumada görev alıp almaması konusunda görüş belirten yöneticiler arasında Esin Çelebi (Bkz. EK-4.4) ve Mehmet Yünden (Bkz. EK-

4.3) Kültür Bakanlığının korumada görev alması gerektiğini ifade ederken Ali Temizel (Bkz. EK-4.1) Kültür Bakanlığının korumada görev almaması gerektiğini ifade etmektedir. Y nden kültürel bir olgu olarak sunulan semanın uluslararası platformlarda daha çok yankı bulduğunu belirtmektedir. Ali Temizel ise Kültür Bakanlığının diğer tarikatların ritüellerini koruma gibi bir faaliyeti olmadığı için Mevleviliğin ritüeli olan semayı da korumaması gerektiğini ifade etmektedir.

Yöneticiler semanın dinle birçok bağlantısı olduğu konusunda fikir birliğindeler iken dini odaklı resmi kurumların korumada görev alması ile ilgili hemfikir değillerdler. Uluslararası Mevlana Vakfı Başkan Vekili Esin Çelebi (Bkz. EK-4.4), dini odaklı resmi kurumların sadece danışılması gereken konularda sorulara cevap verebileceğini ifade etmektedir. Konya İl Kültür ve Turizm Müdür Yardımcısı Mehmet Y nden (Bkz. EK-4.2) ise sema ayininin geniş bir kitleye hitap etmesinden dolayı dini odaklı resmi kurumların korumada ön plana çıkmaması gerektiğini arka planında olması gerektiğini ifade etmektedir. Mevlana Araştırmaları Enstitüsü Müdürü Ali Temizel (Bkz. EK-4.1) ise semanın dinin özünde olup olmadığının halen süren bir tartışma olduğunu dini odaklı resmi kurumların bu korumada yer almaması gerektiğini ifade etmektedir.

Görüşme yapılan yöneticiler sivil toplum kuruluşlarının sema ayininin korunmasında görev almaları gerektiğini söylerlerken Esin Çelebi (Bkz. EK-4.4) sivil toplum kuruluşlarının bilinçlendirme konusunda görev alması gerektiğini altını çizmiştir. Mehmet Y nden (Bkz. EK-4.2) görüşmede sivil toplum kuruluşları ile birlikte sema ayininin daha geniş kitlelere yayılabileceğini ifade etmiştir. Ali Temizel (Bkz. EK-4.1) ise korumada Mevlevilikle ilgili olan sivil toplum kuruluşlarının görev alabileceğini vurgulamıştır.

Uluslararası koruma örgütlerinin sema ayininin korunmasında görev alması ile ilgili olarak yöneticiler arasında görüş birliği bulunmamaktadır. Esin Çelebi (Bkz. EK-4.4) uluslararası koruma örgütlerinin bu korumada görev almasından ziyade belirli nktalar yerler onlara başvurulması gerektiğini ifade ederken Mehmet Y nden (Bkz. EK-4.2) zararları olmayacağını hatta semanın organize edilmesinde faydalı olabileceklerini ifade etmektedir. Ali Temizel (Bkz. EK-4.1) ise Mevleviliğin 2007 yılına uluslararası bir koruma örgütünün koruması olmadan geldiğini bundan sonraki süreçte uluslararası koruma örgütleri olmadan korunabileceğini ifade etmektedir.

Yöneticiler üniversitelerin araştırma merkezlerinin sema ayininin korunmasında görev almaları konusunda hemfikirdirler. Esin Çelebi (Bkz. EK-4.4), üniversitelerin araştırma merkezlerini istişare edilecek kurumlar olarak görürken Ali Temizel (Bkz. EK-4.1) ise Mevlevilik ile ilgili bilimsel çalışmaların üniversitelerde yapılması ve bu çalışmaların halkın anlayabileceği şekle dönüştürülmesi konusunda üniversitelerin görev aldığını ifade etmektedir.

Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesi'ne dahil edilmesinin Mevleviliğin kültürel niteliklerine olan etkileri ile ilgili görüş belirten yöneticiler, bu durumun olumlu yönlerinin fazla olduğunu ifade etmektedirler. Esin Çelebi (Bkz. EK-4.4), Mevleviliğin bu sayede dünyanın her tarafına yayıldığını ve birçok insanın Mevlevilikten haberdar olduğunu ifade etmektedir. Ali Temizel (Bkz. EK-4.1) ise Mevleviliğin resmi makamlar tarafından dile getirilmesini olumlu yorumlarken Mevleviliğin halktan uzaklaştığını belirtmektedir. Mehmet Yünden (Bkz. EK-4.2) ise bu durumu olumlu olarak değerlendirmiş ancak popülaritesinin artmasının Mevleviliğin içini boşaltacağını söylemektedir.

Farklı mekanlarda sema yapılması ile ilgili görüş belirten yöneticiler, otel, parti, kokteyl, düğün, konser salonu, güzellik yarışmaları gibi mekanlarda da sema gösterisi görmek istemediklerini, sema ayininin asıl mekanının semahaneler olduğunu ifade etmektedirler. Bununla birlikte yöneticiler semanın dini bir ritüel olduğu gerçeğinin unutulmaması gerektiğini belirtmektedirler. Yöneticiler, dini bir mekan olmasına karşın camilerde de sema ayini yapılmasını uygun bulmamaktadırlar. Geçmiş dönemlerde semahanelerin mescit olarak da kullanıldığını ifade eden yöneticiler, günümüzde halkın buna tepki göstereceğini ifade etmektedirler. Bununla birlikte büyük Mevlevihanelerde mescit ve semahanenin birbirinden ayrı inşa edilmiş olması da camilerde sema gösterisi yapılmaması konusunda yöneticilerin düşüncelerinde etkili olmaktadır. Öte yandan yöneticiler, günümüzde semaya olan ilginin fazlalığından dolayı sema gösterilerinin fazla izleyiciye hitap eden mekanlarda yapıldığını ifade etmektedirler. Küçük mekanlarda yapılan sema gösterilerinde halkın bilet bulamadığını ifade eden Mehmet Yünden (Bkz. EK-4.2) bu memnuniyetsizliğin ortadan kaldırılabilmesi için yüksek seyirci kapasitesine sahip mekanlarda sema gösterisi organize ettiklerini ifade etmiştir.

Farklı mekanlarda yapılan sema ile Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri arasındaki farklılıklar hakkında görüş belirten yöneticiler semanın her mekanda yapılabileceğini ancak içerik, usul, adap gibi konularda farklılıklar meydana gelmemesi gerektiğini ifade etmektedirler. Bu kavramlarda farklılık olduğunda semanın özünün tehlikeye girdiğini ifade etmektedirler. Esin Çelebi (Bkz. EK-4.4), adaba ve usule uygun olan her mekanda sema icra edilebileceğini ifade ederken Mevlevihanelerde yapılan sema icralarının manevi havasının farklı olduğunu belirtmektedir. Ali Temizel (Bkz. EK-4.1) ise farklı mekanlarda yapılan sema ayinlerinde manevi havanın kaybolabileceğini söylerken semanın asıl amacının Allah'ı zikretmek olduğunu ve her mekanda Allah'ın zikredilebileceğini ifade etmektedir. Bu bağlamda farklı mekanlarda yapılan sema ayinlerinin müzikal yapı, usul ve erkan yönünden uygun olabileceğini içerik anlamında ise kısaltmaların olabileceğini ifade etmektedir.

Yöneticilerle yapılan görüşmelerde sema gösterisi organizesinin bir komisyon tarafından yapıldığı ifade edilmektedir. Bu komisyonda Konya Valiliği, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya Sanayi Odası, Konya Ticaret Odası, Konya Gazeteciler Cemiyeti, Selçuk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, KTO Karatay Üniversitesi, Uluslararası Mevlana Vakfı gibi birçok kurum paydaş olarak görev almaktadır. Organizasyonda görev yapacak müzisyenlerin ve semazenlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu'ndan seçildiği belirtilmektedir.

Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Dairesi Başkanlığı Çalışanı Mehmet Tekkaymaz (Bkz. EK-4.3), sema organizesinde Konya Türk Tasavvuf Musikisi Topluluğu ve TASEMDER derneği ile fikir alışverişinde bulunduklarını ifade etmiştir. Tekkaymaz, zaman konusunda ise turistlerin kent gezilerini rahatça tamamlayabilmeleri için genelde akşam saatlerini tercih ettiklerini belirtmiştir.

Sema ayini organizesinde görev alan Esin Çelebi (Bkz. EK-4.4), davetler üzerine sema ayini organize ettiklerini bu süreçte davet eden kuruluşları iyice araştırdıklarını, ülkelerin büyükelçilikleriyle iletişime geçtiklerini daha sonra talebe cevap verdiklerini belirtmiştir. Çelebi, talebi olumlu yanıtladıklarında kurum yetkililerinden sema mekanının fotoğraflarını isteyerek mekanın uygun olup olmadığına ve kaç kişi ile sema ayini yapabileceklerine karar verdiklerini söylemiştir. Mekan olarak genellikle üniversitelerin salonlarını tercih ettiklerini ifade eden Çelebi, bu salonların birçok

teknolojik alete sahip olduklarını ve zeminlerini düz olduğunu ifade etmiştir. Eğer davet edici kuruluş sağlayabiliyorsa Mevlevihanelerde sema icra etmek istediklerini belirttiklerini ifade eden Çelebi, Mevlevihanenin olmadığı durumlarda diğer mekanlarda yapmayı kararlaştırdıklarını söylemiştir. Kendi yetiştirdikleri semazenlerle sema ettiklerini ifade eden Çelebi, müzisyen konusunda ise İstanbul Teknik Üniversitesi Konservatuarından destek aldıklarını belirtmiştir. Çelebi, zaman konusunda seçici davranmadıklarını ancak genelde akşamüstünün tercih edildiğini ifade etmektedir. Sema ayininin organizasyonunda çok fazla zorlukla karşılaşmadıklarını ifade eden Çelebi bu durumu çok fazla organizasyon yapmalarına bağlamaktadır.

Sema organizasyonunun zor ve grift bir iş olduğunu söyleyen Mehmet Yünden (Bkz. EK-4.2) çağın farklılaşmasından kaynaklı zorluklar yaşadıklarını ifade etmiştir. Yünden sema gösterilerinde mekan seçiminde alternatifleri olmadığını bu nedenle Mevlana Kültür Merkezi'ni tercih ettiklerini belirtirken katılımın yoğun olduğu dönemlerde Konya Büyükşehir Belediyesi Spor ve Kongre Merkezi'ni tercih ettiklerini ifade etmiştir. Şeb-i Arus törenlerinin organizesinde yer aldığını ifade eden Yünden 7-17 Aralık tarihleri arasından bu organizasyonu gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. Yünden semazen ve müzisyen seçiminde ise Kültür Bakanlığı semazenlerini ve sanatçılarını tercih ettiklerini ifade etmiştir (Bkz. EK-4).

4.3.3.Semazenlerin düşüncelerinin değerlendirilmesi

Görüşme yapılan semazenlerin tamamı sema eğitimlerini, sema etmeyi bile kişilerden meşk usulü ile öğrenmişlerdir. Yapılan görüşmeler sonucunda edinilen bilgiye göre eğitim süreçleri 4-8 ay arasında farklılık göstermektedir. Bu süreçte genellikle mesnevi ve divan-ı kebirden dersler de yapılmaktadır. Semazen eğitimi alan kişi önce talim tahtası olarak bilinen ortasında çivi olan tahtanın üzerine tuz döküldükten sonra dönmeye yani çark atmaya başlamaktadır. Dönerken sabit kalmayı öğrenen kişi daha sonra yürümeyi, gidip gelmeyi, kol açmayı öğrenerek tennure²¹ giymektedir.

Semazenlerin hangi yollarla sema eğitimi aldıkları hakkında görüş belirten semazenler, günümüzde sema eğitimi veren kursların olmadığını, sema eğitimi almak

²¹ Tennure, “kolsuz, yakasız, önü göğse kadar açık, bele kadar kısmı bedene oturacak derecede dar, alt tarafı aşağıya doğru gittikçe genişleyen elbise”dir (Tanrıkorur, 2000; s. 88).

isteyenlerin sema etmeyi bilen kişilerden öğretilmelerini talep ederek öğrenebileceklerini belirtmişlerdir. Semazenler, sema ayininde oluşabilecek bozulmaları önlemek, sema eden kişilerin kontrol altında kalmasını sağlamak amacıyla sema eğitimi için kurs açılmadığını ifade etmektedirler. Kurslar açıldığında semazen sayısının artacağı ve kontrolün sağlanamayacağı endişesi ile kursların açılmadığı, açılma bile duyurusunun çok fazla yapılmadığı ifade edilmiştir.

Semazenler farklı kişilerden alınan sema eğitimleri arasında büyük bir farklılık olmayacağını dile getirirken kişinin ekolüne bağlı olarak değişikliklerin olabileceğini ifade etmişlerdir. Bazı grupların sema eğitiminin başlangıcında kullanılan meşk tahtasını kullanmadığı onun yerine alternatifler ürettiği ve sonrasında semazenlerin direk tutma olarak bilinen dönerken sabit kalmayı başaramadıkları belirtilmiştir. Hüseyin Sarıca (Bkz. EK-5.4) ise semanın usul ve adabının öğretilmediği ticari kaygılarla sadece dönme eyleminin öğretildiği grupların var olduğunu ve bunların semanın aslı ile ilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olmadığını düşündüklerini ifade eden semazenler tarikatın merkezinin Konya olduğunu belirtmişlerdir. Semazenler Mevleviliğin sadece Konya'da var olacak bir tarikat olmadığını tüm dünyaya yayılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Semazenlere göre Mevlana Dergahı'nın Konya'da olması Mevlevilik ve sema ayininin merkezinin Konya olduğunu göstermiş tarihsel süreç boyunca da Konya'dan diğer kentlere yayılmıştır. Diğer kentlerde Mevlevihanelerin olması bu düşüncelerinin oluşmasında etkili olmuştur.

Görüşmelere katılan semazenler yaptıkları sema ayininde, ayinin aslına riayet etmeye çalıştıklarını ve büyük ölçüde bunu başardıklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Yaptıkları sema ayininin içerik olarak uygun olduğunu ifade eden semazenler küçük değişikliklerin olabileceğini ifade etmişlerdir. Postnişin Fahri Özçakıl (Bkz. EK-5.1), kendilerinin Osmanlı döneminde yapıldığı şekliyle sema ayinini yapmaya çalıştıklarını ifade ederken bazı grupların sema icrasında ayin müziği yerine tasavvuf müziği çaldığını veya gösteri amaçlı organizasyonlarda Kur'an-ı Kerim ve na'tın okunmadan yapılmaya çalışıldığını belirtmiştir. Mustafa Holat (Bkz. EK-5.2) ise günümüz sema ayinlerinin içerik olarak uygun olduğunu ancak sema eden kişilerin gelenekten gelen edep ile yetişmediklerinden farklılıkların olabileceğini ifade etmiştir. Semazen Mithat Özçakıl (Bkz. EK-5.3) da 1925 yasaları ile birlikte usulden kopukluk

olduğunu ve meşk usulü ile devam eden gelenekte küçük değişiklikler olduğunu söylemiştir. Yusuf Varol ise günümüzde sema meydanlarının büyük olması ve meydanların doldurulabilmesi için fazla sayıda semazenin meydana çıkmasından dolayı farklılık olduğunu dile getirmiştir.

Sema ayininin korunmasında kimlerin görev alacağı ile ilgili görüş belirten semazenler, sema ayininin korunmasında Mevlevilik ile ilgili olan kişilerin, bir başka deyişle geleneğin sürdürülmesinde görev alan semazenlerin görev alması gerektiğini belirtmişlerdir. Semazenlerin büyük çoğunluğu halkın korumada görev alması gerektiğini belirtirken Mithat Özçakıl (Bkz. EK-5.3) halkın bilinçlendirilmesi gerektiğini, Hüseyin Sarıca (Bkz. EK-5.4) ise halktan sadece Mevleviliğin ehli olan kimselerin görev alması gerektiğini ifade etmiştir. Yusuf Varol (Bkz. EK-5.8) ise halkın, uygunsuz mekanlarda, aslına uygun olmayan şekliyle yapılan ayinlere tepki göstererek, Mevleviliğe ait kavramların ve figürlerin ticarileşmesine engel olmanın korumaya katkısının olabileceğinin belirtmiştir.

Semazenler, kültür odaklı resmi kurumların sema ayininin korunmasında görev almaları gerektiğini belirtirken kanun gücünün kullanılarak sema ayinlerinde meydana gelebilecek bozulmaların önüne geçilebileceğini ifade etmişlerdir. Semazenler önceki dönemlerde yayınlanan genelgelerin sıklıkla yayınlanması gerektiğini, usule uygun olmayan sema ayinlerini yapan ve organize eden kişilere caydırıcı cezaların verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Görüşmeye katılan semazenler, sema ayininin korunmasında dini odaklı resmi kurumlarında görev alması gerektiğini ifade ederken Mevleviliğin dinle ilgili olduğunu ve dinle bağlantılı konularda dini odaklı resmi kurumlarla iletişime geçilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar korumada sivil toplum kuruluşlarının, üniversitelerin ve uluslararası koruma örgütlerinin de görev alması gerektiğini belirtmişlerdir. Semazenler, sema ayininin korunmasında tüm kurumların görev alması gerektiğini ifade ederlerken toplu olarak yapılacak koruma çalışmalarının fayda sağlayacağını ifade etmişlerdir.

Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesi'ne dahil edilmesinin Mevleviliğin kültürel niteliklerine olan etkileri ile ilgili görüş belirten semazenler, UNESCO'nun bu kararı ile Mevleviliğin dünya genelinde dikkat çektiğini, insanlar tarafından araştırılmaya başlanıldığını, Mevlevilikle ilgili kitaplar basıldığını, filmler çekildiğini söylemişlerdir. Semazenler bu

dikkat çekme sonucunda Mevleviliğin rant kapısı olarak görülmeye başlandığını, Mevleviliğin içinin boşaltıldığını ifade etmişlerdir. Postnişin Fahri Özçakıl (Bkz. EK-5.1), Mevlevilik ve sema ayınının UNESCO tarafından koruma altına alınmasından çok fayda görülmediğini, fayda görülmesi için cezai yaptırımlar uygulanması gerektiğini ifade etmiştir.

Farklı mekanlarda sema icra edilmesiyle ilgili görüş belirten semazenler, semanın mekanı olmadığını ancak temelde manevi anlamın kaybolmaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Semazenler camilerde sema icra edilmesine karşı olmamakla birlikte sema edilmesini de uygun bulmamaktadırlar. Camilerin ibadet ile semanın farklı olduğunu ifade eden semazenler, sema ayınının semahanelerde yapılması gerektiğini belirtmektedir. Geçmişte Mevlevihane olarak kullanılan yapıların günümüzde cami olarak kullanıldığının altını çizen Mustafa Holat (Bkz. EK-5.2), aynı mekanın aynı anda hem cami hem de Mevlevihane olarak kullanılmadığını ifade etmiştir. Sıtkı Çokünlü (Bkz. EK-5.7) ise geçmişte cami ve Mevlevihanelerin yan yana inşa edilmiş dolayı camide sema yapılmaması gerektiğini ifade etmiştir.

Düğünlerde sema edilmesi ile ilgili olarak görüş belirten semazenlerin büyük çoğunluğu düğünlerde sema yapılmasına karşı çıkarken Mustafa Holat (Bkz. EK-5.2), geçmişte düğünlerde sema edildiğini söylemiş ancak bu semaların ücret karşılığında yapılmadığını ifade etmiştir. Düğünlerde yapılan semaların, düğünün hayırlı kılınması için yapıldığını ifade etmiştir. Günümüzdeki düğünlerde yapılan semalarda ise durumun para karşılığı olduğunu bunun kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. Sıtkı Çokünlü (Bkz. EK-5.7) ise düğünler içerisinde ayırım yaparak kültür merkezlerinde, sohbet eşliğinde yapılan düğünlerin ardından yapılan sema icranın kabul edilebilir olduğunu ifade etmiştir.

Semazenler, seçeneklerde yer alan oteller, tren istasyonları, partiler ve güzellik yarışmalarında sema gösterisi yapılmasını olumlu bulmazken bu mekanlarda yapılan semanın, bir tarikatın ritüeli olan sema ile ilgili olmadığını, içerik anlamında da farklılaşmaların olduğunu ifade etmişlerdir. Semazenler, semanın temelinde din olduğunu belirtirken dinin dışında ticari amaçlarla yapılan semaları uygun bulmamaktadırlar.

Görüşmeye katılan semazenler geçmişte kendilerinin konser salonları, spor salonları ve kültür merkezleri gibi mekanlarda sema yaptıklarını ancak bu semalarda

dini olguları dışarıda bırakmadıklarını semanın aslına uygun olarak yapıldığını söylemişlerdir. Mevlevihanelerin kapatılmasının ardından Mevlana Kültür Merkezi'ni Mevlevihane olarak gördüklerini ifade etmişlerdir. Semazenler aynı zamanda sema icra edecekleri ortamı sema icrasına uygun hale getirdiklerini de belirtmişlerdir.

Farklı mekanlarda yapılan sema ayinleri ile Mevlevihanelerde yapılan sema ayinleri arasındaki farklılıklar hakkında görüş belirten semazenler, içerik anlamında farklılık olmasa da manevi haz anlamında farklılıklar olabileceğini ifade etmişlerdir. Büyük mekanlarda yapılan sema icralarında ise sema mekanının doldurulabilmesi için uygun sayıda semazenin çıktığı ifade edilmiştir. Mevlevihanelerdeki semalardan önce toplu bir şekilde namaz kılındığı farklı mekanlarda ise toplu namazın mümkün olmadığı belirtilmiştir. Müzikal yapı ve adap anlamında farklılık olmayacağını dile getiren semazenler ayin müziği doğru bir şekilde icra edildiğinde aynı usul ve adapla sema icra edebileceklerini ifade etmişlerdir. Düğünler, açılış törenleri, tren istasyonları gibi mekanlarda yapılan sema ayinlerinde ise içerik anlamında eksiltmelerin yapıldığı ve ayinin özüne sadık kalınmayarak usule aykırı şeylerin yapıldığı belirtilmiştir.

Farklı mekanlarla Mevlevihanede yapılan sema ayini arasında konsantre olma bakımından farklılık olduğunu ifade eden semazenler, binadaki yaşanmışlıktan kaynaklı olarak atmosferin hazır olduğunu, kolay bir şekilde konsantre olarak rabita²² kurabildiklerini söylemişlerdir. Semazenler, Mevlevihanede yaptıkları sema icrasında daha fazla haz aldıklarını belirtmiştir. Semazenler Mevlevihanelerin manevi ortamından izleyicilerin de etkilendiğini ifade etmektedirler. Diğer mekanlarda semanın manevi havayı yakalayamayacağını söyleyen semazenler bu durumdan izleyicilerin de etkileneceğini ve semayı sıradan bir gösteri olarak izleyeceklerini ifade etmişlerdir.

Mevlevihanelerdeki semahanelerin ahşap döşemeye sahip olduğunu ifade eden semazenler zeminin kendilerini etkilediklerini ifade etmişlerdir. Semazenlerin ayaklarına mest giydiklerini ifade eden görüşmeciler, kaygan bir zeminin sema için uygun olabileceğini söylemişlerdir. Kaygan olmayan zeminlerde direk tutmanın tam olarak gerçekleştirilemeyeceğini ifade eden semazenler böyle bir durumda konsantrasyonlarının da bozulacağını, semazenin fazla zorlandığı durumlarda semazenin liflerinin atabileceğini belirtmişlerdir.

²² Rabita, şeyhin ruhaniyetinin kendisi ile birlikte farz ederek onun yanındayken takındığı tavrı sergilemeye çalışmaktır (Gündüz, 1995, s. 247).

Sema edilen mekanın akustiğinin önemli olduğunu söyleyen semazenler, Mevlevi ayini ile semanın özdeşleştiğini semazenin rabıta kurabilmesi için müziğin coşkuluğuna kendini verebilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Müziğin, semazenin kulağına net bir şekilde, yansımadan gelebilmesi önemlidir. Semazenler mekanın yüksekliğinin de hem konsantre bağlamında hem de ses akustiğinin sağlanması bağlamında kendilerini etkilediğini söylemişlerdir. Yüksekliği az mekanların kendilerinin olumsuz etkilediğini ifade eden semazenler, kubbeli mekanlarda yüksekliğin arttığını ve sesin toplanma ve dağılmasının daha iyi düzeyde olduğunu belirtmişlerdir.

Sema edilen mekanlardaki ışıklandırma da semazenleri etkilemektedir. Yapay ışık yerine doğal ve loş ışığı tercih eden semazenler sema esnasında spot ışıkların gözlerine gelmesinden rahatsızlık duymaktadırlar. Semazenlere göre mekanda az miktarda ışık bulunmalıdır. Bunlarla birlikte sema esnasında izleyicilerin fotoğraf çekerken açtıkları flaş ışıkları da semazenleri rahatsız etmekte konsantre olmalarını zorlaştırmaktadır. Sema edilen mekanın ortam sıcaklığı da semazenler için önem arz etmektedir. Uzun süren bir sema ayininde yüksek efor sarf etmeleri semazenlerin vücut sıcaklığını artırmaktadır. Bu anlamda ortamın çok sıcak olması semazenleri rahatsız etmektedir. Çok soğuk olduğu durumlarda da konsantrenin zorlaştığı ifade edilmiştir (Bkz. EK-5).

4.3.4.Görüşmelerden gelen verilerin bütüncül değerlendirilmesi

Sema gösterisi izleyicileriyle yapılan görüşmeler sonucunda, katılımcıların çoğunluğunun az sayıda sema gösterisi izlediği görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünürken büyük çoğunluğunun da sema ayinini korunması gereken bir kültür varlığı olarak değerlendirmektedir. Sema ayinini korunması gereken bir kültür varlığı olarak değerlendirenlerin çoğunluğu korumada kültür odaklı resmi kurumların görev alması gerektiğini söylemektedir. Benzer şekilde, katılımcıların büyük çoğunluğu da halkın bu korumada görev alması gerektiğini ifade etmektedir. Sema ayininin değişip değişmediği konusunda ise katılımcıların kararsız olduğu dikkat çekerken çok sayıda katılımcının da değiştiğini söylediği görülmektedir.

Yöneticilerle yapılan görüşmelerde, katılımcıların çoğunluğu Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olmadığını, evrensel olduğunu ancak çıkış noktasının Konya

olduğu söylemektedirler. Görüşme yapılan yöneticiler günümüzde yapılan sema ayininin aslına yakın olarak gerçekleştirildiğini ifade ederken zaman içerisinde küçük değişiklikler olmuş olabileceğini söylemektedirler. Semazenlerin büyük çoğunluğu da Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olmadığını düşünmektedirler. Semazenler, günümüzdeki sema icralarının aslına uygun olduğunu söylerlerken farklı mekanlarda farklı amaçlarla yapılan sema icralarının, semanın aslına uygun olmadığını söylemektedirler. Semazenler ve yöneticiler Mevlevilik ve sema ayininin korunmasında kültür odaklı resmi kurumlar başta olmak üzere herkesin korumada görev alması gerektiğini ifade etmektedirler.

Mevlevilik ve sema ayininin UNESCO tarafından koruma altına alınmasıyla ilgili katılımcıların büyük çoğunluğu olumlu düşüncelere sahipken katılımcılar tarafından Mevlevilik ve sema ayininin sürdürülebilirliğinin sağlanması konusunda UNESCO'nun etkili olacağı düşünülmektedir. UNESCO'nun Mevlevilik ve sema ayinini koruma altına almasının olumsuz olacağını düşünen katılımcılar ise sema ayininin özünün tehlikeye girebileceğinden endişe duymaktadırlar. Yönetici ve semazenlerin çoğunluğu da Mevlevilik ve sema ayininin UNESCO tarafından koruma altına alınmasının, sürdürülebilirlik konusunda etkili olacağını düşünürken dini bir ritüelin zaman içerisinde popülarite kazanarak kültürel bir hal aldığını ifade etmektedirler.

Çalışmada, sema ayini izleyen kişilerin büyük çoğunluğunun Mevlana Dergahı'nı bildiği ve gittiği görülürken Konya'da bulunan diğer Mevlevihanelerin katılımcılar tarafından çok bilinmediği ve gidilmediği görülmektedir. Aynı zamanda katılımcıların Konya dışındaki Mevlevihaneleri de bilmediği görülmüştür.

Sema ayini izleyicilerinin çoğu Mevlevihanede sema gösterisi izlemediğini belirtirken cami, otel, parti, kokteyl, düğün, konser salonu, güzellik yarışmaları gibi mekanlarda da sema gösterisi yapılmasını uygun bulmadıklarını bu mekanlarda sema gösterisi görmek istemediklerini ifade etmektedir. Katılımcılar, Mevlevihaneler ile diğer mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında fark olacağını ifade etmektedirler. Yöneticiler ve semazenler farklı mekanlarda sema icra edilmesini hoş karşılamazken semanın dini bir ritüel olduğu gerçeğinin unutulmaması gerektiğini belirtmektedirler.

Yöneticilerle yapılan görüşmelerde sema gösterisi organizesinin bir komisyon tarafından yapıldığı ifade edilmektedir. Bu komisyonda Konya Valiliği, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya Sanayi Odası, Konya

Ticaret Odası, Konya Gazeteciler Cemiyeti, Selçuk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, KTO Karatay Üniversitesi, Uluslararası Mevlana Vakfı gibi birçok kurum paydaş olarak görev almaktadır. Organizasyonda görev yapacak müzisyenlerin ve semazenlerin Kültür ve Turizm Bakanlığı Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu'ndan seçildiği belirtilmektedir.

Semazenlerle yapılan görüşmelerde sema eğitiminin verildiği bir kurum olmadığı, sema eğitiminin meşk usulü ile sema bilen bir kişiden öğrenilebileceği ifade edilmiştir. Düzenli olarak kurs açılmamasının sebebi olarak ise kontrolün sağlanmasının gerektiği belirtilmiştir. Görüşmelerde sema eğitime ilk meşk tahtası üzerinde başlanıldığı ardından yürüme, kol açma ve tennure giyme süreçlerinin geldiği belirtilmiştir. Bu sürenin 5-6 ay kadar zaman aldığı ifade edilmiştir.

Mevlevihane ile farklı mekanlarda yapılan sema icraları arasında konsantre olma bakımından fark olduğunu söyleyen semazenler, tarihi Mevlevihanelerde daha rahat konsantre olabildiklerini ifade etmektedirler. Mevlevihanelerde zemin döşemesinin ahşap olduğunu söyleyen semazenler farklı mekanlarda kaygan olmayan zeminlerle karşılaştıklarını bunun da hem ayinin formuna uygun olmadığını hem de semazenin konsantre olmasına engel olduğunu söylemektedirler. Farklı mekanlarda yapılan sema ayinlerinde ayin müziğinin ses sistemleri ile kullanıldığını ifade eden semazenler Mevlevihanelerde doğal akustik olduğunu ifade etmektedirler. Mevlevihanelerdeki doğal ışığın ve ortam sıcaklığının sema için daha uygun olduğunu söyleyen semazenler farklı mekanlardaki semalarda konsantrenin zorlaştığını ifade etmektedirler.

4.4.Mevleviliğin Somut ve Somut Olmayan Mirasının İlişkisinin Yorumlanması

Kültürel miras koruma çalışmalarının temel amacı mirasları hem somut hem de somut olmayan nitelikleriyle birlikte geleceğe aktarmaktır (Feilden ve Jokiletho, 1998; 14). Tarihsel süreç içerisinde kültürel miras koruma politikaları, somut ve somut olmayan niteliklerin bütünleşik olarak korunduğu çalışmalar halini almıştır. Günümüzde kültür varlıklarını koruma çalışmalarında, varlıkların somut olmayan nitelikleri de somut nitelikleri kadar önem arz etmektedir.

UNESCO Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinde kültürel faaliyetlerin nesilden nesle aktararak devamlılığının sağlanmasının somut olmayan

kültürel mirasın korunmasında önemli rol oynadığını ifade etmiştir. UNESCO, somut olmayan kültürel mirasların korunması için taraf devletlerden mirası yaratan, sürdüren ve ileten kişilerin korumaya katılması ve yönetimde dahil edilmesi, somut olmayan kültürel mirasın tanıtılması, insanlar tarafından onlara saygı duyulması konularında gayret göstermelerini beklemektedir (UNESCO, 2003). Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinde de bahsedildiği gibi somut olmayan kültürel mirasın korunmasında en önemli unsur mirası oluşturan ve sürdüren bireylerdir. Bu bireylerin beklentileri ve koruma çalışmalarına yönelik tutumları, koruma çalışmalarının temel ilkesini teşkil etmektedir. Bu bağlamda Mevleviliğin sürdürülmesinde etkin rol oynayan semazenler, yöneticiler ve sema ayini izleyicileriyle Mevleviliğin mevcut durumu ve geleceğe aktarılması ile ilgili görüşmeler yapılmıştır.

Görüşmelerde;

- Mevleviliğin sadece Konya ile sınırlandırılmayıp dünyaya mal edilmesi gerektiği,
- Mevleviliğin korunmasında, Mevleviliği sürdüren bireylerle birlikte tüm kurumların görev alması gerektiği,
- Sema ayininin temelde dini bir ritüel olduğunun unutulmaması ve ayinin özünde bulunan kurallara uyulması gerektiği,
- Sema ayininin özüne uygun olmayan gösteriler için Kültür Bakanlığı gibi resmi kurumlar tarafından yaptırım gücü olan cezalar uygulanması gerektiği,
- İmkanlar el veriyorsa sema ayinlerinin Mevlevihanelerde yapılması, imkanların el vermediği durumlarda da mekanın elverişli olduğu ve dini ritüele aykırı olmayacak mekanlarda yapılması gerektiği,
- Farklı mekanlarda yapılan sema ayinlerinde, içerik, müzikal yapı, usul, adap gibi konularda farklılaşma olmaması gerektiği,
- Farklı mekanlarda yapılan sema ayini ile Mevlevihanelerde yapılan sema ayini arasında manevi haz bakımından farklılık olacağı,
- Yeni yapılan sema meydanlarının günümüzde yapılanlar kadar büyük olmaması, Mevlevihanelerde yer alan semahanelerin boyutlarına yakın olması gerektiği,
- Yeni yapılan sema mekanlarının akustiğinin semazenin, mutrip heyetinin ve izleyicilerin atmosfere girebilmesi için uygun olması gerektiği,

- Yeni yapılan sema mekanlarının zeminlerinde kullanılan malzeme türünün semaya elverişli olması gerektiği,
- Yeni yapılan sema mekanlarındaki ışıklandırmaların doğal ya da loş olması gerektiği,
- Yeni yapılan sema mekanlarındaki ortam sıcaklığının semazenlerine uygun olması, aşırı sıcak ya da aşırı soğuk olmaması gerektiği,
- Semazen ve mutrip heyetlerinde yer alan kişilerin işin ehli olan ve Mevlevi terbiyesine ters düşecek eylemlerde bulunmayan kişilerden oluşturulması gerektiği,
- Sema eğitiminde geleneksel yöntemlerin uygulanması gerektiği,
- Sema eğitimi alan kişilere Mevlevi edebinin de verilmesi gerektiği,
- Sema ayininin ticari kaygılarla yapılmaması gerektiği,

düşünceleri ön plana çıkmıştır.

Karakul'a (2011; 186) göre, kültürel miras koruma çalışmalarında somut ve somut olmayan değerlerin belirgin bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Çalışmada Mevleviliğin somut olmayan nitelikleri; adap-erkan, sema ayini ve ayin müziği başlıkları altında Mevleviliğin somut nitelikleri ise Mevlevihaneler; Mevlana Dergahı, Şems Zaviyesi, Piri Mehmet Paşa Zaviyesi, Ateşbaz Veli Zaviyesi ve Cemel Ali Dede Zaviyesi başlıkları altında incelenmiştir. Mevleviliğin somut ve somut olmayan niteliklerinin birbirinden uzaklaşması ve somut olmayan niteliklerin aktarımında meydana gelen sorunsaldan bahsedilmiştir. Tarihsel süreç içerisinde Mevleviliğin somut olmayan niteliklerinin aktarımında meydana gelen bozulmalar, Mevleviliğin sürdürülebilirliğine doğrudan olumsuz etki etmiş Mevleviliğin korunmasında sorun teşkil etmiştir.

Tezin temel amacı Mevleviliğin somut ve somut olmayan kültürel mirasının ilişkilendirilerek bütüncül bir koruma yaklaşımına dair öneriler sunmaktır. Bu bağlamda Mevleviliğin somut ve somut olmayan niteliklerinin bütünleşik korunması ile ilgili olarak Mevlevilik ile ilgilenen kişilerin beklentileri, Mevleviliğin korunması konusundaki düşünce ve önerileri Mevleviliğin somut ve somut olmayan nitelikleriyle birlikte değerlendirilecektir.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Kültürel miras, kavramın ortaya atıldığı ilk dönemlerde somut kavramları karşılarken; tarihsel süreç içerisinde somut olmayan kavramları da bünyesine katarak daha geniş bir çerçeveye sahip olmuştur. İki kavram her ne kadar birbirlerinin zıttı gibi görünse de esas itibariyle birbirleriyle bütünsellik içerisinde. Somut olmayan kültürel miras, bağlamından kopartıldığında varlığını sürdürmeye devam etse de kendinden bir şeyleri ardında bıraktığı için özünden uzaklaşmaktadır.

Günümüzde somut ya da somut olmayan kültürel miras kavramları birbirleriyle grift bir ilişki içinde değerlendirilmekte olup; bağımsız düşünüldüğünde ise özünden uzaklaştığı kabul edilmektedir. İki kavramın bütünselliği kültürel mirasın tam anlamıyla korunması için önem arz etmektedir. Bu durum kültürel miras kavramının somut ve somut olmayan niteliklerinin bütünsellik içinde değerlendirildiği koruma politikalarını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda koruma politikalar güncellenmeli somut ve somut olmayan niteliklerin birlikte korunduğu koruma planları uygulanmalıdır.

Geçmiş 13. yüzyıla dayanan Mevlevilik tarikatı incelendiğinde de tarikatın somut ve somut olmayan niteliklerinin bir arada korunmasının gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Çalışma kapsamında yer alan gerek yöneticiler gerek semazenler gerekse halk Mevlana'nın her platformda ilahi aşkı vurguladığını, Mevleviliğin temelinde İslam dinine ait olguların olduğunu ve bu düşünce ortadan kalktığında Mevleviliğin dejenere olacağı konusunda hemfikirler. Bu bağlamda Mevleviliğe ait ritüeller gerçekleştirilirken İslam dini temel alınmalı, Mevleviliğin tasavvufi boyutu unutulmamalıdır.

1925 yılında yürürlüğe giren “Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklarla Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun” kapsamında Mevleviliğin kurumsallaşmasında büyük etkiye sahip Mevlevihanelerin kapatılması, Mevleviliğin kurumsal yapısına zarar vermiştir. Mevlevihanelerin kapatılması ile Mevleviliğin ritüeli olan sema da somut bağlamından kopartılmış ve özüne uygun olamayan yerlerde yapılmaya başlanılmıştır. Bu durum ekonomik, siyasal ve toplumsal girdilerle birlikte dini bir ritüel olan semanın özünde de bozulmalara neden olmuştur. Düğünler, oteller, güzellik yarışmaları, tren istasyonları, partiler, kokteyller, Türk geceleri gibi farklı mekanlarda sergilenmeye başlanan sema, Mevlevilik tarikatına ait bir ritüel olmaktan çıkarak gösteri halini almıştır. Bu bağlamda resmi kurumlar

tarafından alınacak kararlar ile sema gösterisinin özüne aykırı mekanlarda yapılmasının önüne geçilmeli, sema gösterisi yapılabilmesi için mekan, form, müzikal yapı, içerik, usul ve adab yönünden uygunluğun sağlanması gereken standartlar belirlenmeli, standartlara uyulmadığı takdirde caydırıcı cezalar verilmelidir.

Mevlevihanelerin kapatılması, meşk usulü ile aktarılan geleneğin aktarımında aksaklıklara neden olmuştur. Tarikatta çile çekmek olarak tanımlanan 1001 günlük eğitim süreci Mevlevihanelerin kapatılmasıyla birlikte ortadan kalkmıştır. Kanunda yer alan, unvanların kaldırılması maddesi kapsamında Mevlevilikteki şeyhlik, dedelik, muhiplik vb. unvanlar da kaldırılmıştır. Bu durum Mevleviliğin adab ve erkanının gelecek nesle tam olarak aktarılamamasının yanı sıra sema ve Mevlevi müziğinin de aktarımında aksaklıklar meydana getirmiştir. Kısa sürede verilen sema eğitimleri, öğrencilerin Mevlevi adabından uzak sadece seyirci önünde yapılacak gösteriler için gereken becerinin geliştirilmesini sağlamıştır. Yine meşk usulü ile aktarımı sağlanan notaya yazılamayacak şekilde bestelenen Mevlevi müziği de yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda Mevleviliğin somut olmayan niteliklerinin gelecek nesle daha doğru aktarılabilmesi adına Mevlevihaneler restore edilmeli ve kültürün sürdürülebilirliğinin sağlanması için Kültür Bakanlığı bünyesine tahsis edilmeli ya da Mevlevihane işlevini görebilecek yeni mekanlar özgün Mevlevihanelerdeki somut ve somut olmayan kültürel nitelikleri ve ilişkileri göz önünde bulundurularak tasarlanmalıdır.

Geçmişte sema ayinleri sadece Mevlevi olan kişilere hitap ettiği ve bir ritüel olarak yapıldığı için tarihi semahanelerde seyirciler için tasarlanmış mekanların kapasitesi sınırlı tutulmuş Mevlevilerin sema alanında bulunması istenilmiştir. Günümüzde ise sema, bir ritüelin ötesinde kültürel bir anlam taşımaktadır. Bu durum izleyici kitlesinin artışına neden olmaktadır. Tarihi semahanelerde seyirciler için oluşturulan bölümlerin kapasitesi günümüzdeki izleyici kitlesinin çok altında kalmaktadır. Yani tarihi semahaneler tekrar kullanıma açılrsa bile ihtiyaca cevap veremeyebilir. Bu bağlamda Mevlevihanelerin kapasitelerine bağlı kalınarak yapılan sema gösterileri organize edilmelidir. Bu durum semahanenin özgün işlevinde kullanılmasına imkan sağlayacaktır. Öte yandan tarihi semahanelerin teknik özellikleri göz önünde tutularak günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeni semahaneler inşa edilmelidir. Semahaneler tasarlanırken semahanenin günümüzdeki kullanıcıları olan

semazenlerin görüşlerine başvurulmalıdır. Semazenler, semahanenin yanında soyunma odası, mescit ve abdesthane bulunmasını, semahanenin zemininin düz ve döşemesinin formlara uygun kaygan olan herhangi bir malzemeden yapılmasını, semahanenin sesi iyi bir şekilde toplayıp tekrar dağıtabilecek akustiğe sahip olmasını, doğal ve loş ışığın olmasını, ortam sıcaklığının semazenlerin vücut sıcaklığına uygun şekilde olmasını istemektedirler.

Geçmişte Mevlevihane olarak kullanılan yapıların bir kısmının izine günümüzde rastlanamazken bir kısmı yıkılmış bir kısmı da farklı işlevlerle varlığını sürdürmektedir. Konya'daki sema ayini izleyicilerinin çoğunluğunun farklı işlevlerle varlığını sürdüren Mevlevihaneleri bilmediği görülmektedir. Bu bağlamda sema gösterisi yapılan mekanlara Konya'daki Mevlevihanelerle ilgili bilgilendirme panoları konulmalı, ilgili kişilerin bu yapıların da farkına varması sağlanmalıdır. Bu durum, yapıların ön plana çıkmasına yardımcı olurken aynı zamanda da koruma çalışmalarında yapıların öncelikli bir hal almasını sağlayacaktır.

Konya'ya gelen turistlerin Konya'daki Mevlevihanelerin farkında olması için Konya'da çalışma yapan tur şirketleri ile iletişime geçilmeli ve kafilelerin rotalarına yapıların dahil edilmesi için tur firmalarına bilgi vermek suretiyle görüşmeler gerçekleştirilmeli yapıların da tanıtımı teşvik edilmelidir. Bireysel olarak gezen turistlerin bu yapıların farkına varmaları için ise Konya Turizm Rehberi'ne bu yapılar dahil edilmeli, kent içinde Mevlevilik ve Mevlevihaneleri kapsayan bir kültür rotası oluşturulmalıdır.

Şeb-i Arus törenlerinde Mevlana Kültür Merkezi, İslam Medeniyetler Merkezi, Mevlana Müzesi, Selçuk Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi gibi farklı mekanlarda kültürel etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinliklerde yapıların tanıtımları ile ilgili stantlar açılması düşünülebilir. Bu stantlarda Konya'daki Mevlevihaneler ile ilgili bilgi verilmeli bu yapıların konumlarını gösteren haritalar hazırlanmalıdır. Hafta boyunca yapılan etkinliklerde bu yapılara dair ipuçları oluşturabilecek detaylardan bahsedilmeli, turistler Mevlevihanelere yönlendirilmelidir. Ayrıca sergilerde yapıların maketlerine yer verilmesi yapıları tanıtıcı video, afiş gibi görseller hazırlanması yapıların tanıtımı için faydalı olabilir.

Mevlevihanelerin tanıtımı için medya etkin olarak kullanılmalı, yerel, ulusal ve uluslararası görsel ve yazılı basında yapıların tanıtımları yapılmalıdır. Bu bağlamda

sosyal medya da etkin olarak kullanılmalı; İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü bünyesinde oluşturulacak bir ekip dahilinde şeb-i Arus haftası boyunca yapılar sosyal medyada gündemi oluşturmalıdır.

Mevlevihanelerde yapılan görüşmelerde katılımcıların mekanların geçmişte Mevlevihane olarak kullanıldığını bilmediği görülmüştür. Bu bağlamda yapıların Mevlevihane kimliklerini ön plana çıkartacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yapıların Mevlevihane olarak kullanıldığını anlatan panolar yapılarak yapıda uygun yerlere konulması bu durumun sağlanması faydalı olacaktır. Yapıda Mevlevilik ile ilgili öğelerin olduğu biçimler ve formlar ön plana çıkartılmalıdır. Yapıda Mevleviliğe ait figürlere yer verilmesi de yapının Mevlevihane olduğu hissini artırarak bireylerin mekanın Mevlevi dergahı olduğunu anlamasına yardımcı olacaktır.

Çalışmada, Mevlevilik ve sema ayininin somut ve somut olmayan kültürel niteliklerinin tarihsel süreç içerisinde birbirinden uzaklaştığı görülmüştür. Bu uzaklaşmanın kültürel mirasın bozulmasında etkili olduğu tespit edilmiştir. Mevleviliğin, kültürel mekanından ayrılması somut olmayan niteliklerinin de yok olmasına yol açarak Mevleviliğin bozulma sürecini hızlandırmıştır. Bu bağlamda Mevleviliğin hem somut hem de somut olmayan niteliklerini birlikte koruyabilecek koruma politikaları oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, N.D. (2016). *Kültür endüstrisi bağlamında Mevlana'nın yeniden üretimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akdemir, L. (2012). *Mevlevilikteki çile olgusunun fizyolojik ve psikolojik boyutları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aksoy, A. & Enlil, Z. (2012). Kültürel miras yönetiminde çağdaş yaklaşımlar. A. Aksoy ve D. Ünsal (Editörler), *Kültürel miras yönetimi* (s. 2-29). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Arapoğlu, M. (2010). *Üsküdar mevlevihanesinin tarihsel gelişimi ve yeniden değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Haliç üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Arpaguş, S. (2009). *Mevlevîlikte ma'nevi eğitim*. İstanbul: Vefa Yayınları.
- Arslan, F.(2012). Mevlevi musikisi üstüne. *Sufi Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), s.30-31.
- Asatekin, G. (2010). Kültürel ve doğa varlıklarının değerleri ve restorasyon/koruma. M. Çakır (Editör), *Kültürel miras yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Aslan, H. (2007). Kültür kavramının tarihsel gelişimi. *Folklor Edebiyat*, 13 (52), s. 93-102.
- Ata, F. (1995). *Çankırı mevlevihanesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atçeken, Z. (1998). *Konya'daki Selçuklu yapılarının Osmanlı devrinde bakımı ve kullanılması*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Basat, E. (2013). Somut ve somut olmayan kültürel mirası birlikte koruyabilmek. *Milli Folklor Dergisi*, 25 (100), s. 61-71.
- Banoğlu, N. (1959). Atatürk ve Mevlâna, *Tarih ve Coğrafya Dünyası*, Mevlâna Özel Sayısı, s. 415-416.

- Bölükbaşı, A. (2011). *Türkiye’de bir popüler kültür alanı olarak tasavvuf: Mevlânâ ve Mevlevîlik örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. California: Stanford University Press.
- Can, Ş. (1995). *Mevlana: hayatı, şahsiyeti ve fikirleri*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Council of Europe. (2005). *Council of Europe framework convention on the value of cultural heritage for society*, <https://rm.coe.int/1680083746> (Erişim tarihi: 15.01.2018).
- Çakır, C. Ş. (2010). *Somut olmayan kültürel mirasın müzelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çelebi, A. H. (2006). *Mevlana ve Mevlevilik*. Ankara: Hece Yayınları
- Çelebi, C. (2007). *Mevlana okyanusundan*. Konya: T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Çelebi, E. (2007). Sema. M. Bayyığit (Editör), *Mevlana Ocağı*. Konya: Özgü Ciltevi.
- Çelebi, E. (2010). Edeb yolu Mevlevilik, Mevlevihaneler ve alınması gereken tedbirler. *1.Uluslararası Sultan Divani ve Mevlevilik Sempozyumu*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Çelebi, E. ve Sağbaş B. (2008). *Yüzyıllar boyu Mevlana ve Mevlevilik* . İstanbul: Kültür Bakanlığı.
- Çelebi, F. H. (2008). E. Çelebi ve B. Sağbaş (Editörler). *Yüzyıllar boyu Mevlana ve Mevlevilik*. (s. 10). İstanbul: Kültür Bakanlığı.
- Çetinaslan, M. (2004). *Konya camilerinde mahfiller*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çevikoğlu, T. (2009) *Döndükçe gönülde aşk tazelenir*. Konya: T.C. Konya Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü.
- Çıpan, M. (2007). Sema: aşka kanat çırpınların aşkı. M. Bayyığit (Editör). *Mevlana ocağı*. Konya: Özgü Ciltevi.
- Devakula, P. (1999). *A tradition rediscovered: toward an understanding experiential characteristics and meanings of the traditional thai house*. Doktora Tezi. Michigan: Michigan Eyalet Üniversitesi.

- Dönmez, C. ve Yeşibursa, C. (2014). The effect of cultural heritage education on students' attitudes toward tangible heritage. *Elementary Education Online*, 13 (2), s. 425-442.
- Duru, R. (2012). *Mevleviname*. Konya: Konya Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Eflaki. (1953). *Ariflerin menkıbeleri* (Çev: Tahsin Yazıcı). Ankara: Milli Eğitim Basımevi
- Ekici, M. (2004). Somut olmayan kültürel miras neden ve nasıl korunmalı ve nasıl müzelenmeli: sorunlar, çözümler ve ülkelerden örnekler. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri*, Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER Yayını.
- Erdemir Y. ve Kunt, H.İ. (2012). Cami ve mescitler bölüm 2. Y. Küçükdağ, Y. Erdemir ve B. Şahin (Editörler). *Karatay tarih-kültür-sanat*. Konya: Karatay Belediyesi Kültür Yayını.
- Erdoğan, A. (1937). Silivri ve Konya. *Konya Dergisi*, (12), s. 740
- Ertem, A. (2017). Türkiye'deki önemli Mevlevihaneler ve Mevlevihanelerin yaşatılmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün rolü. *Günümüzde Yurtiçi Mevlevihanelerin Durum ve Konumları*, Konya: Selçuk Üniversitesi, s. 453-497.
- Feilden, B.M. ve Jokilehto, J. (1998). *Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites*. Roma: ICCROM.
- Gölpınarlı, A. (1952). *Mevlânâ Celâleddîn*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gölpınarlı, A. (1953). *Mevlana'dan sonra Mevlevilik*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Gölpınarlı, A. (1963) *Mevlevi adap ve erkânı*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri
- Gündüz, Y. (2016). *Kültürel miras açısından inanç turizmi: Türkiye örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz, İ. (1995). Tasavvufi bir terim olarak rabıta. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (10), s. 243-274.
- Gürman, İ.S. (tarihsiz). Medidatif dans bağlamında sema seramonisi'nin incelenmesi ve koreografik bakış açısı ile sema'nın beden dili analizi. Yayınlanmamış makale.
- Hall, T.E. (1959). *The silent language*. New York: Doubleday'den aktaran Kartarı, A. (2012). Kültürlerarası iletişim. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, s. 7.

- Hereduc. (2005). *Heritage in the classroom: A practical manuel for teachers*. Brüksel: Het Gemeenschapsonderwijs'ten aktaran Dönmez, C. ve Yeşibursa, C. (2014). The effect of cultural heritage education on students' attitudes toward tangible heritage. *Elementary Education Online*, 13 (2), s. 425-442.
- Http-1: <http://www.konya.bel.tr/sayfadetay.php?sayfaID=126>
- Http-2: <http://www.konya.bel.tr/haberbasin.php?haberID=5251&hDurum=FOTO>
- Işın, E. (2004). Mevleviliğin tarihsel temelleri: Sultan Veled ve çelebilik makamının kuruluşu. *3.Uluslararası Mevlânâ Kongresi*. (s. 95-98). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Ito, N. (2003). *Intangible cultural heritage involved in tangible cultural*. Japonya.
- İmîk Tanyıldızı, N. (2011). Türk kültürünün gençlere tanıtımında medyanın rolü: Hacı Bektaş Velî, Mevlana ve Yunus Emre üzerine bir araştırma. *Türk Dültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (59), s. 101-118.
- İnançer, Ö. (2002). Mevlevî musikisi ve sema adabı. N. Şimşek (Editör), *Konya'dan Dünya'ya Mevlana ve Mevlevilik* (s. 199). Konya: Karatay Belediyesi.
- Kaçar, G. (2009). *Türk musikisi rehberi*. Ankara: Maya Akademi.
- Karadeniz, E. (1979). *Türk musikisinin nazariye ve esasları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Karakul, Ö. (2002). *New buildings in old settings: riverfront buildings in Amasya*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karakul, Ö. (2007). Tarihi çevrelerde halk mimarisi: somut olmayan kültürel mirasın yaşama mekanları. *Milli Folklor*, 19 (75), s. 151-163.
- Karakul, Ö. (2011). An integrated approach to conservation based on the interrelations of tangible and intangible cultural properties. *METU JFA*, 2 (28), s. 105-125.
- Karakul, Ö. (2011). A holistic approach to historic environments integrating tangible and intangible values case study: İbrahimpaşa village in Ürgüp. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karpuz, H. (2002). Mevlana Dergahı'nın mimarisi. N. Şimşekler (Editör). *Konya'dan Dünyaya Mevlana ve Mevlevilik* (s. 221-228). Konya: Karatay Belediyesi Yayınları.

- Karpuz, H. (2007a). Konya Mevlana Dergahı'nın mimari yapısı. M. Bayyigit (Editör). *Mevlana Ocağı* (s.19-37). Konya: Özgür Ciltevi.
- Karpuz, H. (2007b). Mevlevihaneler: mimari, edeb-erkan ve sanat. O. Horata ve A. Karaismailoğlu (Editörler), *Mevlana* (s.85). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Karpuz, H. (2009). *Türk kültür varlıkları envanteri Konya*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Karpuz, H. (2011). *Cemel Ali Dede Zaviyesi, Selçuklu dönemi Mevlevi tekkesi*. Konya Ansiklopedisi.
- Kartarı, A. (2012). *Kültürlerarası iletişim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Kemikli, B. (2007). Mesnevi ve Türk irfanı: Mesnevihanlık geleneği. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16 (2), s. 1-20.
- Kılıcı, A. (2005). Erken Osmanlı (1299-1451) baldaken türbeleri. *Vakıflar Dergisi*, (29), s. 255-286.
- Konya Şeriye Sicili. (tarihsiz). 'den aktaran Küçükdağ, Y. (1992). Konya'da bir Mevlevi manzumesi (Piri Mehmed Paşa Zaviyesi ve Vakfiyesi). *Vakıf Haftası Dergisi*, (9), s. 159-178.
- Konyalı, İ. H. (1997). *Abideleri ve kitabeleri ile Konya tarihi*. Ankara: Burak Matbaası.
- Konyalı, İ. H. (2007). Turut Türbesi = Cemel Ali Tekkesi, Mektebi ve Mescidi. *Konya Tarihi* (s. 503-504). Konya: Memleket Gazetesi Yayınları.
- Koruma Kurulu Arşivi.
- Korumaz, A. (2015). *Kültürel miras yönetiminde karar destek sistemlerinin kullanımına yönelik bir model önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Kuşçuoğlu, G. ve Taş, M. (2017). Sürdürülebilir kültürel miras yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç Akademi Dergisi*, 2 (1), s. 64.
- Küçükdağ, Y. (1992). Konya'da bir Mevlevi manzumesi (Piri Mehmed Paşa Zaviyesi ve Vakfiyesi). *Vakıf Haftası Dergisi*, (9), s. 159-178.
- Küçükdağ, Y. (1994). *Vezir-i Azam Piri Mehmed Paşa*. Konya: Literatür Yayınevi.
- Küçükdağ, Y. ve Arabacı, C. (1994). *Selçuklular ve Konya*. Konya: Selçuklu Belediyesi.

- Lawrence, D. ve Low, S. M. (1990). The built environment and spatial form. *Annual Review of Anthropology*, (19), s. 453-505.
- Malinowski, B. (1960). A scientific theory of culture. New York: The Oxford University Press.
- Matoba, K ve Schible, D. (2007). *Interkulturelle und transkulturelle kommunikation*. http://www.idm-diversity.org/files/Working_paper3-Matoba-Scheible.pdf (Erişim tarihi: 15.01.2018).
- Menteş, M. (2011). *Sema ayini*. İstanbul: Cinius yayınları.
- Oğuz, M. Ö. (2007). Folklor ve kültürel mekan. *Milli Folklor*, 19 (76), s. 30-32.
- Oğuz, M. Ö. (2008a). Unesco ve insanlığın sözlü ve somut olmayan mirası başyapıtları. *Milli Folklor*, 20 (78), s. 5-11.
- Oğuz, M. Ö. (2008b). Sema: insanlığın şaheseri. E. Çelebi ve B. Sağbaş (Editörler), *Yüzyıllar boyu Mevlana ve Mevlevilik*. (s. 18). İstanbul: Kültür Bakanlığı.
- Oğuz, M. Ö. (2009). *Somut olmayan kültürel miras nedir?*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Önder, M. (1970). *Mevlana güldestesi*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Önder, M. (1971). *Mevlana şehri Konya*. Ankara: Güven Matbaası.
- Önder, M. (1998). *Mevlana ve Mevlevilik*. İstanbul: Aksoy Yayıncılık.
- Önder, M. (2002). Mevleviliğin sistemleşmesi, Sultan Veled ve diğer postnişinler. N. Şimşekler (Editör). *Konya'dan dünyaya Mevlana ve Mevlevilik*. (s. 131-150). İstanbul: Karatay Belediyesi Yayınları.
- Özkan, İ. H. (2003). *Türk musikisi nazariyatı ve usulleri*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Özönder, H. (1989). *Mevlana Dergahı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Rapoport, A. (1969). *House form and culture*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Rapoport, A. (1977). *Human aspects of urban form: towards a man-environment approach to urban form and design*. New York: Pergamon Press.
- Rapoport, A. (1982). *The meaning of built environment: A non-verbal communication approach*. Tucson: University of Arizona Press.
- Rapoport, A. (1993). *Cross-cultural studies and urban form*. College Park: University of Maryland Studies and Urban Plannig Program.

- Rapoport, A. (2002). Traditional environments, culture and preservation. H. Turgut, P. Kellett (Editörler). *Traditional environments in a new millenium: defining principles and professional practice*. (s. 26-32). Ankara: Nokta Ofset.
- Rapoport, A. (2004). *Kültür, mimarlık, tasarım*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi.
- Sakıb Dede. (1283). *Sefine-i Nefise-i Mevleviyan*’dan aktaran Çelebi, E. ve Sağbaş B. (2008). *Yüzyıllar boyu Mevlana ve Mevlevilik*. İstanbul: Kültür Bakanlığı, s. 108.
- Smith, L. (2006). *The uses of heritage*. New York: Simultaneously.
- Subaşı, N. (2003). Kültürel mirasın çeşitliliği ve seçicilik sorunu. *Doğu-Batı Dergisi*, 7 (25), s. 135-144.
- Şentürk, A. (2012). *Unesco dünya miras listesinde yer almanın, ülke kültürel miras koruma politikalarına etkileri üzerine bir değerlendirme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Şimşek, G. (2014). Kültürel miras ve yeni biçimlenme süreci üzerine bir değerlendirme. *21. Yüzyılda eğitim ve Toplum Dergisi*, 3 (8), s. 67-92.
- Şimşekler, N. (2008). *Yılan hikayesinden gerçeğe dönüşen proje Mevlana Kültür Merkezi*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Şimşekler, N. (2012). Proje hakkında. N. Şimşekler, E. Çelebi Bayru (Editörler). *Mevlana’dan Mevlana’ya ulaşanlar yurtdışındaki yabancı Mevleviler* (s. 11-13). Konya: Bahçıvanlar Basım A.Ş.
- Tanman, B. (1990). *İstanbul tekkelerinin mimari ve süsleme özellikleri tipolojik denemeleri*’nden aktaran Ünal, N. (2007). Yenikapı Mevlevihanesi’nin tarihsel gelişimi ve Harem Konağı’nın restitüsyon projesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Tanrıkörur, B. (1999). Mevleviyye, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (s. 472). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, c.29.
- Tanrıkörur, B. (2000). *Türkiye mevlevihanelerinin mimari özellikleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tanrıkörur, C. (2003). *Osmanlı dönemi Türk musikisi*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tiril, A. (tarihsiz) 1925 yılından günümüze kadar Mevlevilik. Yayımlanmamış Makale.
- Top, H. H. (2001). *Mevlevi usul ve adâbı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Tylor, E. B. (1958). *The origins of culture*. New York: Harper and Brothers Publishers.

- Uğur, F.F. (1945). Mevlevi kıyafetleri. *Folklor Postası Aylık Halk Bilgileri Dergisi*, 1 (4), s. 10-11.
- Uluslararası Mevlana Vakfı Arşivi. (tarihsiz).
- UNESCO. (1972). *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage*. Paris.
- UNESCO. (1982). *World conference on cultural policies*. Mexico.
- UNESCO. (1989). *Recommendation on the safeguarding of traditional culture and folklore*. Paris
- UNESCO. (2003). *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*. Paris.
- UNESCO. (2005). *Masterpieces of the oral and intangible heritage of humanity*.
- Uzun, H. (2012). *İslami uyanış, çoklu modernlik ve popüler kültür bağlamında mevlevi semasının dönüşümü: Afyonkarahisar örnek olayı*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Ünal, N. (2007). *Yenikapı Mevlevihanesi'nin tarihsel gelişimi ve Harem Konağı'nın restitüsyon projesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ünal, Z. (2014). *Kültürel mirasın korunması*.
- Vecco, M. (2010). A definition of cultural heritage: from the tangible to the intangible. *Journal of Cultural Heritage*, (11), s. 321-324.
- Yarar, A. E. (2010). *Şehir pazarlaması ve şehir varlıkları: Konya ve Mevlana örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yöndemli, F. (2004). *Mevlevilikde sema eğitimi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

EKLER

EK-1.Yapı Envanter Fişi

		ANADOLU ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARİ KORUMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ BÜTÜNLEŞİK KORUNMASI YÜKSEK LİSANS TEZİ										YAPI ENVANTER FİŞİ	
		DANIŞMAN: DOÇ. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ					ÖĞRENCİ: FIKRET BADEMCİ					TARİH: .../.../.....	
YAPININ KÜNYE BİLGİLERİ	ADRES:		YAPIM YILI (BİLİNİYORSA):		YAPININ KORUNMUŞLUK DURUMU		KULLANIM DURUMU		DEĞİŞİMLİK DURUMU				
			MEVCUT İŞLEVİ		İYİ (MALZ. VE STR. SORUNU YOK)		KULLANIMDA		EKLER VAR				
					ORTA (MAL. VAR, STR. YOK)		SEZONLUK		MİMARİ ELEMAN				
					KÖTÜ (MALZ. VE STR. SORUNU)		BOŞ		EKSİK KISIM				
	YAPIM YILI:		YAPI MALZEMESİ		DİĞER		DİĞER		DEĞ. YOK				
	MİMARİ:				NOT:								
YAPTIRAN KİŞİ:													
ÖZGÜN DETAYLARI						DEĞİŞİKLİKLER							

EK-1.1.Mevlana Dergahı Yapı Envanter Fişi

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ, MİMARİ KORUMAYUKSEK LİSANS PROGRAMI MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ İLKİLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: KONYA ÖRNEĞİ		YAPI ENVANTER FİŞİ	
DANIŞMAN: DOÇ.DR. HİGEN KIVILCIM ÇORAKBAS		ÖĞRENCİ: FAKİRET BADEMÇİ	
TARİH: 2.06.2018			
YAPININ KÜnye BİLGİLERİ	Adres: Karatay İlçesi Aziziye Mahallesi Mevlana Caddesi üzerinde bulunmaktadır.	YAPIM YILI (BELİRTİYORSANIZ):	YAPININ KORUNMUŞLUK DURUMU
	MEVCUT İŞLEVİ:	PRİMALZ VE STR. SORUNU YOK ☒	KULLANIM DURUMU
	Müze olarak kullanılmaktadır.	ORTA (MAL, VAR, STR. YOK) ☐	KULLANIMDA ☒
	YAPIM YILI: 1231	KOTU (MALZ. VE STR. SORUNU) ☐	SEZONLUK ☐
	YAPI MALZEMESİ:	DİĞER ☐	BOŞ ☐
MİMARİ: Bedreddin-i Tebrizi	Taş	NOT:	DEĞİŞİMLİK DURUMU
YAPTIRAN KİŞİ: Zahir Nispetin Akın ve emel Şirin Akın			DEĞ. YOK ☐
ÖZGÜN DETAYLARI		DEĞİŞİKLİKLER	
- Mahfiller ile sema meydanı arasındaki demir parmaklıklar korunmuştur. - Pencerelerin korkulukları korunmuştur. - Mahfillerin altındaki ahşap dikmeler korunmuştur. - Kadınlar mahfiline çıkan merdivenlere açılan kapı korunmuştur. - Mescide açılan kapı korunmuştur. - Mescit ile semahane arasındaki demir parmaklıklar korunmuştur. - Kemerler arasındaki ahşap kırımlar korunmuştur.		- Semahane ile sandukaların olduğu bölüm kat farkı ve ahşap parçaları ile yapılmış duvarlar. - Üstte bulunan kadınlar mahfilinin tabanı değiştirilmiştir. - Ayınlar eklenmiştir. - Spot ışıklar eklenmiştir. - Kamera ve alarm sistemi eklenmiştir. - Pencere önlenirileli ahşap kapılar değiştirilmiştir. - Zemin laminant parke yapılmıştır. - Yangın sistemi eklenmiştir. - Taş duvarların bir kısmı ahşapla kaplanmış olup ahşapların üzeri sıvanmıştır.	

Adres: Karatay ilçesi, Aziziye mahallesi Mevlana Caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Yapım Yılı: 1231

Mimar: Bedreddin-i Tebrizi

Yapı Malzemesi: Taş

Mevcut İşlevi: Müze olarak kullanılmaktadır.

Kullanım Durumu: Kullanımda

Yapının Korunmuşluk Durumu: İyi (Malzeme ve strüktür sorunu yoktur)

Değişmişlik Durumu: Ekler var.

ÖZGÜN DETAYLARI

- Mahfiller ile sema meydanı arasındaki demir parmaklıklar korunmuştur.
- Pencerelerin korkulukları korunmuştur.
- Mahfillerin altındaki ahşap dikmeler korunmuştur.
- Kadınlar mahfiline çıkan merdivenlere açılan kapı korunmuştur.
- Mescide açılan kapı korunmuştur.

- Mescit ile semahane arasındaki demir parmaklıklar korunmuştur.
- Kemerler arasındaki ahşap kirişler korunmuştur.

DEĞİŞİKLİKLER

- Semahane ile sandukaların olduğu bölüm kot farkı ve ahşap paravan ile ayrılmış durumdadır.
- Üstte bulunan kadınlar mahfilinin tabanı değiştirilmiştir.
- Avizeler eklenmiştir.
- Spot ışıklar eklenmiştir.
- Kamera ve alarm sistemi eklenmiştir.
- Pencere önlerindeki ahşap kapaklar değiştirilmiştir.
- Zemin laminant parke yapılmıştır.
- Yangın sistemi eklenmiştir.
- Taş duvarların bir kısmı ahşapla kaplanmış olup ahşapların üzeri sıvanmıştır.

EK-1.2.Şems Zaviyesi Yapı Envanter Fişi

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARİ KORUMAYÜKSEK LİSANS PROGRAMI MEYVELİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ İLKİLEŞTİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: KONYA ÖRNEĞİ		YAPI ENVANTER FİŞİ	
DANIŞMAN: DOÇ. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORABAS		ÖĞRENCİ: FIKRET BADEMCI	
TARİH: 12.01.2018			
YAPININ KÜnye BİLGİLERİ	SÖZÜY: Karatay İlçesi Şems-i Tebrizi mahallesi Şems caddesi üzerinde bulunmaktadır.	YAPIM YILI (BİLİNİYORSAL):	YAPININ KORUNMUŞLUK DURUMU
		MEVCUT İŞLEVİ	KULLANIM DURUMU
	Cami ve türbe olarak kullanılmaktadır.	İYİ (MALZ. VE STR. SORUNU YOK)	☒ KULLANIMDA
		ORTA (MALZ. VAR, STR. YOK)	☐ SEZONLUK
		KOTU (MALZ. VE STR. SORUNU)	☐ BOŞ
YAPIM YILI: Selçuklu Dönemi	YAPI MALZEMESİ	DİĞER	DİĞER
MİMARİ:	Taş	NOT:	
YAPTIRAN KİŞİ: İshak Paşa			
ÖZGÜN DETAYLARI		DEĞİŞİKLİKLER	
- Giriş kapısı korunmuştur. - Revzenler korunmuştur. - Ahşap dikmeler korunmuştur. - Tavan döşemesi korunmuştur. - Pencere demirleri korunmuştur. - Sandıkta serahenden girilen Bursa karesi korunmuştur.		- İçerideki serahenden - Klima sistemi eklenmiştir. - Kanerla sistemi eklenmiştir. - Elektrikli sistemi eklenmiştir. - Isıtma sistemi eklenmiştir. - Ust kaba cıvan merdiven yapılmıştır. - Asalet eklenmiştir. - Duvarlar yerden yarım metre yüksekliğe kadar ahşap kaplanmıştır. - Pencere çerçeveleri değiştirilmiştir. - Dolap eklenmiştir. - Ses sistemi eklenmiştir. - Pencerelerin altına kapısı eklenmiştir.	

Adres: Karatay ilçesi, Şems-i Tebrizi mahallesi Şems caddesi üzerinde bulunmaktadır.

Yapım Yılı: Selçuklu dönemi

Yapı Malzemesi: Taş

Yaptıran Kişi: İshak Paşa

Mevcut İşlevi: Cami ve türbe olarak kullanılmaktadır.

Kullanım Durumu: Kullanımda

Yapının Korunmuşluk Durumu: İyi (Malzeme ve strüktür sorunu yoktur)

Değişmişlik Durumu: Ekler ve eksik kısımlar var.

ÖZGÜN DETAYLARI

- Giriş kapısı korunmuştur.
- Revzenler korunmuştur.
- Ahşap dikmeler korunmuştur.
- Tavan döşemesi korunmuştur.
- Pencere demirleri korunmuştur.

- Sandukayı semahaneden ayıran Bursa Kemerı korunmuştur.

DEĞİŞİKLİKLER

- İç mekan sıvanmıştır.
- Klima sistemi eklenmiştir.
- Kamera sistemi eklenmiştir.
- Elektrik sistemi eklenmiştir.
- Isıtma sistemi eklenmiştir.
- Üst kata çıkan merdiven yenilenmiştir.
- Askı eklenmiştir.
- Duvarlar yerden yarım metre yüksekliğe kadar ahşapla kaplanmıştır.
- Pencereleı değiştirilmiştir.
- Dolap eklenmiştir.
- Ses sistemi eklenmiştir.
- Pencereleıın altına fayans eklenmiştir.

EK-1.3.Piri Mehmet Paşa Zaviyesi Yapı Envanter Fişi

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ, MİMARİ KORUMAYÜKSEK LİSANS PROGRAMI MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ İLİŞKİLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: KONYA ÖRNEĞİ		YAPI ENVANTER FİŞİ	
DANIŞMAN: DOÇ. DR. FİGEN KÖYLÜCÜM ÇORAKBAŞ		ÖĞRENCİ: FIKRET BADEMCI	
TARİH: 12.04.2013			
YAPININ KÜNYE BİLGİLERİ	ADRES: Karatay İlçesi, Aziziye Mahallesi, Piri Mehmet Paşa Sokakında bulunmaktadır.	YAPIM YILI (BİLİNİYORSA):	YAPININ KORUNMUŞLUK DURUMU
	MEVCUT İŞLEVİ:	İYİ (MALZ. VE STR. SORUNU YOK)	KULLANIM DURUMU
	Bir kısmı cami, diğer kısmı ise ticarethane olarak kullanılmaktadır.	ORTA (MAL. VAR, STR. YOK)	DEĞİŞİMLİK DURUMU
	YAPIM YILI:	KOTU (MALZ. VE STR. SORUNU)	DEĞİŞİMLİK DURUMU
	MİMARİ:	YAPI MALZEMESİ	DEĞİŞİMLİK DURUMU
YAPTIRAN KİŞİ: Piri Mehmet Paşa	Taş	NOT:	DEĞİŞİMLİK DURUMU
ÖZGÜN DETAYLARI		DEĞİŞİKLİKLER	
- Minareye çıkılan merdivenin kapısı korunmuştur. - Kemerler arasındaki ahşap kirişler korunmuştur. - Mihrabın üzerindeki işlemler korunmuştur. - Pencere kapakları korunmuştur. - Kadınlar mahfilini tutan ahşap kirişler korunmuştur. - Vaaz kürsüsünün yanındaki dolap kapağı korunmuştur.		- Son cemaat mahfilinin kenarları sırtına muntazam olarak korunmuştur. - Kapılar ve pencereler değiştirilmiştir. - Isıtma sistemi elelenmiştir. - Seslendirme sistemi elelenmiştir. - Vaaz kürsüsü elelenmiştir. - Kadınlar mahfiline çıkılan ahşap merdiven değiştirilmiştir. - Elektrik panosu elelenmiştir. - Duvarlar, yandan yarım metre yüksekliğinde betonla kaplanmıştır. - Isı yalıtım sistemi elelenmiştir. - Ses sistemi elelenmiştir. - Mihrabın iki yanına dolap elelenmiştir.	

Adres: Karatay ilçesi, Aziziye mahallesi Piri Mehmet Paşa sokağında bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi: Taş

Yaptıran Kişi: Piri Mehmet Paşa

Mevcut İşlevi: Bir kısmı cami diğer kısmı ise ticarethane olarak kullanılmaktadır.

Kullanım Durumu: Kullanımda

Yapının Korunmuşluk Durumu: İyi (Malzeme ve strüktür sorunu yoktur)

Değişmişlik Durumu: Ekler var.

ÖZGÜN DETAYLARI

- Minareye çıkılan merdivenin kapısı korunmuştur.
- Kemerler arasındaki ahşap kirişler korunmuştur.
- Mihrabın üzerindeki işlemler korunmuştur.
- Pencere kapakları korunmuştur.
- Kadınlar mahfilini tutan ahşap kirişler korunmuştur.
- Vaaz kürsüsünün yanındaki dolap kapağı korunmuştur.

DEĞİŞİKLER

- Son cemaat mahfilinin kemerleri arasına muhdes cam konulmuştur.
- Kapılar ve pencereler değiştirilmiştir.
- Isıtma sistemi eklenmiştir.
- Soğutma sistemi eklenmiştir.
- Vaaz kürsüsü eklenmiştir.
- Kadınlar mahfiline çıkılan ahşap merdiven değiştirilmiştir.
- Elektrik panosu eklenmiştir.
- Duvarlar, yerden yarım metre yüksekliğe kadar ahşapla kaplanmıştır.
- Işıklandırma sistemi eklenmiştir.
- Ses sistemi eklenmiştir.
- Mihrabın iki yanına dolap eklenmiştir.

EK-1.4.Ateşbaz Veli Zaviyesi Yapı Envanter Fişi

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ, MİMARİ KORUMAYI KŞER LİSANS PROGRAMI MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ İLKİLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: KONYA ÖRNEĞİ		YAPI ENVANTER FİŞİ	
DANIŞMAN: DOÇ.DR. FİĞEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ		ÖĞRENCİ: FIKRET BADEMCI	
TARİH: 26.12.2018			
YAPININ KÜTİYE BİLGİLERİ	ADRES: Meram ilçesinde Orgeneral Tural mahallesi Ateşbaz sokakta bulunmaktadır	YAPIM YILI (BİLİNİYORSA):	YAPININ KORUNMUŞLUK DURUMU
	MEVCUT İŞLEVİ	İYİ (MALZ. VE STR. SORUNU YOK) ☒	KULLANIM DURUMU
	Türbe olarak kullanılmaktadır	ORTA (MAL. VAR. STR. YOK) ☐	DEĞİŞİMLİK DURUMU
	YAPIM YILI: 1285	KOTU (MALZ. VE STR. SORUNLU) ☐	DEĞ. YOK ☐
MİMARİ:	YAPI MALZEMESİ	NOT:	
YAPTIRAN KİŞİ: Çelebi Abdüssamed	Taş + Tuğla		
ÖZGÜN DETAYLARI		DEĞİŞİKLİKLER	
- Giriş kapısı ilk döneme ait olmasa da sonraki dönemlerde yapılmış ve korunmuştur. - Kapının üzerindeki kitabe korunmuştur. - Kapının ahşap dikmeleri korunmuştur. - Sanduka bölümündeki pencere demiri korunmuştur.		- Bahçe duvarı ve merdiven yapılmıştır. - Bahçenin dışına malzemesi taş malzemeye çevrilmiştir. - Mezar bölümünün kapısı mükemmel demir olup içindekiler pür kapı bulunmaktadır. - Kapıdaki bazı taşların arasına sanduka çakılarak korunmuştur. - Merdivenin bulunduğu merdiven demiridir. - Türbenin ahşap kapısı çürümüş ve ısıtılmıştır. - Türbenin kütlenin geçirdiği alüminyum malzeme korunmuştur. - Sanduka bölümünün dışındaki zemin mermerle kaplanmıştır. - Sanduka bölümünün girişine mermer eklenmiştir. - Sanduka bölümünün kapısı yenilenmiştir. - Sanduka bölümüne kilitlenmesi yapılmıştır. - Sanduka bölümüne elbette tesviti çekilmiştir. - Kamera sistemi çekilmiştir. - Pencereler değiştirilmiştir.	

Adres: Meram ilçesi, Orgeneral Tural mahallesi Ateşbaz sokakta bulunmaktadır.

Yapı Malzemesi: Taş ve Tuğla

Yaptıran Kişi: Çelebi Abdüssamed

Mevcut İşlevi: Türbe olarak kullanılmaktadır.

Kullanım Durumu: Kullanımda

Yapının Korunmuşluk Durumu: İyi (Malzeme ve strüktür sorunu yoktur)

Değişmişlik Durumu: Ekler ve eksik kısımlar var.

ÖZGÜN DETAYLAR

- Giriş kapısı ilk döneme ait olmasa da sonraki dönemlerde yapılmış ve korunmuştur.
- Kapının üzerindeki kitabe korunmuştur.
- Kapının ahşap dikmeleri korunmuştur.
- Sanduka bölümündeki pencere demiri korunmuştur.

DEĞİŞİKLİKLER

- Bahçe duvarı ve merdiven yapılmıştır.
- Bahçenin döşeme malzemesi taş malzemeye çevrilmiştir.
- Mezar bölümünün kapısı muhdes demir olup önünde pvc kapı bulunmaktadır.
- Yapıdaki bazı taşların arasına sonradan derz eklenmiştir.
- Merdivenin korkuluğu muhdes demirdir.
- Türbeyi aydınlatan çevre ışıklıklar eklenmiştir.
- Türbenin külahla birleştiği noktada alüminyum malzeme kullanılmıştır.
- Mezar bölümündeki açıklığın önüne mermer eklenmiştir.
- Sanduka bölümünün girişine mermer eklenmiştir.
- Sanduka bölümünün kapısı yenilenmiştir.
- Sanduka bölümüne ışıklandırma yapılmıştır.
- Sanduka bölümüne elektrik tesisatı çekilmiştir.
- Kamera sistemi çekilmiştir.
- Pencereler değiştirilmiştir.

EK-2.Görüşmelerde Katılımcılara Uygulanan Anketler

EK-2.1.Sema Töreni İzleyenlerine Uygulanan Anketin 1. Sayfası

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARİ KORUMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI	
MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ İLİŞKİLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA; KONYA ÖRNEĞİ	
DANIŞMAN ADI: DOÇ. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ	
ÖĞRENCİ ADI: FİKRET BADEMCİ	
MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ BÜTÜNLEŞİK KORUNMASINAYÖNELİK ARAŞTIRMA ANKETİ	
Aşağıda yer alan anket formundaki bilgilerden, hazırlanması planlanan Anadolu Üniversitesi tez çalışmasının altlığını oluşturmada yararlanılacaktır. Anket soruları genel olarak değerlendirileceği için isminiz istenmeyecektir. 12 soruluk anketimizin amacı Mevleviliğin Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirasının Bütünleşik Korunması konusuna bireylerin bakış açısını araştırmaktır. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacaktır. Sorulara cevap vererek araştırmaya sağladığınız önemli katkı için teşekkür ederiz.	
Demografik Özellikler	
Cinsiyet	()Kadın ()Erkek Uyrak () T.C. ()Diğer.....
Yaş	()22 ve altı ()23-27 ()28-32 ()33-37 ()38-42 ()43-47 ()48 ve üstü
Yaşadığı şehir/ilçe?	
Eğitim düzeyi	()İlkokul ()Lise ()Lisans ()Lisansüstü
S. NO	Anket Soruları
1	Mevlana Müzesi'ne / Sema ayinine kaçınıcı gelişiniz?
2	(Eğer anket müzede yapılıyorsa sorulacak) Sema ayinlerinden haberdar mısınız?
3	Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
4	Sizce sema ayini korunması gereken bir kültür varlığı mıdır? Neden?
5	(Eğer 3. soruya cevap 'evet' ise sorulacak) Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır? (Birden çok seçenek belirtebilirsiniz)
6	Günümüzdeki sema ayinlerinin 600 yıl önceki haline uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

EK-2.2.Sema Töreni İzleyenlerine Uygulanan Anketin 2. Sayfası

7	Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi, bu geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunmasına olumlu ya da olumsuz etkileri nelerdir?	Olumlu
		Olumsuz
8	Konya'da 5 tane Mevlevihane bulunuyor. Bu Mevlevihanelerden,	Mevlana Dergahı: ☐ Biliyorum ☐ Bilmiyorum ☐ Gittim ☐ Gitmedim Şems Zaviyesi: ☐ Biliyorum ☐ Bilmiyorum ☐ Gittim ☐ Gitmedim Cemel Ali Dede Zaviyesi: ☐ Biliyorum ☐ Bilmiyorum ☐ Gittim ☐ Gitmedim Ateş-Baz Zaviyesi: ☐ Biliyorum ☐ Bilmiyorum ☐ Gittim ☐ Gitmedim Piri Mehmet Paşa Zaviyesi: ☐ Biliyorum ☐ Bilmiyorum ☐ Gittim ☐ Gitmedim
9	Konya dışındaki Mevlevihanelerden bildikleriniz var mı? Varsa nelerdir?	☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6+
10	Mevlevihanede hiç sema gösterisi izlediniz mi?	☐ 0 ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐ 6+
11	Sema ayinleri Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır: Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?	☐ Camiler ☐ Oteller ☐ Düğünler ☐ Konser Salonları ☐ Spor Salonları ☐ Tren İstasyonları ☐ Partiler ☐ Güzellik Yarışmaları ☐ Hiçbiri ☐ Diğer.....
12	Sizce sema gösterisinin Mevlevihane ile farklı mekanlarda yapılmasının farkı var mı? Varsa nelerdir?	☐ Fark Vardır. ☐ Fark Yoktur. ☐ Kararsızım

Yanıtlarınız için teşekkürler...

EK-2.3.Semazenlerle Yapılan Görüşmede Sorulan Soruların 1. Sayfası

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARİ KORUMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ İLİŞKİLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA; KONYA ÖRNEĞİ DANIŞMAN ADI: DOÇ. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ ÖĞRENCİ ADI: FİKRET BADEMCİ			
MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ İLİŞKİLENDİRİLMESİNE YÖNELİK ARAŞTIRMA ANKETİ			
Aşağıda yer alan anket formundaki bilgilerden, hazırlanması planlanan Anadolu Üniversitesi tez çalışmasının altlığını oluşturmada yararlanılacaktır. Anket soruları genel olarak değerlendirileceği için isminiz istenmeyecektir. 16 soruluk anketimizin amacı Mevleviliğin somut ve somut olmayan kültürel mirasının ilişkilendirilmesi konusuna bireylerin bakış açısını araştırmaktır. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacaktır. Sorulara içtenlikle cevap vererek araştırmaya sağladığınız önemli katkı için teşekkür ederiz.			
Demografik Özellikler			
Cinsiyet	()Kadın ()Erkek	Uyruk	() T.C. ()Diğer.....
Yaş	()22 ve altı ()23-27 ()28-32 ()33-37 ()38-42 ()43-47 ()48 ve üstü		
Yaşadığı şehir/ilçe?			
Eğitim düzeyi	()İlkokul ()Lise ()Lisans ()Lisansüstü		
S. NO	Anket Soruları	Anket Cevapları	
1	Kaç yıldır sema icra ediyorsunuz?		
2	Hangi sıklıkta sema icra ediyorsunuz?		
3	Hangi kuruma bağlı olarak görev yapıyorsunuz?		
4	Sema eğitimi nerede aldınız?		
5	Sema eğitimi ne zaman aldınız?		
6	Sema eğitimi ne kadar süre aldınız?		
7	Aldığınız sema eğitiminin içeriğini/programını tarif eder misiniz?		
8	Günümüzde sema icra eden kişiler başka hangi yollarla sema etmeyi öğreniyor?		
9	(Eğer 8 soruya cevabı varsa sorulacak) Bildiğiniz farklı sema eğitim sistemi varsa sizin almış olduğunuz eğitimle karşılaştırabilir misiniz?		
10	Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?	() Konya'ya özgüdür. () Konya'ya özgü değildir. () Kararsızım Neden?	
11	Günümüzdeki sema icralarınınaslına uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?	() Aynıdır. () Aynı değildir. () Kararsızım Neden?	

EK-2.4.Semazenlerle Yapılan Görüşmede Sorulan Soruların 2. Sayfa

[illegible]

Yanıtlarınız için teşekkürler.

EK-2.5.Yöneticilerle Yapılan Görüşmede Sorulan Soruların 1. Sayfası

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARİ KORUMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI			
MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ İLİŞKİLENDİRİLMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA; KONYA ÖRNEĞİ		DANIŞMAN ADI: DOÇ. DR. FİGEN KIVILCIM ÇORAKBAŞ	
MEVLEVİLİĞİN SOMUT VE SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASININ İLİŞKİLENDİRİLMESİNE YÖNELİK ARAŞTIRMA ANKETİ		ÖĞRENCİ ADI: FİKRET BADEMÇİ	
Aşağıda yer alan anket formundaki bilgilerden, hazırlanması planlanan Anadolu Üniversitesi tez çalışmasının altlığını oluşturmada yararlanılacaktır. Anket soruları genel olarak değerlendirileceği için isminiz istenmeyecektir. 11 soruluk anketimizin amacı Mevleviliğin somut ve somut olmayan kültürel mirasının ilişkilendirilmesi konusuna bireylerin bakış açısını araştırmaktır. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacaktır. Sorulara içtenlikle cevap vererek araştırmaya sağladığınız önemli katkı için teşekkür ederiz.			
Demografik Özellikler			
Cinsiyet	() Kadın () Erkek	Uyruk	() T.C. () Diğer.....
Yaş	() 22 ve altı () 23-27 () 28-32 () 33-37 () 38-42 () 43-47 () 48 ve üstü		
Yaşadığı şehir/ilçe?			
Eğitim düzeyi	() İlkokul () Lise () Lisans () Lisansüstü		
S. NO	Anket Soruları	Anket Cevapları	
1	Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?	() Konya'ya özgüdür. () Konya'ya özgü değildir. () Kararsızım Neden?	
2	Günümüzdeki sema icralarının aslına uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?	() Aynıdır. () Aynı değildir. () Kararsızım Neden?	
3	Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)	() Halk () Kültür Odaklı Resmi Kurumlar (Kültür Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü vb.) () Dini Odaklı Resmi Kurumlar (Diyanet İşleri Bşk. vb.) () Sivil Toplum Kuruluşları () Uluslararası Koruma Örgütleri () Üniversitelerin Araştırma Merkezleri	
4	Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunması ile ilgili oluşturduğu olumlu ya da olumsuz durumlar nelerdir?	Olumlu Olumsuz	
5	Sema ayinleri Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır: Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?	() Camiler () Oteller () Düğünler () Konser Salonları () Spor Salonları () Tren İstasyonları () Partiler () Güzellik Yarışmaları () Hiçbiri () Diğer..... Neden?	

EK-2.6.Yöneticilerle Yapılan Görüşmede Sorulan Soruların 2. Sayfası

6	Size göre Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında yandaki unsurlardan hangileri farklılık göstermektedir?	☐ Tasavvuf Anlayışı ☐ Usul ve Adap ☐ Müzikal Yapı ☐ İçerik ☐ Hiçbiri ☐ Hepsi ☐ Diğer
7	Sema gösterisi organizasyonlarında görev alıyorsunuz musunuz?	☐ Görev Alıyorum ☐ Görev Almıyorum.
8	(Eğer 7. soruya cevabı 'evet' sorulacak) Sema gösterisi organize edilirken karar verme sürecinde kimlerle fikir alışverişinde bulunuyorsunuz? Organizasyonun paydaşları kimlerdir?	
9	(Eğer 7. soruya cevabı 'evet' sorulacak) Sema gösterisi organizasyonunun sürecini anlatır mısınız?	
10	(Eğer 7. soruya cevabı 'evet' sorulacak) Sema gösterisi organize ederken karşılaştığınız zorluklar nelerdir?	
11	(Eğer 7. soruya cevabı 'evet' sorulacak) Sema gösterisini organize ederken nelere dikkat ediyorsunuz?	Mekan seçiminde Zaman seçiminde Semazen seçiminde Musiki sanatçısı Seçiminde

Yanıtlarınız için teşekkürler...

EK-3. Mevlevilik ve Sema Törenleri Hakkında Çıkan Genelgeler

EK-3.1.Mevlevilik ve Sema Törenleri Hakkında 2008 Yılında Çıkan Genelge'nin

1. Sayfası

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

Sayı : B.16.0.AGM.0.10.00.00 - 492106
Konu : Mevlevilik ve Semâ Törenleri Hakkında

22/10/2008

GENELGE 8

Ulusal mevzuatımız ve uluslararası sözleşmelerle somut olmayan kültürel mirasımızın korunması konusunda Bakanlığımıza önemli görevler düşmektedir. Bu kapsamda Bakanlığımız bir yandan kültürel mirası yaşatarak koruma çalışmaları yaparken, bir yandan da kültürel mirasa yönelik tehditler konusunda önlemler almakta ve kamuoyunu bilgilendirmeye yönelik faaliyetler yürütmektedir.

Kültürel mirasımızın zenginliklerinden birini de Mevlevilik kültürü ve Semâ törenleri oluşturmaktadır. Bilindiği gibi Mevlevilik kültürü Bakanlığımızın yoğun girişimleri sonucunda UNESCO tarafından korunması gereken dünya kültür miras listesine alınmıştır. Ayrıca 2007 yılı, Mevlana Celaleddin Rumi'nin 800'üncü Doğum Yıldönümü, UNESCO'nun Yıldönümleri Listesi'nde resmi olarak ilan edilmiştir. Bu çalışmaların başlangıç aşamasında Türkiye, 2004'te 43 Kültürel Mekân ve Kültürel Anlatım Formundan Oluşan İnsanın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları çerçevesinde UNESCO'ya Mevlevilik kültürü ve onun en önemli parçası olan Semâ törenleriyle ilgili bir ulusal dosya sunmuştur. Bu dosyaya göre Semâ; "Allah'a ulaşma yolunun derecelerini sembolize eden, içinde dini-tasavvufi öğeler ve temalar barındıran ve bu haliyle ayrıntılı kural ve özgün uygulamaları içeren bir tören" olarak tanımlanmaktadır.

13'üncü yüzyılda ortaya çıkmış, zaman içinde gelişip şekillenerek, Türk tarihinin ve kültürünün önemli bir parçası haline gelmiş olan Mevleviliğe bağlı kültürün ve özellikle Semâ töreninin korunarak yaşatılmasının yolu, bu geleneğin teknik ve içsel mükemmelliğini ve orijinallliğini bozmadan gelecek nesillere aktarılması ve tanıtılmasıdır. Bu çerçevede UNESCO'ya Mevlevilik kültürü ve Semâ töreninin korunması ile ilgili verdiğimiz güvenceye uyma konusunda bazı aksaklıklar ve çarpık uygulama örnekleri görülmektedir.

Son zamanlarda Mevleviliğe ve Semâ törenine duyulan ulusal ve uluslararası ilgiye bağlı olarak ortaya çıkan bazı özel grupların mutlaka uyulması gereken teknik kural ve ilkeleri göz ardı ettikleri görülmektedir. Semâ gösterilerinin uygun olmayan mekân ve şartlarda, kısaltılarak veya başkalaştırılarak icrâ edildiği örneklerle rastlanmaktadır. Törenin gerçekleştirilmesi ile ilgili teorik ve pratik bilgiye sahip olmayan kişilerin, Semâ töreninin icrası ile ilgili dikkat ve özen gerektiren konular hakkında bir takım hatalara düştükleri açıkça görülmektedir. Bu tür yanlış uygulamalar ve bunların sonucu ortaya çıkan kültürel mirasımıza ve geleneğimize yönelik tehditler, başta kurumumuz olmak üzere bu geleneği yaşatma çabası içinde olan çevreleri ve kamuoyunu rahatsız etmektedir. Belirtilen bu nitelikler, uygulamanın asgari koşullarını ifade etmekte olup; bu koşulların sağlanmadığı durumlarda sema töreni düzenlenmesi yanıltıcı ve yanlış sonuçlara yol açmakta ve bu önemli kültürel değerin bozulmadan yaşatılmasında önemli sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır.

İnönü Bulvarı No: 5 Kat: 10 Emek-ANKARA Tel: (+90 312) 2213325-2124476 Fax: 212 42 87
e-mail: arastirmaegitim@kulturturizm.gov.tr web: www.kulturturizm.gov.tr

EK-3.2.Mevlevilik ve Sema Törenleri Hakkında 2008 Yılında Çıkan Genelge'nin 2. Sayfası

T.C
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

Buna göre:

- 1- Semâ töreni, mutlaka bu kültürün doğru olarak aktarılabilceği, tanıtılabileceği mekânlarda ve gerekli şartların sağlandığı ortamlarda yapılmalıdır. İzleyicinin, Semâ töreni izlemekten başka bir amaçla bulunduğu, yapılacak programı dikkatle izleyip algılayamayacağı ortamlarda semâ yapmak, bu kültürün doğasına ve özgün niteliklerine uygun değildir.
 - 2- Semâ herhangi bir müzik eşliğinde değil, gelenekten gelen ve Semâ'nın ayrılmaz bir parçası olan Mevlevî Müziği eserleri eşliğinde yapılmalıdır. Bu eserler, gelenekte adına "mutrip" denen, geleneksel yapıdaki bir müzik topluluğu tarafından canlı olarak seslendirilmelidir.
 - 3- Semâ töreni, birbiriyle bütünlük içinde, farklı tasavvufî anlamlar ifade eden kısımlardan oluşur. Yapılacak programlar Semâ töreninin tüm kısımlarını içermeli ve programlarda sembolize edilen kavramlar mutlaka anlatılarak icra edilmelidir.
 - 4- Bu programlara katılan semâzen ve müzisyenler gereken teknik ve müzikal yeterliliğe sahip olmalı, program esnasında bir kültürel tanıtımın yanı sıra "aşkın özelliklere sahip bir uygulama" yaptıklarının bilinci içinde ciddiyetle hareket etmelidirler.
- Türk-İslâm kültürünün bu eşsiz değerinin gelecek kuşaklara sağlıklı olarak aktarılması, ancak gerekli şartların tamamen sağlandığı doğru mekânlarda ve özgün niteliklere ve kurallara bağlı olarak ciddiyetle ve disiplinli bir tanıtımla gerçekleşebilir.
- Kültürel mirasımızın doğru aktarılması, yaşatılması ve tanıtılması amacıyla, Semâ törenleri ile ilgili yukarıda belirtilen hususlara titizlikle uyulmasını önemle rica ederim.

Ertuğrul GÜNAY
Bakan

DAĞITIM:
I ve II Sayılı Listeler

**EK-3.3.Mevlevilik ve Sema Törenleri Hakkında 2008 Yılında Çıkan Genelge'nin
2013 Yılında İlgili Kurumlara Tekrar Dağıtılması**

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

2013
Piri Reis Dünya Haritası'nın
500 • Yıl Dönümü

Sayı :23505506-372-05-**111080**
Konu: Mevlevi Sema Törenleri ve Genelge

6.../62013

TÜRKİYE SEYAHAT ACENTALARI BİRLİĞİNE (TÜRSAB)

Bakanlığımız tarafından hazırlanan 22.10.2008 tarihli ve 192106-(8) sayılı Genelge ile Somut olmayan kültürel mirasımızın önemli unsurlarından biri olan Mevlevilik ve Sema Törenleri'nin aslına uygun olarak korunması, yaşatılması ve kuşaktan kuşağa aktarılması amacıyla uyulması zorunlu esaslar belirlenmiştir.

Söz konusu Genelgede bu mirasımızın özüne ve anlayışına uygun mekân ve şartlarda gerekli teknik ve müzikal yeterliliğe sahip kişiler tarafından icra edilmesi gerektiği talimatlandırılmıştır.

Bununla birlikte Mevlevilik ve Sema Törenleri Hakkında Genelgede belirtilen usul ve esasların göz ardı edilerek, törenlerin aslına uygun olmayan mekân ve şartlarda başkalaştırılarak icra edildiği müşahade edilmiştir.

Bu çerçevede, Genelgede belirtilen usul ve esaslara uyulması yönünde gerekli özenin gösterilmesi hususunda bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Özgür ÖZASLAN
Bakan a.
Müsteşar

Ek: Mevlevilik ve Sema Törenleri Hakkında Genelge (2 sayfa)

DAĞITIM:
Ekli Liste

İşmet İnönü Bulvarı No:5 Kat:9 Emek-ANKARA
Tel: (+90 312)212 83 00 Dâhili: 2927
e-posta: hasan.erkal@kulturturizm.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: H. ERKAL KTB Uzmanı
Fax: 213 96 63
Elektronik Ağ: www.kulturturizm.gov.tr

EK-3.4.Mevlevilik ve Sema Törenleri Hakkında 2017 Yılında Çıkan Genelge'nin 1. Sayfası

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü

Sayı : 23505506-372.99-E.107959
Konu : Âyin-i Şerif Hakkında Genelge

29.05.2017

GENELGE 2017/ 02

Kültürel mirasımızın en mühim unsurlarından biri Mevlevî mukabelesi ya da Âyin-i Şerif olarak da isimlendirilen Semâ âyini'dir. Mevlevîliğin merâsimi olan bu âyin Bakanlığımızın girişimleri sonucunda 2008 yılında UNESCO tarafından "İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi"ne alınmıştır. Bu amaçla UNESCO'ya sunulan dosyada Semâ Âyini; "Allah'a ulaşma yolunun derecelerini sembolize eden, içinde dinî-tasavvufî öğeler ve temalar barındıran ve bu hâliyle ayrıntılı kural ve özgün uygulamaları içeren bir tören" olarak tanımlanmaktadır.

Ulusal mevzuatımız ve uluslararası sözleşmeler doğrultusunda Bakanlığımız bir yandan kültürel mirası koruyup yaşatmak için çalışmalar yaparken, bir yandan da kültürel mirasa yönelik tehditler konusunda önlemler almakta ve kamuoyunu bilgilendirmektedir. Kültürel mirasın korunması ve yaşatılması konusunda kamu kurumlarına, yerel yönetimlere, sivil toplum kuruluşlarına, işletmelere, icracı ve izleyicilere, yani toplumun bütün kesimlerine sorumluluk düşmektedir.

Bu kapsamda Bakanlığımızca 2008 ve 2013 yıllarında yayınlanan Genelgelerle Semâ'nın aslına uygun şekilde korunması, yaşatılması ve icra edilmesi hususlarına dikkat çekilmişti. Geçen süre zarfında halkımızın ve ilgililerin konuya gerekli hassasiyeti ve özeni gösterdiği mütahhede edilmekle birlikte, hâlen yanlış uygulamalara rastlanmakta, Semâ'nın uygun olmayan mekân ve şartlarda, icazet, ehliyet ve liyakate sahip olmayan kişiler tarafından bir dans gösterisi gibi icrâ edildiği görülmektedir. Bu uygulamalar kamuoyunun büyük bölümünü rencide etmektedir.

Bu sebeple aşağıdaki hususların hatırlatılmasına gerek duyulmuştur:

1- Semâ, mutlaka bu kültürün doğru olarak aktarılabilceği, ruhuna ve doğasına uygun mekânlarda ve âyine özgü araç, gereç ve ortam koşulları sağlanarak icra edilmelidir. Aksi uygulamalar, bu mukaddes merasimin tabiatını ve sıhhatini tahrif etmek anlamına gelecektir.

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza kanunu gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak Doğrulama Kodu : NCKARALJNINRVOWTWOF Evrak Takip Adresi: <http://belgedogrulama.kultur.gov.tr/>
İnönü Bulvarı No 32 Kat 9 Emek-Çankaya/Ankara
Telefon: (312) 212 83 00 (2929) Faks: (312) 213 96 63
E-posta: sofkmdb.negm@kulturturizm.gov.tr

Bilgi için: Gültekin DÜNDAR
Kül. ve Tur. Uzm.
Telefon No: (312) 212 83 00-2904

EK-3.5.Mevlevilik ve Sema Törenleri Hakkında 2017 Yılında Çıkan Genelge'nin 2. Sayfası

2- Semâ, herhangi bir müzik eşliğinde değil, mevlevî âyinleri için bestelenmiş özel eserler refakatinde icra edilmelidir. Bu eserler, "mutribân" olarak adlandırılan, geleneksel yapıdaki bir müzik topluluğu tarafından canlı olarak seslendirilmelidir.

3- Semâ âyini, insanın kulluk yolunda tekâmülünü hikâye eden ve "selam" adı verilen birbirine bağlı 4 bölümden oluşmaktadır. Her merasimde âyin-i şerifin tamamı icra edilmeli, bütünlüğü korunmalıdır.

4- Semâ âyini icra edenler ehliyet, liyakat ve icazete sahip olmalı, dinî bir merasim icra ettiklerinin şuuruyla hareket etmelidir.

Geleneğimizin ve musiki kültürümüzün en yüksek örneklerinden biri olan Semâ'nın, dinî merasime uygun mekânlarda ve usulüne uygun icra edilmesi hem âyin-i şeriften kastedilen mananın hayat bulmasına hem de kültürümüzün hakkıyla ve doğru bir şekilde aktarılmasına vesile olacaktır.

Kültürel mirasımızın korunması, özüne ve ruhuna uygun olarak aktarılması, yaşatılması ve tanıtılması için Semâ âyini ile ilgili yukarıda belirtilen hususlara titizlikle uyulmasını önemle rica ederim.

e-imzalıdır

Nabi AVCI
Bakan

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza kanunu gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak Doğrulama Kodu : NCKARALNDNRVOWTWQI Evrak Takip Adresi: <http://belgedogrulama.kultur.gov.tr/>
İnciölü Bulvarı No 32 Kat 9 Emek-Çankaya/Ankara
Telefon: (312) 212 83 00 (2929) Faks: (312) 213 96 63
E-posta: solkimdb.egm@kulturturizm.gov.tr

Bilgi için: Gültekin DÜNDAR
Kült. ve Tur. Uzm.
Telefon No: (312) 212 83 00-2904

EK-4. Yöneticilerin Görüşmelerde Verdikleri Yanıtlar

Görüşme Yapılan Yöneticilerin Listesi

1-Ali Temizel

55 yaşındaki Prof. Dr. Ali Temizel, Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırmaları Enstitüsü'nde müdür olarak görev yapmaktadır.

2-Mehmet Yünden

54 yaşındaki Mehmet Yünden, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nde müdür yardımcısı olarak görev yapmakta ve Şeb-i Arus törenlerinin organizesinde görev almaktadır.

3-Mehmet Tekkaymaz

Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Dairesi Başkanlığı'nda görev yapmaktadır.

4-Esin Çelebi Bayru

68 yaşındaki Esin Çelebi Bayru, Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin 22. kuşaktan torunu olmakla birlikte Uluslararası Mevlana Vakfı Başkan Vekilidir.

EK-4.1.Ali Temizel İle Gerçekleştirilen Görüşme

Mevlevilik ve Sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünmüyorum. Mevlevilik Konya merkezili bir tasavvufi harekettir. Öyle olursa sadece Konyalılar Mevlevi olmalıydı. Konya'nın dışına Mevlevilik asla çıkmamalıydı. Dolayısıyla Mevlevilik sadece Konya'ya özgü değildir. Coğrafyanın neresinde Mevlevi varsa orada sema olmalıdır çünkü sema Mevleviliğin bir ritüelidir. Dolayısıyla Mevlevi olan herkes sema yapmalıdır. İslamiyet Arabistan'da doğdu diye sadece Arapların mı müslüman olma hakkı var? O zaman sadece Mekke'de namaz kılınabilir diye bir şey çıkar karşımıza.

Günümüzdeki sema icralarının aslına uygun olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

Eğer Mevlevilik tarikatına bağlı olan semahanelerde yapılıyorsa veya semahane geleneğinden gelerek sema yapanlar varsa bunların aslına uygun olduğunu düşünüyorum. Aslında Mevlevilik tarikatının şekillendikten sonra kurumsallaştıktan sonra semanın nasıl yapıldığı bunlar kitaplarda yazılı. Yalnız sema folklorik bir gösteri değildir. Sema Mevlevilik tarikatının bir ritüelidir. Olmazsa olmazdır. Her Mevlevi sema yapmalıdır. Ya toplu halde sema yapılmalı ya da kişi Mevlevi tarikatının aşkıyla semayı tek başına yapabilmelidir.

Semada kuran okunmalıdır. Kuranla başlayıp kuranla bitirilmelidir. Sadece bir yerin açılış programı olarak yapılıyorsa bu uygun değildir. Yahut sadece bir folklorik gösteri olarak yapılıyorsa bu uygun değildir. Sema ibadet aşkıyla yapılan bir şeydir. Çünkü semazen dönerken diliyle, kalbiyle ve bedeniyle Allah'ı zikreden insandır. Ondan dolayı da eğer 4 bölümü tamamen yapıyorlarsa bu uygundur.

Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?

Halk niye semayı korumak için görev alsın. Halkın hepsi Mevlevi değil ki. Semayı Mevleviler koruma altına almalıdır. Daha doğrusu koruma altına alınmamalı. Mevleviler semayı gelenekten geldiği gibi düzgün şekliyle icra etmelidir. Bunu bir makam mevki ya da gelir kaynağı olarak değil bir ibadet aşkıyla yapmalılar. Nedir ibadet aşkı? Hz. Mevlana tüm yaşam tarzını Kur'an-ı Kerim'in emirlerine uyarak Peygamber Efendi'mizin hadis ve sünnetlerine uygun yaşayarak bir hayat sürmüştür. Bu şekilde yaşayan insanların yapabileceği bir iştir sema.

Dinle ilgili bir koruma çalışması var mı Kültür Bakanlığı'nın, öyle bir şey yok. Mevlevilik bizim İslam tasavvufu içerisinde gördüğümüz bir tarikattır. İslamın da dışında

göremediğimizden dolayı da Mevlevi olanlar bu ritüeli korumak zorundadırlar. Bektaşilik tarikatını ya da kadirilik tarikatının ritüelini Kültür Bakanlığı'nın koruması gibi bir kaygı, yetkisi var mı? Başka tarikatların ya da başka İslami tasavvufi düşüncelerin ritüellerini eğer Kültür Bakanlığı korumuyorsa Mevleviliği neden korusun? Mevleviliği ancak samimi Mevleviler koruyabilir.

Semanın dinin özünde olup olmadığı hala tartışma konusudur. Dini odaklı kurumlar koruma gayreti içerisinde olmamalı. Dini odaklı kurumlar, Mevlevilikten, mesneviden, Mevlana'nın düşünce ve fikirlerinden elbette faydalanmalı. Çünkü Hz. Mevlana mesnevisinde her zaman Allah'ı bulmanın yollarını aramıştır. Aslında her beyitte Allah'a ulaşmanın yolu vardır. Fakat biz sadece anlatıyoruz Mevlana'yı. Anlamadığımızdan dolayı da problem oluşuyor. Esas anlatmak yerine anlamaya çalışmalıyız. Sema da bunlardan bir tanesidir. Biz semayı gösteri haline dönüştürdük. Halbuki biz semayı anlayarak, içselleştirerek, kendi içimizde bunu hissederek yapsaydık bunları konuşmayacaktık belki de. Sema da kendi kendini koruyacaktı. Aslında sema korunuyor da yani. Semanın korunma gibi bir ihtiyacı var mı yok mu? O ayrı bir tartışma konusu. Kültür Bakanlığı daha önce yasa da çıkarttı semayı korumak için. Ne kadar etkili oldu onu da bilmiyorum. Ben bir düğünde, bir açılış töreninde, bir mezuniyet töreninde semanın yapılmasını istemiyorum. Öyle bir şey olmamalı. Bu bir halk oyunu değildir. Halk gösterisi değildir. Eğer gerçekten bir düğünün başlangıcında namaz kılıyorsak yapalım yahut mezuniyet töreninin başlangıcında bu işi yapıyorsak onu da yapalım derim. Diyeceksiniz ki namaz ile semayı çok yaklaştırdınız birbirine. Anlatabilmek için söylüyorum. Yoksa namazla semanın kıyaslanacak bir durumu yok. Namaz Allah'ın emridir. Farzdır. Sema etmeyen insan dinden çıkmaz yani ama sema yapmayan bir Mevlevi bana Mevlevilikten çıkar gibi geliyor.

Bazı sivil toplum kuruluşları Mevlana ile Mevlevilik ile ilgilidir ama kendileri Mevlevi midir? Mevlevi olan bir sivil toplum kuruluşu ancak bunda görev alabilir. Mevlevi olmayan birisi alamaz. İslamiyetle ilgili bir ritüeli bir hristiyan kuruluş koruyabilir mi? Mevlevi olmayan bir sivil toplum kuruluşu Mevlana ile ilgilenemez de mesnevi ile de ilgilenemez sema ile de ilgilenemez. Asla buna giremez demiyorum. Girer ama bunu koruma yoluna giremez. Müslüman olan herkes Mevlevi olabilir. Mevlevi olan herkes de mutlaka müslüman olmalıdır. Adam müslümansa Mevlevi olabilir. Mevlevi ise de müslüman olmalıdır. Çünkü kişi müslüman olmadan nasıl Mevlevi olacak. Mecbur. Mevlana eserlerinde Peygamber Efendimizin hayatını anlatıyor. Dinin kurallarını anlatıyor. Mevlana'nın vasiyetini dinlese zaten yeter. Müslüman olmadan o vasiyeti de yerine getiremezsiniz. Allah'ın emirlerine uy, diyor. Nefsine uyma, diyor. İnsanları sevi diyor. Şerden uzakı dur diyor. Vasiyeti budur. Bu nedir? Hep İslami emirlerdir. Dolayısıyla müslüman olmadan Mevlevi olamaz. Mevlevi olduktan sonra da müslüman olmalıdır. Mevlevilik dünyanın her yerine yayılmalı. Bunun için de anlatmaktan ziyade anlayarak hareket etmeliyiz. Ha anlatmadan nasıl yayılır. Örnek olacağız. Bu adam Mevlevidir,

denilecek. Yahya Kemalın ‘Biz balkanları mesnevi okuyarak fethettik’ dediği gibi bir Mevlevi adabına uygun olarak yaşayaraktan. Bu da kuran ahlakıyla olur.

Mesela UNESCO, somut olmayan kültürel varlıklarını tescilliyor. Koruma altına almaya çalışıyor. Bazı folklor eserler de bunun içerisinde. Eğer her şey düzgün olacaksa. Yarın biz müslümanlığın da mı koruma altına alınmasını bekleyeceğiz. Tabi dersenez ki oraya doğru da gidiyoruz. Bu gerçekten eleştirel bir bakış. Mevlevilik 800 yıldır UNESCO tarafından mı korunuyor da bugün UNESCO tarafından korunacak diye bir şey ortaya atıyoruz. 800 yıldan beri Mevlevilik UNESCO’nun korumasıyla mı gelmiş. Gerekirse Mevlevilik UNESCO’yu korumalı. O boyutta, o düşüncede, o donanımda olmalıyız.

Üniversitelerin araştırma merkezleri, bilimsel akademik ciddi çalışmalar yapılmalı. Bu çalışmalar halkın ya da Mevlevilerin anlayabileceği şekillere dönüştürülmeli. Mevlevi olmak isteyenlerin de anlayabileceği şekillere dönüştürülmeli. Bugün ilahiyat fakülteleri var. İlahiyat fakültelerinin varlığı dini korumak değil. Zaten öyle bir niyetleri de yok. Öyle bir yetkileri de yok ama dini anlatmak, dini tavsiye etmek, dinin emir ve yasaklarını daha temiz bir şekilde, aracısız bir şekilde anlatılıyor. Mevlevilik de aynı şekilde temiz bir şekilde ile islamın emirleri anlatılarak korunabilir. Kaliteli Mevlevi sayısını artırarak bunu koruyabilirsiniz. Korumak öyle bir kafes içine almak kanuna almak falan değildir. Mevleviliğe uygun yaşayan insanları artırdığımızda Mevlana’ya, Mevlana’nın düşüncesine uygun insanların sayısını artırdığımızda bunu koruyabiliriz. Yoksa şu kanunu çıkartarak bunu koruyamayız.

Mevleviliğın 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi geleneğın dünya genelinde bilinirliğının artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğın kültürel niteliklerinin korunması ile ilgili oluşturduğu olumlu ya da olumsuz durumlar nelerdir?

Tüm dünyada Mevlevilik gibi bir tarikatın varlığı biraz daha resmi ağızlardan seslendirilmiştir. Bu iş resmi makamların elinde kalınca da halktan uzaklaşıyor diye düşünüyorum. Mevlevi olmak isteyen Mevlana’nın yanında olmak isteyen insanların da bürokrat ya da protokol tarzda insanlardan uzaklaştıklarını görüyorum. Diyanet İşleri Başkanlığı bu dini korumakla görevli dediğın zaman halk da ‘Bu iş zaten Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından korunuyormuş’ der. Bizim inancımızda öyle bir ruhban sınıfı yoktur. Biz namaz kılmasak da olur gibi bir yere gideriz ki bu da sakattır.

Sema ayınları Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır:camiler, oteller, konser salonları,

düğünler, spor salonları, tren istasyonları, partiler, güzellik yarışmaları. Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?

Camide sema olmamalı. Orası müslümanların ibadet yeri. Bunun olmayacağını Osmanlı döneminde yapılan semahaneler göstermiş. Niye gelenektekine bakmıyoruz da bugün yeni bir şey icat etmeye çalışıyoruz. Sema için semahaneler yapılmış. Buradaki dergahta da semahane var. Neyin, nerede yapılacağına dair mekanlar oluşturulmuş. Osmanlı döneminde nasıl yapılmışsa bugün de devam ettirmek zorundayız. Otellerde sema mı olurmuş? Otellerde düğün yapabilirsin ama sema yapamazsın. Adam otelin müşterisidir. Mevlevidir. Sema yapmak istiyordur. O zaman olur. Tarikatın ritüelini yerine getirmek istiyorsa yapılabilir.

Eğer Düğünde bir Mevlevi duası olarak yapılacaksa yapılsın. Yok düğünü şenlendirecekse yapılamaz.

Bugün de sema şarkıcıların arkasında yapılıyor. Öyle şey olmaz. Diyelim ki bir yere gittik semahane yok. Bir grup Mevleviyiz. Sema yapmak istiyoruz. Ritüel olarak kullanılabilir ama seyirci için değil kendisi için yapılacak.

Bir grup Mevlevi yine ritüel olarak spor salonlarında da yapılabilir ama eğlence malzemesi olarak asla yapılamaz. Sema bir eğlence değildir.

Mevlevi olmayan insana niye tanıtma gereği duyuyoruz. Mevlevi olan insan da gelir yapar. Öyle tren istasyonlarında olmaz.

Mevlevilerin partisi olmaz ancak ibadet aşkıyla yapılır. Arkasından islama uymayan bir fiil yapılacaksa sema yapmanın ne anlamı var. Osmanlı zamanında padişahların huzurunda yapılmış bir şey demiyoruz ama ben şunu düşünüyorum acizane: zaten padişahların çoğu Mevleviydi. Mevleviliğe sempati duyan insanlardı. Onun için orada yapılmıştır. Ama bir eğlence ya da folklor olarak yapılmamıştır.

Size göre Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri ile farklı mekanlarda yapılan Sema Gösterileri arasında hangi unsurlar farklılık göstermektedir?

Semahane yapılmış. Gerçekten kurumsallaşmış yani bir manevi hüviyeti var. Durup durduğun yerde bir folklor için bir mekan oluşturulmuyor. Diğer tarikatların da hücreleri oluşturulmuştur. Tekkeleri hangahları oluşmuştur. Bu o ritüellerin yaşanması içindir. Zikirlerin yapılması içindir. Bir şehirde semahane varsa başka yerde yapmanın gereği yoktur diyorum. Amaç Allah'ı zikretmekse bunun mekanı o kadar önemli değildir. Ben tim mekanlardaki semaları görmüyorum. Buradakileri gördüm sadece. Onlar da usul ve erkan yönünden uygun. Konya'dakiler de müzikal anlamda da değişiklik yok. İçerik olarak semada kısaltmalar var ama olabilir. Bir şey olmaz. Ne olacak. Önemli olan Allah'ı zikredebilmektir.

EK-4.2.Mehmet Yünden İle Gerçekleştirilen Görüşme

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünmüyorum. Mevlevilik ve sema ayininin evrensel olduğunu düşünüyorum

Günümüzdeki sema icralarının aslına uygun olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

UNESCO tarafından da kabul edilmesi orijinalini muhafaza etmekle yükümlü. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin böyle bir taahhüdü var. Ufak tefek değişiklikler mutlaka olmuştur ama icra aynıdır tabi ki.

Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?

En başta Kültür Bakanlığı görev almalıdır. Halk da hassasiyet göstermelidir. Bu meseleyi uluslararası platforma taşıırken bunu bir kültür faaliyeti şeklinde sunduğumuz zaman karşılık bulma ve etki alanını genişletme imkanımız olur. Bu tanıtmaya tekniğiyle alakalıdır. Bu bir dini vecibe, dini faaliyet dediğiniz zaman sadece o dinle ilgili olan insanların ilgisini çekersiniz diğer insanların değil. Dini odaklı resmi kurumlar yer almalı ama vitrinde değil mutfak kısmında yer alabilir. Sema, Mevlana ve Mevlevilik turizm boyutuyla, tanıtım boyutuyla ve ülkenin imajıyla alakalı alanlarda değerlendirilecekse bunu bir kültür olarak sunmakta fayda var. Sivil toplum kuruluşları da görev almalı, alıyor da zaten. Organizasyonda yer alarak organizasyonun katkıcısı, destekçisi olan sivil toplum örgütlerinin katılımı, daha geniş kitlelerin bu işin içine girmesi ve etki alanının genişlemesi açısından faydalı olacaktır. Uluslararası koruma örgütlerinin bütün organizasyonlarda yer alıp almadığını bilmiyorum. Almadığı kanaatindeyim. UNESCO gelip de bizzat vaziyet almaz sema törenlerinde. Tabi sema törenleri derken Şeb-i Arus törenlerini kastediyorum. Serbest zamanlarda yapılan semaları değil. Öyle müfettişleriyle falan kontrol altında tutan değil. Bu kültür korunamayıp özgünlüğünü kaybettiği zaman UNESCO listesinden çıkartıyor bildiğim kadarıyla. Dünyanın dört bir tarafında on binlerce kültürel miras var. Bu kurumlar tüm bunlar korunuyor mu korunmuyor mu diye her birine bir müfettiş görevlendirip bir denetçi görevlendirip onları kontrol ediyor değil. Sistem böyle işlemiyor. Yer alacağız derlerse de buyursun gelsinler. Ne katkı yaparlar? Zararları olmaz tabi ki. Organizasyona faydası olur. Üniversitelerin araştırma merkezleri de görev almalı tabi ki.

Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin

artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunması ile ilgili oluşturduğu olumlu ya da olumsuz durumlar nelerdir?

Olumlu yönlerini söylemeye gerek yok. Bu şekil derin kültürel unsurlar popülerleştiği zaman nispeten bir takım dejenerasyona ve deformasyona uğrayabiliyorlar. Belki bu yönüyle bir olumsuzluk olabilir ama bunu da yönetmek gerekir tabi. Bu böyle oluyor diye UNESCO'nun dünya korunacak miras listesinde yer alması denemez. Bunun böyle bir olumsuz tarafı var. Popüler kültürün getireceği sıradanlaşma içini boşaltma sürecini iyi yönetmek gerekiyor. Böyle bir tehlikesi var.

Sema ayinleri Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır:camiler, oteller, konser salonları, düğünler, spor salonları, tren istasyonları, partiler, güzellik yarışmaları. Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?

Bunların hiçbirisini uygun bulmuyorum. Zaten Mevlevihane diye bir şey yok şu anda. Evet vardı Mevlevihaneler. 170'e yakın Mevlevihane vardı. Mevlevihane diye bir model yok Türkiye'de kanunlarımıza göre. Ama bu iş için ayrılmış özel bir alanda yapılması lazım ki bu işin değerini, etkileyiciliğini hissedebilsin insanlar. Dönme ile semayı farklı değerlendirmek lazım. Bahsedilen yerlerde bazı insanların müzik eşliğinde dönmesinden ibaret bir folklor gösterisi gibi algılanır bilen bilmeyen tarafından. O yüzden özel, bu işe uygun mekanlarda adap-edep içerisinde yapılmalı ve izlenmeli. Spor salonlarında yapılması ise hem katılımı hem de imkânla alakalı. Özellikle Şeb-i Arus törenlerinin son gününde özellikle devlet ricalinin katılımı dolayısıyla büyük bir alaka meydana geliyor. İnsanlar tabi daha küçük bir salonda olduğu zaman bilet bulamıyorlar yer bulamıyorlar. Burada bir memnuniyetsizlik var. Bu memnuniyetsizliği karşılayamadığımız için 10 bin kişilik spor salonunda yapıyoruz ama olmuyor tabi ki.

Size göre Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında hangi unsurlar farklılık göstermektedir?

Biri sema; biri dönme. Biri dönen insanlar; biri sema yapan insanlar. Ortam bu kadar önemli. Sema, sema olmuyor öyle her yerde. Her dönen insan da sema yapmıyor. Belli bir ruhsal hazırlık, belli bir edep terbiye içinde yapılması gerekir. Yüksek kültürdür bu. UNESCO özellikle Mevlevi müziği ve sema diye kültür mirasına dahil etmiştir. Müzik de kendine özgüdür.

Sema gösterisi organize edilirken karar verme sürecinde kimlerle fikir alışverişinde bulunuyorsunuz? Organizasyonun paydaşları kimlerdir?

Ana hatlarıyla Vali Bey'in başkanlığın da 20-25 tane grubun temsilcileriyle beraber tertip komitesi oluşturuluyor. Tertip komitesinin içerisinde bu işe direkt olarak dahil olan Kültür Müdürlüğü, Belediye,  niversiteler, Mevlana Araştırma Enstitüsü ve bu işte ihtisas yapmış hocalarımız var. Bir de icra komitesi söz konusu. Bu minvalde yürüyor. Konya'da bulunan hemen hemen tüm kurumlar; Konya Sanayi Odası, Konya Ticaret Odası, Konya Gazeteciler Cemiyeti, Belediye, 3  niversite. Bunları topladı ınız zaman 20-25 kurum yapar. Konuyla alakası olabilecek her kurumun bir temsilcisi vardır.

Sema gösterisi organize ederken karşılaştığınız zorluklar nelerdir?

Bu zor bir organizasyon. Çok girift. Bir standarda ulaşamayan belli bir rutine kavuşamayan bir yapısı var. Bir yönüyle turizm, bir yönüyle kültür, bir yönüyle Türkiye'nin kültürel lobisinin en önemli unsuru. Çok faktörlü, çok yönlü bir konu. Organizasyonu fevkalade zor. Zaman uygun değil, şartlar uygun değil. O bakımdan çok yıpratıcı bir süreç. Yıllardır bu işin içindeyiz. Her sene yeni handikaplarla, yeni karar verici hususlarla karşılaşıyoruz. 1990 yılından beri bu daire yapıyor bunu. 1990 yılında da birçok zorluklarla karşılaşıldı. Hala karşılaşıyor çünkü hiç akla gelmeyen planlanamayan konularla karşı karşıya kalıyoruz. Tabi ki alakayı düşürmemek ilginç. O tarihte Konya'nın hava durumunu kattı ımız zaman, batı dünyasının yılbaşısını kattı ımız zaman o dönemde insanların ilgisini çekip buraya gelmelerini sağlamak çok zor bir iş olsa gerek. Nitekim de zor oluyor. İmkanlar  l s nde her sene yeni açılımlarla, yeniliklerle yeni atraksiyonlarla bu alakayı taze tutmaya çalışıyoruz. Bu süreci anlatmakla bitmez. Her şeb-i Arus dönemi yeni bir macera yeni bir mücadele alanı.

Sema gösterisini organize ederken nelere dikkat ediyorsunuz?

Mekan seçimi gibi bir şansımız yok. Yani iki tane olur da birini se ersin. Tek alternatifimiz var.

17 aralık Hz. Mevlana'nın vefat yıl dönümdür. Bir yönüyle şeb-i Arus bir yönüyle de vuslattır zaten. Onun için zaman seçimi olmuyor. Gelenek böyledir. 800 senedir.

Kültür Bakanlığı'nın semazenleri var. Semazen yetişme şartları var. Zaten o şartları yerine getirenler ve sema yapabilenler belli aşamalardan geçen insanlar bilinir Türk Tasavvuf Musikisi Korosu tarafından. Çünkü bunun eğitimini onlar verir. Biz nereden biliriz, bu camiadaki insanlar sema yaptığını bilir. De ilse her dönebilen insanları sahneye alabilece iniz bir organizasyon değil. Kişinin semazen olabilmesi için belirli bir aşamadan belirli bir terbiyeden, belirli bir fiziksel deneyimden geçmesi lazım.

Bunlar Kültür Bakanlığı'nın sanatçıları var. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın birçok korusu vardır. Halk müziği korosundan sanat müziği korosuna kadar. Klasik müzikten balesine kadar birçok grup ve korusu vardır. Bunlar devlet sanatçısıdır. Burası Konya Türk Tasavvuf

Musikisi Sema Grubu olarak kurulmuş bir korodur. Buraya alınan müzisyenler de bu dalda sanatçılar olur. Bir keman çalan sanatçıyı değil de rebab çalan sanatçıyı alırsınız böyle bir şeyin içine. Bu koronun hususiyetine uygun enstrümanları icra edenler alınır bu işe.

EK-4.3.Mehmet Tekkaymaz İle Gerçekleştirilen Görüşme

Sema gösterisi organize edilirken karar verme sürecinde kimlerle fikir alışverişinde bulunuyorsunuz? Organizasyonun paydaşları kimlerdir?

Biz Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığıyız. Hz. Mevlana Konyamızın manevi mimarlarının en üstü diye belirtebiliriz. Hz. Mevlana'nın öğretileri dünyanın her tarafında bilinmekte artık. Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya'ya gelen misafirlere Hz. Mevlana'yı ve Mevleviliği anımsatan bu sema gösterisini sunuyor. Bu sunma organizasyonunda da tabi ki Türk Tasavvuf Musikisi Topluluğu ile birlikte hareket ediyoruz. Bunun yanı sıra TASEMDER diye bir dernek var. Semazen ve Mevlevilik eğitimlerini yapan arkadaşların kurmuş oldukları bir camia. Onları da organizasyona dahil ediyoruz.

Sema gösterisi organizasyonunun sürecini anlatır mısınız?

Hz. Mevlana'nın şehri olan Konyamıza Hz. Mevlana'yı ve Konya'yı ziyarete gelen ulusal ve uluslararası misafirlere dönük çalışmada, turizm firmalarının bilgilendirilmeleri yapılmakta ve bilbordlara reklamlar verilerek duyurular yapılmaktadır.

Şeb-i Arus törenlerinin bazı günlerinde sema töreninin Spor ve Kongre Merkezi'nde yapılmasının nedeni nedir?

Spor ve Kongre Merkezi'nde yapılmasının temel nedeni şudur: Şeb-i Arus törenlerine 10 günlük süreçte halkımızın ve dışarıdan gelen turistlerimizin yoğun talepleri oluyor. Tabi bu talebin en yoğun olduğu dönem de 17 Aralık günü oluyor. Çünkü hem Şeb-i Arus törenlerinin son günü hem de Şeb-i Arus günü olarak biliniyor. Bundan dolayı da Mevlana Kültür Merkezi'nin sayısı yeterli olmuyor. Bunu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü organize ediyor. Bunun belediye ile bağlantısı yok. Yer ve mekan belirlemesi Şeb-i Arus törenleriyle ilgili Valilik tarafından oluşturulan komisyon tarafından belirleniyor. Gerekçe Spor ve Kongre Merkezi'nin büyüklüğü oluyor. Orada da sema ayininin gerçekleştirebileceği ortam oluşturuluyor. Ne semazenlerin ne Mevlevilerin ne de bu alanda yoğunlaşmış olan dervişlerin herhangi bir karşıt görüşü olmadı. Bu organizasyon tamamıyla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından 7-17 Aralık törenleri olarak gerçekleştiriliyor.

Sema Gösterisini organize ederken zaman seçiminde nelere dikkat ediyorsunuz?

Konyamıza turist olarak gelen misafirlerimiz yoğunlukla cumartesi günleri burada bulunuyorlar. Bu yoğunlun sema törenleri ile de taçlandırılması maksadı ile cumartesi günleri gündüz Konya gezilerini tamamladıktan sonra. Yatsı namazı diye bir durum söz

konusu değil Yaz ve kış dönemlerine göre değişkenlik arz ediyor. Kış dönemlerinde saat 19.00'da gerçekleştiriliyor. Yaz dönemlerinde de 20.00'de gerçekleştiriliyor.

EK-4.4.Esin Çelebi Bayru İle Gerçekleştirilen Görüşme

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

Mevlevihaneler açıkken de bütün Mevlevihanelerde sema ayini yapılmış. O yüzden yalnız Konya'da değil bütün Mevlevihanelerde hem haftanın belli günlerinde sema ayini yapılmış hem de Şeb-i Arus akşamı sema ayini yapılır dualar edilmiştir. Bugün için de aynı şey geçerli. Yalnız örfe adete uygun yapılması taraftarıyım.

Günümüzdeki sema icralarının aslına uygun olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

Aslına uyguna çok yakın olanı, yani kanunların izin verdiği kadarıyla, yapanlar var ki hem Kültür Bakanlığı'nın iki sema grubu hem de bizim gibi işin gelenekten gelmiş kısmını çok iyi bilip, araştırıp, o bilgi üzerine sema ayini yapanlar var. Onun dışında maalesef sema ayini diyemeyeceğim kadar yanlış şeyler yapanlar da var. Dikkat etmemiz gerekiyor.

Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?

Halk bilinçlendirilmelidir. Bilinçlendirilirse görev de alır tabi ki. Halk izleyicidir. Oradan öğreneceği çok şeyler vardır. Onun için halk olmalıdır. Kültür Bakanlığı ile ona bağlı iki grup var zaten. Onlar da olmalıdır. Dini odaklı resmi kurumların bu konunun neresinde yer alacağını bilemiyorum ama sema ayini bir zikir şeklidir ve semazen de müzisyenler de sema ayinleri başlamadan önce abdestlerini alırlar, vakit namazlarını kılarlar. O şekilde semahaneye çıkarlar. Zaten dua ile başlar dua ile biter. Dinle bağlantısı çok ayin-i şerifin. Dini odaklı kuruluşlar da sorular cevap verilmesi açısından olabilir. Bilinçlendirme açısından sivil toplum kuruluşları da olabilirler. Uluslararası koruma örgütleriyle bir ilgimiz yok. Görev almak değil de gerektiğinde onlara başvurulabilir. Üniversitelerin araştırma merkezlerini de görev almaktan ziyade istişare olarak düşünüyorum. Zaten başı sonu belli bir ayin-i şerif. Korunması için herkes görev alabilir. Toplumdaki herkes baştan sona koruma için görev almalıdır.

Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunması ile ilgili oluşturduğu olumlu ya da olumsuz durumlar nelerdir?

UNESCO'ya Uluslararası Mevlana Vakfı bir proje hazırlamıştı korunma ile ilgili, somut olmayan dünya mirası ile ilgili. Bu bizim projemiz. Vakıf olarak hazırladık. Kültür

Bakanlığı'mıza sunduk. Bu çok ciddi bir çalışmaydı. Kolay bir şey değildi. İlim adamları ve gelenekten gelenlerle beraber aylar süren bir çalışma neticesinde UNESCO'ya müracaat edebildik. 1 saatlik bir film yapıldı. İki kalın dosya hazırlandı. Projemizin ismi sema ve Mevlevi müziğinin koruma altına alınmasıydı ama alt başlıklarda Mevlevilik ile ilgili her şey vardı. Projemizi hazırladık. Kültür Bakanlığımız onayladı. Bu şekilde UNESCO'ya gitti. 3 yıl kadar UNESCO bize sorular sordu, cevaplar istedi. Bütün dünya için hazırlamış olduğu bir projeydi bu. Yalnız Mevlevilik yalnız Türkiye değil. Dünya somut olmayan kültür mirası için her ülke kendine göre projesini hazırlayıp sundu ve neticede projemiz 2005'te Dünya Somut Olmayan Kültür Mirası Başyapıtı seçildi. Bu iftihar edilecek bir şey. Tabi ki olumlu bir şeydi. Çok olumluydu hem de. Çünkü hemen arkasında bir proje daha hazırladık. O da Hz. Mevlana 800 yaşında projesiydi. O proje ile de dünyada Hz. Mevlana ile ilgili pek çok etkinlik yapıldı. Birçok gönüllerde tohumlar vardı. O tohumlar sulandı, yeşerdi. Birçok gönle de tohum ekildi. Bugün o projelerimizin etkilerini görebiliyoruz. Gün gün Hz. Mevlana daha çok araştırılıyor daha çok öğrenilmeye çalışılıyor. Gana'dan bile arayıp ne öğrenebiliriz, ne yapabiliriz diye soruyorlar. Ben bunun olumsuz tarafını hiç görmedim.

Sema ayinleri Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır:camiler, oteller, konser salonları, düğünler, spor salonları, tren istasyonları, partiler, güzellik yarışmaları. Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?

Halkın tepkisi dolayısıyla camilerde zaten yapılmaz. Yoksa bir Mevlevihanede, sema edilen semahanede namaz da kılmışlar sema da etmişler. Çünkü orası daha kutsal bir yer olarak düşünülmüş ama bugünün şartlarında bunu kabul edebileceklerini düşünmüyorum. Düğünlerde yapılmasına çok karşıyız. Manevi bir ritüeldir çünkü. Semazen abdestlidir. Allah lafzını söyleyerek sema eder. Her dönüşünde Allah diye döner. Bunu bilen insan zaten gidip de düğünde sema etmez. Otel, güzellik yarışmaları vb. bunların hiçbirinde olmaması gerekir zaten. Dediğim gibi bu bir manevi ritüeldir. Bir zikir şeklidir. Yapılacak yer de ona göre seçilmelidir. Bugün Mevlevihaneler çok az yerde işlev görecektir. O yüzden birçok yerde konser salonlarında sema ayini yapılıyor. Ben Mevlevihanelerin restore edilmesi ki UNESCO'ya verdiğimiz projenin içinde bu da vardı: Mevlevihanelerin restore edilip ya da yıkılmış olanlarının tekrar yapılıp yaşayan müzeler olarak kullanılması. O zaman o Mevlevihanelerde sema ayini de yapılır. Asıl mekanında yapılır. Hem de orada Mevlevilikle ilgili pek çok bilgi paylaşılabilir.

Size göre Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında hangi unsurlar farklılık göstermektedir?

Adaba usule uygun bir yer olması. Konser salonu diyelim mesela. Zaten konser salonlarında da yapılan sema ayinlerinde, aslında orası konser salonunun dışına çıkmış oluyor. İnsanlar geliyor oturuyor ama perde açılıp da tasavvuf müziğiyle başlayan kısa bir konser ki insanlar, şimdiki gençlerin tabiriyle, havaya giriyor. Arkasından da izleyecekleri semanın ne olduğunu anlatıyoruz. Zaten izleyeceklerinin ne olduğunu öğrendikleri zaman, daha detaylı anlayabildikleri zaman o mekan artık bir konser salonu olmaktan çıkıyor. Daha manevi bir havaya bürünüyor. Hele ki yurtdışına gittiğimiz zaman inanılır gibi değil ayin-i şerif bitiyor. Işıklar yanıyor. İnsanlar kıpırdamıyorlar yerlerinden. O manevi havadan çıkmak istemiyorlar. O manevi havayı daha çok solumak istiyorlar. Birçok zaman bendeniz teşekkür ediyorum; elimi kalbime götürerek, baş kesiyorum, selam veriyorum. Onlar üzgün bakmaya başlıyorlar bitti diye. Sorular varsa cevaplamaya çalışayım diyorum. Tek tük soru geliyor. Orada sorudan ziyade o manevi havadan çıkmak istemediklerini birebir anlıyorsunuz ki bunların büyük bir kısmı gayrimüslim olmasına rağmen bu manevi havadan çıkmak istemiyorlar. Manevi anlamda bir farklılık görmüyorum. Çünkü dediğim gibi bütün mesele oradaki insanlara ne yaptığınızı doğru anlatabilmeniz. Doğru anlattığınız zaman o insanlar zaten bunun için gelmiş oluyorlar. Zaten bir şeyler bilerek gelmiş oluyorlar. O zaman da gönülden gönle güzel köprüler kurulmuş oluyor.

İçerik anlamında değişiklikleri biz kesinlikle kabul etmiyoruz. Ayin-i şerif ne ise baştan sona tamamını icra ediyoruz. Müzikal yapı anlamında da bir farklılık yok. Olduğu gibi bir ayin ki biz genelde Kur'an-ı Kerim okunarak başlanması taraftarıyız. Hiç olmazsa en eski örf ve adete uygun olsun diye. Kur'an-ı Kerim'in ardından naat-ı şerif ondan sonra sema ayini şerifi sonunda yine Kur'an-ı Kerim ve sonrasında bütün dünya barışı için yapılan dua ile de tamamlıyoruz.

Sema gösterisi organizasyonunun sürecini anlatır mısınız?

Sema ayini organizasyonunda anlatıcı olarak katılıyorum. Kiminle bu organizasyonu yapıyor isek o kişilerle istişare yapıyoruz. O gideceğimiz bizi davet eden, ki genellikle biz davet üzerine gidiyoruz, doğru kişiler mi, nedir ne değildir, bunu araştırdıktan sonra ciddi bir araştırma yaptıktan sonra ki bunu gideceğimiz ülkenin büyükelçileri, kültür müsteşarlarından bilgi alarak gidiyoruz mutlaka. Ondan sonra da vakfın bu organizasyonda ilgili kişileriyle oturup kaç semazen, kaç müzisyen olacak buna karar veriyoruz. Bendeniz konuşmacı olarak katılıyorum. Gideceğimiz ülkeye göre bir tercümanımız mutlaka oluyor. O şekilde gidiyoruz.

Genelde bizimle beraber seyahat edecek olan şeyh efendi ve müzisyenlerin başındaki kişi ile görüşüyoruz böyle bir istişaremiz oluyor ama zaten senelerdir bunu yapıyoruz. Her seferinde yapmamıza gerek kalmadı. Belli bir düzenimiz var. Ona göre yapıyoruz programımızı. Şeyh efendi, semazenbaşı, beş tane semazen, yedi müzisyen, bir konuşmacı, bir de tercüman olarak gidiyoruz. Kendi yetiştirdiğimiz semazenlerle gidiyoruz. İstanbul

Teknik Üniversitesi'nin Konservatuvarı var. Müzisyenler oradan oluyor. Oradaki hocalar ve onların seçtiği doktora talebeleri. Tabi sema ayinine önceden çalışmış, onu icra edebilecek kişiler olmaları lazım. Onun için müzisyen olan hocalarımız karar veriyorlar kimlerle geleceklerine. Bu hocalarımız da 40 seneden fazladır Hz. Pir yolunda hizmet eden kişilerdir.

Mekan konusunda genellikle üniversite salonlarını tercih ediyoruz. Bu benim şahsi tercihim genelde. Çünkü o salonların imkanları bizim aradığımız imkanlara çok uygun. Yani sahnenin arkada bir soyunma odası var. Hazırlanabilecekleri bir yer var, ışık var, ses var. Bunların hepsi bir ayin-i şerifte önemli kriterler. Bunların hepsinin olması lazım. Sahnenin ahşap olması lazım. Semaya uygun olması lazım.

Eğer bizi davet eden kuruluş sağlayabiliyorsa bir Mevlevihanede olması tercihimiz. Yalnız Mevlevihanelerde izleyici sayısı çok az oluyor. Eskiden böyle değil malum. Belli zamanlarda yapıldığı için kaç sene de bir ayin-i şerif izlemiyor oradaki insanlar. Onun için daha çok kişinin istifade edebileceği salonları tercih ediyorlar.

Genellikle hafta sonlarını tercih ediyorlar. Biz de onlara uyuyoruz. Organize edecek kuruluş hangi saat diyorsa o saate uymaya çalışıyoruz. Bizim için bir problem yok ama zaten genelde akşamüstü oluyor.

Senelerin getirdiği tecrübeyle zorluklarla karşılaşmamak için bütün çalışmalarımızı yapıyoruz. Bugüne kadar hiçbir zorlukla karşılaşmadık. Çünkü bir anlaşma yapıyoruz karşılıklı. Bizim istediklerimiz belli. Bunları istiyoruz, diyoruz. Karşı taraf da bunların hepsini karşılayacağını, diyor. İmzalıyor bize yolluyor anlaşmayı. Kalacağımız otelin kalitesinden tutun yolumuzu, otelimizi, yiyeceklerimizi onlar temin ediyor. Sahnenin durumu, performansı bir ayin-i şerifi nerede yapabiliriz öğreniyoruz. Eğer hiç bilmediğim bir yerse özellikle sahnenin fotoğrafını istiyorum. Neticede yaptığımız şey çok önemli bir şey. Koruyabilmemiz için önce bizim kurallara uymamız lazım.

EK-5.Semazenlerin Görüşmelerde Verdikleri Yanıtlar

Görüşme Yapılan Semazenlerin Listesi

1-Fahri Özçakıl

57 yaşındaki Fahri Özçakıl, Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'nde postnişin olarak görev yapmaktadır. Yüksekokul mezunu olan Özçakıl, 46 yıldır haftada en az 1 kere sema etmektedir.

2-Mustafa Holat

1946 yılında Konya'da doğan Mustafa Holat 1959'dan beri sema yapmaktadır. Sema eğitimini babasından almıştır ve sema eğitime mezara kadar devam edecek bir süreç olarak bakmaktadır. Holat 52 sene Şeb-i Arus törenlerinde görev almış 22 sene ise Kültür Bakanlığı Türk Sanat Musikisi Korosu'nda postnişinlik yapmıştır. 2011 yılında emekli olan Mustafa Holat haftada 1 gün ayinlere çıkmaktadır.

3-Mithat Özçakıl

28 Yaşındaki Mithat Özçakıl, 13 yıldır en az haftada bir kez sema etmektedir. Mithat Özçakıl Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu'na bağlı olarak görev yapmaktadır

4-Hüseyin Sarıca

30 yaşındaki Hüseyin Sarıca, 15 yıldır hafta en az iki kez sema icra ediyor. Sarıca, Kültür ve Turizm Bakanlığı Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu'na bağlı olarak görev yapmaktadır. 2004 yılında Karnıbüyükler Dergahı'ndan 1 yıl kadar sema eğitimi alan Hüseyin Sarıca, Mevlevi dedesi olan Nadir Karnıbüyükler'den icazet almıştır

5-Ömer Faruk Erdem

35 yaşındaki Ömer Faruk Erdem, Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu'na bağlı olarak görev yapmaktadır. Erdem 22 yıldır haftada en az 1 kere sema etmektedir.

6-Ömer Kılınç

33 Yaşındaki Ömer Kılınç, 18 yıldır haftada en az iki kez sema etmektedir. Ömer Kılınç Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu'na bağlı olarak görev yapmaktadır. Ömer Kılınç, semayı 2000 yılında herhangi bir kuruma bağlı olmadan Adnan Sülükçü'den meşk usulü öğrenmiştir. Eğitimi 8 ay kadar sürmüştür.

7-Sıtkı Çokünlü

61 Yaşındaki Sıtkı, 1972 yılından itibaren haftada en az bir kez sema etmektedir. Sıtkı Çokünlü, Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu'na bağlı olarak görev yapmaktadır. Çokünlü, semayı 1972 yılında Konya Turizm Derneği'nin açmış olduğu bir kursta öğrenmiştir. Eğitimi 4,5 ay kadar sürmüştür.

8-Yusuf Varol

37 yaşındaki Yusuf Varol, 24 yıldır haftada en az bir kez sema etmektedir. Yusuf Varoli Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu'na bağlı olarak görev yapmaktadır. Varol, semayı 1993 yılında herhangi bir kuruma bağlı olmadan Mustafa Yılmaz'dan öğrenmiştir. Eğitimi 6 ay kadar sürmüştür.

EK-5.1.Fahri Özçakıl İle Gerçekleştirilen Görüşme

Sema eğitimi nereden aldınız?

Sema eğitimini 1972 yılında Konya Turizm Derneği tarafından açılmış olan sema kursunda aldım. Bu kurs 6 ay kadar sürdü. 6 aydan sonra 11 yaşındayken semaya iştirak etmiş oldum. O yıldan itibaren sema etmekteyim. 6 ay kadar semazenlik eğitimi gördüm sonra sema meşk etmeye başladım. Daha sonra da uzun yıllar Konya’da ve Konya dışında, yurtdışında yapılan programlara iştirak ettik. 1991 yılında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu açıldı. Bu toplulukta 1991 yılından itibaren resmi olarak görev almaya başladım. 1996 yılında semazenbaşı olarak vazife aldım. Bir müddet sonra da zaman zaman periyodik olarak arkadaşlarla postnişinlik görevini icra etmeye devam ettim. 2008 yılında ise Hz. Mevlana’nın torunlarından çelebiler tarafından tarafıma verilmiş olan icazetle resmi postnişin olarak görev almaya başladım.

Aldığınız sema eğitiminin içeriğini/programını tarif eder misiniz?

Sema eğitimi öncelikle sema meşk tahtası dediğimiz çivili, ortası bombeli bir tahta üzerinde çıplak ayakla, sol ayak çiviye sabit olarak takılmak suretiyle onun etrafında bir çark eğitimi alınarak başlıyor. Belki bu çark eğitimi birkaç ay süren bir eğitim. Dolayısıyla bu yavaş yavaş başlayan bir eğitim süreci. Zamanla çivili tahta üzerinde çarkın düzgün olması sağlandıktan sonra biraz daha seri bir hareketle dönüş devam etti. Sonrasında kol açma hareketiyle ve en son da tennure giymek suretiyle sema tamamlanmış oldu. Bu tabi ki 6 aya yayılmış olan bir süreç. Birden başladığınızda baş dönmesi, bulantı yapabilir. Ama siz bunu yavaş yavaş eğitim olarak çivili tahta üzerindeki eğitiminizi biraz daha sıkı bir şekilde aldıktan sonra sağlam bir şekilde sağa sola kaymadan olduğunuz yerde sema etmeyi öğrenmiş oluyorsunuz. Sema etmek sadece bir dönüşten ibaret bir şey değil. Bu işin manevi sorumluluk ve bilincini de üstlenmek zorundasınız. Tabi ki Hz. Mevlana’nın kamil insan, olgun insan metodu zamanla sizde yeşermeye başlıyor. Siz bir derviş yaşantısı içinde semayı da Mevlevilik yolu içerisinde en üst düzeyde yaşamaya devam ediyorsunuz.

Günümüzde sema icra eden kişiler başka hangi yollarla sema etmeyi öğreniyor?

Biz resmi olarak bir bakanlığa bağlı olduğumuz için şu anda bizim kurs açma veya semazen yetiştirme gibi bir çalışmamız olmuyor ama gönüllü olan pek çok arkadaşımız bize müracaat ediyor. Onlara da zaman buldukça destek vermeye gayret ediyoruz. Dolayısıyla bizim öğrenmiş olduğumuz metodu onlara da uygulamaya çalışıyoruz. Onlar da yine aynı şekilde sema meşk tahtasında eğitimlerini alıyorlar. Yine onlar da 5-6 aylık süre içerisinde eğitimlerini tamamlamış oluyorlar. Biz kurum olarak Hz. Mevlana, Mevlevilik ve sema mukabelesini icra eden Türkiye’deki tek kurumuz. Daha sonra İstanbul’da Ahmet Özhanların olduğu, Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı Tarihi Türk Müziği Topluluğu

var. Onların da tabi ki tasavvuf müziği, mehter müziği ve bunun yanında semazenleri var. Bununla beraber Türkiye'nin başka yerlerinde başka gruplar var. Vakıflar, dernekler bu işi bir şekilde yürütmeye gayret ediyorlar. Ama resmi olarak biz bu işi üstlenen tek kurumuz. Bizim dışımızdaki grupların bir kısmı sema mukabelesini bizim yapmış olduğumuz gibi aslına uygun olarak yapmaya gayret ediyorlar bir kısmı da bu işi biraz daha ticari ya da turistik mecralarda yapmaya çalışıyorlar.

Günümüzdeki sema icralarının aslına uygun olduğunu düşünüyor musunuz?

Neden?

Bizim topluluğumuz Hz. Mevlana ve Mevlevilik kültürünü, sema mukabelesini aslına uygun olarak yapma gayreti üzerine kurulmuş bir topluluk. Osmanlı döneminde nasıl yapılmışsa biz de aynı şekilde aslına uygun olarak yapmaya devam ediyoruz. Bundan sonraki nesillere de aktarmaya gayret ediyoruz. Onun haricinde bazı gruplar var ki onlar da bizim gibi aynı mukabeleyi yürütmeye gayret ediyorlar. Bir takım gruplar var onlar da farklı olabiliyor. Normalde semanın Mevlevi ayini ile icra edilmesi gerekir. Bazı gruplar farklı tasavvuf müziği ya da ilahiler eşliğinde bir şov olarak geçici bir görsellik olsun düşüncesiyle bazı sema çalışmaları yapıyor. Bu işin aslına uygun olarak yapılması için Mevlevi ayini eşliğinde yapılması gerekiyor. Sema aslında naa't-ı şerif ile başlıyor sonra ney taksimi, peşrev eşliğinde devr-i velediye yürüyüşü sonra 4 selam eşliğinde sema ayininin icrası daha sonra Kur'an-ı Kerim ve dua ile ayin tamamlanmış oluyor. Gerçekten istenen çalışma bu şekilde ama zaman zaman dışarıda ilahilerle, farklı ortamlarda sema çalışmaları yapıldığını görüyoruz. Kliplerde bir takım sema görüntüleri görüyoruz. Düğünlerde, açılışlarda uygun olmayan yerlerde, restoranlarda, otellerde görüyoruz. Tur otobüsü gelmiş turist gelmiş onlara hadi bir sema gösterimi diye çalışma içerisinde olan gruplar var. Tabi ki bunları çok fazla da tasvip etmiyoruz ama mümkün mertebe semanın aslına uygun bir şekilde yapılması ana hedeflerimizden.

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?

Neden?

Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin kabri Konya'da olduğu için Konya ile özdeşleşmiştir. Bu işin temel noktası Konya'dan çıkmaktadır. Ama Osmanlı'nın gitmiş olduğu her yerde bir Mevlevihane açılmış. Hz. Mevlana'nın türbesinde 1001 gün eğitim gören Mevleviler, bu eğitimi tamamladıktan sonra diğer Mevlevihanelere giderek oradaki Mevlevihanelerin başında insan yetiştirmeye gayret etmişler. Semazen yetiştirmeye gayret etmişler. Oradaki insanlara faydalı insan nasıl olunur, onun çalışmasını yürütmüşlerdir. Dolayısıyla bu işin sadece Konya'da yapılıyor olması ayrı bir ağırlık, mana kazanıyor ama Konya dışında da Hz. Mevlana aslına uygun olarak anlatılıyor yaşıyor. Dünya'nın her tarafından yaşıyor

aslında. Hz. Mevlana'ya karşı büyük bir sempati besleniyor. Müslüman olsun gayrimüslim olsun tüm insanların Mevlana'ya karşı büyük bir muhabbeti, sempatisi, sevgisi olduğunu görüyoruz. Sema bir şekilde insanlara manevi bir huzur veriyor. Dolayısıyla tabi ki dünya'nın her tarafında sema programları yapılmalı. Yapanlar da mutlaka var. Oradaki insanların bir şekilde gönüllerine girilmeli. Bu işin temelinde Kur'an-ı Kerim ve peygamber efendimizin sünneti yatmakta. Sema ile islamiyetin güzelliğini de insanlara yansıtmak çok daha önem arz etmekte. Sema'nın sadece Konya'ya özgü olmaması lazım. Dünya'nın her tarafından bu güzellik anlatılmalı yaşatılmalı.

Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?

Halk mutlaka olmalı. Şöyle ki halkı biraz daha bilinçlendirmek lazım belki de. Semayı insanlar bir görsel gibi düşünüyor. Zaman zaman bazı yerlerde görüyoruz. İnsanlar bu işi sadece tiyatral bir gösteri gibi izliyor. Mesela sema, düğünlerde yapılacak bir uygulama değil. Halkın bilinçli bir şekilde buna destek vermesi lazım. Bir takım bilinçli insanlar ise bu işin Mevlevilerin zikri olduğu düşüncesiyle manevi huzur elde etmek için gelip izliyorlar. Onlar da gerçekten bu işten etkileniyorlar. Kültür Bakanlığı zaman zaman genelge yayınlayarak bu işin özüne, aslına uygun olarak yapılması yönünde çalışmalar yapıyor. Kültür Bakanlığının haricinde tabi ki resmi kurum olarak valiliğin, belediyelerin de bu işe el atması lazım. Dini odaklı resmi kurumların da işin içerisinde olmasında fayda var. Dernekler, vakıflar, sivil toplum kuruluşları, üniversitelerin araştırma merkezleri de korumada görev almalıdır.

Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunması ile ilgili oluşturduğu olumlu ya da olumsuz durumlar nelerdir?

Tabi ki UNESCO tarafından koruma altına alınıyor olması memnuniyet verici bir hadise ama tabi nereye kadar. 'Koruma altına alınmıştır' demekle ya da bir genelge çıkartmakla bu iş bitmiyor. Bu işin biraz daha bilinçli bir şekilde valilikler tarafından kontrol altına alınması lazım. 'Siz nerede, ne iş yapıyorsunuz?', 'Sema nerede yapılıyor?', 'Uygun olan ortamlarda yapılıyor mu, yapılmıyor mu?' Maalesef bir cezai yaptırım uygulanmadığı için bunun çok da bir faydası olduğunu görmüyoruz. Sadece 'Resmi olarak kontrol altına alınmıştır' deniyor.

Sema ayinleri Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır: camiler, oteller, konser salonları,

düğünler, spor salonları, tren istasyonları, partiler, güzellik yarışmaları. Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?

Caminin yeri ayrı. Orada ibadetle meşgul olan insanları farklı bir yöne çekmek uygun olmayabilir. Osmanlı döneminde, tekkelerin olduğu dönemlerde mesela, camilerle tekkeler, medreseler bir arada yer almıştır. Dolayısıyla camideki yapılan ibadetten sonra tekkede bu işin yapılması çok daha uygun olacaktır. Otellerde yapılması uygun değildir. Bu işin yapılması gereken yer, aslında Mevlevihanelerdir. Mevlevihanenin olmadığı yerlerde ise kültür merkezlerinde yapılabilir. Ortamlar ve şartlar uygun olarak hazırlanıyorsa tabi ki de her yerde yapılabilir. Düğünler, kesinlikle tasvip etmediğimiz bir durum. Sanatçıların arkasında, sadece tam ayın icra edilecekse olabilir ama ilahilerle farklı bir müzik formatı içerisinde sema yapıyorsanız o da çok şık durmuyor aslında. Eğer şartlar uygunsa spor salonlarında olabilir ama tren istasyonları çok uygun değil. Partileri, kokteylleri, güzellik yarışmalarını kesinlikle tasvip etmiyorum. Karşı olduğumuz bir durum. Önceki dönemlerde Mevlevihanelerde yapılan sema programlarında vakit namazları kılınıyor. Vakit namazı kılındıktan sonra mesnevi sohbetleri yapılıyor. Daha sonra sema mukabelesinin icrasına geçiliyor. Namaz Mevlevihanenin içerisindeki sema salonunun yanında bulunan mescitte kılınıyor ve sema icra ediliyor. Asıl olması gereken durum bu ama günümüzde çok da buna imkan tanınmadığı için mevlevihanelerde çok da yaygın sema icra edilmediği için biraz daha farklı, daha uygun olan ortamlar hazırlanmak suretiyle, bu tür programlar yapılıyor. Yani siz bu işi Mevlevilerin zikri düşüncesiyle manevi olarak hazır hissettiğiniz zaman uygun olan ortamlarda sema edilebilir.

Size göre Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında hangi unsurlar farklılık göstermektedir?

Derinlemesine indiğimizde Mevlevihanede bu işin manevi özelliğini yaşıyorsunuz. Spor salonlarında, tiyatro salonlarında yapılan programlar biraz daha zorlamayla oluyor ister istemez. Siz bu semaya çıkarken abdestinizi alıyorsunuz. Vakit namazınızı kılıyorsunuz. Kendinizi sanki Mevlevihanede aslına uygun olarak yapıyor şekilde hazır hissederek semaya giriyorsunuz. Tabi ki bu anca bu şartlarda mümkün olabiliyor. Usul ve adap ise her yerde aynı. Önemli olan semazenin usul ve adaba uygun şekilde hareket ediyor olması. İçerik anlamında çok fazla olmasa da özel durumlarda içerik farklılaşması olabilir.

Size göre, Mevlevihane ile diğer mekanlarda yapılan sema icrası arasında farklılıklar var mı? Varsa nelerdir? (Konsantre olmanız bakımından; Zemin döşemesi malzemesi sema icrasını etkiler mi?; Mekan yüksekliği sema icrasını etkiler mi?; Ses sistemi ve akustik sema icrasını etkiler mi?; Işık durumu sema icrasını etkiler mi?

(yapay/doğal, aydınlık/loş vs.); Ortam sıcaklığı etkiler mi?; İzleyicilerin deneyimi mekana göre değişir mi?)

İlk başta Mevlevihaneye girerken bir huzur alıyorsunuz. Mevlevihanede yapılan semada sıcağı sıcağına vakit namazınızı kılıyorsunuz. Toplu olarak mesnevi sohbeti yapılıyor onu dinliyorsunuz. Mevlevihanede yatan bir türbe vardır onu ziyaret ediyorsunuz. Onun maneviyatından hissedar olarak kendinizi o semaya hazır hissediyorsunuz. Onun haricinde farklı mekanlarda yapılanlarda bu olmuyor. Siz dışarıda abdestinizi alıyorsunuz. Dışarıda namazınızı kılıyorsunuz. Daha sonra seyircinin olduğu bir ortamda ya da olmasa da kendi aleminizde semayı icra ediyorsunuz. Bu işi zikir düşüncesiyle yapınca çok da fark hissettirmiyor.

Semazenin ayağına giymiş olduğu mest kayganlığın sağlanması açısından önem arz ediyor. Zeminin düzgün olması kaygan bir zeminde sema ediliyor olması semazenin de daha rahat sema etmesini sağlar. 35-40 dakika devamlı ayağınız devretmekte dönmekte. Ayağınızın tutmaması gereken daha kaygan bir zemin olması lazım. Sizin semanıza zarar verecek, kafanıza takılmayacak şekilde sema etmenizi sağlayacak ortamın hazırlanması lazım. Ahşap görüntü anlamında daha sıcak oluyor. Mevlevihanelerde genellikle ahşap ağırlıklı oluyor. Bu da manevi anlamda daha sıcak bir ortam sunuyor. Mermer olması taş olması daha soğuk bir görüntü arz ediyor. Gerçek anlamda ısı çok da fazla etki etmez Sizin kendinizi hazır hissetmeniz gerek. Neresi olursa olsun. Önemli olan sizin iç yapınız. Geniş ya da dar bir alan çok fazla etki etmez. Ama semazenlerin rahatça tennure açabilmesi, rahat bir şekilde semaya kendini konsantre edebilmesi için rahat bir ortamın olması gerekir.

Akustik önemli. Çünkü Mevlevi ayini ile sema özdeşleşmiştir. Birbirini tamamlayan iki ana unsurdur. Biri olmazsa öteki de olmaz. Müziğin sizi coşkunluğa sevk edecek bir hal içinde olması lazım. Sizin de o müziğin ritmine uygun sema ederek manevi olarak hazır hissetmenizi sağlıyor.

Işık bağlamında, projektörlerin baskısı altında olması çok da hoş olmuyor. Biraz daha loş bir ortamda olmasını isteriz biz. Ama bu tür kültür merkezlerinde olsun programların yapılacağı salonlarda olsun insanların çok daha rahat izlemesi için maalesef ışığı canlı tutmaya çalışıyorlar. Bu bizim açımızdan çok da uygun olmuyor ama tabi yapacak da bir şey yok. Karşılıklı anlayışla bu işi yürütmeye gayret gösteriyoruz.

Biz nasıl Mevlevihanede bu işin manevi hazzını en üst seviyede yaşıyorsak oraya gelen insanlar da oradaki Mevlevihanenin manevi atmosferinden etkilenmek suretiyle farklı bir görüşle semayı izlemiş oluyorlar. Bunun yanında semahanelerde ya da uygun olan ortamlarda siz seyirciye de o ortamı sunabiliyorsanız aynı şekilde o manevi etkileşim orada da cereyan ediyor. Onun haricinde düğünler ya da restoranlarda uygun olmayan yerlerde insanlar yemekle meşgul oluyor, gelenle gidenle meşgul oluyor. Orada görsellikten başka bir anlam ifade etmiyor.

Sema gösterisi organize edilirken karar verme sürecinde kimlerle fikir alışverişinde bulunuyorsunuz? Organizasyonun paydaşları kimlerdir?

Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü Konya Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu olarak bizim topluluğumuzun bir yönetim sistemi var. Biz buna sanat kurulu diyoruz. Sanat kurulunu, güzel sanatlar genel müdürlüğü onaylıyor. Bu sanat kurulunun başında sanat yönetmeni var. Sanat yönetmeni yardımcısı, müdür, semazenbaşı ve bir sanatçı üye var. Yani 5 kişiden oluşur. Biz bu programları yapacağımızda getirilip sanat kuruluna sunuluyor. Buradaki programın ne şekilde yapılıyor olması, hangi ayın icra edilecek olması, kimlerin görev alacak olması, programın nerede yapılacak olması, sanat kurulunda değerlendiriliyor. Buna göre nasıl bir program yapılması gerekiyorsa karar veriliyor. Biz yıllardan beri Konya'da Mevlana Kültür Merkezi'nde her hafta sonu cumartesi günleri sema programları icra ediyoruz. Onun haricinde de her yıl olduğu gibi aralık ayında da Hz. Mevlana'yı Anma Vuslat Yıldönümü Etkinlikleri'ni organize ediyoruz. Biz yürütüyoruz. Oradaki sema programlarını da. Bu işi organize etmek için Hz. Mevlana'yı Anma Vuslat Yıl Dönümü Etkinlikleri Kurulu kuruluyor. Bu valilik çatısı altında kurulan bir komisyon. O komisyonda Konya'nın üst düzey yöneticileri bulunuyor. Vali, belediye başkanı, rektör, kültür müdürlüğü ve bizim topluluğumuzun olmuş olduğu komisyonda nasıl bir program yapılması gerektiği yönünde kararlar verilir.

Sema gösterisi organize ederken karşılaştığınız zorluklar nelerdir?

Çok fazla bir zorlukla karşılaşmıyoruz. Bizim kadromuz resmi olarak yetersiz olduğu için semazen yönünden buraya davet edeceğimiz semazenlerin nasıl olması gerektiği yönünde bir çalışma gerekiyor. 9 tane kadrolu semazenimiz var. Diğer arkadaşlarımızı misafir olarak davet ediyoruz. Biz bakanlığa müracaat ediyoruz ama bir kadro alamadığımız için bu tür sıkıntılar yaşıyoruz. Sıkıntılarımızı bu yönde oluyor.

Sema gösterisini organize ederken nelere dikkat ediyorsunuz?

Mekan çok önemli. Bununla ilgili olarak bize bir talep geldiği zaman biz sahnenin uygun olmasını, seyircilerin uygun ortamda olmasını istiyoruz. Bazen sahneler eğimli olabiliyor. Halı kaplı olabiliyor. Zeminin düzgün olmadığı dönemler olabiliyor. Biz bunu özellikle düz ve kaygan bir zemin içerisinde sahnenin olmasını istiyoruz. Boyutu ile ilgili bilgiler alıyoruz. Ona göre uygunsa kabul ediyoruz. Değilse uygun bir sahnede yapılmasını istiyoruz. Bizim için önemli olan sema yapılacak alan. Onun haricinde soyunma odası, abdest alınacak bölüm vb. bunlar ikinci planda kalan bir şekilde çözülebilecek problemler ama onun haricinde bizim için asıl semaya uygun bir ortamın hazır olması gerekir.

Zaman seçimi genelde akşam saatlerinden sonra programın yapılıyor olması çok daha yaygın olanı. Onun haricinde bize 'Program gündüz başlayacak öğle saatlerinde bitecek

öğlenden sonrada sema istiyoruz.' diye bir program gelirse ona da müspet cevap veriyoruz. Zamanla alakalı illa şu saatte olacak diye bir gayretimiz yok.

Semazen seçimi konusunda tabi ki gönüllü olarak, manevi bilinci olan arkadaşlarımızın olmasını biz istiyoruz. Bizim burada yıllardan beri yapmış olduğumuz sema programların tanıdığımız, bildiğimiz arkadaşlar var. Bunlar bu işe manevi olarak, gönüllü olarak gelen destek veren arkadaşlarımız. Genelde bu arkadaşlarımızla birlikte hareket etmeye çalışıyoruz. Onun haricinde dışarıdan illa destek almamız gerekiyorsa da onların genel yaşantılarına da dikkat ediyoruz. Çok da ahlaki olmayan bir yaşantı içerisindeyse onları zaten çok tasvip etmiyoruz ki semayı öğrenmiş olan bir semazeni de genelde böyle bir çalışmada hemen hemen yok gibi görüyoruz. Semayı öğrenmiş kimse, o işin ahlaki boyutunu da üzerine almıştır. Ona uygun bir şekilde yaşantısı olduğu için çok da fazla zorluk çekmiyoruz.

Bizim topluluğumuzun müzik grubu var. Sanat kurulu tarafından imtihanla buraya girmiş olan arkadaşlarımız veya kadrolu olan arkadaşlarımızla yürütüyoruz. Dışarıdan çok da fazla bu işe gelen mutrip heyetindeki arkadaşlarımız olmuyor. Ama çok ihtiyaç olduğu zamanlarda da konservatuarlardan bu işe uygun bir şekilde program yapan arkadaşlarımızın bize destek vermesini istiyoruz.

EK-5. 2. Mustafa Holat İle Gerçekleştirilen Görüşme

Günümüzdeki sema icralarının aslına uygun olduğunu düşünüyor musunuz?

Neden?

Burası maddi bir kaygısı olmadan sadece kültürümüzü yansıtmak amacıyla çalışıyor. Cuma günleri ilahi; pazar günleri de sema var. Sema, tamamen ilk kurallarının belirlendiği dönemin orijinalliğiyle yapılıyor. 1925'te tekke ve zaviyeler kapatıldıktan sonra yaşayan Mevlevilerle buluştuk. Öğrendiklerimizi tatbik ettik devam ettirdik. Biz emekli olduktan sonra ufak tefek bazı şeyler değiştirilmeye kalkıldı, kalkıyorlar veya yapılması gereken şey öyle icap ediyor. Mesela, burada ayine çıkan en az 25 kişi var. En çoğu 40 kişi ile çıkıyorlar. Devr-i veledi'de 40 kişinin birbirlerine selam vererek dönmeleri saatler alır. Onu kısaltmak için 8-9 kişiyi çıkartılıyor. O numuneyi kısa bir zamanda hallediyoruz. Diğer kalanları aynen devam ediyor. Çünkü bir ayın 40 kişi de olsa 15 kişi de olsa aynı tempoda aynı zamanda biter. Öte yandan ayinin başlamasıyla bitmesi bir form içinde yapılır. Bu forma ekleme, eksiltme yapılmaz. Ayin başından sonuna kadar formatı neyse o formatta yapılır biter. Yani aslı bozulmadan yapılıyor. Bunun aslını bozan kişiler, dışarıda kaçak-paralı sema yapanlar, düğünlerde eğlence için yapanlardır.

Hız. Mevlana zamanında da düğünler vardı ondan sonraki zamanlarda da vardı. Düğünlerde de sema yapılırdı. Düğün, yemek gibi davetlere gidilirdi. Orayı kutlamak bakımından oralarda ilahiler okunur semalar yapılırdı. Kutlamak için yapılırdı sema ama şimdi onları bilen olmadığı için 'Bu neden yapılıyor?' diye eleştiriyorlar. Orijinalinde vardı ya değilse nasıl yapılsın olmayan şey. Olayı böyle düşünmek, oradaki halleri bilmek lazım. Buradaki sorun bilgisizlikten kaynaklanıyor. Düğünlerde derneklerde neden yapıldığını bilmek lazım. Hız. Mevlana'dan sonra birinin mübareğine güzel gününe katılırken Mevlevi grupları beraberce gidip orada sema yaparlardı. Şimdilerde misafirleri eğlendirmek amacıyla yapılıyor.

Sema belirli günlerde yapılan bir ayin değildir. Zaman geldiğinde coşkuyu ifade etmek için yapılabilir. Mesela açtık şuradan radyoyu. İlahi okunuyor. Bu ilahiye dönülür manasında 'Haydi biz de bir sema yapalım' diyebiliriz. Mesela Mevlana zamanında Şeyh Sadrettin Konevi veya dünürü, kuyumcusu Selahatin Zerkubi falan sohbete geldiği zaman sohbet koyulaşır o kadar zevkli hale gelir ki hep beraber sema etmeye başarlardı. Bir çelebinin çocukları evlendiği zaman sema tertip edilirdi. Aynı zamanda semanın yapıldığı ihya geceleri dediğimiz geceler vardır. Eskiden her Perşembe, Mevlana Dergahı'nda sema töreni yapılırdı. Onun haricinde kandil gecelerinde yapılırdı. Yani sema sadece belirli bir günde yapılan bir şey değil. Coşkuya gelindiği zaman neşelenildiği zaman yapılabilir.

İçerik olarak uygundur. Yoksa o devirdeki gibi dervişi nerede bulacaksın bu zamanda. O zamanlarda derviş gelir tekkede yatardı. Orada aş kaynardı. Ama orada da boş durdurmazlardı. Tuvalet temizlenecek, oralar süpürülecek, mutfakta çalışılacak, kişi orada

farsça öğrenecek, müzik öğrenecek, insanlara yardım etmeyi öğrenecek. Kur'an-ı Kerim'den ayetler öğrenecek, hadisler öğrenecek. Kişiler tekke ve zaviyelere girdikten sonra kendilerini yetiştirirlermiş. Sonra da Türkiye'nin her bir tarafına dağılırlarmış.

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

Mevlevilik ve sema ayini Konya'ya özgüdür. Hz. Mevlana buraya kök atmıştır. Hz. Mevlana, Konya'da bu temeli attı. Bu ağacın kökü buradadır. Çekirdeği buradadır. Burada filizlenmiştir. Hz. Mevlana niye geldi Konya'ya? Burayı fethetmek için geldi. Resulullah'ın emirlerini yerine getirmek için buralara göç etti. Onun için Konya, Mevleviliğin sembol şehridir. Fakat ben fikir olarak bütün dünyaya yayılması taraftarıyım. Herkes Mevlana'yı, Mevlana'nın fikirlerini öğrensin. Çünkü daha önceden vardı. İran'da Firuzanfer vardı. Fransa'da Eva vardı. Almanya'da Anna Maria vardı. İngiltere'de Nickelson vardı. Bunlar Mevlevilik ile mevlana ile ilgili kitapları tercüme etmiş Mevleviliğin aslını öğrenmiş kimselerdi. Biri İngiliz, biri Fransız, biri Alman, biri İranlı. Diğer yandan Türkiye genelinde 113 yerde Mevlevi tekkesi vardı.

Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?

Halk kesinlikle olmalıdır, Her şeyi teşkil eden halktır. Kültür odaklı resmi kurumlar da olmalıdır. Esas sahip çıkacak olan dini odaklı resmi kurumlardır. Bu dini bir konudur. Tasavvufun ne olduğunu en iyi diyanet bilir. Üniversitelerin araştırma merkezleri de görev almalıdır. Çünkü bu işin bilim yönü de araştırılmalıdır. Uluslararası koruma örgütleri de korumalıdır fakat onların verecekleri talimatları tatbik edecek kişileri bulamayız. Bunlarla birlikte amatör olarak çalışan insanlar da bu işin içinde olmalıdırlar. Sivil toplum kuruluşlarının kendilerine göre branşları var. Onlar bu branşlar pek girmezler, giremezler yani girmemeleri lazım. Çünkü bu işin içine ihtisas sahibi olmayanlar girerse iş berbat olur.

Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunması ile ilgili oluşturduğu olumlu ya da olumsuz durumlar nelerdir?

UNESCO, bu işin temelindeki gibi devam edip etmediğini sorgular. UNESCO diyor ki "Ne zaman ortaya çıktı?". 12. yüzyılda Mevlana doğdu. Tarikat ondan hemen sonra oldu. 13. yüzyıldan bu zamana kadar 21. yüzyıla kadar bu nesil bunu korudu, getirdi. Yenilikler ekledi. Zamana göre uyduruldu. Eskiden çocukluğunda okuyacak mesnevi bulamazdık. UNESCO, bunlara imkan verdi, para verdi, "Kitaplar bastırın, şekiller yaptırın, şuraları

açın, dergahvari şeyleri devam ettirin” dedi. UNESCO, bunları açıkça söylemedi ki. “Al sana şu kadar kredi. Sen kültür sarayı yap, sen kendi geleneğini devam ettir” dedi. UNESCO korunmasını sağladı. Bunlar olumlu yönleriydi. Olumsuz yönleri bilmeyen kişilerin eline geçtiği zaman olur. İdarecilerin karakter yapılarına göre yönlendirilmiştir. “Balık baştan kokar” derler. Eğer bu işten anlamayan biri başa gelirse o zaman kültürün hiçbir değeri kalmaz.

Sema ayinleri Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır: camiler, oteller, konser salonları, düğünler, spor salonları, tren istasyonları, partiler, güzellik yarışmaları. Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?

Camilerde sema yapılmaz. Camideki ibadet şekliyle tekke ve zaviyelerdeki ibadet şekli değişiktir. Oradaki cemaati Mevlevilikle eğitmek lazım. Çoğu Mevlevihane sonradan cami haline gelmiştir. Şimdi cami olarak kullanılıyorlar. Zamanında sema yapılıyordu ama yapıma anıyla namaz anı birbiriyle çakışmaz. Orada da yapılmasında bir mahsur yok ama oradaki ibadet şekli namazdır. Yapılsa ne olur hiç bir şey olmaz.

Oteller yatma yerleridir. Semanın otellerle ne ilgisi var. Kırdık biz onları. Biz burada Konya’da hafta da 2 kere sema yapıyoruz. Onun mekanı var. Mekanda atmosferi var. Atmosferde konsantresi var. Konsantre olmadan bir şey yapamazsın. İnsan camideki müezzinin güzel sesinden, imamın güzel sesinden konsantre olur.

İstismar edilmemek kaydı şartıyla düğünlerde olabilir. Bunu yapanlar para alıyorlar, bunlara para veriliyor. Dost gelmişler, düğününde neşene katkıda bulunmuyor. Buradaki adamları kandırmışlar, sema yapan adamları paraya çevirmişler. Dost olarak benim düğünüme gelsin sema yapsın olur. O adamın neşesine katkıda bulunuyorsun, para vermiyorsun. O adama hediye götürüyorsun. Oraya katılanların yaptıkları amaçları farklı buradakinin farklı o zaman tasvip edilir mi düğün. O şekilde tasvip edilmez. Ama arkadaşlarının düğünü varmış. ‘Arkadaşlar hadi dostumuzun düğününe katılalım. Hadi elbiselerimizle gidelim. Çalgılarımızla gidelim. Onun neşesine katkı sağlayalım’ demek başka parayla adam tutmak başka.

Konser salonlarında yapılabilir. Ben çok yaptım konser salonlarında, sinema sahnelerinde, tiyatro sahnelerinde. Başka yer yok çünkü. Senelerce ticaret odasının konferans salonunda yaptım. Çünkü yer yoktu.

Spor Salonlar zamanı geçti. Şimdi kültür merkezleri var. Yok zamanlarda yaptık. Olur ama ben atmosfer derim. Konsantre için mekanların o işe uygun olması lazım. Kalkıp camide Türk sanat musikisi okuyabilir misin. Hiç kimse razı olmaz buna. Spor salonlarında yapılmasını da tasvip etmek mümkün değil ama yok ne yapacaksın mecbur.

Tren istasyonlarında ilgi çekmek için yapıyorlar. Olmaz öyle şey. Onun mekanı ve atmosferi konsantresi lazım. Partiler’de de olmaz. Güzellik yarışmalarında da olmaz. Zaten kendisi güzel. Onun üzerine güzellik olmaz.

Bugün sema yapılması için kültür merkezleri yapıldı. O kültür merkezleri böyle amaçlara hitap ediyor. Koyunoğlu Müzesi, Mevlana Kültür Merkezi, Spor ve Kongre Merkezi var. Onların amaçları eğlence manasında değil oralarda olabilir.

Eskiden yapılmaya da şimdilerde Mevlana müzesinde yapılıyor ama oradaki istek ve arzuya göre. Devlet büyükleri ya da yurtdışından gelenler olursa o zaman yapılır.

Size göre Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında hangi unsurlar farklılık göstermektedir?

Konsantre olmak için atmosfer gerekir. Camide de namaz kılsın çayırın üzerinde de. Namaz olur ama camideki müezzinin, imamın güzel sesiyle çayırın üzerindeki bir olur mu? Tasavvuf anlayışı açısından zaten fark yoktur. Mevlana’yı bilen her yerde bilir. Farklı mekanlarda her hareketi yapamazsın. Tekkelerde girişler çıkışlar var, oturuşlar var, kalkışlar var, ikramlar var, oradaki konuşmalar var, konuşmalarda sessiz girip çıkmalar var, onlar değişir. Müzikal yapı anlamında bir farklılık olmaz.

Sema gösterisi organize edilirken karar verme sürecinde kimlerle fikir alışverişinde bulunuyorsunuz? Organizasyonun paydaşları kimlerdir?

İstişare grupları var. Kendi alanında ilim tahsil etmiş, sema yapmış ya da idarecilik yapmış insanlar var. Onlarla istişare yapıyoruz. Her konuda her müessesenin bir danışma kurulu vardır. Kendi ihtisası içerisinde bir danışma kurulu olur. Birisi kültürel yönden diğeri finans diğeri başka yönden bakar. Ortaya atılan fikirler herkes tarafından değerlendirilir. Biz kendini yetiştiren adamı buluruz. Bu kişinin bir sığata ihtiyacı yoktur. Kişinin oraya gelmesi için illa vali mi olması gerekir. Bizim için bilgisi yeterli.

Sema gösterisini organize ederken nelere dikkat ediyorsunuz?

Mekan seçiminde, insanın konsantre olabileceği bir atmosfer varsa öyle kabul ederiz. Caminin de atmosferi uygundur ama cemaati uygun değildir mesela. Her türlü insanın gelip seyredebileceği yerleri tercih ederiz.

Zaman seçiminde, insanın bu iş için algılarının açık olduğu zamanları tercih ederiz. Genellikle insanın rahatlayıp dinleneceği zaman olan yatsı namazının ardından yaparız. Namazın ardından insan bu hazzı devam ettirir.

Semazen belirlenmesinde ise sokaktan gelen her adam alınmaz. Alınırsa düğünlerde parayla sema eden adamlar çıkar ortaya. Bu işin aslını bilmezler. Semazenlik, bilgi, inanç bunların aileden gelmesi lazım.

Musiki sanatçısı seçiminde, icrası kim iyiye onu alırız. Kim iyi icra edebiliyorsa kim iyi okuyabilirse onu alırız. Kendisi gelir müracaat ederse biz en iyi yapamı seçeriz.

EK-5.3.Mithat Özçakıl İle Gerçekleştirilen Görüşme

Aldığınız sema eğitiminin içeriğini/programını tarif eder misiniz?

Sema eğitimini babamdan (Fahri Özçakıl) aldım. İlkokul yaşlarında sema eğitimine başladım. Bir dönem ara verdikten sonra sema eğitimine devam ettim. Sema eğitimine tekrar başladıktan sonra da 6 ay eğitim almıştım. Düz bir zemin üzerinde, mestle, yarım çarkla başlıyoruz. Sonra tam çark sonra kolları açıyoruz. Sonra da yürümeye başlıyoruz.

Günümüzde sema icra eden kişiler başka hangi yollarla sema etmeyi öğreniyor?

Zaman zaman kurslar açılıyor ama bu genelde herkese duyurulmuyor. Dar bir çerçevede herkes tanıdıklarını, çocuklarını falan getiriyor. Öyle bir reklam yapılmıyor. Bir resmi kurum olarak değil gönüllü olarak yapılıyor. Çünkü fazla açılırsa kontrolü zor sağlanacak. Zaten bizim sıkıntılarımız şu yönde; herkes bir şekilde öğreniyor sonra düğünlerde, reklamlarda, açılış törenlerinde, restoranlarda böyle uygunsuz yerlerde sema yapıyor. Çok kişiye eğitim verilirse bunun kontrolünün sağlanamayacağı için çerçeve dar tutuluyor.

Bildiğiniz farklı sema eğitim sistemi varsa sizin almış olduğunuz eğitimle karşılaştırabilir misiniz?

Bu eğitimler arasında farklılık var. Eski usulde çivi tahtası dediğimiz bir eğitim metodu var. Meşk tahtasının üzerine çıkarsınız. Ortada bombeli bir çivi olur. Bu size zarar versin ızdırap çekin diye değildir. Sol başparmağınızı arasına koyarsınız. O sizi merkezde tutar. Ben bunun çok az eğitimini gördüm. Formalite icabı. Usulde vardı diye. Eğer çarkınız iyi olmazsa sağa sola yalpalarsınız. Bu da herkese rahatsızlık verir. Semayı öğrenemezsiniz. Buna alternatif metod olarak babam benim etrafıma sandalyeler koydu. Dar bir yerde sema ettirtti. Eğer bir hata yaparsan sandalyelere çarpıp düşeceğin için insan koşullanıyor ama usulde böyle bir şey yok.

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

Mevlevilik ve sema ayini Konya'ya özgü değildir. Hz. Mevlana'dan sonra Mevlevilik Konya'dan sonra Afyona gitti. Oradan sonra Kütahya'ya gitti. Osmanlılar nereye gittiyse Mevlevilik de gitti. Macaristan'a bile kurdular. Mevlevilik Konya'ya ait mi şimdi. Macaristan'da bile sema yapmış bizim ecdadımız. Kahire'de Mevlevihane var. Mekte, Medine'de anadoluda balkanların her yerinde. İstanbul'da kaç tane yerde Mevlevihane var. Buralarda hep semalar yapılmış durum böyle olunca neden Konya'ya ait olsun ki."

Günümüzdeki sema icralarının aslına uygun olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

%80 oranında aslına uygun. Usulden kopukluk var. 1925 yasalarıyla birlikte tüm tekke ve zaviyeler kapatıldığı için Mevlevilik de bundan nasibini aldı. 1950'li yıllara kadar Konya'da sema edilemez hale gelmiş. Bu 25 yıl içerisinde bir unutma söz konusu. Bazı usulün aktarılamaması söz konusu. Çünkü tekkelerde genelde bir şeyi öğretmek için kitaba yazmazsınız ya da onu okumazsınız. Görerek öğretirsiniz ya da işiterek öğrenirsiniz. Bu araya kaos dönemi girerse ister istemez bazı dejenerasyon, bazı kopukluk ya da bazı usullerin günümüzde kadar gelememesi söz konusu olabilir. Bunun sıkıntısından dolayı az da olsa bazı şeylere dikkat etmeden yaptığımız var. Ama ana hatlarıyla tabi ki dikkat ediyoruz. Bu benim dediklerim teferruat.

Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?

Halk bilinçlendirilse güzel olur. Kültür odaklı resmi kurumlar kesinlikle olmalı. Dini odaklı resmi kurumlar da olmalı. Sivil toplum kuruluşları gönüllü olarak olmalı. Uluslararası koruma örgütleri bu işi zaten yaptılar. Akademik olarak üniversiteler iyi iş yaparlar ama manevi olarak koruma altına alabilirler mi, bunu sorgulamak lazım. Olabilir neden olmasın. Herkes bilinçlensin ki daha güzel şeyler ortaya çıksın.

Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunması ile ilgili oluşturduğu olumlu ya da olumsuz durumlar nelerdir?

Olumsuz bir sonuç göremedim. Olumlu olarak da bu kültür dünya'ya daha iyi tanıtılmış oldu. Çünkü oradan alınan desteklerle dünyanın neredeyse her yerinde semalar yapıldı. Daha önce hayatında sema nedir, Mevlana kimdir, bilmeyenler bir şekilde tanışmış oldu.

Sema ayinleri Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır: camiler, oteller, konser salonları, düğünler, spor salonları, tren istasyonları, partiler, güzellik yarışmaları. Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?

Camilere gerek yok. Çünkü bunun için tekkeler, Mevlevihaneler kurulmuş zamanında. O dönemlerde de camiler vardı ama cami değil de böyle yerlerde tercih etmişler. Demek ki var bir bildikleri. Camilerde yapılmasına karşı değilim ama gerek yok. Otel, restoran, açılış, düğün bunlara karşıyım. Konser salonlarında ortam uygunsa olabilir. Biz gidiyoruz konser

salonlarına ya da kültür merkezlerine. Bizim müzisyenlerimiz de hırkasını sikkelerini giyiyor. Naatla başlıyor dua ile bitiyoruz. Oranın atmosferini değiştirebiliyor sema. Dini bir atmosfere dönüştürebiliyor. Kültür merkezlerinde, konser salonlarında, opera binalarında, tiyatro salonlarında yapılabilir. Spor salonlarında bu ortam oluşturulacaksa yapılabilir. Çünkü insanlar izleyecek. Maksat bir şeyler öğrenmek. Bir de zikir yapılıyor zaten. Ben burada zikir yapayım burada yapmayayım değil bizim amacımız ama düğün gibi yerlerde tanıtım olarak yapılmasına karşıyız. Eğer o ortamı yakalayabildilerse tren istasyonları da olabilir. Ama öyle yerler genelde turizm amaçlı oluyor. Turistler de açıkçası böyle şeyleri görmek istiyorlar. Oradan belki bir şey öğrenecek bakış açısı değişecek belki olabilir. Partiler ve güzellik yarışmaları olmaz. Temel amaç dini konudur.

Size göre Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında hangi unsurlar farklılık göstermektedir?

Bir Mevlevihanede aldığın tadı farklı mekanlarda alamayabilirsin. Çünkü yıllardır orada sema yapılmış yıllardır Allah denilmiş. Oranın bir manevi atmosferi oluyor. Zaten ortam hazır. Sen direk ortamın içerisinde buluyorsun kendini. Bu avantaj. Orada da yapılmaz anlamına gelmiyor. Hz. Mevlana'nın semasına bakıyoruz. Sokağın ortasında çekiç seslerinden etkilenerek sema yapıyor. İçinden gelen bir cezbe var. Bazen mekana bakmaz sema. İçinden geldi mi o cezbeyle durduramazsan eğer nerede olursa olsun yapılabilir ama günümüzdeki o yapılan sema ayinleri buradan farklı olduğu için doğrusu o.

Bir konser salonunda da olsa kültür merkezinde de olsa mümkün olduğunca usule riayet etmeye çalışıyoruz. Hem giriş çıkışta hem oturmakta hem zikir olarak hem müzikal olarak a'dan z'ye buna dikkat etmeye çalışıyoruz. Tekkelerde nasıl yapıldıysa burada da onu yapmaya çalışıyoruz.

18. yüzyıl musiki tavrı ile 21. yüzyıl musiki tavrı farklı ama nota aynı. Tavrı farklı. Aynı notayı aynı ayini çalışıyoruz.

İçerik anlamında bir farklılık yoktur. Eğer yekpare düşünüyorsak bir Mevlevihaneye giriyoruz. Vaktin namazı kılınıyor. Ardından bir sohbet yapılıyor. kur'an ile başlıyor. Ardından sema yapılıyor sonra kur'an ile bitiriliyor. Şimdi gittiğimiz bir kültür merkezinde vaktin namazını 'Gelin seyirciler yerlere seccade serin vaktin namazını birlikte kılıyoruz. Hadi bir mesnevi sohbeti yapalım ardından da bir sema yapalım' demiyoruz. Eğer bu yekpare olarak düşüneceksek bir farklılık var. Ama sema ayininin içerisine bakacak olursak başta na't nasıl okunuyorsa günümüzde de öyle. Onlara dikkat ediyoruz.

Size göre, Mevlevihane ile diğer mekanlarda yapılan sema icrası arasında farklılıklar var mı? Varsa nelerdir? (Konsantre olmanız bakımından; Zemin döşemesi malzemesi sema icrasını etkiler mi?; Mekan yüksekliği sema icrasını etkiler mi?; Ses

sistemi ve akustik sema icrasını etkiler mi?; Işık durumu sema icrasını etkiler mi? (yapay/doğal, aydınlık/loş vs.); Ortam sıcaklığı etkiler mi?; İzleyicilerin deneyimi mekana göre değişir mi?)

Konsantre olma açısından farklılık var. Mevlevihanede o atmosfer hazır olduğu için kendinizi daha hazır hissediyorsunuz. Çünkü o binanın da ruhu var. O binanın da bir yaşanmışlığı var.

Fiziksel olarak zemin çok önemli semazen için. Genelde Mevlevihanelerde ahşap zemin kullanılmış. Ahşap olması güzel ama mermer de kaygan bir yapıya sahip olduğu için mermer de olabilir. Zemin ne kadar kaygan olursa biz o kadar rahat sema edeceğimiz için rahat konsantre oluyoruz.

Ses sistemi ve akustik etkiler. Musiki önemli onu dinlediğinizde size cezbe gelecek. Ne kadar kaliteli ses alırsanız o kadar iyi.

Işık durumu da önemli çok aydınlık olması rahatsız edebilir. Loş bir ortamı tercih ederiz.

Günümüz için ısı önemli. Çok soğukta sema edemeyiz. Aşırı sıcakta da rahatsız oluruz. Bunların hepsi odak için önemli. Sen burada sıcak mı soğuk mu; ışık iyi mi bunları düşünürsen bu senin konsantrasyonunu zora sokacağı için hepsi önemli.

Manevi açı olarak illa bir fark olur. İzleyiciler de böyle otantik bir atmosfer görmek isteyebilir. Bir binaya bakıp şanlı tarihinden ne kadar güzel bir yapıymış der bir de o güzel semayı izler. Kendisi de farklı bir gözle bakar. O nedenle yapı da bina da çok önemli.

EK-5.4.Hüseyin Sarıca İle Gerçekleştirilen Görüşme

Aldığınız sema eğitiminin içeriğini/programını tarif eder misiniz?

İlk önce mesneviden ve divan-ı kebirden dersler yapılır ardından sema eğitimine geçilir. Biz ilk önce yarım çark atmaya öğrendik sonra talim tahtası. Talim tahtasının ortasında bir çivi var. Oraya başparmağımızı takıyoruz. Etrafına tuz döküyoruz. O biraz yerinde sabit durmayı sağlıyor. Sağa sola kaymamayı sağlıyor. Bu şekilde bir süre 1 - 2 ay falan sema talim tahtası üzerinde talim yaptım. Sonra da yavaş yavaş yürümeyi, gidip gelmeyi, kol açmayı, tennure giymeyi, sureleri öğrendim.

Günümüzde sema icra eden kişiler başka hangi yollarla sema etmeyi öğreniyor?

Ben tekkede öğrendim. Bu işi usulüne göre yapan kişiler az. Sen öğrenirsin. Gelir senden rica eder. Senden öğrenebilir. Semazenden öğrenebilir. Asıl doğru olan bu işin ehli olan postnişinlerden, dedelerden öğrenmektir. Öğretimde farklılık olur. Benim öğrendiğim kişi bu işin detayını anlatarak öğretti bize. Ama kimileri var ki çark at, kolları aç, git gel tamam bu kadar. Usul-adap konusunda farklılık vardır.

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyorum çünkü Mevlana dergahı burada.

Günümüzdeki sema icralarının aslına uygun olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

Çoğu yerlerde yapılan sema aslına uygun değil. Çünkü düğünlerde olsun veya açılışlarda, restoranlar ya da otellerde yapılması uygun değil. Buraya ise insanlar sadece sema için geliyorlar. Semayı dinlemek için görmek için geliyorlar. Oranın atmosferini görmek için feyzini almak için geliyorlar. Mevlana Kültür Merkezi'nde yapılanların aslına uygun olduğunu düşünüyorum. Farklı mekanlarda yapılanların uygunsuz olduğunu düşünüyorum.

Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?

Halktan ehil olan insanlar görev almalı. Zamanında bu işin eğitimini almış yolu bilen semayı öğrenen yaşayan ve karşıdaki kişiye onu yansıtan insanlar yapmalı. Kültür Bakanlığındaki görevli ağabeylerimiz gerçekten bu işi biliyorlarsa yapmalılar. Dini odaklı resmi kurumlar da yapabilir. Sivil toplum kuruluşları tamdır diyemem. Eğer bu işi

gerçekten biliyorlarsa bu usulü biliyorlarsa olabilir. Uluslararası koruma örgütleri görev almalı. Üniversitelerin araştırma merkezleri de olabilir.

Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunması ile ilgili oluşturduğu olumlu ya da olumsuz durumlar nelerdir?

UNESCO ile insanlar bu işin değerini biraz daha anladı. Herkes artık bu yolun önemli olduğunu anladı. Olumsuz bir etkisi olmadı.

Sema ayinleri Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır: camiler, oteller, konser salonları, düğünler, spor salonları, tren istasyonları, partiler, güzellik yarışmaları. Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?

Camilerde yapılması uygun değil. Camiler sadece ibadet içindir. Oteller olamaz. İnsanlar sadece konaklamaya geliyor oraya. Diğer türlü sema servis edilir orada. Düğünler kesinlikle olamaz. İnsanlar düğüne geliyor oraya. Yakışır bir ortam yok. Birbirinden ayırmak lazım. Atmosfer uygun olursa konser salonları olabilir. İnsanlar sadece sema izlemeye gelecekse olur. ‘Konser de varmış sema da varmış’ diyerek gelmeyecekler. Spor salonları da aynı şekilde. Tren istasyonlarında, partilerde, güzellik yarışmalarında kesinlikle olmaz. Temel nokta amacına uygunluktur. Semanın belli bir kriteri var. Mesela podyumlarda yapılıyor. Mankenlerin arkasında yapılıyor. Bu kesinlikle uygun değildir. Burada Allah zikrediliyor. Biz manevi bir iş yapıyoruz. Kesinlikle aykırıdır.

Size göre Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında hangi unsurlar farklılık göstermektedir?

Mevlevihanelerde geçmişte yaşanmışlığın havası var. Manevi bir ortam olduğu için insanlar o tarihi hissediyor. Geçmişte de sema yapıldığı için insanlar o geçmişi yaşıyorlar. O tasavvufi duyguyu feyzi alıyorlar. Konser salonlarında da atmosfere bağlı. İnsanlar bilinçli gelirlerse eğer Mevlevihane kadar olamaz ama ona yakın olabilir. Tasavvuf anlayışı açısından farklılık olabilir. Üslup ve adap bakımından fark yoktur. Hep aynı şekilde yapılıyor. Müzikal anlamında da farklılık yoktur içerik anlamında da.

Size göre, Mevlevihane ile diğer mekanlarda yapılan sema icrası arasında farklılıklar var mı? Varsa nelerdir? (Konsantre olmanız bakımından; Zemin döşemesi malzemesi sema icrasını etkiler mi?; Mekan yüksekliği sema icrasını etkiler mi?; Ses

sistemi ve akustik sema icrasını etkiler mi?; Işık durumu sema icrasını etkiler mi? (yapay/doğal, aydınlık/loş vs.); Ortam sıcaklığı etkiler mi?; İzleyicilerin deneyimi mekana göre değişir mi?)

Mevlevihanelerde sema yaparken oranın yaşanmışlığı insanı ister istemez etkiliyor. Çünkü bilinçli bir şekilde sema yapıyorsun. Ben Mevlevihanede sema yaparken daha çok zevk alıyorum. Diğer mekanlarda da zevk alıyorum ama Mevlevihanelerde daha fazla. Zemin döşemesinde parke taş tarzı değil de mestin daha rahat kayabileceği alanlarda daha rahat yapabiliyoruz. Mekan yüksekliği bizi çok etkilemiyor. Ses sistemi ve akustik, konsantre anlamında etkiliyor. Işık durumu belli zamanlarda etkiliyor. Bazıları çok kuvvetli bazıları zayıf gelirse etkiler. Ortam sıcaklığı da etkiler. İzleyiciler de Mevlevihaneden etkilebilir. Mevlevihaneyi bilerek gelir. Ne amaçla yapıldığını biliyor ama konser salonuna sadece sema var diye gelir. Düşünceleri farklı olabilir.

EK-5.5.Ömer Faruk Erdem İle Gerçekleştirilen Görüşme

Aldığınız sema eğitiminin içeriğini/programını tarif eder misiniz?

Sema eğitimini 1995 yılında Nuri Yılmaz hoca'dan aldım. Önce 2 yıl sema ettim sonra 1 haftada çıktım. Toplarsan çalıştığım 4 aydır. Bu sürede teknik kısmının eğitimini aldık. Ben çivide başlamadım. Çivi etkisi vermesi için halıda çıplak ayakla başladım. Sonra yarım çarkla başladık sonra tam çarka geçtik sonra hızlandık sonra tennure giydik sonra sikke giydik.

Günümüzde sema icra eden kişiler başka hangi yollarla sema etmeyi öğreniyor?

Başka bir öğrenme yolu bilmiyorum. Bilen bir semazene gidecekler. Öğretirse o öğretir.

Bildiğiniz farklı sema eğitim sistemi varsa sizin almış olduğunuz eğitimle karşılaştırabilir misiniz?

Bir kere sema karakteristiği fark eder. Kimden öğrendiyse onun bir ekolü vardır. O ekolden devam eder.

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünmüyorum. Mevleviliğin merkezi olduğunu düşünüyorum. Çünkü yüzden fazla Mevlevihane var dünyada. Konya'ya özgü bir şey olsaydı bu kadar Mevlevihane açılmazdı.

Günümüzdeki sema icralarının aslına uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

Günümüzdeki sema ayinlerinin kısmen aslına uygun olduğunu düşünüyorum. Eski kaynaklarda sema mukabelesi ile alakalı çok deruni bilgi yok. Bize en erken dönemden gelen şey Pir Adil Çelebi'nin içtihadı olan bugünkü seyrettiğiniz mukabele. Ama daha önceden nasıl yapıldığını bilmiyoruz. Aslı astarı nasıl, bilmiyoruz. Çok farklı sema çeşitleri var. Eskiler veledi semaya bizim yaptığımız sema çeşidine çıkarken niyet ederlermiş 'Vecde ya da mevte' diye. Yani vecde gelmeye ya da ölmeye diye çıkarlarmış. Onlar vecde gelip sema etmeye çalışıyorlarmış biz sema edip vecde gelmeye çalışıyoruz. Niyette ayrılıyor bir kere. Mukabelenin sonunda normal şartlarda baş taksiminde ney, pes perdelerden taksim yapar; dik perdelerden de son taksim yapar. Ney ile başlar ney ile biter esasen sema. Şu anda öyle değil.

Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?

Semayı korumak hepimizin işi. Sema sadece Mevleviliğin buz dağının üzerindeki kısmı. Mevlevilik tarikatını komple korumak lazım. Burada halk da devlette sivil toplum kuruluşları da görev almalı. Halk bilinçli olmalı dükkanın, yemeğin adını Mevlana, semazen koymamalı. Devlet de yönetmeliklerle bunun aslına uygun olmasını sağlayacak. Bizler de gelenekte ne varsa onu öğrenmeye çalışacağız. Ona uygun hareket edeceğiz. Hepsinin vazifesi var. Sema mukabelesini korumakla işi kurtaramazsın. Mevleviliği komple korumak kurtarmak gerekiyor ki o zaman sema mukabelesi bir işe yarar. Yoksa tek başına hiçbir şey değildir. Hiçbir işe de yaramaz.

Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunması ile ilgili oluşturduğu olumlu ya da olumsuz durumlar nelerdir?

Olumlu yönleri oldu: Mevlevi seması tanındı. Olumsuz yönleri oldu: Mevlevilikle kimsenin alakası kalmadı. Herkes vitrini gördü ama dükkana giren olmadı.

Sema ayinleri Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır: camiler, oteller, konser salonları, düğünler, spor salonları, tren istasyonları, partiler, güzellik yarışmaları. Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?

Mevleviler ramazan ayında sema mukabelesi etmezler çünkü farz ve sünnetler o ayda çok fazladır. Farz ve sünnetin önüne geçmezler. Hatta sema meydanlarını camilere çeviriyorlar. Camide yapılmaz mı, yapılır ama ben uygun bulmuyorum. Orada oturalım mukabele dinleyelim, namaz kılalım, dersler okutulsun. Bunlara müsait mescitler. Ama sema mukabelesi farklı bir şey. Dergahta içeride bir semahane var bir de mescit var. Ayırmışlar. Bu nafil bir şey. Farz ile sünnetin arasına girebilecek bir şey değil. Ayrı bir mekan varsa mescitte yapacağımıza farklı mekanda yapmak daha güzel olur.

Otellerde, düğünlerde, konser salonlarında, spor salonlarında tren istasyonların olmaz. Semanın kendine ait bir üslubu var. Semada mutlaka semazen olman gerekir. Dışarıdan semaya giremezsin. Dolayısıyla seyirci alma meselesi oluşuyor. Şu anda sema folklorik bir şey haline geliyor. Biz bundan rahatsız oluyoruz. Sema, semahanede yapılır. Sema için özel olarak tasarlanmış meydana şerif denilen yerlerde yapılır. Tabi ki veledi semasından bahsediyorum. Vecde kapılan adam kalktı burada sema ediyor. ‘Sen burada sema edemezsin’ diyemem adama.

Size göre Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında hangi unsurlar farklılık göstermektedir?

Amaç farklılaşınca istersen tam ayin çal tasavvuf ortadan kalkar. Ben rabita kurabiliyorsam her yerde rabita kurabilirim ama ona göre yapılmış mekanlar seni daha çok bu işin içine çeker. Mekanın ambiyansı çok etkili. Bütün semazenlerin kafasında Mevlana Dergahı'nda sema etmek vardır çünkü Hz. Pir'in huzurundasın. Burası da huzur da sen farkında değilsin. Sende farkındalık yarattığı için Mevlevihanelerde yapılan semalar farklıdır.

Ben onu yaşayarak çıkıyorsam izleyici ben de ne görürse onu yaşayacak. Kişi geliyor normal folklor izler gibi izliyor. Mekan tesir etmiyor. Mekan tesir eder ama mekan temel değildir. Temel insandır.

Ayağımızın kayması, dönüşümüzün rahat olmaması konsantrasyonumuzu artırır. Ayak tuttuğu zaman konsantre olamazsın. Ağırları hissetmeye başlarsın. Sema'nın içinde olamazsın. Ama rabitan sağlam ise zemin de çok önemli değil. Teknik açıdan ise yer önemlidir.

Yükseklik de önemlidir. Çünkü ses toplanacak. Sana dağılması gerekiyor. Mekanın yüksekliği, ferahlığı, dar olması, geniş olması teknik anlamda önemlidir. Manen hiç önemli değildir. Ben kendimi bildikten sonra her yerde sema edebilirim. Ama bu temsil noktasında bir şeyse yükseklik, genişlik, ılık hepsi önemlidir.

Natural ılık olacak. Gün ılık olacak. Beyaz ve sarı ılık yorar insanı. Bütün salonu aydınlattığı zaman olmuyor. Tekke havasını, eski havasını yansıtmıyor. Geleneksel bir şeyi modernize etmek böyle olmamalı.

Ortam semazeni terletmeyecek. Çünkü sen zaten efor sarfediyorsun. Vücut ısınıyor. O ısı çok önemli bizim için. Semadan sonraki harareti muhafaza ediyorsun. Konuşmadan gidiyorsun o hararetle. O hararet sana bir şeyler katıyor. Dolayısıyla çok sıcak ya da soğuk olması iyi değil. Olumsuz etkiler ama en başından düzgün olarak girdiysen bunların hiçbirisi sana etki etmez. Ama teknik anlamda etkiler.

EK-5.6.Ömer Kılınç İle Gerçekleştirilen Görüşme

Aldığınız sema eğitiminin içeriğini/programını tarif eder misiniz?

İlk etapta yarım çark olarak çivili tahta üzerinde başladım. 1 metreye 1 metre suntanın ortasında bir çivi. Çivi dediğimiz bir vida gibi ama ucu çıkıntılı. Onun etrafına tuz dökülür. Çıplak ayakla yarım çark yapılır. İlk etapta bu şekilde başlanır. Sonra tam çark daha sonra seri bir şekilde elleri kolları açarak. Bu şekilde 8 ay gibi bir sürede tamamladım.

Günümüzde sema icra eden kişiler başka hangi yollarla sema etmeyi öğreniyor?

Bu istismarlı bir şekilde olmak üzere yapılıyor. Adam kendisi semazen değil. Sema etmeyi bilmiyor. Pratikte biraz öğrenmiş. O, adam yetiştirmeye kalkıyor ya da ücret karşılığında kurs vermeye kalkıyor. Halbuki evvela kendisinin yetişmesi lazım. Kurum olarak demeyelim ama mesela bizim kurumda geçen senelerde böyle bir öğrenci yetiştirme kursuna gitmişlerdi. Aşağı yukarı 30-40 tane semazen yetiştirildi. Ama bu rutin bir şekilde her ay veya her yıl değil. Belli bir dönemde böyle bir şeye ihtiyaç duyulduğu zaman böyle bir talepte bulunuluyor. Onun dışında mesela semazen ağabeylerimiz var. Kendileri farklı işlerde uğraşıyor. Siz gittiğiniz zaman o da uygun görürse boş vakitlerinde öğretebiliyor.

Bildiğiniz farklı sema eğitim sistemi varsa sizin almış olduğunuz eğitimle karşılaştırabilir misiniz?

Farklılık oluyor. Çivili tahtayı kullanmayanlar oluyor. Normal düz bir zeminde sema eğitimi veriliyor. İleri ki zamanlarda görsel anlamda çok sağlam bir semazen yetiştirilmiyor. Sağa sola gidebiliyor, vurabiliyor. Çivinin zaten anlam ve muhtevası o. Yerde sabit durabilmeni sağlayan bir sistem. Bunun dışında normal zeminde yetiştiriliyor.

Mevlevilik ve sema ayininin Konya'ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

Mevlevilik ve sema ayinin kesinlikle Konya'ya özgü olduğunu düşünüyorum. Konya'da tasavvuf müziği ve sema mukabelesi aşağı yukarı iki güne bir, üç güne bir yapılıyor. Ama diğer taraflarda öyle değil. Ayda bir, iki haftada bir konser konseptinde düşünülüyor. Bir şeyi sürekli tekrar yaparsan kalitede zirveye ulaşabilirsin. Diğer türlü çok kaliteli bir mukabele ortaya çıkmıyor. Bunun için Konya önemli. Manevi olarak da Mevlana bu topraklarda olduğu için.

Günümüzdeki sema icralarının aslına uygun olduğunu düşünüyor musunuz?
Neden?

Aslına uygun olarak çok fazla yapan kurum yok. Kurum bazında baktığımız zaman Konya’da Kültür Bakanlığı’na bağlı Türk Tasavvuf Müziği Korosu var ve İstanbul Tarihi Türk Müziği Topluluğu var. Bu ikisi aslına uygun bir şekilde tam ayin icra ediyorlar. Bunun dışında yeşil pop dediğimiz ilahiler çalarak sema edenler oluyor düğünlerde, kermeslerde, açılışlarda, sünnetlerde vb. Bunlar da uygun değildir zaten.

Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?

Halk tabii ki görev almalı ama kısıtlı. Bir semazen çıktığı zaman halk ne yapabilir, en fazla uyarabilir. Yaptığın yer doğru değil diye. Kurum olarak T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın özellikle sema mukabelesinin uygun olmayan yerlerde aslına uygun olmayan şekilde yapmasına engel olması gerekiyor. Bu da bir yönetmelik, mevzuat gibi değişikliklerle sağlayabilir. Diyanet işleri Başkanlığı da bakanlıklarla iletişime geçebilir. Bu şekilde uygun değil diye. Dini boyutunu Diyanet işleri Başkanlığı veya dini vakıflar bizlerden daha iyi biliyorlar. Bunların o şekilde anlatıp bunun doğru olmayacağını da söylemeleri her zaman için fayda verir. Sivil toplum kuruluşlarının çok fazla etki edeceğini düşünmüyorum. Uluslararası koruma örgütleri de olabilir. UNESCO özellikle bu konuda çok aktif. Daha da etkili olacağını düşünüyorum. Üniversitelerin araştırma merkezleri de görev almalı.

Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunması ile ilgili oluşturduğu olumlu ya da olumsuz durumlar nelerdir?

Olumlu tarafı hiç bilmeyen insanlara da duyuru yapıldı. Dünya bazında bakıldığında Mevlana’yı rumi olarak bilenler var. Bilmeyen insanlar da bu tür eylemler sonucu Mevlana’yı araştırma gereği duydular. Dolayısıyla bu da hem Konya hem Türkiye adına bazı hedeflere ulaştırdı bizleri. Biz o dönemlerde Konya Türk Tasavvuf müziği topluluğu olarak 70-80 ülkeye gittik. Biz bu kültürü dünyanın farklı ülkelerinde sergiledik anlattık. Bunun UNESCO ile belki de alakası yok ama bir popülarite oluşturuldu. Semazenler bak şu kadar geziyorlar, şuralara gidiyorlar, oradan şu kadar para alıyorlar noktasında. İnsanlar semazen olmaya heveslendi. Bu doğru mudur? Yerine göre kontrollü yapılırsa doğrudur ama kontrolden çıktığı için doğru bulmuyorum.

Sema ayinleri Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır: camiler, oteller, konser salonları, düğünler, spor salonları, tren istasyonları, partiler, güzellik yarışmaları. Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?

Sürekli olarak bir cami içerisinde sema yapmak doğru değildir ama belli zamanlar buralarda yapıldı. Bunda bir sıkıntı yok. Oteller, düğünler, partiler, güzellik yarışmaları kesinlikle olmaz. İnsanları eğlendirmek için palyaço çağırabilirler. Semazenlik böyle bir şey değildir. Konser salonlarda o günkü mahiyet önemli. Hangi isim altında mukabelenin yapılacağı önemli. Konser salonu vardır. Kiralamışsınızdır bu ayin-i şerif için insanları buraya davet edersiniz. Ama konser salonunda bir şarap açılışında böyle bir mukabele doğru değildir. Ele ayağa düşmesi, uygunsuz yerlerde yapılması, yanlış anlatılması, bir dansçı gibi insanların anlaması vb. şeylerden çekiniyoruz. Baktığımız zaman semanın aslı bir zikir dir. Bunun da yapılabilmesi için belli şartların oluşması gerekiyor. Dinen uygun görülmeyen yerlerde yapılmamalıdır.

Size göre Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında hangi unsurlar farklılık göstermektedir?

Mevlevihaneler hem insan yetiştirme adına hem zikir şekillerini yapma aktarma adına tasarlanmış bir mekan. Diğerleri farklı şekiller için yapılmış bir yer. Orada her şey yapılabiliyor. Dans da edilebiliyor. Sanatçı konser de verebiliyor. Bir düğün havasında insanlar çıkıp oynaya da biliyor ve aynı yerlerde semazen çıkıp sema ettirilebiliyor. Doğru değil. Usul ve adap yönünden farklılık vardır. Usulsüz bir yerde çıktığında bir kere adaba aykırıdır. Belli şartlar oluşmalı. Semazen, Mevleviliğin mahremidir. Vücudunu sergiler gibi ulu orta bir yerde sergileyemez. Müzikal yapı anlamında, Mevlevi ayinleri sema mukabelelerinde çalınır genelde. Bir eğlence yerinde çalındığında kimse dinlemez bile. Sıkıcı bir şeydir. O semazenle bütünleşmiştir. Semazen sema eder. Mutrip heyeti ayinini icra eder. Ne o onsuz, ne o onsuz yapamaz. İçerik anlamında ise semazenin, sema edebilmesine elverişli ortam olmadığı zaman ayinin belli yerlerini kısıbiliyoruz.

Size göre, Mevlevihane ile diğer mekanlarda yapılan sema icrası arasında farklılıklar var mı? Varsa nelerdir? (Konsantre olmanız bakımından; Zemin döşemesi malzemesi sema icrasını etkiler mi?; Mekan yüksekliği sema icrasını etkiler mi?; Ses sistemi ve akustik sema icrasını etkiler mi?; Işık durumu sema icrasını etkiler mi? (yapay/doğal, aydınlık/loş vs.); Ortam sıcaklığı etkiler mi?; İzleyicilerin deneyimi mekana göre değişir mi?)

Konsantre bakımından kesinlikle bir farklılık oluyor. Mevlevihane de sema eden semazen kendisini daha rahat hissediyor. Daha manevi yüklü sema ettiğini düşünüyor. O manevi hava ile sema ediyor. Diğer yerlerde gösteri olduğunu biliyor. Hazzı yaşayamıyor.

Semazenin sema edebilmesi için belli zemin şartlarının oluşması gerekiyor. Mesela ayağını tutma meselesi vardır. Sema da ayak kaymazsa sema edemezsin. Bu zorlar. Semazen zikir yaparken ayak tuttuğu zaman kafası hep ayakta, maddede oluyor. O zaman da o huşuyu kaybediyor. Dolayısıyla zeminin uygun olması gerekiyor.

Semazen Mevlevi ayinini dinliyor. Dolayısıyla kötü bir ses tonuyla bu ses yansıtılırsa bundan semazen rahatsız oluyor ama normal şartlarda belli oranlardaki ses düzeyinde bir Mevlevi ayini icrasında daha rahat bir şekilde semasını yapabiliyor.

Işık semazenin sevmediği bir şeydir. Sema eden semazenin yakınında flaş çakar gibi yakın belirgin ışıklar semazeni rahatsız ediyor.

Sikke, hırka, tennure bunlar sıcak şeyler. Dolayısıyla çok sıcakta hararet yapıyor semazen. Zaten sema ediyor. Bir fiziksel güç kullanıyor. Çok soğuk da etkiler ikisinin ortası olmalı. Mevlevihanelerde mutrip heyeti, semazenler ve izleyiciler bir aradalar. Burada manevi bir hava var. Eğer havayı hepsi yakalayabilirlerse iyi olur. Bu hava Mevlevihanelerde yakalanabilir. Farklı konser alanlarında bu manevi havayı çok fazla yakalayamıyoruz.

EK-5.7.Sıtkı Çokünlü İle Gerçekleştirilen Görüşme

Aldığınız sema eğitiminin içeriğini/programını tarif eder misiniz?

Bir  ocuğun il  ğretime gittiğinde abcyi öğrenmesi gibi temel eğitimden başladık. Belli kurallar çerçevesinde başladık.  nce meşk tahtasında başladık direği tutmak için.  nemli olan bizde semazen değil direktir. Sonrasında fiziksel olarak yarım çark, tüm çark, kolların açılması, kafanın eğilmesi geldi. En çok direkte çalıştık.

Günümüzde sema icra eden kişiler başka hangi yollarla sema etmeyi öğreniyor?

Bunu  ğrenmenin resmi bir kurumu yok. Bu koro kurulmadan önce Konya Turizm Derneği vardı. Oradan yetişiyorlardı. Bu koro kurulmadan önce böyle bir talep yoktu. Buraya resmi bir koro kurulunca talepler oldu. Komşusu, akrabası adama geliyor. ‘Beni de semazen yetiştirir misin?’ diye. O şekilde yetiştiriliyor. Tabi bu veballi iş.

Bildiğiniz farklı sema eğitim sistemi varsa sizin almış olduğunuz eğitimle karşılaştırabilir misiniz?

Açılan bir resmi kursta temel eğitim daha sağlam oluyor. Diğerleri ‘Ben seni hemen yetiştiririm’ diyor. O da sonunda sıkıntı çıkartıyor.

Mevlevilik ve sema ayininin Konya’ya özgü olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

H . Pir’in burada olması Konya’da özgü olduğunu düşündürüyor. Buna İranlılar da sahip çıkıyor. Diğer  lkeler de sahip çıkıyor. Biz Konya’da olduğumuz için biz de sahip çıkıyoruz ama sadece bize ait değildir. Tüm insanlar H . Mevlana’nın türbesini ziyarette geliyorlar.

Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?

Semanın korunmasında ilk olarak biz görev yapan arkadaşlar olmalıyız. Halk görev almalı. Gereken yerlerde yapılmasını istemeli. Kültür Bakanlığı daha önce bütün illere genelge yayınladı. Zaten onlar da görev almalı. Diyanet İşleri Başkanlığı tabi olması lazım. Bütün dairelerin bu işe gönül vermesi, destek olması lazım. Sivil toplum kuruluşları da almalı  niversiteler de almalı uluslararası koruma örgütleri de olmalı.

Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin

artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunması ile ilgili oluşturduğu olumlu ya da olumsuz durumlar nelerdir?

Seyahatler o zamanlarda yoğun oldu. Konya'yı, Türkiye'yi, Hz. Piri tanıtmış olduk. Olumsuz yönü olmadı.

Sema ayinleri Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır: camiler, oteller, konser salonları, düğünler, spor salonları, tren istasyonları, partiler, güzellik yarışmaları. Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?

Camilerde yapılmamalı. Camiler ayrı bir ibadet yeri. Üslubuna uygun bir şekilde semahane yapılmalı. Cami ve Mevlevihanenin bitişik olduğu yerler var. Afyon gibi. Orada yapılmalı. Oteller, düğün salonları, konser salonları, spor salonları vb. bunlara karşıyız ama önceden biz yaptık. Kültür merkezi olmadığı zamanlarda. Gazetelerde haber oldu. Potaların altında yapılıyor, diye ama kültür merkezimiz yok. Semahanemiz yok. Burası bir kültür merkezi ama biz burayı semahane olarak düşünüyoruz. Yapılmaya elverişli. Güzellik yarışmaları da olmaz. Sadece sema olarak yapılmalı. Bizden önce veya sonra olmaz. Dini bir konuşma olacaksa olabilir. Sema deyip geçmemek gerekir manevi yönü var ağır basmakta

Size göre Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında hangi unsurlar farklılık göstermektedir?

Aynı sema yapılır, bir farklılık yoktur ama düğün, açılış gibi yerlerde bir niyaz ilahisi yapıp geçiyor ya da 10 dakika sema yapıp geçiriyor. Ona karşıyız. Bizim buradaki gibi naat, ney taksimi falan olmaz. Direkt kasedi koyup iki kişi semaya giriyor, birinci ya da üçüncü selamı yapıp gidiyor. Buna karşıyız.

Size göre, Mevlevihane ile diğer mekanlarda yapılan sema icrası arasında farklılıklar var mı? Varsa nelerdir? (Konsantre olmanız bakımından; Zemin döşemesi malzemesi sema icrasını etkiler mi?; Mekan yüksekliği sema icrasını etkiler mi?; Ses sistemi ve akustik sema icrasını etkiler mi?; Işık durumu sema icrasını etkiler mi? (yapay/doğal, aydınlık/loş vs.); Ortam sıcaklığı etkiler mi?; İzleyicilerin deneyimi mekana göre değişir mi?)

Mevlevihanede odaklanabiliyoruz. Manevi yönü daha ağır basıyor. Güzel oluyor. Semazenlerin ayağında mest vardır. Bizim için fayans, mermer ya da ahşap olması önemli

değil. Zeminin kayması önemli. Çünkü çark atıyoruz. Halının üzerinde de yaptığımız yerler oldu. Biz ayağı tam çeviriyoruz. Lif atması olabilir. Mekanın yüksekliği önemli değil. Mevlevihanelerde her taraf ahşap olduğu için mikrofon falan kullanılmıyor. Biraz da küçük olduğu için akustik olarak iyi oluyor. Bizim için ses düzeni çok iyi, çok kötü önemli değil. Biz sema ederken ışığa seyirciye falan bakmıyoruz. Gözlerimizi süzerek sema ederiz. Işık direk semazenin gözüne vurduğu zaman dikkatini dağıtıyor, ona karşıyız. Ortamın sıcaklığı etkilemez bizi. İzleyiciler için de fark olmaz. Aynı seyirci orada da izliyor burada da.

EK-5.8.Yusuf Varol İle Gerçekleştirilen Görüşme

Aldığınız sema eğitiminin içeriğini/programını tarif eder misiniz?

Ayak hareketi, çark hareketi yavaş yavaş kademeli bir şekilde tam şeklini alıncaya kadar iki kademede gösterilir. İlk 15-20 gün çivili tahtada. Çivili tahtadan sonra kaygan bir zeminde. Hareketi, figürü tamamladıktan sonra tennure giydirildi ve tennure açtım. Sonra da ayinlere katılmaya başladım.

Günümüzde sema icra eden kişiler başka hangi yollarla sema etmeyi öğreniyor?

Semanın bir okulu kursu yok. Sema meşk usulüyle öğrenilir. Babadan oğla, hocadan öğrenciye, aktarılan bir şey.

Bildiğiniz farklı sema eğitim sistemi varsa sizin almış olduğunuz eğitimle karşılaştırabilir misiniz?

Kişiler bir sebeptir. Farkları olmaz. Bizim bulunduğumuz Konya bölgesinde, çoğu semazen ağabeylerimiz geçmişten beri bir arada bulunduğu için şahısların farklı yöntemi yok. Biz bu işi usulüne göre yapan kişilerden öğrendiğimiz için bir farklılık yoktur.

Günümüzdeki sema icralarının aslına uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

Aslına uygun olduğunu kısmen düşünüyorum. Kültür merkezinin meydanı çok büyüktür. Buraya 45-50 semazen gibi sayılarla çıkıldı. Sayı ne kadar çok olursa meydandaki diziliş, semazen başının yönlendirmesi, buradaki küçük salonda yapılarına göre farklılık gösterecektir ama özü aynıdır.

Size göre sema ayininin korunmasında hangi kurumlar görev almalıdır?

Halk tabi ki görev almalıdır. Uygunsuz yerde, semazenin tennuresine benzeyen kıyafetler giyip dönenlere halkın tepki göstermesi lazım. Bunlar bizim bir dini değerimiz. Nasıl ki bir meyhanede rakı içilirken kuran okunmazsa dini işlere aykırı olan bir mekanda dini işler yapılamaz. Halk tepki göstermezse değerlerimizi zamanla yitiririz. Bizim gibi yapan insanlar yok olur. Televizyon programlarındaki gibi insanlar çoğalmaya başlar. Tamamen şova ranta döner. Kültür odaklı resmi kurumlar kanunlar çerçevesinde görev alıyorlar. Halka destek vererek görev almalılar. Dini odaklı kurumların diğer konulara yönelmesi daha iyi olur. Benim için en önemli olan halktır. Halk nasıl olursa sivil toplum kuruluşları da öyle olur. Buralar halkın yansımalarıdır. UNESCO bu işe emek verdi. Ciddi yatırımlar yaptı. Onlar da yer almalı. Ülkede yaşayan herkes kendi değerlerini dikkate almalı.

Mevleviliğin 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Somut Olmayan Kültür Miras Temsili Listesine dahil edilmesi geleneğin dünya genelinde bilinirliğinin artmasını sağlamıştır. Size göre bu durumun Mevleviliğin kültürel niteliklerinin korunması ile ilgili oluşturduğu olumlu ya da olumsuz durumlar nelerdir?

UNESCO'nun bu kararı çok dikkat çekti. İşi rant olarak düşünen insanlar bu işi laçkalaştırdılar. Bu korumayı yanlış anlayanlar da olabilir. Bir nev'i ticarete döküp rant elde etmek isteyenler oldu. Dünya'nın bir ucunda hiç Mevlana'yı duymamış, islami yarım yamalak bile bilmeyen belki ömründe hiç kuran dinlememiş insanlar bu vesileyle bunları görmüş yaşamış oldu.

Sema ayinleri Mevlevihaneler dışındaki mekanlarda da yapılıyor. Yapılan araştırmalara göre bunlardan bazıları şunlardır: camiler, oteller, konser salonları, düğünler, spor salonları, tren istasyonları, partiler, güzellik yarışmaları. Siz bu mekanların hangilerinde sema gösterisini görmek istersiniz? Neden?

Camiler namaz kılmak için yapılmış yerler oralarda yapılmamalı. Otelde yapılmamalı. Düğün anlayışı nasıl? Öyle düğünler oluyor ki. Bir masa kuruluyor. Düğün boyunca bir müzisyen çıkıp ilahi okuyor. Sonra bir ekip geliyor mehteran oluyor. Semazen çıkıyor. Bu yanlış. Öyle de düğünler oluyor ki adı düğün oluyor. Kültür merkezlerinde yapılıyor. Bir tane din adamı misafirlere konuşma yapıyor sonra sema yapılıyor daha sonra kuran okunuyor ve düğün bitiyor. Düğün anlayışımıza göre de bu iş değişiyor aslında. Semaya uygunsa tabi ki yapılabilir ama ülke tanıtımı için de kullanılıyor bu. Ramazan aylarında bir etkinlik olarak yapılıyor. Bunlar insanların bakış açısına göre değişiyor. Konser salonları uygun değil ama belde halkı sema istiyor. O bölgede bir kültür merkezi yoksa bu işin sağlanabilmesi için uygun yer spor salonu ise başka da bir alternatif yoksa zarureten yapılabilir. Spor salonlarında. Tren istasyonlarında yapılması çok kötü bir şey. İstasyondaki sema, açılıştaki sokaktaki animasyoncu gibi oluyor. Aslına uygun zaten değil. Şekli farklı. Bir semazen bulup ücret karşılığında tren istasyonunda sema ettirmek zaten bu işe yapılmış en büyük ayıp. Eğlence mekanlarında veya güzellik yarışmalarında yapılması çok kötü. Buradaki temel kriter dini boyuttur. Bu iş Allah'a bir yaklaşım yoludur. Sema özünde zikirdir. Sen bir sanatçı konser verirken arkasında nasıl zikir edersin.

Size göre Mevlevihanelerde yapılan sema gösterileri ile farklı mekanlarda yapılan sema gösterileri arasında hangi unsurlar farklılık göstermektedir?

Mevlevihanelerin kendi bir manevi ağırlığı oluyor. Bu ister istemez dua eden, sema yapan insana sirayet ediyor. İllaki Mevlevihanelerin farklılığı olur. İçerik anlamında farklılık olmaz. O an için dede efendi tarafından ne buyrulduysa, mıtrıbaşı hangi ayini icra edecekse o tam icra edilir. Ayinin uzunluğu ne kadarsa o kurala uyulur yani. Mekanın şartlarına göre içtihat devreye girebilir. Meydana kaç semazen çıkabiliyorsa ona göre düzen alınacak. Biraz da fizik şartlarla alakalı. Müzikal yapı anlamında farklılık olmaz. Müzisyenler de bu ekibin parçası olduğu için onların da Mevlevihanelerdeki icraları farklı olur.

Size göre, Mevlevihane ile diğer mekanlarda yapılan sema icrası arasında farklılıklar var mı? Varsa nelerdir? (Konsantre olmanız bakımından; Zemin döşemesi malzemesi sema icrasını etkiler mi?; Mekan yüksekliği sema icrasını etkiler mi?; Ses sistemi ve akustik sema icrasını etkiler mi?; Işık durumu sema icrasını etkiler mi? (yapay/doğal, aydınlık/loş vs.); Ortam sıcaklığı etkiler mi?; İzleyicilerin deneyimi mekana göre değişir mi?)

Bir Mevlevihaneye gidiyorsunuz. Oraya gelene insan Mevlevihane boyutunu anlayarak geliyor. Bir konser salonuna geliyormuş gibi gelmiyor. İzleyici manevi yönden hazırdir zaten. Çocuk sesi olmaz. Resim çekme olmaz. Daha huzurlu olur. Bir konser salonunda ses olur.

Günümüz teknolojisinde çoğu yerde laminant tarzı kaygan parkeler oluyor. Çoğu yer aynı oluyor zaten. Çok nadir karşılaşıyoruz beton, muşamba gibi şeylerle. Tabi ki zeminin kötü olması bizi etkiler. Kaygan olmaması etkiler. Sonuçta mest giyip çıkıyoruz. Ayak hareketinin rahat yapılabileceği yerlerde daha iyi olur.

Ses sistemi güzel olduğu zaman icra daha güzel olur. Ayin icrası güzel olduğu zaman bu semazene sirayet eder. Bütün parçaları şartları iyi olduğu zaman ortaya güzel huzurlu bir şey çıkar.

Göze direk gelen projektörlerle zaman zaman karşılaşıyoruz. Zorlasa da çok etki yapmıyor. Sonuçta bir efor sarf ediyorsun bu işi yaparken. Ayinhanlar okuyor. Sonuçta bu insanların diyaframları üst düzeyde çalışıyor. Müzisyenler çalarken bir efor sarf ediyor. Havadar bir yer olması, vücudu fiziken sıhhatli kılacağı için farklılık gösterecektir. Basık havasız bir yerde biz de insanız etkileniriz.

Mevlevihaneler bu işlerin doğuş yerleridir. İllaki seyirciyi de etkileyecektir.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Fikret Bademci

Yabancı Dil : İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı : Konya / 1994

E-Posta : fikretbademci@gmail.com

Eğitim ve Mesleki Geçmişi:

- 2012 - 2016, Selçuk Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü
- 2013 - 2016, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, Medya ve İletişim Bölümü
- 2016 - 2018, Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Koruma Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı
- 2017 - ..., Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İleri Teknolojiler Anabilim Dalı, Kültür Varlıklarının Belgelenmesi Bilim Dalı Tezsiz Yüksek Lisans Programı
- 2016 - ..., Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü

Yayınları ve/veya Bilimsel/Sanatsal Faaliyetleri:

- Halaç, H., Bademci, F. ve Çeliksoy, M. (2017). TBF uluslararası U16 yıldız erkekler turnuvası için Konya'ya gelen takım kabilelerinin kültürel mirasa temasının değerlendirilmesi. *JASSS*, (60), s. 267-279.
- Halaç, H. ve Bademci, F. (2017). Konya turizminin Sille'ye yansımaları. *International Congress On Cultural Heritage And Tourism*. Konya: Selçuk Üniversitesi, s. 929-936.
- Halaç, H. ve Bademci, F. (2017). Şeb-i Arus'da Sille. *JASSS*, (64), s. 203-210.
- Kurumak, M. ve Bademci, F. (2018). Konya kent kimliğinin oluşmasında bisiklet sporunun rolünün mekansal bağlamda değerlendirmesi. *ASOS Journal*, 6 (70), s. 421-433.

- 2017, Çalıştay, Kültürel miras tanıtımında alternatif turizmin yeri çalıştayı.
ASOS 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi.

Ödülleri:

- 2016, Üçüncülük, TSYD Genel Merkez Spor Basını Fotoğraf Dalı, İstanbul.
- 2016, Yüksek Onur Belgesi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- 2016, Teşekkür Belgesi, TÜFAD, Konya.

Mesleki Birlik/Dernek/Kuruluş Üyelikleri:

- 2016, Mimarlar Odası, Konya.
- 2016, Konya Gazeteciler Cemiyeti, Konya.